



วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU

ISSN : 2287-0121

Social Science Review

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙

Vol.5 No.3 September–December 2016

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๓ ฉบับ

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระราชวรเมธี, ดร.

พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศ.ดร.

พระสุวรมเมธากรณ์, ผศ.

พระราชวรมนี, ดร.

พระเมธีธรรมอาจารย์

พระโสภณวชิราภรณ์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร.

ผศ. ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. - อ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดระพี พุทธิสาร, ดร.

พระมหาภุชญา กิตติโสภณ, ดร.

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

อ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา

อ.ดร.ธิตูณี หมั่นมี

อ.ดร.ประเสริฐ ธิลา

หน่วยงานภายนอก

ผศ.ดร.วิโรจน์ อินทนนท์

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร

ผศ.ดร.ธนกร สิริสุคันธา

อ.ดร.อุทัย สติมัน

อ.ดร.เดโชพล เหมนาไล

พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์

น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนา

อ.ดร.เศรษฐวัฒน์ ไชยกรกุล

อ.ดร.วันชัย สุขตาม

อ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

วิทยาลัยการทัพอากาศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

เลขานุการ :

อ.ดร.อนุวัต กระสังข์

ศิลปกรรม :

อ.ดร.อนุวัต กระสังข์ - อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง - อ.ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธธา

สำนักงาน :

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น ๕

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๙-๘๘๓๒-๘๓๑๒

จัดพิมพ์โดย :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒๒ ๒๑๘๘๙๒ , ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓ โทรสาร ๐๒๖ ๒๓๕๖๒๓

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

๑. พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระเทพปริยัติเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระครูปริยัติกิจธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. พระครูปริมาณุรักษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. พระมหาดร.ธมมโสภา, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รองศาสตราจารย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๘. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญโญ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๙. ศาสตราจารย์ ดร.จันทก อติวัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๐. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นิยมมากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๒. รองศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ จันทะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๓. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๔. รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๕. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๖. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๗. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๘. รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๙. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดิมาศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัชชัย ไชยสา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถิตย์ ศิลปะชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรต บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อานนท์ เมธีวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๑. อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๒. อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ สมเขาใหญ่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๓. อาจารย์ ดร.ยุทนา ปราณี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓๔. อาจารย์ ดร.จุฑามาศ วาริแสงทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

๑. พระเมธาวิธานัยรส, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญชัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
๓. รองศาสตราจารย์ วราคม ทีสุภะ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๔. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
๕. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์ มหาวิทยาลัยมหิดล
๖. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๗. รองศาสตราจารย์ ดร.กาลัก เต๊ะขันหมาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
๘. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๙. รองศาสตราจารย์ ดร.สรเสริญ อินทร์ตัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๑๐. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
๑๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ ศรีจันทร์โคตร มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านจอมบึง
๑๒. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บรรณรุจิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลบเพลิง คงชนะ มหาวิทยาลัยพะเยา
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน มหาวิทยาลัยมหิดล
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาอุตรระกูล มหาวิทยาลัยนเรศวร
๒๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทศนีย์ เจนวิถีสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ อดิศักดิ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๒๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
๒๖. เรือโท.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันท์ ใจสมุทร มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
๒๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก มหาวิทยาลัยนครพนม
๒๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
๒๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
๓๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๓๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เมินรัตน์ นวะบุศย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
๓๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หทัยรัตน์ ทรพรพสุ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๓๓. อาจารย์ ดร.ณัด แก้วเจริญไพศาล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๓๔. อาจารย์ พลเอก ดร.เอกชัย ศรีวิลาศ สถาบันพระปกเกล้า
๓๕. อาจารย์ ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๓๖. อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
๓๗. อาจารย์ ดร.วรอนงค์ ไกวิทเลธิยชัย มหาวิทยาลัยมหิดล
๓๘. อาจารย์ ดร.ธงชัย นิลคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

บรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ พุทธศักราช ๒๕๕๙ คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์เพื่อคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด เพื่อควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

สืบเนื่องจาก วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ได้มีเครือข่ายและนักวิชาการทั้งภายในและภายนอกได้ส่งบทความเพื่อขอตีพิมพ์เป็นจำนวนมากและเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการ คณะกองบรรณาธิการได้มีปรับกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ใหม่จากเดิมปีละ ๓ ฉบับ เป็น ๔ ฉบับ ดังนี้ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มีนาคม, ฉบับที่ ๒ เมษายน-มิถุนายน, ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม-กันยายนและฉบับที่ ๔ ตุลาคม-ธันวาคม โดยกำหนดการใหม่จะเริ่มตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๐ เป็นต้นไป

ในฉบับสุดท้ายของปีพุทธศักราช ๒๕๕๙ วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มีผลงานทางวิชาการที่น่าสนใจหลายเรื่องประกอบด้วยบทความวิจัย ๑๘ เรื่อง บทความวิชาการ ๓ เรื่อง และ บทวิจารณ์หนังสือ ๑ เรื่อง ซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มพอที่จะเกริ่นนำได้ดังนี้

พระเทพปริยัติเมธี (สฤษฎ์ สิริธโร) บทความเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย” พบว่าหลักการสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมซึ่งเป็นหลักคิดหลักธรรมในการทำงานร่วมกันในองค์กร และอยู่ร่วมกันในสังคม มีอยู่ ๑๐ ขั้นตอนในเบื้องต้น ที่จะนำสันติสุข สันติภาพ และภารดรภาพมาสู่องค์กรและสังคมได้ คือ ๑.มองเห็นในแง่ดี ๒.ไม่เมตรีจิตที่ดีต่อกัน ๓.สร้างสรรค์ความดี ๔.นึกถึงความดีของกัน ๕.ร่วมกันรักษามิระเบียบวินัย ๖.มีหัวใจพระพรหม ๗.สร้างสมความสามัคคี ๘.มั่งมีความเสียสละ ๙.ลดมานะทิฐิ ๑๐.ไม่อคติต่อกัน

สิริวัฒน์ ศรีเครือดง บทความเรื่อง “พุทธจิตวิทยาบูรณาการ : แนวคิดและการสร้างตัวแบบเพื่อลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมสังคมไทย” พบว่า ตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบ คือ ๑. ปัจจัยสาเหตุการฆ่าตัวตายของเยาวชนหรือวัยรุ่นไทย ๒. หลักพุทธธรรมที่สามารถโน้มนำมาป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย ๓. หลักจิตวิทยาเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย ๔. แนวคิดเพื่อการจัดการปัญหาการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นไทย ๕. กลุ่มพลัง “การมีส่วนร่วม”

สนุก สิงห์มาตร บทความเรื่อง “รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” พบว่ามีปัจจัยพยากรณ์ ๙ ปัจจัย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ ๐.๘๖๘ และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ ๐.๗๕๓ แสดงว่า สามารถ

พยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองได้ร้อยละ ๗๕.๓๐ ผลการสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ปรากฏว่า เพื่อนำปัจจัยทั้งหมด ๑๒ ปัจจัยตามคำแนะนำเพื่อไปพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งปัจเจกบุคคลและองค์กร ในชุมชนภายใต้กรอบของกฎหมาย สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองให้ประชาชนรับรู้ ตระหนัก ให้การยอมรับ

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ บทความเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่าแนวทางการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๔ กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่หนึ่ง จัดตั้งศูนย์อำนวยการกลาง และศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มี กลยุทธ์ที่สอง จัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีล ๕ กลยุทธ์ที่สาม พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และกลยุทธ์ที่สี่ สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ

พระครูภาวนาโชติคุณ (กุ้ยไธ้ ชุตินฺธโร) บทความเรื่อง “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี” พบว่ารูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี คือ มีการวางแผนกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ตรงตามนโยบายที่กำหนดไว้ จัดกำหนดการฝึกอบรมโดยยึดกฎ ระเบียบของทางเรือนจำ จัดงบประมาณให้เพียงพอ และมีอุปกรณ์ในการฝึกอบรมที่พร้อมและทันสมัย ระยะเวลาในการฝึกอบรมต้องเพียงพอต่อผู้ต้องขังให้ได้เข้าใจในเนื้อหาของหลักสูตร ตัวหลักสูตรการฝึกอบรมต้องเน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่ยังถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ หรือออกไปใช้ชีวิตกับสังคมในอนาคต

พระครูพิศาลเขตคนารักษ์ (วิรัตน์ ฐานปญฺโญ) บทความเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัย” พบว่ารูปแบบเป็นการบูรณาการทฤษฎีภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างทีมงาน หลักคุณธรรมและภารกิจคณะสงฆ์ โดยเป็นรูปแบบการยกระดับการบริหารจัดการวัด ๖ ด้าน คือ ๑ ด้านการปกครอง ๒ ด้านการศาสนศึกษา ๓ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕ ด้านการสาธารณูปการ และ ๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งรูปแบบมีประสิทธิภาพ คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ๐.๘๐ และมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจากการทดลองใช้รูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$)

ภักดี โพธิ์สิงห์ บทความเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” พบว่าองค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ มี ๓๕ ตัวบ่งชี้ คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง .๕๔๕ ถึง .๘๒๓ ร้อยละความสะสม ๖๓.๐๓๒ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๕ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ๑) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา ๒) องค์ประกอบ การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ ๓) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านร่างกาย ๔) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านจิตใจ และ ๕) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ตามลำดับ

พิศมัย วงศ์จำปา บทความเรื่อง “การพัฒนาข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา” พบว่าการพัฒนาข้อเสนอของกลุ่มการเมืองเหล่านี้ ได้ใช้กระบวนการสานเสวนา เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการพูดคุย และสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มการเมืองที่ความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของคนพะเยา นอกจากนี้ กระบวนการสานเสวนา ได้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ความเข้าใจ นำไปสู่การลดความขัดแย้ง และการยอมรับในฉันทามติร่วมของกลุ่มการเมืองที่เห็นต่างในจังหวัดพะเยา เพื่อสร้างความปรองดอง และความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

วรรณมาฆะ เกสรดอกไม้ บทความเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” พบว่าแนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนากลุ่มชุมชนด้วยความต่อเนื่อง และเพิ่มจำนวนครั้งในการติดตามการดำเนินกิจกรรมและประเมินผลกิจกรรม ตลอดจนผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในการสนับสนุนการบริหารงานกลุ่มชุมชน โดยการชักจูงให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม กลุ่มชุมชน พัฒนาชุมชน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และวางแผน รักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนด้วย

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ บทความเรื่อง “การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง” พบว่าการพัฒนาชุมชนต้องจัดจุดที่เป็นอุปสรรคขัดต่อการปฏิบัติงาน และเร่งส่งเสริมจุดเด่นให้มีศักยภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติให้ยั่งยืนแก่ชุมชน และเป็นต้นแบบแก่ชุมชนอื่นในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

จริยา มหายศนันท์ บทความเรื่อง “การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามองค์ความรู้ที่ได้ “LIGPT Model” ดังนี้ L= Learning เพิ่มการเรียนรู้ ค้นปัญหา/สาเหตุ ความต้องการขององค์กร/ท้องถิ่น และศักยภาพของพนักงาน I = Importance ให้ความสำคัญกับภารกิจ G= Goal กำหนดเป้าหมาย การทำงาน อย่างมีสาเหตุ รู้ผล P= Participation สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบทบาทการบริหารทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร T=Transparency มีความโปร่งใส ประชาชนตรวจสอบได้

ธารินี เณรวงศ์ บทความเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชี ภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง” พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองโดยรวมมีระดับการปฏิบัติที่ดี ซึ่งปัจจัยด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหารมีระดับการปฏิบัติที่ดีสูงสุดรองลงมาด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน, ด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร, ด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบและด้านโครงสร้างของหน่วยงานตามลำดับ

จุฬารัตน์ เนียมกลาง บทความเรื่อง “การศึกษาความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น” พบว่า ชุมชนเมืองมีความรู้และทัศนคติด้านเพศสัมพันธ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ด้านการคุมกำเนิด ด้านการวางแผนครอบครัว ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ และด้านแหล่งให้ความช่วยเหลือ แก่ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนชนบท แต่ในทางตรงข้ามชุมชนเมืองมีพฤติกรรมในทุกด้านน้อยกว่าชุมชนชนบท มีผลทำให้ชุมชนเมืองมีโอกาสเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนชนบท

กานดา เต๊ะชั้นหมาก บทความเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี” พบว่าการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีในเชิงปฏิฐานในระดับน้อย โดยมี ๔ องค์ประกอบของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีเชิงปฏิฐานในระดับน้อย ได้แก่ ๑) การบรรลุวัตถุประสงค์ ๒) การควบคุมและการประเมินผล ๓) การงบประมาณ และ ๔) การมีส่วนร่วมของประชาชน

ธิดุฒิ หมั่นมี บทความเรื่อง “การจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่า การจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษานั้น มีแผนการจัดการที่ชัดเจน มีนโยบายในการจัดการทุนมนุษย์ มีกระบวนการในการจัดการ และมีงบประมาณในการบริหารงานตามแผน ในเรื่องของการจัดการทุนมนุษย์โดยเฉพาะด้านความรู้ ด้านความสามารถในการทำงาน และด้านความชำนาญที่ชัดเจนถือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นของการจัดการทุนมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

ภาวดี ทะไกรราช บทความเรื่อง “การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น” พบว่า สังคมไทยในปัจจุบันได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบเป็นผลสืบเนื่องมาจากอัตราการเกิดของกลุ่มประชากรวัยเด็กที่ลดลงและอัตราการเพิ่มของกลุ่มประชากรวัยสูงอายุที่มากขึ้นการให้ความใส่ใจต่อการดูแลสุขภาพตลอดถึงวิธีการที่ใช้เป็นหลักปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญและปรับตัวให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการปฏิบัติตนที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนานจนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทวิถีวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม

ภิญโญ ภูเทศ บทความเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้” พบว่า เพลงพื้นบ้านในนครสวรรค์ที่ยังคงมีการเล่นอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง เพลงพื้นบ้านตำบลหนองกล้วย และเพลงพื้นบ้านตำบลเนินศาลา ประเภทของเพลงพื้นบ้านแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) เพลงในช่วงเทศกาลงานบุญ ๒) เพลงในช่วงเทศกาลเฉพาะปลูก ๓) เพลงในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยว และ ๔) เพลงร้องหรือเล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล

ศิริณา จิตต์จรัส บทความเรื่อง “แนวทางการพัฒนาบริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทย” พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไปรษณีย์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนที่ดีบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรภายนอก หรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชนโดยจะร่วมดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนเช่นการเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชน กับหน่วยงานซึ่งมีเครือข่ายไปรษณีย์ที่ครอบคลุมทั่วประเทศ การขนส่งผลไม้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร การส่งเสริมอาชีพชุมชนผ่านการฝากขายสินค้าทางไปรษณีย์

เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์ บทความเรื่อง “การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: เรื่องเครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น” พบว่า การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนอกจากจะทำให้ได้เรียนรู้วิถีทำมาหากินแล้ว ยังส่งผลให้ชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และตระหนักในคุณค่าทรัพยากรสัตว์น้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิต สมาชิกในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ปรีดา พูลสิน บทความเรื่อง “รูปแบบการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนของเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” พบว่า รูปแบบการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน ๓ ด้าน เป็นรูปแบบที่มีลักษณะของการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่สามารถตอบสนองความต้องการในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างสังคมได้ทั้งภาคส่วนของชุมชนภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งรูปแบบการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชน 3 ด้าน สามารถดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและมีกลไกเชิงเหตุผลที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์วัฒนธรรมชุมชนในระดับของมโนทัศน์และเชิงปฏิบัติ

ศิริกาญจน์ วงษ์เสรี บทความเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ” พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มีดังนี้ ๑. คุณธรรมจริยธรรม ๒. กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๔. ความรู้เกี่ยวกับงาน และ ๕. คุณลักษณะองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพบว่าปัจจัยทักษะทางปัญญาไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ

ปรมต วรรณบวร บทความเรื่อง “การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยพลเมืองในระบบประชาธิปไตย” พบว่า ระบบการปกครองประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ขึ้นอยู่กับประชาชนที่มีความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะมีลักษณะพลเมืองที่ยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตมองประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต คือ การยอมรับเสียงข้างมาก, การมีจิตใจกว้าง, การมีขันติธรรม, การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และการมีความเอาใจใส่ในกิจการงานของบ้านเมือง

โกเมศ ขวัญเมือง บทความเรื่อง “กระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา” พบว่า รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๗ ได้เปลี่ยนรูปแบบของรัฐจากเดิมซึ่งเป็นรูปแบบสมาพันธรัฐ มาเป็นรูปแบบสหพันธรัฐ และในปัจจุบันสหรัฐอเมริกาประกอบด้วย ๕๐ มลรัฐ ยัง

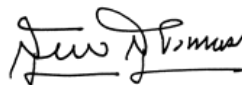
บัญญัติให้สหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครอง ตามระบบประธานาธิบดีที่มีประธานาธิบดีเป็นทั้ง
ประมุขของรัฐและเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารในคราวเดียวกัน

พระครูสิทธิวิริรักษ์ บทความเรื่อง “รัฐประศาสนศาสตร์เชิงพุทธ : นโยบาย แนวทาง
ปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์กรสงฆ์” พบว่า รัฐประศาสนศาสตร์เชิงพุทธชี้ให้เห็นว่าแนวทาง
ปฏิบัติควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้
ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็น
อัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคติว่า
ถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ

พิชชา บัวแย้ม บทความเรื่อง “การมีส่วนร่วมของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย
ในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” พบว่า ตำบล
โพรงมะเดื่อ มีการบริหารจัดการในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบล สภาพภูมิ
ประเทศทั่วทั้งบริเวณเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้และภูเขาเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ประชากรส่วน
ใหญ่เป็นประชากรดั้งเดิม ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีประชากรอีกส่วนหนึ่งที่อพยพมาเพื่อ
ประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและการปศุสัตว์

คณะกรรมการพิจารณาการขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความ
เพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็น
ประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง



(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(๑)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(๒)
บทบรรณาธิการ	(๕)

บทความวิจัย :

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย	๑
: พระเทพปริยัติเมธี (สฤกษ์ สิริธโร)	
พุทธจิตวิทยาบูรณาการ : แนวคิดและการสร้างตัวแบบเพื่อลดอัตราการฆ่าตัวตาย ของวัยรุ่นในสังคมสังคมไทย	๑๕
: สิริวัฒน์ ศรีเครือดง	
รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๙
: สนุก สิมมาต	
การสร้างความปลอดภัยตามถนน ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๔๕
: พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ	
รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี	๖๓
: พระครูภาวนาโชติคุณ (ก๊วยไ้ ชุตินธโร)	
การพัฒนากระบวนการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัย	๘๑
: พระครูพิศาลเขตคณารักษ์ (วิรัตน์ ฐานบุญ)	
การวิเคราะห์องค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพ ของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	๙๓
: ภักดี โพธิ์สิงห์	
การพัฒนาข้อเสนอและรูปแบบของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมือง ในจังหวัดพะเยา	๑๐๗
: พิศมัย วงศ์จำปา	
แนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน	๑๒๕
: วรรณมาฆะ เกษรดอกไม้	

การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ใน จังหวัดลำปาง	๑๓๕
: สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์	
การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๑๕๑
: จริยา มหายศนันท์	
ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การ บริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง	๑๖๑
: ธารินี เณรวงศ์	
การศึกษาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครุ ไม่พร้อมของวัยรุ่น	๑๗๕
: จุฑารัตน์ เนียมกลาง	
รูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดลพบุรี	๑๘๙
: กานดา เต๊ะขันหมาก	
การจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น	๒๐๕
: อติรุฒิ หมั่นมี	
การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น	๒๑๙
: ภาวดี ทะไกรราช	
การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้	๒๓๓
: ภิญโญ ภูเทศ	
แนวทางการพัฒนาบริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไพรศณีย์ไทย	๒๔๓
: ศิริณา จิตต์จรัส	
การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: เรื่องเครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น	๒๕๗
: เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์	
ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ	๒๖๙
: ศิริกาญจน์ วงษ์เสรี	
การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยพลเมืองในระบบประชาธิปไตย	๒๘๓
: ประมต วรรณบวร	
กระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา	๒๙๙
: โกเมศ ขวัญเมือง	
รัฐประศาสนศาสตร์เชิงพุทธ : นโยบาย แนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายองค์กรสงฆ์	๓๑๑
: พระครูสิริศิริรักษ์	

การมีส่วนร่วมของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ๓๒๗
ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
: พิชชา บัวแย้ม

บทวิจารณ์หนังสือ :

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ๓๔๓
: พระสุธีวีรบัณฑิต และคณะ

ภาคผนวก ๓๕๓
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความ วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ๓๕๔
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ๓๕๕
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ ๓๕๖
หนังสือส่งบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ ๓๖๑
ใบตอบรับเป็นสมาชิก ๓๖๒

ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย Buddhist Leadership and Conflict Management In Thai Society

พระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริโร)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งตามแนวพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย

จากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเชิงพุทธนั้นมีลักษณะอยู่ ๓ อย่าง คือ ๑) คุณลักษณะภายนอก คือ มีรูปร่างสง่างาม น่าเคารพศรัทธาเลื่อมใส ตลอดทั้งมีพลังกำลังแข็งแรง สุขภาพที่ดี และมีความเพียร ๒) คุณลักษณะภายใน คือมีความรู้ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความชำนาญในงาน มีมนุษยสัมพันธ์ดี ๓) มีความแตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งความแตกต่างนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเคารพนับถือมีความเชื่อมั่นมีความเชื่อฟังอย่างจริงจัง

การจัดการความขัดแย้งตามแนวพระพุทธศาสนา จากการศึกษพบว่า เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดต้องทำให้ลุล่วงไปมี ๔ ประการคือ ๑) วิวาทาธิกรณ์ ๒) อนูวาทาธิกรณ์ ๓) อาปัตตาธิกรณ์ ๔) กิจจาธิกรณ์ และอธิกรณ์สมณะเป็นชื่อแห่งสิกขาบทหรือสิกขาบทแห่งธรรม แปลว่า สำหรับระงับอธิกรณ์ มี ๗ ประการ คือ

๑.สัมมุขวินัย แปลว่า ระเบียบอันจะพึงทำในที่พร้อมหน้า ๒.สติวินัย แปลว่า ระเบียบยกเอาสติขึ้นเป็นหลัก ให้สมมติ เพื่อการรับรู้ร่วมกัน ๓.อมุหวินัย แปลว่า ระเบียบที่ให้แก่ภิกษุผู้หายเป็นบ้าแล้ว ๔.ปฎิญาตกระณะ แปลว่า ทำตามรับ ๕.เยภยยสิกขา แปลว่า ตัดสินตามคำของคนมากเป็นประมาณ ๖.ตัสสปาปิยสิกขา แปลว่า กิริยาที่ลงโทษแก่ผู้ผิด ๗.ติณวัตถารวินัย แปลว่า ระเบียบดังกลบไว้ด้วยหญ้า

การนำหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย การศึกษาวิจัยพบว่า ภาวะของผู้นำเชิงพุทธที่จะสามารถจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยได้ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำหลักธรรมมาใช้ในการปกครองตน ปกครองคน และปกครองงาน โดยมีหลักธรรมที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรนั้น

โดยหลักการสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคมซึ่งเป็นหลักคิดหลักธรรมในการทำงานร่วมกันในองค์กร และอยู่ร่วมกันในสังคม มีอยู่ ๑๐ ขั้นตอนในเบื้องต้น ที่จะนำสันติสุขสันติภาพ และภาพารดรภาพมาสู่องค์กรและสังคมได้ คือ ๑.มองกันในแง่ดี ๒.มีเมตตริจิตที่ดีต่อกัน

* อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครสวรรค์

๓.สร้างสรรค์ความดี ๔.นึกถึงความดีของกัน ๕.ร่วมกันรักษามีระเบียบวินัย ๖.มีหัวใจพระพรหม
๗.สร้างสมความสามัคคี ๘.มั่งมีความเสียสละ ๙.ลดมานะทิฐิ ๑๐.ไม่อคติต่อกัน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, การจัดการความขัดแย้ง

ABSTRACT

The purposes of this research were in 3 folds: 1) to study Buddhist leadership from related Buddhist texts; 2) to study conflict management according to Buddhism concept; and 3) to study the application of Buddhist leadership to solve problems on conflict management in Thai society.

The research results showed the 3 characteristics of Buddhist leadership. They were 1) external characteristics cited as attractive physical appearance, respectful gesture, physical strength and healthiness, including persevering outlook; 2) internal characteristics consisting of being intelligent, wide spectrum of vision, skillfulness and good human relationship; 3) unique characteristics that caused reliance, confidence and trustworthiness to one's superiors.

In this research, the study of conflict management according to Buddhism concept revealed that the 4 issues that had to be accomplished consisted of 1) contention; 2) sub- contention; 3) legal question concerning offences and 4) legal question concerning obligations. A question studied in this research was considered as either precept source or precept itself or doctrine source called "for settling a legal question". They contained 7 components: 1) Verdict in the presence; 2) Verdict of innocence; 3) Verdict of past insanity; 4) Proceeding on the acknowledgement, 5) Decision according to the majority; 6) Decision for specific depravity, and 7) a Reconciliation of both parties without need for clearing up the right and the wrong.

For the application of Buddhist leadership to solve conflict management in Thai society, the research result showed that the leadership efficiently applied consisted of a person with high capability in utilizing Buddhist doctrine for ruling people, controlling work and self control as well as controlling in administration.

The doctrine appropriate for unity establishment in society was analyzed and proposed for participatory and cooperative work. This would gear to unity and reconciliation making for any society. Ten commitments were proposed to be activated consisting of 1) Be optimistic; 2) Good rapport; 3) Create goodness; 4)

Think of goodness of each others; 5) Maintain discipline; 6) To have a Brahma heart; 7) Unity promotion; 8) Sacrifice; 9) Misbelief reduction; 10) Unprejudiced.

Keywords : Leadership, Buddhist Leadership, Conflict Management

๑. บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) ที่จะต้องมีกิจกรรมทำร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การรวมตัวกันเป็นสังคมนั้นมนุษย์จำเป็นต้องมีกิจกรรมที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ในขณะเดียวกันมนุษย์ในสังคมก็อาศัยบรรทัดฐาน หรือกฎหมาย ระเบียบประเพณี และสมมติสถานภาพพร้อมทั้งบทบาทที่เหมาะสมให้แก่บุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี มีสิทธิ์และมีเกียรติ แต่สังคมในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) และเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยสถานะพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่าง และหลากหลาย เช่น ค่านิยม ทัศนคติ ภาษา ศาสนา ความต้องการ ผลประโยชน์ และกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้น ด้วยความแตกต่างของบุคคลผนวกเข้ากับ ความพยายามที่จะดำรงและรักษาความเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ของตนเองเอาไว้ จึงเกิดความไม่สมดุล ไม่เข้าใจกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความไม่พอใจซึ่งกันและกัน จนในที่สุดอาจลุกลามเกิดเป็น สถานการณ์ของความขัดแย้งได้^๑ ทั้งนี้ก็เพราะการอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมากในสังคมนั้นย่อม จะต้องมีความขัดแย้งหรือมีการกระทบกระทั่งเกิดขึ้นบ้าง แม้ว่าในสังคมนั้นๆ จะมีกฎ กติกาหรือ ระเบียบวินัยไว้คอยควบคุมก็ตาม ความขัดแย้ง การกระทบกระทั่งก็ย่อมจะมีขึ้นได้เสมอ ซึ่งปัญหา ความขัดแย้งนั้นจำเป็นที่สังคมมนุษย์จะต้องหาทางหรือวิธีการที่จะต้องขจัดหรือแก้ไข ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะก่อให้เกิดความผาสุกกับสังคมมาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัย

ในสังคมไทยปัจจุบันซึ่งอยู่ในกระแสของโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไปในมิติทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี วัฒนธรรม ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรวดเร็วและรุนแรง ความขัดแย้งในหลากหลายรูปแบบได้ปะทุขึ้น และสะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน มีการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ขัดแย้งกันจนเกิดเป็นปรากฏการณ์ประท้วง หรือม็อบที่เกิดขึ้นกัน บ่อยครั้งจนถึงขั้นปะทะกันทำร้ายกันก็มี ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจ เช่น การแปรรูปของรัฐวิสาหกิจ ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การแย่งชิง ทรัพยากรน้ำ การแย่งชิงที่ดินทำกิน และแม้กระทั่งความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างแพทย์กับคนไข้ใน การเรียกร้องค่าเสียหายกรณีผู้ป่วยเสียชีวิตหรือพิการ

^๑ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, "สันติวิธีเริ่มต้นที่ชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติ สุขภาพเหนือของประเทศไทย", วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม- สิงหาคม ๒๕๕๘): ๑-๑๔

สำหรับคำว่า “ขัดแย้ง” นั้นประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ “ขัด” ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตามฝ่าฝืน ขืนไว้ และ “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า “ขัดแย้ง” นั้นหมายถึงการที่บุคคลทั้งสองฝ่ายไม่ลงรอยกัน จึงพยายามที่จะต้านทานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนเองมีความคิด หรือการกระทำที่ไม่สอดคล้อง หรือไม่สมนัยกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่นในครอบครัว หรือสังคม ส่วนคำว่า “ความขัดแย้ง” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Conflict” ซึ่งมาจากภาษาละตินว่า “Confligere” แปลว่า การต่อสู้ หมายถึง การทำสงคราม การไม่สอดคล้องหรือเข้ากันไม่ได้^๒

ในทางพระพุทธศาสนา ความขัดแย้งนั้นมีความหมายอยู่หลายคำ แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปก็จะพบว่าคำว่าขัดแย้งนั้นมีอยู่ ๒ นัย คือ (ก) ความหมายในทางธรรม และ (ข) ความหมายในทางพระวินัยโดยที่ (ก) ความหมายของความขัดแย้งในทางธรรม นั้นมีความหมายที่สรุปได้ ๖ นัยดังนี้ (๑) ความบาดหมาง ในภาษาบาลีใช้คำว่า “ภณฺฑน” (๒) การทะเลาะ ในภาษาบาลีใช้คำว่า “กลห” (๓) การแก่งแย่ง ในภาษาบาลีใช้คำว่า “วิคฺคห” (๔) การวิวาท ในภาษาบาลีใช้คำว่า “วิวาท” (๕) การมุ่งร้ายกัน ในภาษาบาลีใช้คำว่า “เมธคา” (๖) การถกเถียงกันในบริบทนี้ ในภาษาบาลีใช้คำว่า “โวหาร” ส่วนความหมายของ (ข) ความขัดแย้งในทางพระวินัยนั้นใช้ในความหมายของคำว่า “วิวาทาธิกรณ” โดยพระพุทธศาสนาเห็นว่าความขัดแย้งนั้นมีที่มาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ตัณหา คือความอยากได้ใคร่มี ทิฏฐิ คือความเห็นที่แตกต่างกัน ศีล/พรต คือการกระทำทางกายที่แตกต่างกัน มานะ คือการถือตัว โดยทั้งหมดที่กล่าวมานั้นถือว่าเป็นกิเลสที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอันจะก่อให้เกิดแต่ความเสียหายทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยฝ่ายเดียว พระพุทธศาสนาถือว่าเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วย่อมส่งผลต่อความผาสุกของสังคมได้โดยไม่ต้องสงสัย และเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นเช่นนี้สิ่งที่มีความจำเป็นที่สุดก็คือการพยายามหาทางแก้ไขปัญหานั้นและผู้ที่มีความจำเป็นที่สุดต่อการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งดังกล่าวก็คือ “ผู้นำ” ที่มีภาวะความเป็นผู้นำ ซึ่งพระพุทธศาสนาเห็นว่าผู้นำที่มีภาวะของความเป็นผู้นำนั้นมีความจำเป็นต่อการแก้ไขสถานการณ์ของความขัดแย้งได้ ดังปรากฏในอัครคัมภีร์เมื่อคราวที่เกิดวิวัฒนาการทางสังคมขึ้นจนมีความไร้ระเบียบของสังคมเมื่อนั้นพระพุทธองค์ได้ตรัสว่าผู้นำมีความสำคัญในการจัดการกับความไร้ระเบียบดังกล่าวว่า

ครั้งนั้นแล พวกสัตว์ที่เป็นหมู่ใหญ่จึงประชุมกัน ครั้นแล้วต่างก็ปรึกษากันว่า พ่อเอ๋ย ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ การดิ้นรนจักปรากฏ การพูดเท็จ จักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ ในเพราะบาปกรรมเหล่านี้ บาปกรรมเหล่านั้นเกิด ปรากฏแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่างกระนั้นเลย พวกเราจักสมมุติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ว่ากล่าว ผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบให้เป็นผู้เตือนผู้ที่ควรเตือนได้โดยชอบให้ เป็นผู้ขับไล่ ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจัดแบ่งข้าวสาทิให้แก่มุนีนั้น...^๔

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๖.

^๓ Webster, New Dictionary of the American Language, 1967, p. 308.

^๔ ที.ปา.(ไทย) ๑๑ / ๖๒ / ๗๑.

จากข้อความในพระสูตรนี้ แสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายในสังคมมนุษย์เราที่เป็นสาเหตุของการกำเนิดผู้นำอย่างชัดเจนโดยเริ่มต้นจากความตกต่ำทางศีลธรรมของมนุษย์ที่มีความโลภ เกิดมีการลักขโมยสิ่งของกัน มีการพุดโทกหลอกลวงกัน และก็มีผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดตามที่ตนเองพอใจ นอกจากนั้น ก็มีการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันขึ้น แล้วเกิดความวุ่นวายในสังคมตามมา จึงจะเห็นได้ว่าความเป็นผู้นำหรือความมีภาวะผู้นำนั้นมีความจำเป็นต่อสถานการณ์ความขัดแย้งเป็นอย่างมาก

จากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันนี้ผู้วิจัยเห็นว่า “ผู้นำที่มีภาวะผู้นำ” นั้นมีความจำเป็นต่อการหาทางออกหรือวิธีการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตในมิติต่างๆ ของคนในสังคมแผ่ขยายเป็นวงกว้าง ซึ่งแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำของพระพุทธศาสนานั้นน่าจะเป็นทางออกหรือแนวทางในการที่จะนำมาแก้ไขปัญหาได้ เพราะมีหลักธรรมร่วมสมัยหลายประการจากพระปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ผ่านการพิสูจน์จากการประพฤติปฏิบัติของพุทธบริษัทว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน และทำให้พุทธศาสนาดำรงคงอยู่ในโลกนี้มาอย่างยาวนานถึงสองพันหกร้อยปี ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบว่าแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำทางพระพุทธศาสนานั้นสามารถนำมาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมได้อย่างไร ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยได้

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาการจัดการปัญหาความขัดแย้งตามแนวพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการนำหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธมาใช้เพื่อจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบวิเคราะห์ (Analytical Research) โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary Investigation) โดยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๑) สืบค้นเอกสารและการคัดเลือกเอกสารตัวอย่างจะทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส ทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย นอกจากนั้นยังมีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

- ๒) วิเคราะห์เอกสารจะทำได้โดยการศึกษาเอกสารต่างๆ พร้อมทั้งจดบันทึก วิเคราะห์ตีความ และแสดงเหตุผล เชื่อมโยงและตรวจสอบความถูกต้องเกิดความเข้าใจชัดเจนมากที่สุด
- ๓) รวบรวม เรียบเรียงข้อมูลและนำเสนอผลงานวิจัย

๔. ผลการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยมาทั้งหมดนั้นสามารถที่จะสรุปเพื่อให้เห็นกรอบสาระสำคัญของแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยได้ ดังนี้

(๑) สำหรับคำว่าผู้นำและภาวะผู้นำนั้นถือว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ในการนำมาใช้เพื่อนำชุมชน องค์กรและสังคมที่มีมาคู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ แต่ในระยะแรกยังไม่มี การนำมาศึกษากันอย่างจริงจัง ดังนั้น ผู้นำและความเป็นผู้นำในระยะแรกจึงเป็นผู้นำที่เกิดเองตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ที่มักจะปรากฏอยู่ในหลายรูปแบบ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำเผ่า และผู้นำประเทศหรือรัฐ เป็นต้น ซึ่งมูลเหตุของการเกิดผู้นำและภาวะผู้นำนั้นก็มาจากเหตุผลสำคัญก็คือการป้องกันปัญหาเรื่องความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ โดยความขัดแย้งนั้นถือว่าเป็นบ่อเกิดสำคัญของการมีผู้นำ และความขัดแย้งดังกล่าวจะสามารถที่จะจัดการให้ผ่อนคลายหรือสงบลงได้หรือไม่ นั้นจะต้องอาศัยผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูงจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งนั้นไปได้ หมายความว่า หากผู้นำคนใดมีภาวะผู้นำมากก็จะสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้มากกว่าผู้นำที่มีภาวะผู้นำน้อยกว่านั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การเป็นผู้นำนั้นสามารถที่จะเป็นได้เหมือนกันหมด แต่การเป็นผู้นำนั้นจะสามารถยังประโยชน์ให้สำเร็จได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับ “ภาวะผู้นำ” เป็นสำคัญ ซึ่งในหลักวิชาการสมัยใหม่หรือองค์ความรู้ของชาวตะวันตกได้ทำการศึกษาและพบว่า ผู้นำ ภาวะผู้นำ และปัญหาคความขัดแย้งและการจัดการปัญหาคความขัดแย้งนั้นเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงของการจัดการเป็นอย่างดี

(๒) สำหรับแนวคิดเรื่องผู้นำ ภาวะผู้นำ ปัญหาคความขัดแย้งและการนำหลักแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสังคมในทางพระพุทธศาสนานั้นเราจะพบว่า

(ก) ประเด็นเรื่องผู้นำและภาวะผู้นำนั้นพระพุทธศาสนาเห็นว่าผู้นำเกิดมาจากการที่สังคมมีปัญหาความขัดแย้งกันภายใต้กลไกที่มีมาโดยธรรมชาติ เมื่อสังคมมีความขัดแย้งขึ้นก็มีการคัดเลือกคนที่มีคุณลักษณะเหมาะสมที่จะสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งนั้นได้คนที่ถูกเลือกเข้ามาทำหน้าที่นั้นเรียกว่า มหาสมมติบ้าง ราชาบ้าง ซึ่งผู้นำที่ถูกเลือกมานั้นพระพุทธศาสนาเห็นว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ คือคุณธรรมจริยธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ได้แก่ (๑) ทศพิธราชธรรม (๒) จักรวรรดิวัตร (จักรพรรดิธรรม) (๓) อธิปไตย (๔) ราชสังคหวัตถุ (๕) สังคหวัตถุ (๖) พรหมวิหารธรรม (๗) อคติ (๘) อิทธิบาท (๙) พละ (๑๐) สัมปรีชธรรม (๑๑) อปริหานิยธรรม (๑๒) กัลยาณมิตร (๑๓) สารณียธรรม (๑๔) อริยทรัพย์ (๑๕) บารมี เป็นต้น หรือหากจะกล่าวโดยสรุปผู้นำที่มีภาวะผู้นำนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ ๒ ประการหลักคือ

(๑) คุณสมบัติภายนอก ได้แก่บุคลิกภาพ การวางตัว การเจรจาปราศรัย การแสดงออกต่อชุมชน และ (๒) คุณสมบัติภายใน ได้แก่ ความมีคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวมาข้างต้นที่ผู้นำจะต้องมีในจิตใจ อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นผู้นำที่ดี

(ข) ประเด็นเรื่องความขัดแย้ง สำหรับประเด็นเรื่องความขัดแย้งในทางพระพุทธศาสนา เห็นว่าต้นตอของความขัดแย้งในสังคมมนุษย์นั้นมาจากกิเลสได้แก่ (๑) ตัณหา คือความอยากความทะยานอยากในเรื่องของอำนาจบารมีหรือวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งความต้องการทั้งมวลที่พระพุทธศาสนาเห็นว่าโดยธรรมชาติมนุษย์มีความต้องการที่ไม่จำกัด แต่ทรัพยากรของโลกนั้นมีจำกัด (๒) มานะ หมายถึงความยึดมั่นถือตัวถือตนว่าดีว่าเด่นมากกว่าคนอื่น ๆ แล้วจากนั้นก็ทำการข่มคนอื่นหรือการดูถูกดูแคลนคนอื่นทำให้เกิดความขัดแย้งได้ (๓) ทิฏฐิ คือความเห็นผิด คือการมีความเห็นที่เข้าข้างตนเองว่าตนเองถูกคนอื่นผิดการยึดมั่นในทิฏฐิเช่นนี้ พระพุทธศาสนาเห็นว่า เป็นเรื่องทีก่อให้เกิดความขัดแย้งและก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย และปัญหาดังกล่าวนั้นก็จะมีได้ทั้งในสังคมชาวบ้านและสังคมของพระสงฆ์

(ค) ประเด็นในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลนั้นเราจะพบว่า พระพุทธองค์ได้จัดแบ่งความขัดแย้งออกเป็น ๒ ประการหลักคือ (๑) ปัญหาความขัดแย้งภายใน หมายถึงความขัดแย้งอันเกิดมาจากกิเลสหรือความต้องการทั้ง ๓ ประการที่เป็นรากเหง้าของความทุกข์คือ ราคะ โทสะ โมหะ พระพุทธองค์ทรงเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ได้เสนอแนวทางในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์ด้วยพุทธวิธีหลากหลายประการ เช่น การเสนอหลักการ ในการแก้ไขปัญหาความทุกข์หรือความขัดแย้งภายในด้วยการเสนอหลักคำสอนเรื่องอริยสัจ ๔ เป็นต้น รวมถึงการเสนอหลักการปฏิบัติตามหลักคำสอนเพื่อออกจากทุกข์หรือปัญหานั้นด้วยการลงมือปฏิบัติทั้งการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาทั้งสมณะและวิปัสสนาภavana โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการบรรลุธรรมตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงสุดคือพระนิพพาน (๒) ปัญหาความขัดแย้งภายนอก หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการกระทบกระทั่งกันของบุคคลในสังคมอันเนื่องมาจากกิเลสที่เป็นบ่อเกิดของความขัดแย้ง ๓ ประการคือ ตัณหา มานะ และทิฏฐิ ที่มนุษย์ในสังคมมีกันอยู่และไม่สามารถที่จะบริหารจัดการให้ลงตัวได้จนก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม ต่อปัญหานี้พระพุทธองค์ได้ทรงดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในหลากหลายวิธีตามความเหมาะสมของบุคคลและสถานการณ์ เช่น กรณีของคณะสงฆ์ ทรงดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในคณะสงฆ์ด้วยการกำหนดกรอบของปัญหาได้แก่อธิกรณ์ไว้ ๔ ประการ คือ วิวาหาธิกรณ์ อนุวาหาธิกรณ์ อาปัตตาธิกรณ์ และกิจจาธิกรณ์ จากนั้นได้ทรงกำหนดกรอบของวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ ๔ ประการไว้ เรียกว่า อธิกรณ์สมณะ หรือวิธีการดำเนินการเพื่อชำระหรือจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรืออธิกรณ์ที่เกิดขึ้นให้หมดไป โดยมีผู้ทำหน้าที่ในการจัดการความขัดแย้งคือคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของสงฆ์ทั้งหมดในการเข้าไปทำหน้าที่ในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนกรณีความขัดแย้งในสังคมภายนอก หมายถึง ความขัดแย้งของชาวบ้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์นั้น พระพุทธองค์ทรงใช้ภาวะผู้นำของพระองค์เข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยพระองค์เองบ้าง ใช้องค์คณะสงฆ์หรือพระสาวกบางรูปบ้าง เช่น กรณีการขัดแย้งของพระประยูรญาติเรื่องการแย่งน้ำใน

แม่น้ำโรหิณี พระองค์ก็ทรงแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นด้วยการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ทั้งสองฝ่ายทราบ จนสามารถยังความตกลงให้เกิดขึ้นระหว่างกันได้ทำให้สงครามระหว่างแคว้นก็ไม่เกิดขึ้น หรือความขัดแย้งระหว่างชาวเมืองที่มีต่อพระองค์สามารถยุติมหาโจรพระองค์ก็ทรงใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจของชาวเมืองที่จะมีต่อพระองค์เวลานั้น หรือกรณีของการพยายามห้ามทัพพระเจ้าวิฑูทกะ ก็ทรงดำเนินการห้ามถึง ๓ วาระ แต่เมื่อพิจารณาเห็นว่า เป็นอำนาจกรรมเก่าในอดีตก็ทรงงดเว้น ปล่อยให้ เป็นเรื่องของกรรมไปเสีย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเชิง พุทธนั้น เมื่อดำเนินการถึงที่สุดแล้วปัญหาที่ไม่อาจจะแก้ไขได้ก็ต้องปล่อยให้ เป็นไปตามกรรมหรือ ตามวาระของสิ่งที่สมควรจะเกิด ซึ่งพระพุทธศาสนาเองยอมรับว่า ปัญหาของมนุษย์นั้นเป็นปัญหาที่ เนื่องด้วยกรรม และกรรมบางอย่างไม่อาจจะแก้ไขได้ ซึ่งก็ต้องวางอุเบกขาเสีย แต่ปัญหาใดที่ สามารถแก้ไขได้ก็ต้องเข้าไปแก้ไขให้เกิดผลตามสมควร

(๓) แนวทางการนำหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย

เป็นที่ทราบกันว่าสังคมไทยนั้นก็เป็นอีกสังคมหนึ่งที่มีเนื้อหาความขัดแย้งปรากฏอยู่ เฉกเช่นเดียวกับสังคมมนุษย์โดยทั่วไปในโลก ซึ่งหากพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงในเรื่องความ ขัดแย้งก็จะพบว่าสังคมไทยนั้นมีความขัดแย้งที่สามารถแบ่งได้เป็น ๕ ประการ คือ (๑) ความขัดแย้ง ด้านข้อมูลหรือข้อเท็จจริง (๒) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และความต้องการ (๓) ความขัดแย้ง ด้านความสัมพันธ์ (๔) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (๕) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม แต่ถึง อย่างนั้นเราก็จะพบว่าสภาพความขัดแย้งในสังคมไทยไม่รุนแรงเท่ากับบางประเทศหรือบางสังคมใน โลกนี้ แต่เนื่องจากสังคมไทยนั้นเป็นสังคมพุทธ เนื่องจากมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยในบางกรณีก็จะมี การนำเอาหลักการเรื่องภาวะ ผู้นำทางพระพุทธศาสนาที่ผู้นำประเทศหรือผู้ที่มีส่วนในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งนำไป ประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไข ปัญหา ซึ่งการดำเนินการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยในด้านต่างๆ ภายใต้กรอบของการนำหลักภาวะผู้นำเชิงพุทธไปใช้นั้นก็มีการดำเนินการเท่าที่พบมีดังต่อไปนี้

(๑) ความขัดแย้งด้านข้อมูล จะต้องดำเนินการแก้ไขโดยการให้ข้อมูลแก่คู่ขัดแย้งและ สังคมอย่างรอบด้านและมีสติสัมปชัญญะ คือข้อมูลนั้นจะต้องไม่เป็นข้อมูลที่บิดเบือนจากความจริง อันจะก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยของคนในสังคมได้

(๒) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ผู้นำจะต้องจัดการจัดสรรผลประโยชน์ทั้งในส่วน บุคคลและสังคมให้มีความสมดุล กล่าวคือคู่ขัดแย้งที่มีความต้องการด้วยผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ซึ่ง ผู้นำจะต้องดำเนินการเพื่อจัดสรรผลประโยชน์ให้เกิดกับสองฝ่าย โดยเฉพาะหากเป็นฝ่ายรัฐกับ ชุมชน รัฐจะต้องเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนให้มากเนื่องจากรัฐนั้นถือว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจและกำลัง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นความต้องการของชุมชนก็ต้องไม่ขัดต่อความเสียหายประโยชน์ของสังคมส่วนรวมเป็น หลัก

(๓) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ ผู้นำจะต้องเสริมสร้างหรือปรับเปลี่ยนแนวคิด เพื่อที่จะดึงเอาความรู้สึกร่วมของคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายนั้นให้มีอยู่ในแนวทางเดียวกันโดยอาศัย หลักการทางพระพุทธศาสนาก็คือหลักสังคหวัตถุ ๔ และสาราณียธรรม ๖ มาปรับประยุกต์ใช้โดยที่

ผู้นำจะต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ให้เกิดเป็นอันดับแรกก่อนที่จะเปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้งเป็นผู้สร้าง

(๔) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง ผู้นำจะต้องเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต พื้นฐานทางสังคมและการเป็นอยู่ของสังคมเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม

(๕) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม ผู้นำจะต้องให้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับค่านิยมที่ไม่ถูกต้องในสังคมแก่คนในสังคมโดยการประชาสัมพันธ์และปลูกฝังความเชื่อที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในสังคมให้เกิดขึ้น ซึ่งหากเป็นไปได้ตามนั้นก็จะสามารถแก้ไขปัญหาสังคมในด้านนี้ได้

ซึ่งเราจะพบว่าสังคมไทยเองก็พยายามที่จะขจัดปัญหาความขัดแย้งนั้นอยู่ตลอดเวลา ภายใต้เงื่อนไขทางกฎหมายและทางสังคมตามหลักวิชาการสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากต่างประเทศ ซึ่งผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งพบว่าในบางปัญหาสามารถที่จะแก้ไขปัญหาคือได้แบบเบ็ดเสร็จ แต่ในบางปัญหายังเป็นปัญหาสืบเนื่องที่จะต้องอาศัยระยะเวลาในการแก้ไขและมีบางปัญหาผลการแก้ไขปัญหายังคงสืบเนื่องมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม เราจะพบว่าในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งในสังคมไทยโดยอาศัยหลักการเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธนั้นเราจะพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาคือผู้นำที่จะต้องมีความรู้สูงคือจะต้องมีความรู้ธรรมจริยธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งจากการวิจัยพบว่าผู้นำที่มีความรู้สูงเชิงพุทธตามข้อเท็จจริงทางสังคมแล้วมีน้อย เนื่องจากภาวะผู้นำเชิงพุทธนั้นเป็นคุณลักษณะเชิงอุดมคติที่ผู้นำจะต้องมีความรู้ขั้นสูงแต่ความจริงแล้วผู้นำในสังคมไทยนั้นยังมีความรู้ไม่ถึงขั้นอุดมคติมากนักจึงเป็นผลต่อกระบวนการแก้ไขปัญหายังพอสมควร

นอกจากนั้น ผู้นำที่มีความรู้สูงเชิงพุทธยังสามารถนำเอากรอบหลักคิดหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งและการสร้างความปรองดองของคนในสังคมไปประยุกต์ใช้ซึ่งเป็นหลักคิดหลักธรรมในการทำงานร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินการในองค์กร และอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อก่อให้เกิดสันติสุข สันติภาพ ปรารถนาภาพ ของคนในสังคม โดยหลักการหลักคิดหลักธรรมดังกล่าวนี้มีอยู่ ๑๐ ประการดังนี้ คือ

๑. มองกันในแง่ดี (Be Optimistic) การมองคนและการมองโลกนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าเรามองคนและมองโลกในแง่ดี เราก็จะพบแต่คนดี ๆ และเรื่องดี ๆ หากเรามองคนและมองโลกในแง่ร้าย ก็จะพบแต่คนเลว ๆ คนร้าย ๆ และเรื่องที่ร้าย ๆ สุดท้ายกลายเป็นคนประเภท “เอาดีใส่ตัว เอาชั่วใส่คนอื่น” เรื่องการมองคนมองโลกนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสไว้ว่า สุตสฺส วุชฺชฌณฺเณสฺส อุตฺตโน ปน พุทฺธสฺส โทษผู้อื่นเห็นง่าย โทษของตนเห็นยาก ดังนั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนว่า จงฉลาดมองคนและมองโลกในแง่ดี ด้วยเมตตาทายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม และเมตตาโมกขกรรม

๒. มีไมตรีจิตที่ดีต่อกัน (Good Rapport) เมื่อมวลหมู่มนุษย์ได้อยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันในหน่วยงานองค์กร ในสังคมแล้วมีไมตรีจิตที่ดีต่อกันด้วยการประสานใจ ประสานงาน ประสานประโยชน์ เมื่อพบหน้ากันก็ยิ้มแย้มแจ่มใส ยกมือไหว้สวัสดีกัน ทักทายซึ่งกันและกัน ใช้คำ

๓) กุหลาบ หลอกลวงพวกกัน บริวารและคนอื่น

๔) นิคคาหาร์ ปคคาโท ยกย่องคนชั่วคนเลว

เพราะพรหมวินาศ ๔ ประการนี้ย่อมนำมาแต่ความอยู่ร้อนนอนทุกข์ สังคมย่อมมีแต่ความพินาศ ประเทศชาติย่อมหายหน้าบอบช้ำเสียหายโดยง่ายเดียว เมื่อสมาชิกในหน่วยงานองค์กรในสังคม ต่างมีพรหมวิหารธรรมเป็นหลักประพฤติปฏิบัติประจำใจก็จะเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความรู้รักสามัคคีได้โดยง่าย

๗. สร้างสมความสามัคคี (Unity Promotion) เมื่อคนเราหรือสมาชิกในหน่วยงานองค์กร ในสังคมมีพรหมวิหารธรรม และหลีกเลี่ยงให้ห่างไกลจากพรหมวินาศแล้ว ก็จะเป็นเหตุปัจจัยสร้างความรู้รักสามัคคีความปรองดองสมานฉันท์ ซึ่งเกิดจากความชุ่มเย็น คือ เมตตาธรรม กรุณาธรรม เป็นต้น ก็จะเป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดความสามัคคี สามารถรวมตัวกันได้เป็นนิตยเหมือนน้ำ เพราะมีความเที่ยงธรรม และไม่มีสองมาตรฐาน รู้จักอดใจ (ขันติ) รู้จักหยุดใจ (จิตติ) รู้จักข่มใจ (ทมะ) จึงทำให้ความสามัคคีปรองดองตั้งอยู่ได้นานต่อเนื่องสม่ำเสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า **“ไม่สิ้นธรรมคือไม่สิ้นดี ไม่สิ้นสามัคคี คือไม่สิ้นชาติ”** สามารถปรับตัวเข้ากับรูปการณ์ เหตุการณ์และสถานการณ์ได้ทุกรูปแบบ ด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวปฏิบัติตนได้เหมาะสม

๘. มั่นใจความเสียสละ (Sacrifice) เมื่อสมาชิกในหน่วยงานองค์กร ในสังคม มีความรู้รักสามัคคีปรองดองสมานฉันท์กันแล้ว ก็จะเป็นเหตุปัจจัยทำให้มีน้ำใจเสียสละ คือตัดใจตัดกรรมสิทธิ์ และตัดความยึดถือของตนด้วยการเสียสละวัตถุสิ่งของทรัพย์สินของสูงการ ให้แก่หน่วยงานองค์กร และสังคมได้ ในเมื่อต้องสร้างประโยชน์สร้างความดีร่วมกัน และในเมื่อเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ โดยที่เสียสละอารมณ์ คือสละปล่อยวางอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อความสงบใจ เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลงโง่เขลาเบาปัญญา ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า พึงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และพึงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม คือ ความถูกต้องเป็นธรรม ตามคำกล่าวที่ว่า **“ความเสียสละไม่มี ความสามัคคีไม่มา”** ความเสียสละเป็นเหตุปัจจัยทำให้คนเรารู้จักพอ กล่าวคือ พอใจ พอใช้ พอได้ พอดี พอมี พอเพียง สันโดษ รู้จักให้ กล่าวคือ ให้เกียรติ ให้โอกาส ให้อภัย ให้น้ำใจ กล่าวคือ ลักษณะเตรียมใจและทำใจ อะไรจะเกิดก็ต้องเกิด ช่างเถอะ ช่างเขา ช่างมัน ปลงใจ ปล่อยวาง ไม่ถือโทษ ไม่โกรธแค้น ไม่โง่โง่ ไม่บีบตา อะไรดีให้รู้จักต่อ อะไรชั่วให้รู้จักตัด อะไรวิบัติให้รู้จักต้าน อย่าทำบาปกรรมเพราะเห็นแก่ตัว อย่าทำความชั่วเพราะเห็นแก่คนอื่น

๙. ลดมานะทิฐิ (Misbelief Reduction) เมื่อสมาชิกในหน่วยงานองค์กร ในสังคม มีน้ำใจเสียสละ และสละปล่อยวางอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อความสงบใจก็จะเป็นเหตุปัจจัยทำให้ลดมานะทิฐิลงได้ง่าย โบราณกล่าวไว้ว่า **“ยอมไม่เป็น เย็นไม่ได้”** เพราะมุ่งเอาชนะคะคานซึ่งกันและกัน จนกระทั่งลืมความถูกต้องเป็นธรรม ดังพุทธศาสนสุภาษิตที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อดตา หเว ชีตํ เสยโยฯ ชนะตนนั้นแลดีที่สุดประเสริฐที่สุด คือ ชนะใจตนเองด้วยความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นต้น

๑๐. ไม่อคติต่อกัน (Unprejudiced) เมื่อคนเราหรือสมาชิกมีอคติ คือ มีความลำเอียง เพราะชอบ เพราะชัง เพราะกลัวต่ออำนาจวาสนา และเพราะหลงเงาเงาบาปบุญ รู้เท่าไม่ทัน การณ์ต่อกันแล้วก็จะไปกันไม่ได้ คือ จะพัฒนาสร้างสรรค์อะไรก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าตราบไต่ยังมีอคติ มีสองมาตรฐาน ด้วยเหตุนี้ จึงมีคำกล่าวไว้ว่า **คนโลกจะไม่รู้จักคำว่าพอเพียง คนลำเอียงจะไม่รู้จักคำว่ายุติธรรม ยุติธรรมไม่มี สามัคคีก็ไม่เกิด** ดังนั้น อคติ ความลำเอียง จึงเป็นที่มาของ อคติ ความไม่พอใจ อคติ ความไม่ชอบใจ จึงเป็นที่มาของ โทษ ความโกรธ ความเดือดร้อนใจ โทษ ความโกรธ ความเดือดร้อนใจจึงเป็นที่มาของ ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งใจ ปฏิฆะ ความกระทบกระทั่งใจ จึงเป็นที่มาของความคิดแบบปฏิบัติ โต้แย้ง โต้ตอบ ต่อต้าน หรือที่เรียกว่า อารยะขัดขืน ดังนั้นความไม่มีอคติต่อกัน จึงเป็นธรรมานุธรรมปฏิบัติ ที่สำคัญอันเป็นเหตุปัจจัย ทำให้คนเรามองกันในแง่ดี มีไมตรีจิตที่ดีต่อ สร้างสรรค์ความดี นึกถึงความดีของกัน ร่วมกันรักษาระเบียบวินัย มีหัวใจพระพรหม สร้างสมความสามัคคี มั่นมีความเสียสละ ลดมานะทิฐิ

หลักการอยู่ร่วมกัน หลักการทำงานร่วมกันที่กล่าวมานี้เป็นหลักในการปฏิบัติในหน่วยงานองค์กร ในสังคมเพื่อให้เกิดสันติภาพ สันติสุข ภารดรภาพ ความเจริญ ความมั่นคง ความไพบูรณ์ อย่างยั่งยืนตลอดไป

๕. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาความเชื่อเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าข้อเสนอแนะที่จะต้องมีการศึกษาในอันดับต่อไป ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(๑) ควรกำหนดให้มีการบรรจุแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำและการจัดการความขัดแย้งเชิงพุทธเข้าไปในหลักสูตรการศึกษาในระดับมัธยมและอุดมศึกษาเพื่อให้มีการศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจในบริบทของภาวะผู้นำและการจัดการความขัดแย้งเชิงพุทธทั้งกรณีในสมัยพุทธกาลและในสังคมปัจจุบัน

(๒) ในหลักสูตรด้านการปกครองท้องถิ่นควรมีการบรรจุแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งชุมชนเชิงพุทธและรวมถึงหลักการและแนวคิดเรื่องการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธไว้เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ผู้นำท้องถิ่นมีทักษะและแนวคิดในเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธและกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งตามกรอบแนวคิดเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธ

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

(๑) ควรนำไปศึกษาในประเด็นเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีผลต่อผู้ปฏิบัติงานในสังคมเนื่องจากสังคมปัจจุบันผู้คนแม้จะมีการศึกษาสูงแต่โดยมากจะขาดภาวะผู้นำ ดังนั้นการตั้งประเด็นวิจัยดังกล่าวย่อมทำให้ทราบถึงรายละเอียดว่าหากสังคมมีภาวะผู้นำเชิงพุทธแล้วจะมีผลต่อการทำงานของผู้ปฏิบัติงานในสังคมได้อย่างไร เป็นต้น

(๒) ควรนำไปศึกษาในประเด็นเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยรูปแบบภาวะผู้นำเชิงพุทธมีความเหมาะสมกับการนำไปประยุกต์เพื่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในองค์กร หรือสังคมโดยทั่วไปได้อย่างไร เพราะปัจจุบันการทำงานในองค์กรต้องมีความขัดแย้งเป็นธรรมดา ซึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นบางครั้งก็ใช้หลักการอื่นหรือหลักการต่างๆไปที่สามารถแก้ไขปัญหาได้บ้างไม่ได้บ้าง จึงมีคำถามว่าความขัดแย้งในองค์กรนั้นสามารถที่จะแก้ได้ด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนาได้หรือไม่

(๓) ควรนำไปศึกษาในประเด็นเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการสร้างความปรองดองในสังคมไทย ซึ่งปัญหาความปรองดองนั้นถือว่าเป็นปัญหาที่มีข้อถกเถียงกันมาก ดังนั้น จึงเป็นคำถามที่ว่าเราจะนำเอาหลักการเรื่องภาวะผู้นำเชิงพุทธไปสร้างความปรองดองในสังคมไทยได้อย่างไร เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

กวี วงศ์พุ่ม. ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๔ กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี, ๒๕๓๙.

เจมส์ โค และคณะ (ผู้แต่ง), วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ (ผู้แปล). คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถ

กระบวนการจัดการข้อพิพาท. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.

ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. ความขัดแย้งเบื้องต้นเกี่ยวกับ สันติวิธี และธรรมชาติของความ

ขัดแย้งในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ฉลอง มาปรีดา. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

ชูป กาญจนประกร. แบบผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๙.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. การจัดการความขัดแย้งในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด ๒๕๕๐.

ธรรมรส โชติกุญชร. ภาวะผู้นำและประสิทธิผลของผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๐.

บุญทัน ดอกไธสง. การจัดการองค์การ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

พระครูสิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. พิมพ์พิเศษ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระราชปรียัติ (สฤชดี สิริธโร). **กระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาตามหลักอริยมรรค**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

วรวิทย์ จิตตาพล. **ภาวะผู้นำ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๒.

วันชัย วัฒนศัพท์. **ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**. ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซต, ๒๕๓๗.

เศาวนิต เศาวนานนท์. **ภาวะผู้นำ**. นครราชสีมา : โปรแกรมวิชาการบริหารศึกษา คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๒.

(๒) วารสาร:

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ. "สันติวิธีเริ่มต้นที่ชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสันติสุขภาคเหนือของประเทศไทย". **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

Christopher Moor. **The Mediation Process : Practical Strategic for Resolving Conflict**, 2nd ed., San Fracisco, CA: Jossey-Bass Publishers, 1996.

Ordway Tead. **The Art of Leadership**. New York : McGraw-Hill Book Company. Ine., 1956.

Paul R. Timm and Brent D. Peterson. **People at Work : Human Behavior in Organizations**. 5th ed., New York : South-Western Publishing, 2000.

Ralph Stogdill. **Leadership Membership and Organization**. Psychological Bulletin, 1950.

พุทธจิตวิทยาบูรณาการ : แนวคิดและการสร้างตัวแบบเพื่อลดอัตราการฆ่าตัวตาย
ของวัยรุ่นในสังคมสังคมไทย

Integration of Buddhist Psychology : Concepts and Model
Building to Reduce the Rate of Suicide Teen
in Thailand Society

สิริวัฒน์ ศรีเครือตง*

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) แนวคิดและบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายตามแนวพระพุทธศาสนา ๒) บูรณาการและพัฒนาตัวแบบหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย และ ๓) สร้างตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีจำนวน ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ แจกแบบสอบถาม จำนวน ๔๐๐ ชุด คัดเลือกด้วยการสุ่มแบบเจาะจง คัดเลือกจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นตัวแทนของภาคกลาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตัวแทนภาคเหนือ จำนวน ๒ โรงเรียน ๒ มหาวิทยาลัย ได้แก่ นักเรียน ผู้บริหาร ผู้อำนวยการ คณาจารย์ และผู้บริหารดับรองคณบดี และนิสิต โรงเรียนเตรียมอุดมมณีน้อมเกล้า โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการสุวรรณภูมิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยพายัพ กลุ่มที่ ๒ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๘ รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับผู้พยายามฆ่าตัวตาย ในจังหวัดลำพูน และจังหวัดนครสวรรค์ โดยการเลือกแบบเจาะจง ได้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๒๐ รูป/คน กลุ่มที่ ๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้เชี่ยวชาญ ๒ ครั้ง จำนวน ๑๘ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า สร้างตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย ตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบ มีรายละเอียด ดังนี้ องค์ประกอบที่ ๑. ปัจจัยสาเหตุการฆ่าตัวตายของเยาวชนหรือวัยรุ่นไทย ประกอบด้วย ๖ ปัจจัยสำคัญ คือ ๑. ด้านค่านิยมสมัยใหม่ ๒. ด้านสภาพเศรษฐกิจในครอบครัว ๓. ด้านสุขภาพ กาย-จิต ๔. อุปนิสัยส่วนตัว ๕. ความสัมพันธ์ในครอบครัว และ ๖. การคบเพื่อน/ความรัก องค์ประกอบที่ ๒. หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย คือ หลักธรรม อริยสัจ ๔ และ มรรคมีองค์ ๘ องค์ประกอบที่ ๓. หลักจิตวิทยาเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย คือ หลักการให้

* ภาควิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คำปรึกษาแนะนำ และหลักกระบวนการจิตบำบัด **องค์ประกอบที่ ๔.** แนวคิดเพื่อการจัดการปัญหา การฆ่าตัวตายของวัยรุ่นไทย ประกอบด้วย แนวคิด เชิงป้องกันและแก้ไขที่สาเหตุ แนวคิดการปรับ พฤติกรรมการดำเนินชีวิต แนวคิดการป้องกันผ่านครอบครัว + ชุมชน+วัด + โรงเรียน (คชวร) แนวคิด การสร้างภูมิคุ้มกันชีวิต ผ่านกลุ่มเพื่อน และ**องค์ประกอบที่ ๕.** กลุ่มพลัง “การมีส่วนร่วม” ประกอบด้วย ๑. ครู/ผู้บริหารสถานศึกษา ๒. กลุ่มเพื่อน ๓. กลุ่มผู้ปกครอง ๔. กลุ่มสหวิชาชีพ ด้านสุขภาพ และ ๕. วัด/สถานปฏิบัติธรรม

คำสำคัญ : พุทธจิตวิทยาบูรณาการ, การฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมสังคมไทย

ABSTRACT

This research studies takes from a combination of Mixed research method by gathering quantitative and qualitative data. The objectives were 1) The concept and the integration of Buddhist psychology in reducing the rate of suicide by Buddhism. 2) Integration and Development, the main Buddhist Psychology in reducing the rate of suicide of teenage in Society Thailand and 3) create the Buddhist Psychology integration to reduce the rate of suicide of teenage in Thailand. Population and sample in the study are three groups. The first group of 400 questionnaires were selected by random purposive sampling. Selection Bangkok a represent of Central Region Chiangmai Province represent 2 universities and 2 schools include students, teachers administrators, director executive, vice dean and students. Trium Udomsuxsa Nomkloa School, Trium Udomsuxsa Pattanakan Suwanna School, Chulalongkorn University and Payap University. The two groups, in-depth interviews of 18 key informants, including school administrators and those involved, close to suicide attempts in Lampon and Nakhon Sawan Province by selecting a purposive sampling. have a number have 20 experts. The three group of key informants in focus groups discussion two times the number of 18 experts instrument used to collect data for this study was a questionnaires. The research found that : Create a Buddhist psychology integration to reduce the rate of the suicide of teens in Thailand. The Buddhist psychology integration to reduce the rate of the suicide of Teens in Thailand there are 5 composition details are follows : component 1 : factors of Suicide the Youth or Teens Thailand. Consists of 6 key factors : 1) the values of modern 2) Economics^s family 3) Health-Mental 4) personal habits 5) family relationships 6) friend /love. component 2 The main component Buddhism that can be predispose to prevention and solutions of suicide are ththe four Noble Truths and the Makka 8.

component 3 Psychology in the prevention and solutions of suicide are the principles counseling and the process of psychotherapy. component 4 The concept to tackle the suicide problem of teens Thailand include : Concepts on the causes and prevention. The concept of behavior modification and lifestyle. The concept of protection through Family + Community+Temple +School+Friends. Component of 5 Group emowered "Participation" includes: 1) teachers /school administrators, 2) parent groups 3) Friends 4) health multidisciplinary and 5) Temple/dharma practice.

Keywords: Integration of Buddhist Psychology, suicide teen in Thailand Society

๑. บทนำ

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้รายงานการประมาณการฆ่าตัวตายของคนทั่วโลก ในแต่ละปีมีจำนวนคนที่ฆ่าตัวตายเกือบ ๑ ล้านคน ทุก ๔๐ วินาที มีคนฆ่าตัวตาย ๑ คน คาดว่าประมาณการในปี ๒๐๒๐ ในเวลา ๒๐ วินาทีจะมีคนฆ่าตัวตาย ๑ คน การฆ่าตัวตายเป็นสาเหตุการตายเป็นลำดับที่ ๓ ของสาเหตุการตาย จากรายงานการฆ่าตัวตายทั่วโลก พบว่า เพศชายมีอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จสูงกว่าเพศหญิง การฆ่าตัวตายในทุกราย เกือบ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ มีความสัมพันธ์กับการเจ็บป่วยทางจิต โดยเฉพาะการป่วยด้วยโรคซึมเศร้า และการติดสารเสพติด^๑

การฆ่าตัวตายเกิดขึ้นในบุคคลที่มีความเสี่ยง เช่น เป็นโรคซึมเศร้า มีปัญหาบุคลิกภาพ การพยายามฆ่าตัวตายและการฆ่าตัวตายสำเร็จมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากถ้ามียา อาวุธหรือวิธีที่จะทำได้ง่ายๆ ใกล้ตัว^๒ สาเหตุของการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น เช่น ประวัติครอบครัว การเลียนแบบ ข่าวหรือเรื่องราวเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายอาจชักชวนให้เด็กหรือวัยรุ่นเลียนแบบพฤติกรรมฆ่าตัวตาย ความผิดปกติทางชีวภาพ ปัญหาหรือความผิดปกติขณะคลอด ความผิดปกติทางจิตเวช สภาพครอบครัว^๓ ซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้กล่าวถึงการทำงานของจิตใต้สำนึกอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของคน สาเหตุเริ่มต้นของการฆ่าตัวตายเพราะจิตใต้สำนึก มีธรรมชาติความโน้มเอียงที่จะทำลายตนเอง หรือมีสัญชาตญาณแห่งความตาย (Death Instinct) เพราะมีความคับข้องใจในสัญชาตญาณการมีชีวิตรอด ฟรอยด์ เชื่อว่า การฆ่าตัวตายก็เหมือนกับการฆาตกรรม

แนวคิดเรื่องพุทธจิตวิทยานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตและกระบวนการทำงานของจิตที่พระพุทธศาสนาถือว่าจิตนั้นมีพลังในการควบคุมกาย พุทธจิตวิทยานั้นศึกษาจิตและกระบวนการ

^๑ นันทนภัส ประสานทอง, “การฆ่าตัวตาย (Suicide)”, สำนักบริหารระบบบริการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข : พฤษภาคม ๒๕๕๔.

^๒ ปาณิกา สุขสม, “แนวคิดทางสังคมวิทยากับการศึกษาอาชญากรรม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๑๙๓.

^๓ กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข, สาเหตุของการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา, <http://www.saf.mut.ac.th/Pages/psychology/Suicide.htm>, [๔ ตุลาคม ๒๕๕๗].

ทำงานของจิตในแง่ของการปฏิบัติเพื่อฝึกฝนจิต ด้วยการปฏิบัติธรรมทั้งในด้านสมถะและวิปัสสนากรรมฐานโดยมุ่งทำให้จิตมีศักยภาพที่จะสามารถเอาชนะหรือควบคุมกิเลสได้^๔

ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลเพื่อรับทราบสถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาความทุกข์ และทางออกของวัยรุ่นไทยเพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมของวัยรุ่นไทย ผลการสำรวจ พบว่า วัยรุ่นร้อยละ ๘๗.๕ ได้ประสบกับปัญหาที่ทำให้รู้สึกเครียด เป็นทุกข์ และวิตกกังวลอันส่งผลต่อสภาพจิตใจและการดำเนินชีวิตโดยวัยรุ่นที่อยู่กับพ่อหรือแม่ที่แยกกันอยู่มีปัญหาความเครียดและเป็นทุกข์มากที่สุด และพบว่า วัยรุ่นที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษามีปัญหาความเครียดและเป็นทุกข์มากที่สุด น่าจะเป็นเพราะเพิ่งย่างเข้าสู่วัยรุ่นจึงต้องปรับตัวในหลายๆ เรื่อง จึงมีปัญหาความเครียดและเป็นทุกข์กังวลมากกว่ากลุ่มอื่น วัยรุ่นไทยในปัจจุบันห่างไกลพระพุทธศาสนา เนื่องจากขาดการชี้แนะและปลูกฝังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้วัยรุ่นบางส่วนยังเห็นว่าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่อยู่ทุกวันนี้ไม่ตรงกับปัญหาของพวกเข าเข้าใจยากและเน้นแต่เรื่องชาตินี้ชาติหน้าซึ่งไกลตัวเกินไป^๕

จากสภาพปัญหาของวัยรุ่นในสังคมไทยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัยและผลสำรวจพบว่าหากเรายังคงยึดมั่นในหลักที่ว่ามนุษย์ควรมีศาสนาเป็นที่พึ่งพิงยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเฉพาะในยามมีทุกข์ น่าจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาความทุกข์ของพวกเขาได้ แต่การที่วัยรุ่นไม่สามารถใช้พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งในยามมีความทุกข์ เป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาของตัวเองได้ ขาดการชี้แนะและปลูกฝังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ วัยรุ่นบางส่วนยังเห็นว่าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่เผยแพร่อยู่ทุกวันนี้ไม่ตรงกับปัญหาของพวกเข าเข้าใจยาก และเน้นแต่เรื่องชาตินี้ชาติหน้าซึ่งไกลตัวเกินไป จากข้อเท็จจริงและปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย และใช้เป็นแนวทางในการป้องกันแก้ไขและลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายตามแนวพระพุทธศาสนา

^๔ พระครูปลัดมารุต วรมงคลโล, การศึกษาวิเคราะห์พุทธจิตวิทยาในพระไตรปิฎก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?, [๔ ตุลาคม ๒๕๕๗].

^๕ สุนิสา ประวิชัย, เจาะใจวัยรุ่นผ่านผลโพลล์, ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา ; <http://research.bu.ac.th/extra/article018.html>, [๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗].

๒.๒ เพื่อบูรณาการและพัฒนาตัวแบบหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย

๒.๓ เพื่อสร้างตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย

๓. ขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อริยสัจ ๔ กับการดำเนินชีวิตร่วมกับหลักจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทยโดยใช้หลักจิตวิทยาให้การปรึกษาของคาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers)

ขอบเขตด้านตัวแปร **ตัวแปรพื้นฐาน** ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย (๑) เพศ (๒) อายุ (๓) ระดับการศึกษา (๔) รายได้ครอบครัว **ตัวแปรเหตุ** ได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลต่อการฆ่าตัวตายของคนในชุมชนในระดับบุคคลและครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านค่านิยม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านสุขภาวะ ปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และความพึงพอใจต่อครอบครัวที่ตนอาศัยอยู่ **ตัวแปรตาม** ได้แก่ อัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่น

ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ คัดเลือกประชากรด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๒ โรงเรียน ๒ มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน ผู้บริหาร ผู้อำนวยการ คณาจารย์ และผู้บริหารตบรองคณบดี และนิสิต โดยการเปิดตารางประชากรของเครจซี่และมอร์แกน^๖ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ในจังหวัดลำพูน และจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๑๘ รูป/คน จากผู้บริหารโรงเรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และใกล้ชิดกับผู้พยายามฆ่าตัวตาย

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แบบจำลองพุทธจิตวิทยาบูรณาการ : เพื่อลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย” ใช้รูปแบบงานวิจัยแบบ ผสมผสานวิธี (Mixed Research Method)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ๒ กลุ่ม ได้แก่

๑. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครและกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ คัดเลือกประชากรด้วยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive

^๖ Krejcie, R.V. & Morgan, D.W., Determining Sample Size for Research Activities, Educational and Psychological Measurement, 30(3),1970, pp.607-610.

Sampling) จำนวน ๒ โรงเรียน ๒ มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียน ผู้บริหาร ผู้อำนวยการ คณาจารย์ และผู้บริหารรับรองคณบดี และนิสิต ดำเนินการแจกแบบสอบถาม แห่งละ ๑๐๐ ชุด

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ

สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๘ รูป/คน จาก ผู้บริหารโรงเรียน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และใกล้ชิดกับผู้พยายามฆ่าตัวตาย ในจังหวัดลำพูน และจังหวัดนครสวรรค์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) **การสนทนากลุ่ม** (Focus Group Discussion) ของผู้เชี่ยวชาญ ๒ ครั้ง จำนวน ๑๘ รูป/คน ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ได้แบบจำลองเบื้องต้น

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ดัดแปลง และพัฒนาให้เหมาะสมกับการศึกษาในครั้งนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล **ใช้สถิติพรรณนา** (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล โดยการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการฆ่าตัวตาย สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยตัวอย่าง ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) **สถิติเชิงอนุมาน** (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ๑. แนวคิดและบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายตามแนวพระพุทธศาสนา มีปัญหาเชิงสาเหตุการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย พบว่าสภาพปัญหาเชิงสาเหตุการฆ่าตัวตาย ประกอบด้วย ๖ ประเด็น ดังนี้ ๑) ค่านิยมสมัยใหม่ ๒) ความเครียดจากการเรียน ๓) สภาพทางเศรษฐกิจ ๔) สภาพสุขภาพ กาย-จิต ๕) อุปนิสัยส่วนตัว และความรัก และ ๖) การเข้าสู่สังคมและการคบเพื่อนโดยปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้กับวัยรุ่นทุกคน กลายเป็นปัญหาสะสมที่อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมการณ์การฆ่าตัวตาย ซึ่งสามารถแบ่งระดับความรุนแรงได้ ๓ ระดับ คือ ๑) วัยรุ่นที่มีความเสี่ยงในการฆ่าตัวตาย ๒) วัยรุ่นที่มีความ

พยายามในการฆ่าตัวตาย และ ๓) วัยรุ่นที่มีการกระทำในการฆ่าตัวตาย **๒. บูรณาการและพัฒนา**
ตัวแบบหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย การบูรณาการ
โดยนำหลักจิตวิทยาประกอบด้วย ๑) การให้คำปรึกษาแนะนำ ๒) กระบวนการจิตบำบัด และ
๓)ระบบการมีส่วนร่วม บูรณาการร่วมกับการนำหลักอริยสัจ ๔ คือ การรู้ปัญหาตนเอง การรู้สาเหตุ
ปัญหาการรู้เป้าหมายการแก้ไข และการรู้วิธีการแก้ไข และนำหลักปฏิบัติโดยการทำให้มากที่สุดให้
บรรลุเป้าหมาย และการนำหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง
ประกอบด้วย ๑) สัมมาทิฐิ ๒) สัมมาสังกัปปะ ๓) สัมมาวาจา ๔) สัมมากัมมันตะ ๕) สัมมาอาชีวะ
๖) สัมมาวายามะ ๗) สัมมาสติ ๘) สัมมาสมาธิ **๓. สร้างตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลด**
อัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย ตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการลดอัตราการฆ่า
ตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่ ๑. ปัจจัย
สาเหตุการฆ่าตัวตายของเยาวชนหรือวัยรุ่นไทย ๖ ปัจจัยสำคัญ คือ ๑. ด้านค่านิยมสมัยใหม่
๒. ด้านสภาพเศรษฐกิจในครอบครัว ๓. ด้านสุขภาพ กาย-จิต ๔. อุปนิสัยส่วนตัว ๕. ความสัมพันธ์
ในครอบครัว และ ๖. การคบเพื่อน/ความรัก) องค์ประกอบที่ ๒. หลักพุทธธรรมที่สามารถนำมา
ป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย คือ หลักธรรม อริยสัจ ๔ และ มรรคมีองค์ ๘ องค์ประกอบ
ที่ ๓. หลักจิตวิทยาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย คือ หลักการให้คำปรึกษาแนะนำ
และหลักกระบวนการจิตบำบัด องค์ประกอบที่ ๔. แนวคิดเพื่อการจัดการปัญหาการฆ่าตัวตายของ
วัยรุ่นไทย ประกอบด้วย แนวคิด เชิงป้องกันและแก้ไขที่สาเหตุ แนวคิดการปรับพฤติกรรมการ
ดำเนินชีวิต แนวคิดการป้องกันผ่านครอบครัว +ชุมชน+วัด+โรงเรียน (คชวร) แนวคิด การสร้าง
ภูมิคุ้มกันชีวิต ผ่านกลุ่มเพื่อน และองค์ประกอบที่ ๕. กลุ่มพลัง “การมีส่วนร่วม” ประกอบด้วย
๑. ครู/ผู้บริหารสถานศึกษา ๒. กลุ่มเพื่อน ๓. กลุ่มผู้ปกครอง ๔. กลุ่มสหวิชาชีพด้านสุขภาพ และ
๕. วัด/สถานปฏิบัติธรรม

๖. อภิปรายผล

ผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายผลตามตัวแบบการสร้างตัวแบบพุทธจิตวิทยาบูรณาการในการ
ลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย มีสาระสำคัญ คือ

บูรณาการและพัฒนาตัวแบบหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของ
วัยรุ่นในสังคมไทย

การบูรณาการและพัฒนาตัวแบบหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของ
วัยรุ่นในสังคมไทย ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาแนวคิดของหลักพุทธจิตวิทยาและแนวคิดตามแนว
พระพุทธศาสนาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายและบูรณาการทั้งหลักพุทธจิตวิทยาและหลัก
พระพุทธศาสนาและพัฒนาเป็นตัวแบบมีสาระสำคัญ ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ เพื่อศึกษาแนวคิดหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของ
วัยรุ่น

แนวคิดและบูรณาการหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดในการนำแนวคิดของจิตวิทยาให้รู้จักคิดวิเคราะห์ เข้าใจตนเอง ครอบครอง และสังคม อย่างมีเหตุผล และในการอยู่ในสังคมต้องนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว รู้ตามหลักแห่งพุทธธรรม ได้แก่ รู้ในแก่นแท้ของพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔ ซึ่งเน้นการใช้สติปัญญาในการแก้ทุกข์/ปัญหา จิตวิทยาแนวพุทธเป็นแนวคิดที่มีความลุ่มลึกและมีประโยชน์อย่างยิ่งที่สามารถช่วยเยียวยาจิตใจมนุษย์ที่ตกอยู่ในทุกข์ให้พ้นทุกข์ได้ รวมทั้งสามารถช่วยพัฒนาจิตใจมนุษย์ให้สามารถอยู่กับความเปลี่ยนแปลงและเผชิญหน้ากับปัญหาต่างๆ ได้อย่างเข้าใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ushiroyama^๗ ทำการศึกษาถึงประสิทธิผลของจิตบำบัดตามแนวคิดจิตวิทยาแนวพุทธที่มีต่อผู้หญิง ที่เป็นโรคทางกายที่มีสาเหตุมาจากจิตใจ (Psychosomatic) ผลการวิจัย พบว่า หลังจาก ๒ สัปดาห์ของการบำบัด ผู้ป่วยที่ได้รับการบำบัดมี Chromogranin Concentration ซึ่งเป็นดัชนีที่แสดงถึงความเครียดทางจิตได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยอาศัยคำอธิบายของกระบวนการทางจิตใจที่ใช้กันอยู่ในจิตวิทยามาประยุกต์ผสมผสานกับ กระบวนการทางจิตวิทยา ทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิ จิตต์นิลวงศ์ ศึกษาผลของกลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธที่มีต่อความเข้มแข็งในการมองโลกของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนความเข้มแข็งในการมองโลกสูงกว่ากลุ่มควบคุมและสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ กลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธสามารถทำให้นักศึกษาที่มีความเครียดสูง รู้สึกเฉยชากับชีวิตและไม่สามารถหาแหล่งทรัพยากรมาใช้ในการเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสมให้เป็นนักศึกษาที่มีการมองโลกว่าเหตุการณ์จากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเป็นสิ่งที่ทำร้าย คัมค่าที่จะแก้ไขหรือเผชิญกับเหตุการณ์นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้หลักอริยสัจ ๔ เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหามีขั้นตอน คือ ๑) ทำให้รู้ปัญหาการฆ่าตัวตายเป็นอย่างไร ๒) ทำให้รู้สาเหตุการฆ่าตัวตายเป็นอย่างไร ๓) ทำให้รู้เป้าหมายการป้องกันและแก้ปัญหาเป็นอย่างไร และ ๔) ทำให้มีวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหเป็นอย่างไร สาเหตุของความทุกข์และประจักษ์แจ้งถึงแนวทางในการดับทุกข์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทธิรงค์ หาญรินทร์ และสมพร รุ่งเรืองกลกิจ ทำการศึกษาผลการให้การปรึกษารายบุคคลแนวพุทธในผู้ป่วยเรื้อรังที่มีภาวะซึมเศร้า ผลการวิจัย พบว่า ค่าคะแนนภาวะซึมเศร้าหลังการให้การปรึกษาลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับบริการมีวิธีการแก้ไขปัญหแบบอริยสัจสี่มีการมองโลก มองตนถูกต้องตามความเป็นจริง และสามารถจัดการกับภาวะซึมเศร้าได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Marlatt^๘ ทำการศึกษาผลของการบำบัดพฤติกรรมเสพติดด้วยหลักธรรม

^๗Ushiroyama,Takahisa, Clinical Efficacy of Psychotherapy Inclusive of Buddhist Psychology in Female Psychosomatic Medicine. International Congress Series 1287, (2006: 334-339).

^๘Marlatt, Alan G., Buddhist Philosophy and the Treatment of Addictive Behavior, Cognitive and Behavioral Practice, 2002, 9: 44-50.

ทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ การทำสมาธิเพื่อฝึกสติ ทางสายกลาง หลักไตรลักษณ์ และมรรคมีองค์ ๘ เพื่อให้ผู้รับการบำบัดได้ตรวจสอบการทำงานของจิตใจให้รู้เท่าทันความคิดและความรู้สึกของตนเองตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิต และพัฒนาทัศนคติที่ถูกต้องต่อประสบการณ์ทั้งหมดในชีวิต เพื่อให้ผู้รับการบำบัดสามารถควบคุมตนเองไม่ให้ออกตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือความอยากเหมือนที่ผ่านมา ผลจากประสบการณ์ในการบำบัดพฤติกรรมเสพติดพบว่าต้นเหตุของพฤติกรรมเสพติดเกิดจากจิตใจ ซึ่งการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถช่วยลดพฤติกรรมเสพติดได้

การใช้หลักอริยมรรค ๘ ป้องกันและแก้ไขปัญหของวัยรุ่น มีแนวทางในการนำทางสายกลางที่เรียกว่า มรรคอันมีองค์ ๘ นี่เป็นข้อปฏิบัติแบบสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ประกอบด้วย การทำให้วัยรุ่นเป็นผู้มีหลักและวินัยของชีวิต การทำให้วัยรุ่นมีจิตใจมุ่งมั่นจดจ่อกับสิ่งดีงามของชีวิต การทำให้วัยรุ่นมีปัญหา รู้แจ้ง การป้องกันและแก้ไขปัญหา การฆ่าตัวตาย ด้วยกระบวนการต่อไปนี้ คือ ๑. สัมมาทิฐิ คือ มีปัญญอันเห็นชอบ ได้แก่การเห็นในอริยสัจ ๔ คือ การทำให้เห็นถึง ทุกข์ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (สมุทัย) ความดับทุกข์ (นิโรธ) และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (มรรค) สอดคล้องกับงานวิจัยของ บวร สุวรรณภา^๙ ศึกษาสัมมาทิฐิของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หลังการเข้ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมกลุ่มเกิด ๑. สัมมาทิฐิ หรือวิธีคิดที่ถูกต้องเป็นจริงในการมองโลกมองชีวิต และมองตนเอง รับรู้ถึงหน้าที่ของตนในบทบาทต่างๆ อย่างชัดเจน ๒. สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ คือ ดำริที่จะออกจากกาม ไม่พยายาทบองร้าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ๓. สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ ได้แก่ การเว้นจากวจีหุจรีต ๔ คือ ไม่ประพฤดิชั่วทางวาจา การไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียดยุยงให้เขาแตกร้างกัน ไม่พูดคำหยาบคาย และการไม่พูดเพื่อจ้อเหลวไหลไร้สาระ ๔. สัมมากัมมันตะ คือ ทำการงานชอบโดยประกอบการทำงานที่ไม่ผิด ประเพณี ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ๕. สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีวิตชอบได้แก่ การเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ๖. สัมมาวายามะ คือ มีความเพียรชอบ ๔ ประการ ได้แก่ การเพียรระวังมิให้บาปหรือความชั่วเกิดขึ้น การเพียรทำกุศลหรือความดี และเพียรรักษากุศลหรือความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ ๗. สัมมาสติ คือ ระลึกชอบ ได้แก่ การระลึกวิปัสสนา ได้แก่ การระลึกในกาย เวทนา จิต และธรรม ๘ ประการ และ ๘. สัมมาสมาธิ คือ ตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง ไม่ฟุ้งซ่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาเรท^{๑๐} ศึกษาผลของการบำบัดพฤติกรรมเสพติดด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันได้แก่ การทำสมาธิเพื่อฝึกสติ ทางสายกลาง หลักไตรลักษณ์ และมรรคมีองค์ ๘ เพื่อให้ผู้รับการบำบัดได้ตรวจสอบการทำงานของจิตใจให้รู้เท่าทันความคิดและความรู้สึกของตนเองตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิตและพัฒนา

^๙ บวร สุวรรณภา, “สัมมาทิฐิของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา หลังการเข้ากลุ่มการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ”, รายงานการวิจัย, นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๑, บทคัดย่อ.

^{๑๐} Marlatt, Alan G., *Buddhist Philosophy and the Treatment of Addictive Behavior*, Cognitive and Behavioral Practice, 2002, 9: 44-50.

ทัศนคติที่ถูกต้องต่อประสบการณ์ทั้งหมดในชีวิต เพื่อให้ผู้รับการบำบัดสามารถควบคุมตนเองไม่ให้เกิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือความอยากเหมือนที่ผ่านมา ผลจากประสบการณ์ในการบำบัดพฤติกรรมเสพติดพบว่าต้นเหตุของพฤติกรรมเสพติดเกิดจากจิตใจ ซึ่งการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถช่วยลดพฤติกรรมเสพติดได้

ประเด็นที่ ๒ บุรณการและพัฒนาตัวแบบหลักพุทธจิตวิทยาในการลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย

แนวคิดเชิงพุทธจิตวิทยาบุรณการ การป้องกันแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นต้องมีการบูรณาการให้การปรึกษาแนะนำตามหลักอริยสัจ ๔ กระบวนการจิตบำบัดเชิงอริยมรรค ๘ และหลักการจัดการให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มีสาระสำคัญ คือ

๑. หลักจิตวิทยา การให้คำปรึกษา คำแนะนำ หรือการให้ข้อมูลเพื่อช่วยเหลือ ด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำ กระบวนการจิตบำบัด และระบบการมีส่วนร่วม เป็นการประยุกต์ใช้หลักการทางสุขภาพจิต จิตวิทยา และการพัฒนามนุษย์ ผ่านทางกลวิธีทางความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นที่ความสมบูรณ์ การออกกำลังกายของบุคคล และการพัฒนาด้านอาชีพ พอๆ กับการมุ่งเน้นที่การจัดการกับพยาธิสภาพทางจิต มี ๕ กระบวนการ คือ ๑) การสร้างสัมพันธภาพ และตกลงการบริการ ๒) การสำรวจปัญหา ๓) การทำความเข้าใจปัญหา ๔) การวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา และ ๕) การยุติการปรึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวุฒิ วงศ์ทางสวัสดิ์^{๑๑} ได้ทำการศึกษากการบริการด้านสุขภาพจิตทางอินเทอร์เน็ตโดยศึกษาลักษณะปัญหาของผู้มารับบริการ และประสบการณ์ของผู้ให้บริการผ่านทางโปรแกรมเอ็มเอสเอ็น ซึ่งผลการวิจัยบ่งชี้ว่าการบริการสุขภาพจิตทางอินเทอร์เน็ตนับเป็นช่องทางที่ทำให้กลุ่มคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นประจำอยู่แล้วเข้าถึงบริการนี้ได้ง่ายโดยที่ไม่ต้องมีขั้นตอนยุ่งยากซับซ้อนนอกจากนี้การบริการด้านสุขภาพจิตทางอินเทอร์เน็ตยังเหมาะสมสำหรับกลุ่มคนที่มีความต้องการที่จะรับบริการด้านสุขภาพจิตแต่ไม่กล้าที่จะไปเข้ารับบริการด้วยตนเอง

๒. อริยสัจ ๔ เป็นหลักธรรมที่มุ่งผลในทางปฏิบัติ สามารถใช้แก้ไขปัญหามีความลึกซึ้งและมีหลักธรรมอื่นๆ ผสมผสานรวมกันอยู่ในหลักธรรมนี้ อริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ๑) ทุกข์ คำว่าทุกข์ในพุทธธรรมแบ่งความทุกข์เป็น ๓ ลักษณะ คือ ๑) ความทุกข์กายทุกข์ใจ เจ็บปวด โศกเศร้า ๒) ทุกข์เนื่องด้วยความผันแปร และ ๓) ทุกข์ตามสภาพสังขาร ๒) สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา ๓) นิโรธ คือ ความดับทุกข์ หรือภาวะหมดปัญหา เป็นภาวะที่สุขสงบ ไม่เป็นทุกข์ ไม่บีบคั้น ไม่ปั่นป่วนวุ่นวาย ๔) มรรค คือ วิธีการที่นำไปสู่ความดับทุกข์หรือข้อปฏิบัติเพื่อกำจัดสาเหตุแห่งปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทธิรงค์ หาญรินทร์ และสมพร รุ่งเรืองกล

^{๑๑} สุวุฒิ วงศ์ทางสวัสดิ์, “การบริการด้านสุขภาพจิตทางอินเทอร์เน็ต : ลักษณะปัญหาของผู้มารับบริการและประสบการณ์ของผู้ให้บริการผ่านทางโปรแกรมเอ็มเอสเอ็น”, รายงานการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓, บทคัดย่อ.

กิจ^{๑๒} ศึกษาผลการให้การปรึกษารายบุคคลแนวพุทธในผู้ป่วยเรื้อรังที่มีภาวะซึมเศร้า ผลการวิจัยพบว่า ค่าคะแนนภาวะซึมเศร้าหลังการให้การปรึกษาลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับบริการมีวิธีการแก้ไขปัญหาแบบอริยสัจสี่มีการมองโลก มองตนถูกต้องตามความเป็นจริง และสามารถจัดการกับภาวะซึมเศร้าได้อย่างเหมาะสม

๓. อริยมรรค ๘ เป็นแนวทางการพัฒนาการใช้ชีวิตของวัยรุ่นให้มีศีลธรรมกับการดำเนินชีวิตให้มีสมาธิมุ่งมั่นทำสิ่งที่ดีงาม และมีปัญญารู้คิด มีภูมิคุ้มกัน มีสาระสำคัญ คือ ๑) สัมมาทิฐิ คือ มีปัญญาอันเห็นชอบ ๒) สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ ๓) สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ ๔) สัมมากัมมันตะ คือ ทำการงานชอบโดยประกอบการทำงานที่ไม่ผิดประเพณี กฎหมาย และศีลธรรม ๕) สัมมาอาชีวะ ได้แก่ การเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ๖) สัมมาวายามะ คือ มีความเพียรชอบ ๗) สัมมาสติ คือ ระลึกชอบ ๘) สัมมาสมาธิ คือ ตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง ไม่ฟุ้งซ่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Beitel, et al.^{๑๓} ได้ศึกษาผลสะท้อนของผู้ใช้ยาเสพติดในเมืองที่มีต่อการบำบัดที่มุ่งเน้นทางด้านจิตใจตามหลักการทางพุทธศาสนา ผลการศึกษา พบว่าการบำบัดที่มุ่งเน้นทางด้านจิตใจตามหลักการทางพุทธศาสนาสามารถช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเลิกยาเสพติดและการตระหนักถึงการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อเอชไอวีได้

๔. พลังทางสังคม การแก้ไขปัญหาวัยรุ่นฆ่าตัวตายนั้นเป็นปัญหาที่ต้องใช้พลังทางสังคม ที่เกิดจากการรวมตัวกันของทุกส่วน ประกอบด้วย ครู/ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเพื่อน ผู้ปกครอง และ สหวิชาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนก จันทร์ขจร^{๑๔} การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะเป็นการถ่ายทอดทางปัญญา อารมณ์ สังคม ลักษณะมุ่งอนาคต สุขภาพจิต ค่านิยมความเป็นไทยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สติปัญญาและความเชื่ออำนาจในตนซึ่งมีอิทธิพลจากแบบอย่างของความช่วยเหลือกันการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างคนในครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู ฯลฯ ทำให้การพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะต้องกระทำควบคู่กันทั้งปัจจัยภายในคือการมีความคิดเห็นถูกต้อง และปัจจัยภายนอกคือการมีตัวแบบหรือสื่อที่ส่งเสริมการเป็นแบบอย่างที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเลิศ ingsอาด และคณะ^{๑๕} พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท ๕ แห่ง ของจังหวัดอุบลราชธานี เกิด

^{๑๒} ฤทธิรงค์ หาญรินทร์ และสมพร รุ่งเรืองกลกิจ, “การให้การปรึกษารายบุคคลแนวพุทธศาสนาในผู้ป่วยเรื้อรังที่มีภาวะซึมเศร้า”, วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๑, ๑๖, ๑: ๑๔-๒๓.

^{๑๓} Beitel, Mark., et al., Reflection by Inner-City Drug Users on a Buddhist-Based Spirituality Focused Therapy : A Qualitative Study, American Journal of Orthopsychiatry, 2007 , 77,1:1-9.

^{๑๔} กนก จันทร์ขจร, **คุณธรรมพื้นฐานในการพัฒนาเด็กไทย คู่มือวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิศิษฐ์การพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙ - ๒๗๘.

^{๑๕} บุญเลิศ ingsอาด และคณะ, “การศึกษาและวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกัน ทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท ๕ แห่งในจังหวัดอุบลราชธานี”, รายงานการวิจัย, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี, ๒๕๕๔, บทคัดย่อ.

จากแนวทาง คือ ๑) ผู้นำและสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการปรึกษาปัญหาและเรียนรู้สภาพแวดล้อมการเกิดขึ้นการดำรงอยู่และพัฒนาการของครอบครัวตนเองเครือญาติ ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี กฎระเบียบและการสืบทอด ๒) ผู้นำและสมาชิกในครอบครัวเรียนรู้ ในการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันในครอบครัว ผ่านกิจกรรมต่างๆ และจากต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน ๓) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เรียนรู้ร่วมกันจากการมีส่วนได้ส่งผ่านกิจกรรมด้านยุทธศาสตร์ชุมชน/แผนงาน/โครงการต่าง ๆ ในชุมชน มีผลต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวของประชากรในชุมชนชนบท ๔) สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงของปัญหาครอบครัว สภาพปัญหาแนวโน้มความรุนแรงที่กระทบต่อครอบครัวในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหาของครอบครัว ๕) การเรียนรู้ในการจัดทำโครงการและดำเนินงานตามโครงการและติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ๖) การเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพของครอบครัวและชุมชนผ่านโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวในชุมชน และ ๗) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และค้นหาศักยภาพของครอบครัวในชุมชน

๗. ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรได้มีการเผยแพร่ไปสู่หน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย เช่น กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ องค์กรมหาเถรสมาคมหรือองค์กรด้านการกำกับดูแลนโยบายพระพุทธศาสนา หน่วยงานด้านการจัดการชุมชนหรือท้องถิ่นที่ควรได้เข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมกับการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยครั้งนี้

๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ เยาวชนทั่วไปควรได้มีการเรียนรู้ล่วงหน้า อย่างถูกต้องเมื่อเกิดสภาวะการณ์ปัญหาทางจิตแล้ววัยรุ่นแต่ละคนควรมีแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสม ผู้ปกครองทั่วไปควรได้รับรู้และเรียนรู้ว่าควรเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหา การให้ความเข้าใจใส่ในวิถีชีวิตของเยาวชนการให้ความรักความอบอุ่นและมีความผูกพันใกล้ชิดเข้าใจและอยู่ใกล้ลูกหลานตลอดเวลา ผู้บริหารและครู-อาจารย์ ทุกสถานศึกษาทุกระดับ ควรได้รับรู้เรียนรู้และมีความตระหนักรู้ต่อสถานการณ์ สภาวะอารมณ์วิตกกังวลอันเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ของเยาวชน พร้อมให้ความรู้ มีคำแนะนำ ให้คำปรึกษาและมีกิจกรรม สร้างเสริม ภูมิคุ้มกันให้เยาวชนอย่างเหมาะสม

๓) ข้อเสนอแนะเชิงการบริหาร หน่วยงานสำคัญที่อยู่ใกล้ชิดกับวิถีของเยาวชน ควรได้เข้ามามีส่วนร่วม วางแผน ดำเนินการและบริหาร การป้องกันแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการณ์ฆ่าตัวตาย ทั้งในช่วงที่มีความเสี่ยงช่วงมีความพยายามกระทำการฆ่าตัวตายหรือช่วงที่ลงมือปฏิบัติการฆ่าตัวตาย และส่วนดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหายังเป็นระบบเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

นันท์นภัส ประสานทอง. “การฆ่าตัวตาย (Suicide)”. สำนักบริหารระบบบริการสุขภาพจิต
กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข : พฤษภาคม ๒๕๕๔.

กนก จันทร์ขจร. **คุณธรรมพื้นฐานในการพัฒนาเด็กไทย.คู่มือวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทย**. พิมพ์ครั้งที่
๒. กรุงเทพมหานคร : พิธีกรรมการพิมพ์, ๒๕๕๔.

(๒) วารสาร:

ปาณิภา สุขสม. “แนวคิดทางสังคมวิทยากับการศึกษาอาชญากรรม”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์
ปริทรรศน์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘.

(๓) เว็บไซต์:

กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข. **สาเหตุของการฆ่าตัวตายในวัยรุ่น**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา,
<http://www.saf.mut.ac.th/Pages/psychology/Suicide.htm>. [๔ ตุลาคม ๒๕๕๗].

พระครูปลัดมาธู วรรณาภิบาล. **การศึกษาวิเคราะห์พุทธจิตวิทยาในพระไตรปิฎก** [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?. [4 ตุลาคม
2557].

สุนิสา ประวิชัย. **เจาะใจวัยรุ่นผ่านผลโพลล์**. ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัย
กรุงเทพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา ; <http://research.bu.ac.th/extra/article018.html>,
[10 ตุลาคม 2557].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Beitel, Mark., et al.. **Reflection by Inner-City Drug Users on a Buddhist-Based
Spirituality Focused Therapy : A Qualitative Study**. American Journal of
Orthopsychiatry, 2007.

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. **Determining Sample Size for Research Activities**,
Educational and Psychological Measurement. 30(3),1970

Marlatt, Alan G.. **Buddhist Philosophy and the Treatment of Addictive
Behavior**. Cognitive and Behavioral Practice, 2002.

Ushiroyama, Takahisa. **Clinical Efficacy of Psychotherapy Inclusive of Buddhist
Psychology in Female Psychosomatic Medicine**. International Congress
Series, 1287.



รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Model of Citizens' Political Expression in the Northeast of Thailand

สนุก สิงห์มาตร*

ภักดี โพธิ์สิงห์**

สัจญา เคนาภูมิ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ๓) เพื่อสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัย พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมากปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีปัจจัยพยากรณ์ ๙ ปัจจัย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ ๐.๘๖๘ และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ ๐.๗๕๓ แสดงว่า สามารถพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองได้ร้อยละ ๗๕.๓๐ ผลการสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ปรากฏว่า เพื่อนำปัจจัยทั้งหมด ๑๒ ปัจจัยตามคำแนะนำเพื่อไปพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งปัจเจกบุคคลและองค์กรในชุมชนภายใต้กรอบของกฎหมาย สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองให้ประชาชนรับรู้ ตระหนัก ให้การยอมรับ และนำไปสู่การปฏิบัติโดยมีคุณธรรม จริยธรรมทางการเมืองสอดแทรกสำหรับประชาชนโดยใช้หลักการ PDCA ส่วนการยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมือง พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก โดยสรุป รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม

คำสำคัญ : รูปแบบ, การแสดงออกทางการเมือง, ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออก

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม : Email : Zumsa_17@hotmail.com

** คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*** คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ABSTRACT

Objectives of this research were: 1) to study the level of citizens' political expression in Thailand's northeastern region, 2) to examine the factors affecting contribution to their political expression, 3) to construct a model and confirm the model affecting such contribution. The research yields the following findings that their political expression has been overall rated high, factors affecting contribution to their political expression were comprised nine predictable factors with coefficient of multiplying correlation amounting to 0.868 and coefficient of prediction (R^2) at 0.753. Consequently, nine predictable factors can predict their political expression for 75.30 percent. The results of constructed model on their political expression based on making use of focus group discussion appeared that the principle of PDCA with twelve suggested factors were taken into use to develop democracy in both individuals and bodies in communities under the frame of law in order to create innovation of political learning for having citizens acknowledge, be aware, and accept the model, thereby resulting in the practice of political ethics and morality hidden inside it for them. Expert panel's confirmation of citizens' political expression in Thailand's northeastern region has been found that their opinions on the constructed model were of the highest propriety. To sum up, the obtained model from this research can be brought into use appropriately.

Keywords: A Model, Political Expression, The Factors Making Contribution to Their Expression

๑. บทนำ

ประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถือเป็นปฐมฤกษ์ในการปกครองประเทศจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศ กำหนดอนาคตของตนเองได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศนั้นเป็นของประชาชนโดยประชาชนจะใช้อำนาจในการออกกฎหมายผ่านรัฐสภาใช้อำนาจบริหารผ่านคณะรัฐบาล และใช้อำนาจตุลาการผ่านระบบศาลต่าง จนทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการ

ปกครองในอุดมคติของหลายๆ ประเทศ^๑ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้ว ๘๐ กว่าปี อำนาจอธิปไตยนั้นจะเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนก็ตาม แต่ในความเป็นจริงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็ยังน้อยอยู่มาก การตื่นตัวทางการเมืองน้อย และประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้รับมากกว่าผู้กระทำดังนั้นอำนาจส่วนใหญ่ในการปกครองประเทศจึงไปตกอยู่กับชนชั้นนำของประเทศ ที่เรียกกันว่า “อมาตยาธิปไตย” จากชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย ชนชั้นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ รวมถึงนักธุรกิจ พ่อค้า และประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญมาแล้วหลายฉบับที่ประกาศใช้แล้วก็เลิกใช้โดยส่วนมากสาเหตุหลักที่ต้องเปลี่ยนเนื่องมาจากผลพวงของการปฏิวัติรัฐประหาร จนกระทั่งมีการเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ แล้วได้ขยายตัวออกไปยังประชาชนโดยทั่วไทย สลับสับเปลี่ยนเรื่อยมาจนเกิดมีกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ.๒๕๔๐ ประกาศใช้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ต้องการให้คนไทยทุกคนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง นักการเมือง พรรคการเมืองเข้มแข็งไม่ถูกชี้หน้าจากภคราชาการ เมื่อเป็นเช่นนี้หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.๒๕๔๐ จึงทำให้กระแสประชาธิปไตยกลับมาเฟื่องฟูในสังคมไทยอีกครั้ง นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนชาวไทยตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น^๒ สำหรับประชาชนที่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนนั้นประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ สภาพสังคมจึงเป็นแบบสังคมเกษตรกรรม ประเพณี ค่านิยมยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ได้ให้ความสนใจในการเมืองการปกครองหรือมีการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนเท่าใดนัก เนื่องจากมีความเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไกลตัวเกินไป แต่นับจากหลังปี พ.ศ. ๑๕๓๕ เป็นต้นมา เมื่อประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจในระบอบการเมืองเพิ่มมากขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของทุนนิยมของแต่ละช่วงเวลา^๓ ทำให้ได้รับอรรถประโยชน์ ตลอดทั้งได้รับการตอบสนองเอาใจใส่จากนักการเมือง องค์กรทางการเมืองที่มาจากการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้หันมาสนใจในเรื่องการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น จากนั้นก็ได้เข้าไปมีส่วนในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเมืองการปกครองโดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดจากการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หรือที่เรียกอีกประการหนึ่ง

^๑ ทินพันธุ์ นาคะตะ, รัฐศาสตร์ ทฤษฎีความคิด ปัญหาสำคัญและแนวศึกษาวิเคราะห์ทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร, จัดพิมพ์โดยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิต้า ครั้งที่ ๔: ๒๕๔๓, หน้า ๑-๒.

^๒ สุนก สิงห์มาตร และสัญญา เคนาภูมิ, ประชาธิปไตยกินได้ : ของจริงหรือแค่วาทกรรมการเมือง, วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (๔) เดือนกุมภาพันธ์. ๒๕๕๘, หน้า ๙๒.

^๓ บดี ปุชยายนันท์, เสกสรรค์ ยวงวิชัย และ ประสิทธิ์ คุณรัตน์, "รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น", วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๒๒๑.

ว่า “ประชาธิปไตยกินได้”^๔ แต่ถึงกระนั้นก็ยังพบว่าบทบาทการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน

นั้นยังขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแบบจริงจังและขาดความศรัทธาต่อประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ที่จะรักษาและหวงแหนประชาธิปไตยที่จะไม่ให้ใครคนใดคนหนึ่งมาแย่งชิงเอาไปจากประชาชนได้^๕

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ถือว่ามีความตื่นตัวทางด้านการเมืองมากพอสมควรในช่วงที่ผ่านมา เกิดแรงกดดันจากการเมืองภาคประชาชนพัฒนาทางการเมือง^๖ รวมทั้งได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองในหลายครั้งของเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองว่ามีปัจจัยใดบ้าง เพื่อมุ่งเน้นการส่งเสริมและผลักดันไปสู่องค์กรที่เกี่ยวข้องให้ประสบความสำเร็จ^๗ ตลอดจนสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะผู้วิจัยมีความเห็นว่าการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นไปเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับหน่วยงานของรัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นหรือองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาทางการเมืองของประชาชนของประเทศชาติต่อไปได้

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนภาคในตะวันออกเฉียงเหนือ

^๔ สนุก สิงห์มาตร และสัญญา เคนาภูมิ, ประชาธิปไตยกินได้ : ของจริงหรือแค่วาทกรรมการเมือง, วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘): ๙๓.

^๕ กรรณิกา ขมดี, การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณี : โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี, วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔, หน้า ๓๙.

^๖ พงศ์ณัติกาญจน์ พรหมนิล, ภักดี โพธิ์สิงห์, สัญญา เคนาภูมิ และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, "แนวนโยบายการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ", วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๒๔๕.

^๗ นิมิตร โสหารี, รูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๒๗.

๓. เพื่อสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓. ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑. พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ พื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๒๐ จังหวัด

๒. ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ การศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองและคัดสรรปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย

๑) ประชากรได้แก่ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๑๘ ปีขึ้นไป และเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๒๐ จังหวัด ซึ่งมีจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น จำนวน ๑๕,๔๒๙,๔๒๕ คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ๒๐ จังหวัดซึ่งมีจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งรวมกันทั้งสิ้น จำนวน ๑๕,๔๒๖,๔๒๕ คน (คณะกรรมการการเลือกตั้ง ๓๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๗) โดยใช้วิธีการคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คน

๓) กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง สำหรับการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในระยะที่ ๑ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจากนักวิชาการ บุคคลที่ผ่านการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่นอย่างละ ๒ คนรวมจำนวน ๘ คน เลือกมาแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

๑) ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓ ปัจจัยหลัก ๑๒ ปัจจัยย่อย ได้แก่

๑.๑) ปัจจัยภายในของบุคคลประกอบด้วย ๔ ตัวแปร คือ ความสนใจในการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการเห็นคุณค่าทางการเมือง

๑.๒) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ๔ ตัวแปร คือ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลางานการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐ และการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

๑.๓) ปัจจัยสภาพทางการเมือง ประกอบด้วย ๔ ตัวแปร คือ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง

๒) ตัวแปรตาม คือการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ๗ ด้าน คือ การติดตามข่าวสารทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิ

เลือกตั้ง การเข้าร่วมทำกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง การติดต่อกับนักการเมือง การชุมนุมทางการเมือง และการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

ระยะที่ ๒ การสร้างรูปแบบและการยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนภาคในตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยการสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองคือ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในทางการเมือง จำนวน ๑๕ คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะ และหาแนวทางการปรับปรุง ส่วนการยืนยันรูปแบบใช้วิธีการประเมินด้วยเทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๙ คน เลือกมาแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยระยะนี้ศึกษาระหว่างเดือน ธันวาคม ๒๕๕๘ ถึง พฤษภาคม ๒๕๕๙

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมุ่งพรรณนาปรากฏการณ์ (Descriptive Research) ได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น ๒ระยะ ได้แก่

ระยะที่ ๑ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง ๑๘ ปีขึ้นไป และเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น จำนวน ๑๕,๔๒๙,๔๒๕ คนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีอายุระหว่าง ๑๘ ปีขึ้นไป ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามาเน^๔ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๐ คนเมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Cluster Sampling)^๕ โดยดำเนินการตามขั้นตอน การดำเนินการ คือ แบ่งพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกลุ่มจังหวัด จำนวน ๕ กลุ่ม เลือกกลุ่มตัวอย่างแต่ละจังหวัดในแต่ละกลุ่ม โดยใช้พื้นที่ (Area

^๔ Yamane, Taro. *Statistics: An Introductory Analysis*. Third editio. (Newyork : Harper and Row Publication. 1973), pp. 580-581.

^๕ May, T. *Social Research: Issu Methods and Process*. 2nd ed. (Buckingham : Open University Press, 1997), p. 21.

Sampling) ของจังหวัดที่ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งที่มากที่สุด โดยการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบ สัดส่วน^{๑๐}

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด

ที่	จังหวัด	จำนวนอำเภอ	จำนวนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑	จังหวัดเลย	๑๔	๔๘๑,๕๒๙	๖๘
๒	จังหวัดบึงกาฬ	๘	๓๐๓,๑๐๙	๔๓
๓	จังหวัดกาฬสินธุ์	๑๘	๗๕๖,๖๖๓	๑๐๗
๔	จังหวัดชัยภูมิ	๑๖	๘๖๗,๕๓๘	๑๒๓
๕	จังหวัดยโสธร	๙	๔๑๗,๔๓๒	๕๙
	รวม	๖๕	๒,๘๒๖,๒๗๑	๔๐๐

ผู้วิจัยทำการหาหน่วยตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากหาอำเภอจากจังหวัดละ ๓ อำเภอ รวมได้ทั้งหมด ๑๕ อำเภอ และจับสลากเพื่อสุ่ม หาดำบลจากอำเภอๆ ละ ๓ ตำบล ได้ทั้งหมด ๔๕ ตำบล และสุ่มจับสลากหาหมู่บ้านตำบลๆ ละ ๓ หมู่บ้าน รวมทั้งหมด ๕ จังหวัด ได้จำนวน ๑๓๕ หมู่บ้าน จากนั้นผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์จากประชาชนในหมู่บ้านที่ได้สุ่มตัวอย่าง ไว้เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวน และค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ปัจจัยและการ แสดงออกทางการเมืองของประชาชน ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทาง การเมืองของประชาชน ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)^{๑๑}

^{๑๐} กัลยา วานิชย์บัญชา, การใช้ SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร. ๒๕๕๓), หน้า ๑๕-๑๖.

^{๑๑} ส้าราญ มีแจ้ง, สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย ทฤษฎีและปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์. ๒๕๕๓), หน้า ๓๑.

ระยะที่ ๒ การสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การดำเนินการวิจัยในระยะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีวิธีการอยู่ ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ร่างรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมือง ขั้นตอนนี้นำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ ๑ พร้อมกับการบูรณาการจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยในบทที่ ๒ มาร่างรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ ๒ พัฒนารูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองขั้นตอนนี้นำผลจากขั้นตอนที่ ๑ มาพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อวิพากษ์และอภิปรายเพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์ จากการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบ (Construct Model) คุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมสนทนากลุ่ม โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีเกณฑ์ ดังที่มาจากตัวแทนนักวิชาการ ตัวแทนนักการเมืองและ ตัวแทนผู้นำชุมชน/ตัวแทนภาคประชาชน รวมจำนวน ๑๕ คน จากนั้นจัดทำและสร้างคู่มือการจดสนทนากลุ่ม (Focus Group Guide) ที่ประกอบกับร่างรูปแบบที่ได้ร่างขึ้น เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการจดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในวันที่ ๒๓ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ เวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น. ณ ห้องประชุมรับรอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ขั้นตอนที่ ๓ ยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมือง นำผลจากขั้นตอนที่ ๒ ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาทำการประเมินโดยใช้เทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Penal Experts) จำนวน ๑๙ คนเพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) วิเคราะห์การประเมินรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยืนยันความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบ โดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม^{๑๒} เป็นกรอบในการตรวจสอบคุณภาพการประเมินเพื่อยืนยัน โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) ๒) ด้านความเหมาะสม (Propriety) ๓) ด้านอรรถประโยชน์ (Utility) และ ๔) ด้านความถูกต้อง (Accuracy)

๕. ผลการวิจัย

ระยะที่ ๑ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แยกนำเสนอเป็น ๕ ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลการแสดงออกทางการเมือง ทั้งรายด้านและโดยรวม ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

^{๑๒} Stufflebeam, D.L. The 21st Century CIPP Model. In Alkin, M.C. (Ed). (London : SAGE. 2004), p. 427.

โดยรวม อยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ด้าน คือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์ ออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อยู่ใน ระดับปานกลาง จำนวน ๓ ด้าน คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมือง

ส่วนที่ ๒ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวพยากรณ์ (Interco Relation Coefficient) และระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ (Correlation Coefficient) พร้อมทั้งทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยหรือตัว พยากรณ์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ จากค่าสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ความ เลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง (X_{10}) การส่งเสริมจากภาครัฐ (X_7) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อ นักการเมือง (X_9) การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม (X_8) การกล่อมเกลางานการเมือง (X_6) การ พัฒนาทางการเมือง (X_{12}) สภาพแวดล้อมทางการเมือง (X_{11}) การเห็นคุณค่าทางการเมือง (X_4) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X_5) พฤติกรรมทางการเมือง (X_2) และอุดมการณ์ทาง การเมืองแบบประชาธิปไตย (X_3) ตามลำดับ

ส่วนที่ ๓ วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ระหว่างการแสดงออกทางการเมืองกับตัวพยากรณ์ พร้อมทั้งทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติผล การวิเคราะห์ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่าง ชุดของปัจจัยหรือตัวพยากรณ์ ทั้ง ๑๒ ปัจจัยกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าเท่ากับ ๐.๘๖๘ และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ ๐.๘๕๓ แสดงว่าชุดของตัวพยากรณ์ทั้ง ๑๒ปัจจัย สามารถพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ ๗๕.๓๐ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ (มีความเชื่อมั่น ๙๙%)

ส่วนที่ ๔ ทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย (b) ของตัวพยากรณ์จาก ส่วนที่ ๑ แต่ละตัวว่าจะส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองหรือไม่ ถ้าพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะนำไปสร้างเป็นสมการพยากรณ์ (Multiple Regression Equation) และนำตัวพยากรณ์ผล การวิเคราะห์พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนดิบ (b) และสัมประสิทธิ์การถดถอยของ คะแนนมาตรฐาน (β) จากการทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์ การถดถอย พบว่า ตัวพยากรณ์ หรือปัจจัยพยากรณ์ ๙ ปัจจัย สามารถพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง ($X_{๑๐}$) การส่งเสริมจากภาครัฐ ($X_๗$) การเห็นคุณค่าทาง การเมือง ($X_๔$) อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ($X_{๑๒}$) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง ($X_๙$) การพัฒนาทางการเมือง ($X_{๑๒}$) สภาพแวดล้อมทางการเมือง ($X_{๑๑}$) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย ($X_๕$) และการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม ($X_๘$) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย มาตรฐาน เท่ากับ .๓๔๙, .๒๕๖, .๑๙๘, -.๑๘๖, .๑๗๖, .๑๕๘, -.๑๓๙, -.๑๓๐ และ .๑๒๘ ตามลำดับ สามารถสร้างสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

๑. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

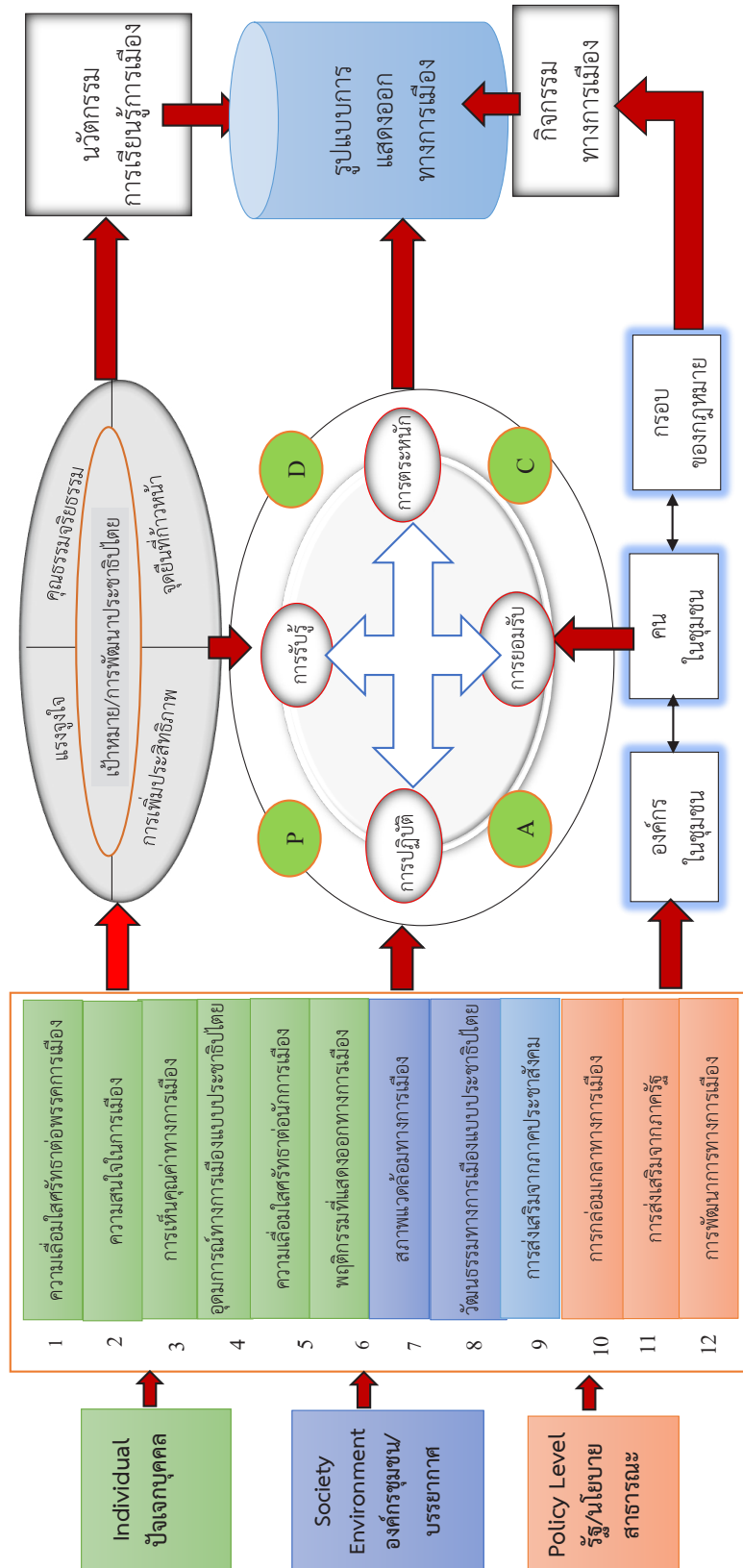
$$\begin{aligned} \dot{y} = & 0.026 + .334 X_{10} + .256 X_{11} + .188 X_{12} - .200 X_{13} + .179 X_{14} \\ & + .163 X_{15} - .134 X_{16} - .136 X_{17} + .133 X_{18} \end{aligned}$$

๒. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\begin{aligned} \dot{z} = & .344 Z_{10} + .256 Z_{11} + .188 Z_{12} - .186 Z_{13} + .176 Z_{14} + .158 Z_{15} - \\ & .134 Z_{16} \\ & - .130 Z_{17} + .128 Z_{18} \end{aligned}$$

ระยะที่ ๒ การสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) ผู้วิจัยได้สรุปผลเพื่อทำข้อค้นพบจากระยะที่ ๑ และระยะที่ ๒ เพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือเริ่มจากระดับปัจเจกบุคคลองค์กรในชุมชนจนกระทั่งฝ่ายรัฐบาล (ผู้ออกนโยบายสาธารณะ) ร่วมกันพัฒนากลยุทธ์หรือตัวบ่งชี้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดปัจจัยทั้ง ๑๒ ปัจจัย เปิดโอกาสให้ประชาชนองค์กรภาคชุมชนมีกิจกรรมทางการเมืองในกรอบของกฎหมาย นำไปสู่การเกิดกิจกรรมทางการเมืองและเป็นปัจจัยต่อการแสดงออกทางการเมืองเสริมสร้างคนชุมชนให้มีแรงจูงใจเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาประชาธิปไตย ด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรม ภายใต้จุดยืนที่ก้าวหน้า นำไปสู่ส่วนวัตกรรมการเรียนรู้การเมือง ส่งผลไปสู่การแสดงออกทางการเมืองและส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ ตระหนัก การยอมรับแล้วนำไปสู่การปฏิบัติโดยใช้หลักการ P-D-C-A เพื่อให้ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แผนภาพประกอบ ดังแผนภาพที่ ๑



แผนภาพที่ ๑ รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ส่วนที่ ๕ ผลการยืนยันรูปแบบ ผลการประเมินรูปแบบ (Model) ใช้เทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Penal Experts) จำนวน ๑๙ คนซึ่งพิจารณาตามข้อมูลการถอดบทเรียน (Lesson Learned) ผลสรุปการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง ด้านอรรถประโยชน์ และด้านความเหมาะสม

๖. อภิปรายผล

๑. ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีระดับการแสดงออกทางการเมืองโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน ๔ ด้าน คือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๓ ด้าน คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมืองเมื่อเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง รองลงมาคือด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ส่วนรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง ๒ ระดับเท่านั้น ได้แก่ ระดับปานกลาง และต่ำซึ่งรายด้านที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และด้านการสนทนาเรื่องการเมือง ส่วนรายด้านที่อยู่ระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการชุมนุมทางการเมือง ด้านการติดต่อกับนักการเมือง และด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่างๆ ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังพบประเด็นที่น่าสนใจคือประชาชนพร้อมที่จะเลือกไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองใดๆ เลย หากกิจกรรมทางการเมืองนั้นไม่ได้มีการบังคับโดยกฎหมายแต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวภา ประครองศิลป์ และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา/คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา/คณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในเชิงนโยบายของโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเรียนรู้เพื่อ

เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ครูจัดให้นักเรียนโดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมากการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่นักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๗๔

๒. ปัจจัยพยากรณ์หรือตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน ๓ ตัว ได้แก่ การกล่อมเกลາทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง แต่ทั้ง ๓ ตัวบ่งชี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอให้ทั้ง ๓ ตัวบ่งชี้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (การสนทนากลุ่ม ๒๓ เมษายน ๒๕๕๙) อาจจะเนื่องมาจากการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Learning) จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือเรียกว่า สังคมประกิตทางการเมือง โดยที่มนุษย์ได้รวมตัวอยู่ร่วมกันในสังคมการเมือง ดังนั้น การกล่อมเกลາทางการเมือง จัดเป็นเครื่องมือของการถ่ายทอดแบบแผนของความคิดและความเชื่อในทางการเมือง สำหรับความสนใจทางการเมืองนั้น บุคคลได้ไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งในทุกระดับ อาจด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกขั้นพื้นฐานถึงความสนใจ ต้องมีการแสดงออกทางการเมืองภายใต้ระบบประชาธิปไตย จากเหตุผลทั้งสองปัจจัยอาจจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองหรือพฤติกรรมที่กล้าแสดงออกทางการเมืองของบุคคล ซึ่งเรียกว่าทฤษฎีการป้องกันสิทธิ กล่าวคือ เป็นการแสดงสิทธิพึงมีพึงได้ของตนเอง เหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ทั้ง ๓ ตัวบ่งชี้ เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓. ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Political Learning) และมีกระบวนการวงจรของเดมิง (Deming Cycle) เป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนมีความตระหนัก เกิดการยอมรับ และนำไปสู่การปฏิบัติทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กรอบของกฎหมายคู่กับคุณธรรม จริยธรรม สร้างแรงจูงใจให้กล้าแสดงออกทางการเมือง การเพิ่มประสิทธิภาพ และมีจุดยืนทางการเมือง โดยมีคนในชุมชนและองค์กรในชุมชน เป็นตัวเชื่อมประสานเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางการเมือง โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยสำหรับประชาชน โดยมีปัจจัย ๑๒ ปัจจัยในการผลักดันให้เกิดการแสดงออกทางการเมืองอย่างยั่งยืนนอกจากที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบ (Model) ยังได้ข้อสรุปจากการประเมิน โดยใช้หลักของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)^{๑๓} ที่พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง คุ่มค่า และเหมาะสม คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ไม่ทำให้เกิดผลเสียให้กับผู้ใด สามารถใช้ข้อมูลในการปรับปรุงตนเองในระดับบุคคลได้ และสามารถวัดได้ตามสภาพที่เป็นจริง และมีความเป็นปรนัย

^{๑๓} ศิริชัย กาญจนวาสี, ทฤษฎีการประเมิน, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗๘.

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑.๑ จากผลของการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง ๓ ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยภายนอกบุคคลและปัจจัยสภาพทางการเมือง ตลอดทั้งปัจจัยย่อยทั้ง ๑๒ ปัจจัย ล้วนร่วมกันส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งสิ้นควรเสนอให้หน่วยงานองค์การที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรอิสระที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง หน่วยงานระดับกลาง ระดับภูมิภาคของรัฐ สถาบันการศึกษา พรรคการเมือง กลุ่มการเมือง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำผลการวิจัยดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการแสดงออกทางการเมือง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศได้ ผลการวิจัยทำให้ค้นพบรูปแบบที่เหมาะสมระดับมาก ในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๑.๒ รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรูปแบบที่คัดสรรปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เราสามารถนำเอาปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ทั้ง ๑๒ ตัว ไปขยายผลในการที่จะพัฒนาการแสดงออกหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศ พร้อมทั้งจะเป็นรูปแบบที่นำไปใช้ได้ในทางปฏิบัติจริง คุ่มค่า และเหมาะสม ผู้ดำเนินการโครงการพัฒนาศักยภาพ การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนจะต้องนำหลักการวงจรของ เดมิง (Deming Cycle) ไปศึกษาแต่ละขั้นตอน คือ P-D-C-A ให้เข้าใจเพื่อนำไปดำเนินการได้อย่างคุ้มค่า

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒.๒ ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒.๓ ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของเยาวชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒.๔ ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กัลยา วาณิชยปัญญา. การใช้ SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖.

กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร. ๒๕๕๓.

ชัยอนันต์ สมุทรวาณิช. ประชาธิปไตย: คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร : ดวงดีการพิมพ์. ๒๕๒๓.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. รัฐศาสตร์ ทฤษฎีความคิด ปัญหาสำคัญและแนวศึกษาวิเคราะห์ทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร. จัดพิมพ์โดยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิต้า ครั้งที่ ๔:

๒๕๔๓.

ศิริชัย กาญจนวาสี. ทฤษฎีการประเมิน. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๒.

สมบัติ อารังอัญวงศ์. การเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม. ๒๕๔๙.

สำราญ มีแจ้ง. สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

(๒) วารสาร:

นิมิตร โสขาริ. “รูปแบบการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙

บดี ปุชยานันท์, เสกสรรค์ ยวงนิชัย และ ประสิทธิ์ คุณรัตน์. "รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดขอนแก่น". วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๘.

พงศ์ธณัติกาญจน์ พรหมนิล, ภักดี โพธิ์สิงห์, สัณญา เคนาภูมิ, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร. "แนวนโยบายการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ". วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘.

สนุก สิงห์มาตร และสัณญา เคนาภูมิ. “ประชาธิปไตยกินได้ : ของจริงหรือแค่วาทกรรมการเมือง”. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (๔) เดือน กุมภาพันธ์. ๒๕๕๘.

(๓) งานวิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

- กรรณิกา ชมดี. “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณี : โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี”. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.
- ภูสิทธิ์ ชันติกุล. รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : สอนสุนันทา. ๒๕๕๓.
- แดน สว่างวัฒน์. “อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดพิษณุโลก”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๔๖.
- เยาวภา ประคองศิลป์และคณะ. “ศึกษาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, งานวิจัย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- May, T. **Social Research : Issu, Methods and Process.** 2nd ed. Buckingham : Open University Press, 1997.
- Stufflebeam, D.L. **The 21st Century CIPP Model.** In Alkin, M.C. (Ed). **Evaluation roots : Tracing theorys’ views and Influences** London : SAGE. 2004.
- Yamane,Taro. **Statistics: An Introductory Analysis.** Third editio. Newyork : Harper and Row Publication. 1973.

การสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อน
โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Reconciliation Building By Five Precepts Observing Village
Project In Ayutthaya Province

พระมหาภุชญา กิตติโสภณ*

พระมหากำพล คุณงกร**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ ๒) เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๗ รูป/คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ณ ชุมชนวัดท่ากรัง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ๔ กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่หนึ่ง จัดตั้งศูนย์อำนวยการกลาง และศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล เป็นศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนโครงการ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์ที่สอง จัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีล ๕ รวมถึงสถานศึกษา หน่วยงานราชการ โรงงาน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดทำเอกสาร แผ่นพับและสื่อการสอนเพื่อเผยแพร่โครงการให้ทั่วถึง และขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับ ๒ อย่างต่อเนื่องตามนโยบายของคณะสงฆ์ กลยุทธ์ที่สาม พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (บวร) และ กลยุทธ์ที่สี่ สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ ขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาของจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย เป็นต้น ใน

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การช่วยสร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการรายงานผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the process of the creation of reconciliation by Five precepts observing village project in Ayutthaya Province. 2) to propose the trend of the creation of reconciliation by Five precepts observing village project in Ayutthaya Province. The researcher used the Qualitative Research as a documentary Research . The study was conducted by in-depth interviewing from 17 key informants selected by Non-participant Observation at Wat Thakarong community Banpom Sub district, Ayutthaya Province, Ayutthaya Province.

The research findings were as follows: The trend of the building of reconciliation by Five precepts observing village project in Ayutthaya Province consisted of 4 strategies 1. To set the center of direction and convenience center to push this project and continuous drive all activities. 2. Training the people such as in school, government department, company and community for understanding of Five precepts. 3. The potential development both monks and laymen for the jobs that volunteer by the emphasizing with the coordination between home, temple and community (Boworn) and the last 4. To built the quality tools by the specialist for evaluation this project that cooperated with the university and set the quality report that shew both qualilative and quantity of this project.

Keywords: Building the Reconciliation, Five Precepts Village Project

๑. บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนพระพุทธศาสนา ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ เพราะต่างมุ่งสร้างกุศลคุณงามความดี โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต เว้นจากการเบียดเบียนกัน ประกอบสัมมาอาชีพ ซื่อสัตย์ สุจริต แต่เมื่อเวลาแปรเปลี่ยนไปกลับพบว่า ประชาชนเกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรากฏการณ์ความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๓ นำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ คน บาดเจ็บอีกจำนวนมาก รวมถึงผู้สูญหายอีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ปรากฏข้อมูล อีกทั้งความสูญเสียทางวัตถุ อาคาร สถานที่ต่างๆ อีกหลายแห่ง สังคมไทยในช่วงที่ผ่านมาเป็นยุคแห่งความหวาดกลัวและหวาดระแวง ที่ประชาชนไม่สามารถพุดคุยเรื่องความคิดเห็นทางการเมืองเป็นการทั่วไป แม้กระทั่งการพุดคุยกับ

ญาติหรือเพื่อสนิท ในหลายชุมชนมีกลุ่มคนที่มีความคิดแตกต่างทางการเมืองกันอย่างชัดเจน เกิดการบ่มเพาะความเกลียดชังกัน^๑ จากการเลือกรับสื่อที่นำเสนอความคิดเห็นทางการเมืองที่สอดคล้องกับมุมมองของตน และแบ่งขั้วแยกกันอย่างเห็นได้ชัด ในบางพื้นที่เกิดการปะทะกันระหว่างสองกลุ่มที่เห็นต่างทางการเมือง มีการใช้อาวุธต่างๆ รวมถึงอาวุธปืนทำร้ายร่างกายกันทำให้มีผู้เสียชีวิต ยิ่งไปกว่านั้นความรุนแรงได้ขยายตัวไปถึงในระดับครอบครัว จนกระทั่งเกิดการเสียชีวิตและความสัมพันธ์ที่แตกร้าง จากความรุนแรงที่กล่าวมาอันนำมาซึ่งการสูญเสียอย่างประเมินค่ามิได้ และเกิดสภาพสังคมแห่งความหวาดระแวง คำถามที่ตามมาคือรากเหง้าของปัญหาของสังคมไทยคืออะไร ซึ่งมีหลายฝ่ายพยายามให้คำอธิบายต่อปัญหาดังกล่าวว่าเป็นการแข่งขันเชิงอำนาจ การทุจริตประพฤติดมิชอบของผู้มีอำนาจ ความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม การถูกเลือกปฏิบัติ ช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างคนจนกับคนรวย ตลอดจนโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกัน^๒

เหตุการณ์ต่างๆ ข้างต้นได้นำไปสู่ความพยายามแก้ไขปัญหาจนเกิดความปรองดองขึ้น เพื่อมุ่งหวังที่จะก้าวผ่านวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นจนสามารถเรียกได้ว่าสามารถนำไปสู่สังคมที่มีสันติภาพ ประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แนวความคิดของต่างประเทศที่ใช้เพื่อสังคมความปรองดอง คือความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนผ่านจากสังคมที่มีความขัดแย้งไปสู่สันติภาพและความเป็นประชาธิปไตย^๓

โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เป็นนโยบายสำคัญของเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ที่ดำริให้กับคณะสงฆ์ทุกจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมในการนำหลักของศีล ๕ ให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยให้จัดทำในรูปของโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองและประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยยึดมั่นตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา อันจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความสงบร่มเย็น โดยเน้นการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ขึ้นในทุกส่วนของประเทศ ตามดำริที่เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ได้ประทานโอวาทไว้ เมื่อวันที

^๑ พระครูอุทัยกิจจารักษ์, “หลักศีล ๕ : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๔๒๙

^๒ สถาบันพระปกเกล้า, “การสร้างความปรองดองแห่งชาติ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการสร้างความปรองดองแห่งชาติ สภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕), หน้า ๖.

^๓ พระณปวร โทวาท, “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๖๗

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ความว่า “อันว่าศีล ๕ เป็นการสำคัญมนุษย์ เมื่อทุกคนมีศีล ๕ ด้วยกัน สังคมนั้นๆ คือ ประชาชนย่อมจะอยู่เป็นสุข เมื่อเป็นไปได้ ขอให้ชื่อหมู่บ้านนั้นว่า หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มอบหมายภารกิจให้ส่วนราชการสร้างความปรองดองสมานฉันท์แก่ประชาชนในชาติ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการพร้อมกันทั้ง ๗๖ จังหวัด ซึ่งที่ผ่านมาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมกับจังหวัดต่างๆ เปิดโครงการนำร่องและขับเคลื่อนการดำเนินงานในหลายพื้นที่ โดยมีเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนราชการ สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่ ร่วมขับเคลื่อนโครงการ^๕

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๖ อำเภอ ๒๐๙ ตำบล ๑,๔๕๙ หมู่บ้าน องค์กรการบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลนคร ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๔ แห่ง เทศบาลตำบล ๓๑ แห่ง องค์กรการบริหารส่วนตำบล ๑๒๑ แห่ง มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๘๐๓,๗๗๓ คน เป็นชาย ๓๘๗,๕๑๘ คน เป็นหญิง ๔๑๖,๒๕๕ คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๙๒.๑๒ ศาสนาอิสลาม ร้อยละ ๗.๕๓ และศาสนาคริสต์ ร้อยละ ๐.๓๔ ศาสนสถานในจังหวัดมีทั้งสิ้น ๕๗๖ แห่ง แยกเป็นวัด ๕๐๕ วัด มัสยิด ๖๐ วัด และโบสถ์คริสต์ ๑๑ แห่ง ในปัจจุบันคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้การปกครองของพระเดชพระคุณ พระเทพรัตนนagr เจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าอาวาสวัดพนัญเชิงวรวิหาร มีนโยบายในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จากสถิติในปัจจุบันพบว่า มีประชาชนเข้าร่วมสมัครในโครงการจำนวนทั้งสิ้น ๒๒๐,๔๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘ ซึ่งอยู่ในอันดับที่ ๒๖ ของประเทศ^๖ ซึ่งเป้าหมายในการขับเคลื่อนโครงการอยู่ที่ร้อยละ ๙๐ จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่ามีองค์ประกอบ ปัจจัย และกระบวนการดำเนินการอย่างไรให้โครงการประสบผลสำเร็จ ในอนาคตต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

^๕สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, คู่มือการดำเนินงาน โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๕.

^๖โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕, รายงานผล สรุป % ประชากรร่วมโครงการ ระดับ ๑ รายจังหวัด, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.sila5.com/report/index/getRank2>, [๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๘].

๒. เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑) ศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) ศึกษาสภาพทั่วไปและบริบทของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ณ ชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกรณีตัวอย่าง

๓) สังเกตการณ์โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ณ ชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นกรณีตัวอย่าง

๔) สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และสรุปวิเคราะห์กระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๕) สังเคราะห์แนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นรูปแบบจำลองพร้อมเสนอเป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนโครงการ

๖) นำเสนอแนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒) การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้ว นำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

๔. ผลการวิจัย

๑) กระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้าน รักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๑ สภาพแวดล้อมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศ มีเนื้อที่ประมาณ ๒,๕๕๖.๖๔ ตารางกิโลเมตร เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา ไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ มีแม่น้ำไหลผ่าน ๔ สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำน้อย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๖ อำเภอ ๒๐๙ ตำบล ๑,๔๕๙ หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาลนคร ๑ แห่ง เทศบาลเมือง ๔ แห่ง เทศบาลตำบล ๓๑ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล ๑๒๑ แห่ง ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรดินมีและทรัพยากรน้ำเศรษฐกิจผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเป็นอันดับ ๕ ของประเทศ รายได้ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ๑. สาขาการผลิตอุตสาหกรรม ๒. สาขาการขนส่ง ๓. อสังหาริมทรัพย์มีนิคมอุตสาหกรรม ๓ แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน นิคมอุตสาหกรรมบ้านหว้า (ไฮเทค) และนิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร สินค้าสำคัญของจังหวัดได้แก่สินค้าการเกษตร สินค้าอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ตลาดสำคัญ มีจำนวน ๑๕ ตลาด กระจายอยู่ตามอำเภอต่างๆ

๒. ด้านสังคม ได้แก่ สาธารณสุข ศาสนา อาชญากรรม การศึกษา โครงสร้างพื้นฐานคมนาคม แรงงานและการจ้าง ผลการวิจัยพบว่าด้านอาชญากรรม มีการดำเนินงานตามมาตรการป้องกันและปราบปรามการเกิดอาชญากรรม มีการจับกุมผู้กระทำความผิด ประกอบด้วย คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีการจับกุมผู้กระทำความผิดมากที่สุด รองลงมาคือ คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ คดีประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายและเพศ คดีที่น่าสนใจ และ คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ ตามลำดับ ด้านการศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ๔ แห่ง ระดับอาชีวศึกษา ๘ แห่ง แบ่งเขตการศึกษาออกเป็น ๓ เขตพื้นที่การศึกษา คือเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๑ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒ และเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ ด้านโครงสร้างพื้นฐานประกอบด้วย การไฟฟ้า การประปาและการบริการโทรศัพท์ด้านคมนาคม มีเส้นทางรถโดยสารภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและระหว่างจังหวัดต่างๆ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๗๐ เส้นทาง เส้นทางเดินเรือ ๒๕๕๗ แรงงานส่วนใหญ่เป็นประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปมีจำนวน ๖๔๗,๐๑๐ คน เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงาน ๔๔๘,๘๒๖ คน แยกเป็น ผู้มีงานทำ ๔๔๔,๕๕๕ คน ผู้ว่างงาน ๓,๘๑๑ คน เป็นผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน ๓,๘๑๑ คน

๓. ด้านอื่นๆ ได้แก่ โครงการตามพระราชดำริ การท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโครงการพระราชดำริ จำนวน ๒๒ โครงการ เช่น โครงการศูนย์ศิลปาชีพบางไทร โครงการจัดหาข้าวช่วยเหลือราษฎร ในเขต ตำบลคลองน้อย - ตำบลสองห้อง อำเภอบ้านแพรก โครงการช่วยเหลือเกษตรกรรชาวนาตามพระราชดำริโครงการปรับปรุงและขุดลอกคลองเมือง อำเภอพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ด้านการท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองมรดกโลก มีวัดวา

อารามและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญๆ มากมาย อาทิเช่น วัดพนัญเชิงวรวิหาร วัดใหญ่ชัยมงคล พระวิหารมงคลปิตร วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ พระราชวังบางปะอิน เป็นต้น ในปี ๒๕๕๘ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลายครั้ง ได้แก่ งานวันยุทธหัตถี “สมเด็จพระนเรศวรมหาราช” งานเทศกาลตรุษจีนกรุงเก่า “อยุธยาหมอกคล” ครั้งที่ ๙ งานวันนายขนมต้ม (งานรำลึกถึงวีรชนนายขนมต้ม) งานวันสถาปนากรุงศรีอยุธยาและเทิดพระเกียรติสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ พระเจ้าอยู่ทอง สรงกรานต์กรุงเก่า งานวันเห็ดตับเต่าสามเรือน งานวันย่านธุรกิจสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อัญญิก หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว งานอยุธยามรดกโลก เทศกาลสานสัมพันธ์พุทธ-อิสลาม-คริสต์ งานประเพณีลอยกระทงกรุงเก่า และงานลอยกระทงฟ้า อยุธยา มรดกโลก ซึ่งจัดขึ้นทุกปี

๑.๒ สภาพแวดล้อมของชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนวัดท่าการ้อง มีพื้นที่ตั้งของชุมชนโดยรวมเป็นที่ราบอยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้กับวัดธรรมารามและวัดกษัตราธิราชอยู่ห่างจากเกาะเมืองประมาณ ๓ กิโลเมตร ตั้งอยู่นอกพระนครด้านทิศตะวันตกหรือบริเวณทุ่งประเทศโดยมีวัดท่าการ้องเป็นศูนย์กลางของชุมชน ปัจจุบันวัดท่าการ้องสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ที่หมู่ ๖ ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีที่ดินทั้งวัดโฉนดเลขที่ ๖๒๘ เนื้อที่ ๒ ไร่ ๗๘ ตารางวา อาณาเขตทิศเหนือติดตั้งอยู่บริเวณชุมชนอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ท่ามกลางมัสยิดถึง ๕ มัสยิด โดยมีบ้านเรือนที่เป็นพุทธศาสนิกชนอยู่ประมาณ ๘-๑๐ หลังคาเรือนเท่านั้นชุมชนวัดท่าการ้อง เป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม ชาวบ้านทั้งสองศาสนาสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาตัวเอง โดยมีวัดท่าการ้องเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีผู้นำที่ดี คือ เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง ซึ่งท่านเน้นหลักการบริหาร คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ร่วมกัน

๑.๓ กระบวนการบริหารโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ของชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สำหรับกระบวนการบริหารโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นพบว่า ผู้บริหารโครงการ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดท่าการ้อง กำนันตำบลบ้านป้อม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ และประชาชนที่ได้รับการแต่งตั้งได้ใช้หลักการบริหารโครงการ ๗ ประการ คือ ๑) Planning (การวางแผน) ๒) Organizing (การจัดองค์การ) ๓) Staffing (การจัดบุคคลเข้าทำงาน) ๔) Directing (การสั่งการหรืออำนวยการ) ๕) Coordinating (การประสานงาน) ๖) Reporting (การรายงานผลการปฏิบัติงาน) และ ๗) Budgeting (การงบประมาณ) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ชุมชนวัดท่าการ้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการที่ชัดเจน และมีการประชุมคณะกรรมการเพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการโครงการของประชาชนในท้องถิ่น การสร้างความเข้าใจหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของชุมชนวัดท่าการ้อง ประกอบด้วย ก. เจ้าอาวาสวัดในเขตหมู่บ้าน เป็นกรรมการที่ปรึกษา ข. ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้น เป็นประธานกรรมการ ค. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสมาชิกสภาเทศบาลของหมู่บ้านนั้น เป็นรองประธาน ง. ประชาชนในหมู่บ้านนั้น ไม่ต่ำกว่า ๓ คน ไม่เกิน ๕ คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น เป็นกรรมการ จ. ให้กรรมการพิจารณาคัดเลือกบุคคลในหมู่บ้านนั้น ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และบุคคลคนหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการและมีศูนย์อำนวยการอยู่ที่อาคาร กศน. วัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กระบวนการในการจัดบุคคลเข้าทำงานของชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงาน ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองร่วมกันและมีการประชุมคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองร่วมกันอยู่เป็นประจำ แต่มีข้อจำกัด คือ บุคลากรในการสร้างความเข้าใจโครงการกับภาคประชาชนอย่างทั่วถึงมีน้อย บุคลากรในการบันทึกข้อมูลลงระบบออนไลน์มีน้อย และสิ่งอำนวยความสะดวกและแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรผู้ดำเนินโครงการระดับล่างมีน้อย

กระบวนการในการสั่งการหรืออำนวยการนั้น ทั้งคณะสงฆ์และหน่วยงานราชการมีการแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อวางแผน กำหนดนโยบาย และวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจน มีการประชุมคณะกรรมการบ่อยครั้ง มีการสรุปผลการดำเนินการเป็นระยะ และมีการปรับปรุงแก้ไขวิธีการดำเนินการให้ได้อยู่ตลอดเวลา สำหรับข้อจำกัดด้านทรัพยากรนั้นก็มีการนำเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการสม่ำเสมอเพื่อหาแนวทางและวิธีในการแก้ไขข้อจำกัดต่างๆ ให้โครงการสามารถบรรลุตามเป้าหมายได้

การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สถานศึกษา หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน ชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ ๑) ร่วมกันการสนับสนุนและส่งเสริมโครงการ เช่น อุดหนุนงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น ๒) การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการดำเนินโครงการ เช่น การร่วมเป็นคณะกรรมการ ร่วมประชุมปรึกษาหารือ เป็นต้น ๓) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์โครงการ เช่น การออกสื่อโฆษณา การติดป้ายประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย เว็บไซต์ เป็นต้น ๔) การมีส่วนร่วมในการกำกับติดตามและประเมินผลโครงการ เช่น การสอดส่องดูแลโครงการ การประเมินโครงการ การสรุปผลโครงการ และการรายงานโครงการ เป็นต้น

การยอมรับของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการในพื้นที่ของโครงการการสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น ประชาชนและหน่วยที่เกี่ยวข้องให้การยอมรับโครงการเป็นอย่างดี ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานร่วมกันจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี เกิดความร่วมมือกัน สังคม เกิดกระแสการยอมรับของโครงการเป็นอย่างดี อาจมีบ้างในบางส่วนที่ยังเห็นว่าโครงการยัง

ขาดความชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างทั่วถึงและชัดเจน จึงเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องรีบดำเนินการเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจ เข้าถึง และ ร่วมกันพัฒนาต่อไป

กระบวนการในการบริหารงบประมาณนั้น คณะสงฆ์ให้การสนับสนุนงบประมาณในการ ขับเคลื่อนโครงการรวมถึงหน่วยงานราชการอนุมัติงบประมาณบางส่วนในการขับเคลื่อนโครงการ แต่ งบประมาณที่มีนั้นน้อย ไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยเงินทุนจากทางวัดเป็นหลัก และการจัดกิจกรรมที่ทางวัดและหน่วยงานราชการจัดอยู่แล้ว

ชุมชนวัดท่าการ้อง ยังนำเอาหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความปรองดองสมานฉันท์เชิง พุทธมาใช้ในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ผ่านมิติทางด้านหลักความถูกต้อง หลักความ เหมาะสม หลักความบริสุทธิ์ หลักความยุติธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักความเสียสละดังนี้

๑. หลักความถูกต้อง กล่าวคือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง/ผู้บริหารหมู่คณะทุกระดับ พึงปฏิบัติ ตนให้ถูกต้องตามหลัก “ธรรม” และเว้นขาดจากการปฏิบัติ “อธรรม” ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

๒. หลักความเหมาะสม รู้จักยัดย่น ผ่อนหนัก ผ่อนเบา โดยไม่เสียหลักการ โดยอาศัย หลักสัปปุริสธรรม ๗ คือ ความเป็นผู้รู้จักพิจารณาเหตุ สังเกตผล ความเป็นผู้รู้จักบุคคล รู้จักฐานะ ของตน รู้จักประชุมชน รู้จักกาลเวลาที่เหมาะสม และรู้จักประมาณในการบริโภค ใช้สอยทรัพย์ ตลอดจนทั้งงบประมาณของแผ่นดินให้ได้ประโยชน์คุ้มค่า ไม่สูญเปล่า ฯลฯ เป็นต้น

๓. หลักความบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ ด้วยธรรมปฏิบัติดังกล่าว และ/หรือ การบริหาร กิจการ ตลอดจนทั้งการบริหารราชการแผ่นดิน ด้วยจิตใจซื่อ มือสะอาด โปร่งใส ตรวจสอบได้

๔. หลักความยุติธรรม กล่าวคือ ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเที่ยงธรรม ตามหลักนิติรัฐ นิติ ธรรม ชื่อว่า “ยุติธรรม” ให้เสมอหน้ากัน ไม่เลือกปฏิบัติด้วยความลำเอียง หรือ อคติ ๔

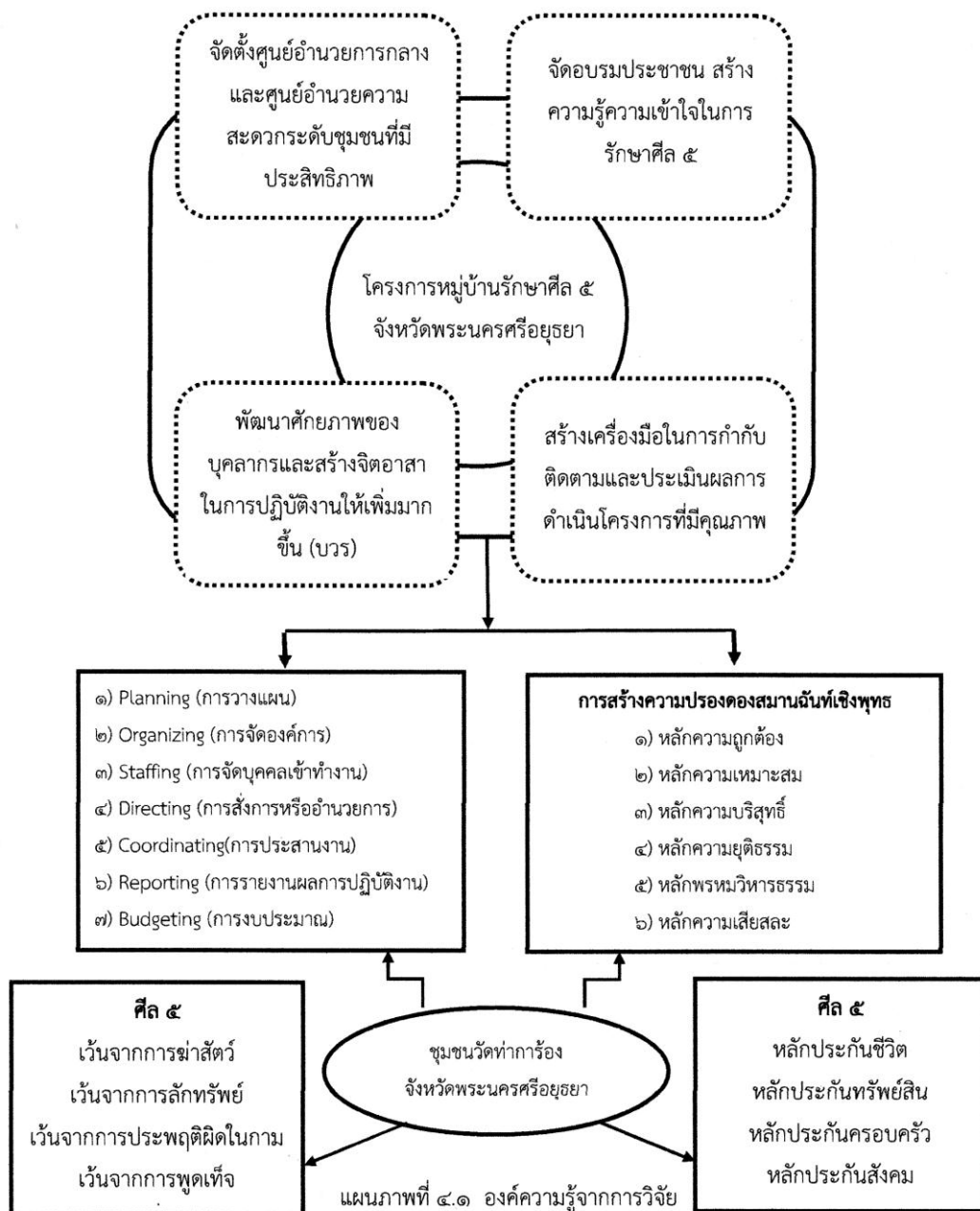
๕. หลักพรหมวิหารธรรม (คุณธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่) คือ ปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตา พรหมวิหาร ปราบปรามที่จะทำให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาพรหมวิหาร ปราบปรามที่จะทำให้ผู้ที่มีทุกข์ให้พ้นทุกข์ มุทิตาพรหมวิหาร พลอยยินดีที่ผู้อื่นได้ดีมีสุข ไม่อิจฉาริษยา กัน และอุเบกขาพรหมวิหาร มีใจมัธยัสถ์ เป็นกลาง วางเฉย เมื่อผู้อื่นถึงซึ่งความทุกข์หรือความวิบัติ อันเราช่วยอะไรมิได้ และไม่ดูถูกเหยียด ขี้แค้น

๖. หลักความเสียสละ ผู้นำคน หรือนักปกครอง/นักบริหาร เป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่น พึงลดมานะ ละทิฐิ ด้วยความเสียสละความสุขส่วนตน และสละความเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์สุข ของหมู่คณะ และ/หรือ เพื่อประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวม

สรุปได้ว่า ด้วยคุณธรรมของผู้นำ และประชาชนทุกหมู่เหล่า ดังที่กล่าวนี้ ประชาชนก็จะ อยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ไม่ต้องอยู่ร้อนนอนทุกข์หลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ นั้น ควรเริ่มจากการสร้างความปรองดองในจิตใจของเราก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก นอกจากนี้หลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ควรเน้นหลักเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา

๒) แนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เกิดจากการสังเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัย สามารถอธิบายแนวทางการขับเคลื่อนโครงการได้ดังนี้



จากแผนภาพที่ ๑ พบว่า แนวทางการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

แนวทางที่หนึ่ง กลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ของชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่หนึ่ง** จัดตั้งศูนย์อำนวยการกลางและศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล เป็นศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนโครงการ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง **กลยุทธ์ที่สอง** จัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีล ๕ รวมถึงสถานศึกษา หน่วยงานราชการ โรงเรียน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดทำเอกสาร แผ่นพับและสื่อการสอนเพื่อเผยแพร่โครงการให้ทั่วถึง และขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ระดับ ๒ อย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายของคณะสงฆ์ **กลยุทธ์ที่สาม** พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (บวร) และ **กลยุทธ์ที่สี่** สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ ขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาของจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย เป็นต้น ในการช่วยสร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการรายงานผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่สอง การบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพโดยการบริหารงานตามหลัก

๑. การวางแผน (Planning) มีการวางแผนในการปฏิบัติงานตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) มีการจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนของงานให้เหมาะสมและลงตัว

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) มีการบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร

๔. การอำนวยการ (Direction) มีการตัดสินใจและสั่งการในการปฏิบัติงานของส่วนต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผนทั้งในลักษณะงานทั่วไปและในลักษณะงานเฉพาะตลอดจนการให้คำแนะนำและควบคุมการปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน

๕. การประสานงาน (Coordinating) มีการร่วมมือกันของบุคลากรในการปฏิบัติงานตามส่วนต่างๆ ให้ประสานสอดคล้องกันอย่างกลมกลืน มีการประสานงานระหว่างบ้าน วัด ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๖. การรายงาน (Reporting) มีการรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารงานและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการต่างๆ ภายในหน่วยงานและรายงานผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

๗. งบประมาณ (Budgeting) มีการควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบและรัดกุมรวมถึงการจัดสรรงบประมาณและการจัดทำบัญชี

แนวทางที่สาม ได้แก่ การสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการรักษาศีล ๕ อย่างเคร่งครัด เพราะศีล ๕ ได้ชื่อว่าเป็นหลักประกันต่างๆ เช่น ศีลข้อที่หนึ่ง เป็นหลักประกันชีวิตศีลข้อที่สอง เป็นหลักประกันทรัพย์สิน ศีลข้อที่สาม เป็นหลักประกันครอบครัว ศีลข้อที่สี่ เป็นหลักประกันสังคม และศีลข้อที่ห้า เป็นหลักประกันสุขภาพ โดยผู้นำชุมชนจะต้องยึดหลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ๖ ประการคือ หลักความถูกต้อง หลักความเหมาะสม หลักความบริสุทธิ์ หลักความยุติธรรม หลักพรหมวิหารธรรม และหลักความเสียสละจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน

๕. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

๑) หลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ควรเริ่มจากการสร้างความปรองดองในจิตใจของเราก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก นอกจากนี้หลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น ควรเน้นหลักเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส** (นิธิบุญญากร) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษากรณีลุ่มแม่น้ำตาช้าง จังหวัดเชียงใหม่” โดยใช้ทฤษฎีความขัดแย้ง ซึ่งเหตุผลที่ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งมาเป็นทฤษฎีในการดำเนินการวิจัย เพราะความขัดแย้งเป็นเรื่องของการไม่เห็นพ้องระหว่างกลุ่ม (มนุษย์) ตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไป (ประชาชน สังคม กลุ่มประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ ประเทศ รัฐ วัฒนธรรม) ผู้ซึ่งมีผลประโยชน์ต่างกันมีเป้าหมาย และหรือค่านิยมต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระดับความเข้มข้นของการเห็นแย้งกัน การไม่ลงรอยกัน หรือการปะทะระหว่างบุคคล ความคิดหรือผลประโยชน์ ทำให้ข้อพิพาทพัฒนาไปเป็นการเผชิญหน้ากันและท้ายที่สุดก็กลายเป็นความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับคน และเกี่ยวกับการรับรู้ของคน ความรู้สึก อารมณ์ และปัญหาต่างๆ ของคน เพราะฉะนั้น การรับรู้ความรู้สึกและปัญหาต้องได้รับการแก้ไข เพื่อสร้างผลที่ได้อย่างต่อเนื่องของความขัดแย้งจะต้องหาข้อตกลงให้ได้หรือไม่ก็ต้องมีการประนีประนอม นอกจากนี้ข้อพิพาทหรือความขัดแย้งยังแฝงตัวเป็นบันไดนำไปสู่ความขัดแย้งอีกหลายขั้นตอนจนในที่สุดก่อให้เกิดความรุนแรง^๖ และสอดคล้องกับ **ผลการวิจัยของ จำเริญน้อย สิงหะรักษ์** ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า ๑) คำสอนเรื่องสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง ความพร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจการงานต่างๆ ด้วยความสมานฉันท์ เริ่มตั้งแต่ระดับปฏิบัติต่อตนเองและคนอื่น

^๖พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญญากร), “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ชุมชน สังคม ประเทศ ให้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติสามัคคีธรรมเท่าที่จะสามารถปฏิบัติตามได้ กล่าวคือ ในระดับโลกียะก็เกิดให้เกิดความสงบสุขในสังคมการดำเนินชีวิตร่วมกัน ส่วนระดับโลกุตระก็สามารถส่งผลให้เป็นบรมมรรคผลสิ้นความทุกข์ได้ในที่สุด ๒) หลักการปฏิบัติสามัคคี มีลักษณะ ๓ ประการคือการกระทำร่วมกันทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยยึดหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ซึ่งสรุปลงในสุจริต ๓ ประการ วิธีการปฏิบัติ คือ ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ ได้แก่ ทาน ศีล และภาวนา เป็นการปฏิบัติธรรมขั้นสูงเพื่อส่งผลสูงสุด ๓) ผลของการปฏิบัติสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีอยู่ ๓ ประการ คือ ประโยชน์เพื่อตน คนอื่นและทั้งสองฝ่าย ความสงบสุขของสังคมนั้นเอง ประโยชน์ของสามัคคีธรรมมีหลายประการด้วยกัน เริ่มจากชีวิตปัจจุบันการเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ และหลุดพ้นจากความทุกข์ได้สิ้นเชิง ดังนั้น การศึกษาและปฏิบัติตามหลักสามัคคีธรรม โดยการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตร่วมกัน ปกป้องและให้อภัยกัน สามารถนำทางชีวิตของคนไทยให้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขและสันติในการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนและสังคมได้อย่างสมดุล หากผู้คนในสังคมให้ความสำคัญในการศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามหลักสามัคคีธรรมแล้ว ผลที่เกิดขึ้นก็สามารถเป็นประโยชน์ในชีวิตของตนและส่วนรวมได้จริง”

๒) กลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ของชุมชนวัดท่าการ้อง ตำบลบ้านป้อม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่หนึ่ง จัดตั้งศูนย์อำนวยการกลางและศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ กลยุทธ์ที่สอง จัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศีล ๕ กลยุทธ์ที่สาม พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (บวร) และ กลยุทธ์ที่สี่ สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวิมาน คมภิรตปญโญ (ตริภัก) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ” ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนการนำศีล ๕ มาเป็นรากฐานของสันติภาพนั้น สามารถทำได้ด้วยการนำไปเป็นรากฐานของสันติภาพควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างสังคมแนวราบ ได้แก่ การนำไปสู่วัฒนธรรมแบบเมตตากรุณาและวัฒนธรรมแบบสันติวิธี ส่วนโครงสร้างในแนวตั้ง ได้แก่ รากฐานทางสังคมในรูปของปิรามิด โดยนำไปจัดโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กระบวนการยุติธรรม และการศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมโครงสร้างสังคมระดับจุลภาคจนถึงระดับมหัพภาค ซึ่งเป็นการเชื่อมโครงสร้างและสถาบันสังคมให้ยึดโยงอยู่กับศีล ๕ อันเป็นพื้นฐานของแนวทางสันติวิธี ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือรากฐานของสันติภาพเชิงคุณค่า ซึ่งเป็นมโนธรรมสำนึกที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งความเสมอภาค ความยุติธรรม ภารตภาพ สัมพันธภาพ คุณภาพและเคารพ

“จำเนียรน้อย สิงห์รักษ์, “ศึกษาหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๕).

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้สังคมเป็นแบบสวัสดิการที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต และการไม่ใช้ความรุนแรงทุกกรณี ทำให้ชีวิตปราศจากภัยคุกคาม รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทำให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจะทำให้เกิดสันติภาพเชิงบวก ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นแนวทางแก้ปัญหาารากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรงในรูปของต้นเหตุ มาณะ ทิณฺณิ และอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งศีล ๕ จะเป็นตัวสกัดกั้นและทำลายรากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรง โดยรากฐานเชิงโครงสร้างจะเข้าไปจัดโครงสร้างสังคมไม่ให้เอื้อต่อการใช้ความรุนแรง ในขณะที่รากฐานเชิงคุณค่าจะปลูกเร้าให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต เพื่อให้อยู่ร่วมกันตามหลักมนุษยชน ซึ่งเป็นรากฐานของมนุษย์ นอกจากนี้ยังเข้าไปจัดการกับรากเหง้าที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง โดยจะมีความเชื่อมโยงกันทั้งโครงสร้าง คุณค่าของมนุษย์และการควบคุมกิเลสภายใน ซึ่งจะทำให้สันติภาพมีรากฐานที่มั่นคง ทั้งในระดับจุลภาคและมหัพภาคอย่างยั่งยืนต่อไป^{๑๔}

๖. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยของสมณฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการการสร้างความปลอดภัยของสมณฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องอาศัยแรงขับเคลื่อนนโยบายจากทั้งภาครัฐและภาคคณะสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

๑. มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรอนุมัติโครงการต่างๆ ที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในทางที่ดี ผ่านโครงการหมู่บ้านศีล ๕ ที่เป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม

๒. มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และแผนพัฒนาระยะยาว มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อกำกับติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ในการสร้างความปลอดภัยของสมณฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาต้องอาศัยความร่วมมือจากสถานศึกษา ชุมชน วัด และหน่วยงานที่

^{๑๔} พระวิมาน คมภิรมย์ (ตริภุค), “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าควรนำเอากลยุทธ์ทั้ง ๔ ประเด็น คือ **กลยุทธ์ที่หนึ่ง** จัดตั้งศูนย์ อำนวยการกลางและศูนย์อำนวยความสะดวกระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ในการ บันทึกและจัดเก็บข้อมูล เป็นศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนโครงการ มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง **กลยุทธ์ที่สอง** จัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศิล ๕ รวมถึง สถานศึกษา หน่วยงานราชการ โรงงาน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดทำเอกสาร แผ่นพับและสื่อการ สอนเพื่อเผยแพร่โครงการให้ทั่วถึง และขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศิล ๕ ระดับ ๒ อย่างต่อเนื่องตาม นโยบายของคณะสงฆ์ **กลยุทธ์ที่สาม** พัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้าง จิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (บวร) และ **กลยุทธ์ที่สี่** สร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการที่มีคุณภาพ ขอ ความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาของจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย เป็นต้น ในการช่วยสร้าง เครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการรายงานผลการ ดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่องนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๓) ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยเรื่อง “การสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการ หมู่บ้านรักษาศิล ๕ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอแนะในส่วนที่สามารถต่อยอดจาก งานวิจัยฉบับนี้ดังนี้

๑. ควรศึกษาเรื่องการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้าน รักษา ศิล ๕ เฉพาะเจาะจงพื้นที่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบของจังหวัดนั้นๆ ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒. ควรศึกษาวิเคราะห์การสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ที่เน้นหลักธรรมหรือคุณธรรม อื่นๆ ที่สอดคล้อง เช่น ค่านิยม ๑๒ ประการของรัฐบาลปัจจุบัน เป็นต้น

๓. ควรศึกษาเรื่องประสิทธิผลการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕ หลังจากงานวิจัยฉบับนี้ไปใช้ทดลองจริง

๔. ควรศึกษาเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการสร้างความปลอดภัยของสมานฉันท์ ด้วยการ ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิล ๕

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือการดำเนินงาน โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

(๒) วารสาร:

พระครูอุทัยกิจจารักษ์. “หลักศีล ๕ : การประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

พระณปวร โทวาท. “การพัฒนาต้นแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดในประเทศไทย”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

จำเริญน้อย สิงห์รักษ์. “ศึกษาหลักสามัคคีธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๕.

พระชัยณรงค์ วิทิต (รองมจร). “การประยุกต์หลักศีล ๕ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลในสังคม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระวิมาน คมภิรตปญฺญ (ตริภมฺล). “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล๕ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหินจังหวัดพิจิตร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สถาบันพระปกเกล้า. “การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ สภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๕

(๔) เว็บไซต์:

โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕. รายงานผล สรุป % ประชากรร่วมโครงการ ระดับ ๑ รายจังหวัด. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.sila5.com/report/index/getRank2>. [๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๘].



รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี Buddhist Method of Ethics and Moral Training for Female Innates

พระครูภาวนาโชติคุณ (ก๊วยไธ้ ชุตินฺธโร)*

สมาน งามสนิท**

ธิดาวุฒิ หมั่นมี***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ระเบียบวิธีวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลสองขั้นตอน ขั้นตอนที่หนึ่งจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๒๕ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว และขั้นตอนที่สอง เก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะจำนวน ๑๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๒๘๕ คน ที่เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ คือ ผู้ต้องขังหญิงที่อยู่ในเรือนจำกลางราชบุรี ด้วยแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ประกอบด้วย การฝึกอบรมที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านเนื้อหาสาระ ใช้พุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาต้องเข้าใจง่าย ตามเวลาที่เหมาะสม ๒) ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา จัดอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง การอบรมพัฒนาด้านอาชีพ จัดในลักษณะกิจกรรมที่หลากหลายวิธี พัฒนากิจกรรมในด้านจิตใจ และปฏิบัติกรรมฐาน สวดมนต์ไหว้พระ เพื่อให้เกิดปัญญา ๓) ด้านการใช้สื่อการฝึกอบรม สื่อต่างๆ ให้ครบทั้งวิทยากร สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร วิดีทัศน์ เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมสนใจ เป็นไปตามลักษณะและความจำเป็นเหมาะสม ๔) ด้านการประเมินผล เป็นข้อมูล และสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการฝึกอบรมตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุง

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กระบวนการ หรือขั้นตอนการฝึกอบรม เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมและถูกต้อง ๕) ด้านการใช้หลักธรรม ด้านจิตใจ : การฝึกอบรมจิตให้เจริญงอกงามและมีความสุข และด้านปัญญา : ฝึกปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง โดยกระบวนการอบรมบูรณาการเข้ากับสื่อสมัยใหม่ ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ได้แก่ อดทนต่อ ความตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อการกระทบกระทั่ง และอดทนต่ออำนาจกิเลส การทำจิตใจให้สะอาด คือ การฝึกพัฒนาจิตใจโดยวิธีการฝึกจิตแบบต่างๆ เพื่อให้จิตมีความผ่องใสภายใน ได้แก่ การมีคุณภาพจิตที่ดี การใช้หลักพรหมวิหาร ๔ และใช้หลักคุณธรรม จริยธรรมในการฝึกอบรม เพราะเข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

คำสำคัญ: รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม, ตามพุทธวิธี

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to analyze the ethical and moral training conditions of female inmates in prison; 2) to explore the Buddhist ways of ethical and moral training of females in prison; 3) to propose an ethical and moral training model of female inmates in prison. A mixed method design was used serve the purpose of the study. The qualitative research method was employed two steps of data collection. First step, 25 key informants were purposely selected from the experts and structured interview by face to face were collected. Second step, 10 participants of female inmates in prison were taken parts in focus group discussion. The data obtained were qualitatively analyzed by content analysis. The quantitative data were collected by a five rating scales questionnaire. 285 female inmates of Ratchaburi Centra Prison were the samples of the study. Statistics used to analyze the data were percentage, mean, and standard deviation.

The results revealed that: The Buddhist ways of ethical and moral training were comprised of five domains; 1) Contents; digest the Buddhist ways of life to the easy application in appropriate time of length; 2) developing activities; emphasize the sufficiency economy and job skill training through various activities in order to practice through their meditation and prayer; 3) Medias in training; used various medias for training such as handouts, video to increase female inmates' interest in and appropriate way; 4) Evaluation; received information from the participants can be used for deciding and planning the training program and for checking the readiness of the resources; 5) Moral based training; building positive thinking for mind training, integrating real life situation through self-adjustment for

cognitive training such as being patient in various type of ways and apply Four Sublime Of Mind which can be used in their real life situation.

Keywords: of Ethics and Moral Training, Management Buddhist Method

๑. บทนำ

กรมราชทัณฑ์ของไทย ได้มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงและสอดคล้องกับสังคมการเมืองและสภาพเศรษฐกิจตลอดยุคสมัยที่ผ่านมาในยุคอนันต์สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการเรือนจำได้สังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ สอดคล้องกับการปกครองแบบจตุสดมภ์ คือ แบ่งเป็นเรือนจำในกรุงเทพมหานคร และเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก เรือนจำในกรุงเทพมหานคร มี ๒ ประเภท คือ “คุก” เป็นที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษ ตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไป อยู่ในสังกัดกระทรวงนครบาล “ตาราง” ใช้เป็นที่คุมขัง ผู้ต้องขังที่มีโทษต่ำกว่า ๖ เดือน หรือนักโทษที่มีไข้หรือผู้ร้ายสังกัดกระทรวง ทบวง กรมที่บังคับกิจการนั้นๆ ส่วนการเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก มีที่คุมขังผู้ต้องโทษ เรียกว่า “ตาราง” การคุมขังอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการเมืองหรืออาจส่งต่อให้กระทรวงมหาดไทย หรือกระทรวงกลาโหมรับตัวไปคุมขัง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโทษของผู้ต้องขัง^๑ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการใหม่ โดยโปรดให้สร้างคุกใหม่ขึ้น เรียกว่า “กองมหันตโทษ” และให้สร้างตารางใหม่ เรียกว่า “กองลหุโทษ” ซึ่งในสมัยนั้นรวมเรียกว่า “กรมนักโทษ” สังกัดกระทรวงนครบาลและในปี พ.ศ.๒๕๔๔ ได้มีพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตรา “พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ” ขึ้นเพื่อให้การจัดการ เรือนจำเป็นไปอย่างเรียบร้อยยิ่งขึ้นจนถึงวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตรา “พระราชบัญญัติจัดตั้งกรมราชทัณฑ์” โดยมีพระยาชัยวิชิตวิศิษฐ์ ธรรมธาดา (ข้า ณ ป้อมเพชร) เป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์คนแรกในปี พ.ศ.๒๕๕๙ ได้เกิดภาวะ ตกต่ำทางเศรษฐกิจพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงยุบกรมราชทัณฑ์และให้ไปสังกัดกระทรวงยุติธรรมและต่อมาปี พ.ศ.๒๕๖๙ ได้โอนกรมราชทัณฑ์ไปเป็นแผนกหนึ่ง (แผนกราชทัณฑ์) สังกัดกระทรวงมหาดไทยจนกระทั่ง ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๕๖๙ การราชทัณฑ์ ได้ยกฐานะเป็นกรมราชทัณฑ์ และมีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๕๖๙ มีหน้าที่เกี่ยวกับการเรือนจำ การกักกัน ผู้มีสันดานเป็นโจรผู้ร้ายการฝึกและอบรมเด็กดัดสันดาน และในส่วนภูมิภาคได้มีการกำหนดเป็นเรือนจำจังหวัดและเรือนจำอำเภอมาจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลง การปกครองจนถึงปัจจุบัน แผนกราชทัณฑ์ได้ถูกยกฐานะเป็นกรมราชทัณฑ์ ในกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.๒๕๖๖ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ซึ่งเป็นกฎหมายหลัก

^๑ สวัสดิ์ จิรัฐติกาล, “การบริหารเรือนจำเชิงพุทธบูรณาการ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๓): ๙๙

เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๗๙^๒ กรมราชทัณฑ์ เป็นองค์การในกระบวนการยุติธรรม ที่มีภาระหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตามคำสั่งของศาลหรือผู้มีอำนาจตามกฎหมาย งานราชทัณฑ์เป็นการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม โดยการควบคุมผู้ต้องขังไว้ตามคำสั่งศาล เพื่อให้การอบรมแก้ไขให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมได้^๓ โดยนัยนี้งานของกรมราชทัณฑ์จึงเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และงานบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนอื่นๆ เช่น งานสาธารณะประโยชน์ ฯลฯ มีการแบ่งส่วนราชการออกเป็นราชการบริหารส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยมีเรือนจำ/ทัณฑสถาน หรือสถานกักกันเป็นหน่วยงานหลัก และมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมายงานราชทัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่รับผิดชอบต่อกำหนดตุลาการ โดยดำเนินการตามกฎหมายหลายฉบับ คือ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๕๗๙ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๕๐๖ พระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๕๑๐ และกฎหมายอื่นๆ รวมทั้งกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่ออกตามความในกฎหมายข้างต้นอีกเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ ได้มีการปฏิรูประบบราชการจึงได้โอนย้ายกรมราชทัณฑ์กลับมาสังกัดกระทรวงยุติธรรม ให้กรมราชทัณฑ์มีภารกิจเกี่ยวกับ การควบคุมและแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขังโดยมุ่งเป็นองค์กรพัฒนามนุษย์ เพื่อปัจจุบันมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมราชทัณฑ์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๕ ดังต่อไปนี้

๑. ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย โดยดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยให้สอดคล้องกับ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักอาชญาวิทยาและหลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ขององค์การสหประชาชาติ

๓. ดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง

๔. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย^๔

ดังนั้น จึงมีแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อการแก้ไข พันฟูผู้กระทำผิด คือ เห็นว่าการกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ หรือใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อม และปัจจัยต่างๆ จนมีบุคลิกภาพที่

^๒ กรมราชทัณฑ์, แผนทิศทางการราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๕๐), (กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๔.

^๓ สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล, “การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๔๘) : ๑๕๓.

^๔ กรมราชทัณฑ์, คู่มือปฏิบัติงานสวัสดิการผู้ต้องขัง, (กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

บกพร่อง และหันไปสู่การกระทำผิด ซึ่งการกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างรวมกัน ได้แก่ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งจากการที่ไม่สามารถควบคุมปัจจัยเหล่านั้นได้ อีกทั้งสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่าเป็นสาเหตุหลักของปัญหาอาชญากรรม การอาศัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เหมือนกันในสังคมจะทำให้มีพฤติกรรมที่แสดงออกมาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน มีรูปแบบของการไม่เป็นระเบียบของสังคม และความกดดันทั่วไป และวัฒนธรรมของผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและการกระทำผิด ซึ่งถือว่าพฤติกรรมอย่างนั้น มาจากองค์ประกอบของตัวบุคคลกับสิ่งแวดล้อมอันประกอบด้วย สรีระ สติปัญญา แรงจูงใจ อารมณ์ บุคลิกภาพ การรับรู้ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม^๕

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า สาเหตุการกระทำผิดส่วนใหญ่มาจากสภาพทางสังคม วัฒนธรรม เป็นตัวหล่อหลอม มีการดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ โดยมีวัตถุนิยมเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ ในสังคมปัจจุบันเอง การที่จะยอมรับว่าบุคคลใดได้รับการพัฒนา และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ก็มักใช้ความสำเร็จทางวัตถุนิยมเป็นตัวชี้วัด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนส่งผลให้เกิดการกระทำผิด เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยอันเป็นเครื่องแสดงให้เห็นความสำเร็จที่สังคมกำหนด จากการศึกษาวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยา^๖ เรื่อง “เบื้องหลังอาชญากรรมืออาชีวะ” พบว่าปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันสู่การเป็นอาชญากรรมืออาชีวะ เกิดจากความต้องการให้เพื่อนยอมรับตัวเอง ความต้องการด้านทรัพย์สิน และความรู้สึกลอยล่องทำตามผู้อื่น สูงถึง ร้อยละ ๔๕.๒๘ โดยมีค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่เห็นว่าปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิต คือ ทรัพย์สินเงินทอง เพราะทำให้รู้สึกกว่าตนเองมีคุณค่า ได้รับการยอมรับจากสังคม และมีลักษณะทางบุคลิกภาพ ที่ชอบพึ่งพิงผู้อื่น ถูกชักจูงได้ง่ายไม่มีความสุขในชีวิต การปรับตัวไม่ดี ไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ รู้สึกด้อยกว่าผู้อื่นมักยึดติดกับกลุ่ม ควบคุมตัวเองไม่ดี ไม่มีวินัยในตนเองชอบฝ่าฝืนกฎระเบียบ และขาดความมั่นคงทางอารมณ์

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นนิสิตอาชีวศึกษาฝึกอบรมในเรือนจำ และได้นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปฝึกอบรม ให้ผู้ต้องขังฟังและพยายามให้ผู้ต้องขังเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรือนจำ กลางราชบุรีที่เป็นเรือนจำขนาดใหญ่และมีผู้ต้องขังจำนวนมากและถูกจัดเป็นเรือนจำประเภทความมั่นคงแข็งแรงมีผู้ต้องขังกำหนดโทษสูงและเป็นเรือนจำพิเศษ มีผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ผู้ต้องขังคดีระหว่างสอบสวนจำนวนมาก การควบคุมปกครองผู้ต้องขังภายในเรือนจำต้องเป็นไป อย่างเข้มงวด ที่อาจส่งผลกระทบกับการดำเนินชีวิตในเรือนจำ และยังไม่มีการศึกษาในประเด็นนี้มากนัก ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้มีหน้าที่ รับผิดชอบและผู้บริหาร ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขังทั้งอยู่ในเรือนจำ และหลังจากพ้นโทษไปแล้ว

^๕ พงษ์เพชร สุรัตน์วิกุล, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^๖ กรมราชทัณฑ์, รายงานการดำเนินงานต่อสาธารณชน ประจำปี ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี มุ่งศึกษาเพื่อการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ โดยมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ ๑) ด้านเนื้อหาสาระ ๒) ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา ๓) ด้านการใช้สื่อฝึกอบรม ๔) ด้านการประเมินผล และ ๕) ด้านการใช้หลักธรรม โดยศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility) ของรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อมของเรือนจำ เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการใช้รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ประกอบด้วย ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำกลางจังหวัดราชบุรี จำนวน ๑,๐๑๔ คน^๗

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษารูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสำรวจ (Survey Method) เพื่อศึกษาสภาพรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี

๔.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำกลางจังหวัดราชบุรี จำนวน ๑,๐๑๔ คน โดยใช้แบบสอบถามกับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำกลางจังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๘๕ คน

^๗ ข้อมูลจาก, <http://www.correct.go.th/copratt/> (เข้าถึงเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๖).

^๘ ข้อมูลจาก, <http://www.correct.go.th/copratt/> (เข้าถึงเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๗).

โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซี (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan)^๔ เพื่อศึกษาสภาพในด้านเนื้อหาสาระ ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา ด้านการใช้สื่อฝึกอบรม ด้านการประเมินผล และด้านการใช้หลักสูตร ให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับสำรวจสภาพความพร้อม เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการใช้รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธรวิธี

๔.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยดำเนินการการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธรวิธี รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประเด็นโจทย์วิจัยดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสังเคราะห์เนื้อหา (Synthesis) ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและแนวรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธรวิธี และนำเสนอเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล

๒. อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็น

๓. พรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล (Data Reduction) และให้รหัส (Coding) และตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่างและความเชื่อมโยงกับบริบท

๔. สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียง และรายงานผลการวิจัย

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาของรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธรวิธี ใน ๕ ด้าน คือ ด้านเนื้อหาสาระ ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา ด้านการใช้สื่อฝึกอบรม ด้านการประเมินผล และด้านการใช้หลักสูตร โดยใช้สถิติ ดังนี้

๑. สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหา ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

^๔รณินทร์ ศิลปจารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บิสิกเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘ – ๔๙.

๒. ระดับความคิดเห็นของผู้ต้องขังต่อรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี วิเคราะห์โดยการหา ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ

๕. ผลการวิจัย

จากการศึกษา รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ด้านเนื้อหาสาระ

ให้การอบรมธรรมะดี ตลอดจนการให้จริยธรรมต่างๆ ครบเนื้อหาแต่ผู้ต้องขังส่วนหนึ่งยังรับได้น้อยอาจเป็นเพราะกำหนดโทษสูง เมื่อเทียบกับอายุการลงโทษยังต้องอยู่ในเรือนจำอีกนาน จึงทำให้ความสนใจบางครั้งอาจจะน้อยไปบ้าง ควรใช้พุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถใช้ได้ทั้งขณะอยู่ในเรือนจำและหลังพ้นโทษออกไปด้วย ควรนำหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ๑๒ ประการมาใช้เป็นหัวข้อในการฝึกอบรม เนื้อหาต้องเข้าใจง่าย ตามเวลาที่เหมาะสม นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม บางคนไม่รู้หนังสือควรนำมาเป็นเรื่องเล่า หรือมาทำเป็นละครประกอบการฝึกอบรม ใช้หลักธรรมตามความเหมาะสม เช่น ประโยชน์ในปัจจุบัน ก็ต้องขยัน ประหยัด คบคนดี ประโยชน์ในโลกหน้า ทาน ศีล ภาวนา ให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมในด้านต่างๆ ให้ผู้ต้องขังได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ควรมีการจัดหลักสูตรให้ความรู้แบบองค์รวม ทำให้รู้เรื่องคุณธรรม และจริยธรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกันในสังคม เนื้อหาสาระไม่มาก อบรมเฉพาะเรื่อง จึงอาจทำให้ความเข้าใจเรื่องพุทธศาสนาแตกต่างกันไป เช่น พูดถึงเรื่องการทำบุญ คนจะมองเพียงการให้ทานจะได้ขึ้นสวรรค์ เนื้อหาสาระในเรื่องศีลธรรม หลักธรรม ปฏิบัติธรรม และสื่อนั้นในด้านพุทธศาสนาให้มาก อยากให้มีเนื้อหาที่ชัดเจน มีการกำหนดหัวข้อ บรรยายธรรมให้ชัดเจนในตาราง และอบรมจะได้เตรียมตัวรับองค์ความรู้ และเลือกหัวข้อที่นำไปใช้ได้จริง

๒) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา

ระยะเวลาเหมาะสม หากมากเกินไปจะไม่มีสมาธิในการรับข้อมูล ความรู้ เลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นกิจกรรมที่สื่อความหมายในเนื้อหาได้ชัดเจน จัดอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง การอบรมพัฒนาด้านอาชีพ การศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ตรง เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุดตามความสมัครใจ ให้ผู้เข้ารับการอบรมเสนอกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเพื่อนๆ เป็นการช่วยพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ง่ายต่อการปกครอง เป็นผลดีแก่ทางเรือนจำ ควรจัดในลักษณะกิจกรรมที่หลากหลาย วิปัสสนา ลิเก เพลงฉ่อย

ได้ว่าทำ ทำให้ผู้ต้องชังเกิดความผ่อนคลายไม่เครียดในระหว่างถูกดำเนินคดี จัดกิจกรรมหลากหลาย สบกันได้ สนุกสนานก็ได้แล้วแต่กรณี ต้องพัฒนาในกิจกรรมในด้านจิตใจ และปฏิบัติกรรมฐาน สวดมนต์ไหว้พระเพื่อให้เกิดปัญญา มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการอ่อนน้อม และอ่อนหวานใจทาง ศาสนามีน้อยไป และควรมีกิจกรรมต่อเนื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการในเรื่องคุณธรรม เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องชังเป็นอย่างยิ่ง ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ พัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น ควรจัดกิจกรรมต่อเนื่องเป็นโครงการ ซึ่ง อาจจะแยกแยะทำเป็นระยะๆ แต่ให้ต่อเนื่อง ผู้รับการฝึกอบรมควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้ มากขึ้น

๓) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องชังหญิงตามพุทธวิธี ด้านการใช้สื่อการฝึกอบรม

มีสื่อต่างๆ ให้ครบทั้งวิทยากร สื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร วิดีทัศน์ เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมสนใจ ไม่เบื่อหน่าย เวลาในการอบรมไม่ควรมากเกินไป เป็นไปตามลักษณะและความจำเป็นเหมาะสม กับ สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ควรมีการพัฒนาสื่อให้ทันสมัย นำเทคโนโลยีมาเข้าร่วมโดยเน้นกลุ่มผู้เข้า อบรม ตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มเด็ก, กลุ่มผู้สูงอายุ, ผู้ป่วย เป็นต้น ใช้สื่อในการฝึกอบรม เป็น สิ่งที่ดีเพราะเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนเข้าใจง่าย ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการอบรม เข้าใจง่ายขึ้น ยังใช้กิจกรรมบรรยายจากสื่อเป็นหลัก ขาดกิจกรรมที่หลากหลาย ควรเป็นสื่อเน้น ธรรมในส่วนการอบรม การปฏิบัติ และการเจริญสติ และเน้นเรื่องกรรม ผลของการกระทำหรือเรื่อง การทำบุญ และการพัฒนาตน และการถ่ายทอดการเข้าถึง พระเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมต้องมีสื่อ ช่วยในการอบรมเพื่อถ่ายทอดการเข้าใจ ในด้านการใช้สื่อการศึกษายังไม่หลากหลาย ยังมุ่งเน้นการ บรรยายเป็นหลัก สื่อเป็นตัวกลางในการอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจง่ายขึ้น ช่วยให้ผู้เข้ารับ การฝึกอบรมสนใจในเนื้อหาเพราะสื่อการฝึกอบรมจะเร้าความสนใจ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรม กระตือรือร้น และมีอยากมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม สามารถใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้อบรมกับผู้รับ การฝึกอบรมในการฝึกอบรมที่มีจำนวนผู้เข้าฝึกอบรมจำนวนมาก สื่อควรมีการพัฒนา ทันสมัย แปลกใหม่ มีมากมายให้เลือกใช้ตามเพศ อายุ และความสนใจของผู้ต้องชัง การใช้สื่อถือว่าเป็นการดี และต้องเป็นสื่อที่เน้นในด้านที่มีประโยชน์ และสร้างสรรค์ในด้านคุณธรรม ยังไม่มีการพัฒนา เป็น การพูดบรรยาย ขาดการเตรียมความพร้อมด้านสื่อควรปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้ ผู้ต้องชังเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระได้ง่ายและไวขึ้น

๔) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องชังหญิงตามพุทธวิธี ด้านการประเมินผล

เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างมี ระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมต่างๆ ไว้ แรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานใน โครงการฝึกอบรม เพราะการประเมินโครงการฝึกอบรมด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผล การดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการฝึกอบรมให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการฝึกอบรมว่า

เป็นอย่างไรคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการฝึกอบรม เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการฝึกอบรมในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการฝึกอบรมต่อไป ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกอบรมมีความชัดเจน ช่วยให้ข้อมูล และสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการฝึกอบรมตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการฝึกอบรม ตลอดจนตรวจสอบความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงกระบวนการ หรือขั้นตอนการฝึกอบรม เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมและถูกต้อง นำผลที่ได้จากการประเมินผล ไปสร้างระเบียบแบบแผนปัจจุบันการพัฒนาารูปแบบพุทธวิธีมักจะมีผลการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ การสังเกตการณ์พฤติกรรม ซึ่งมีมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งทั้ง ๒ วิธีใช้ได้ ผู้ที่เข้ารับการอบรมต้องตั้งใจ และปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่างๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่างๆ และมีประสิทธิผลได้ ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องลงมือปฏิบัติจริง

๕) รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี ด้านการใช้หลักธรรม

ฝึกอบรมในด้านภavana ๔ คือ ด้านกาย กิณ อยู่ ดู ฟังเป็น ด้านศีล : ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ด้านจิตใจ : การฝึกอบรมจิตให้เจริญองงามและมีความสุข และด้านปัญญา : ฝึกปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง โดยกระบวนการอบรมบูรณาการเข้ากับสื่อสมัยใหม่ และกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรม ทนสมัย ใช้ได้จริงและมีความสุขในการอบรม หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการศึกษา หลักธรรมที่ทำให้ใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์) ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ได้แก่ อดทนต่อ ความตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อการกระทบกระทั่ง และอดทนต่ออำนาจกิเลส การไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ การงดเว้นสิ่งที่เรียกว่า “บาป” ทุจริตอกุศลและอบายมุข การไม่ประพฤตินิสัยที่ไม่ดี ทุจริต มีโทษ อันก่อให้เกิดความเศร้าหมองทั้งทางกาย วาจา และใจ เรียกว่า อกุศลกรรม การทำจิตใจให้สะอาด คือ การฝึกพัฒนาจิตใจ โดยวิธีการฝึกจิตแบบต่างๆ เพื่อให้จิตมีความผ่องใสภายใน ได้แก่ การมีคุณภาพจิตที่ดี ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

๖. อภิปรายผล

การศึกษา รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี มีประเด็นในการอภิปรายผลจำแนกเป็นรายด้าน ของผู้ต้องขังหญิงต่อรูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย

มาก เมื่อ และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า พุทธวิธีการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม สำหรับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำอยู่ในระดับมากทุกด้าน จึงสรุปการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

๑. ด้านเนื้อหาสาระ

ในการฝึกอบรม เนื้อหาต้องเข้าใจง่าย ตามเวลาที่เหมาะสม นำเทคโนโลยีมาช่วยให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม บางคนไม่รู้หนังสือควรนำมาเป็นเรื่องเล่า หรือมาทำเป็นละคร ประกอบการฝึกอบรมใช้หลักธรรมตามความเหมาะสม เช่น ประโยชน์ในปัจจุบัน ก็ต้องขยัน ประหยัด คบคนดี ประโยชน์ในโลกหน้า ทาน ศีล ภาวนา ให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมในด้านต่างๆ ให้ผู้ต้องขังได้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ควรมีการจัดหลักสูตรให้ความรู้แบบองค์รวม ทำให้รู้เรื่องคุณธรรม และจริยธรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตรประจำวัน และอยู่ร่วมกันในสังคม เนื้อหาสาระไม่มาก อบรมเฉพาะเรื่อง จึงอาจทำให้ความเข้าใจเรื่องพุทธศาสนาแตกต่างกันไป เช่น พูดถึงเรื่องการทำบุญ คนจะมองเพียงการให้ทานจะได้ขึ้นสวรรค์ เนื้อหาสาระ ในเรื่องศีลธรรม หลักธรรม ปฏิบัติธรรม และสื่อเน้นในด้านพุทธศาสนาให้มาก อยากให้มีเนื้อหาที่ชัดเจน มีการกำหนดหัวข้อบรรยายธรรมให้ชัดเจนในตาราง และอบรมจะได้เตรียมตัวรับองค์ความรู้ และเลือกหัวข้อที่นำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประทีป มากมิตร** ได้ศึกษาเรื่อง “จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารระดับหน้าหน้าภาควิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มี ๘ แนวทางใหญ่ ได้แก่ ๑.การสนับสนุนด้านนโยบาย ๒.มีการจัดฝึกอบรมจริยธรรม ๓.จัดทำประมวลจริยธรรม หรือจริยธรรมวิชาชีพในองค์กร ๔.การตรวจสอบจริยธรรม ๕.การนำจริยธรรม เข้าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการบริหารทรัพยากรบุคคล ๖.การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำ ๗.มีคณะกรรมการหรือที่ปรึกษาด้านจริยธรรม ๘. มีแรงจูงใจ^{๑๐}

๒. ด้านการจัดกิจกรรมการพัฒนา

ชัดเจน จัดอบรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง การอบรมพัฒนาด้านอาชีพ การศึกษาหาความรู้ และประสบการณ์ตรงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุดตามความสมัครใจ ให้ผู้เข้ารับการอบรมนอกกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเพื่อนๆ เป็นการช่วยพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ง่ายต่อการปกครอง เป็นผลดีแก่ทางเรือนจำ ควรจัดในลักษณะกิจกรรมที่หลากหลาย วิปัสสนา ลิเก เพลงฉ่อย ใต้ฟ้าที่ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความผ่อนคลายไม่เครียดในระหว่างถูกดำเนินคดี จัดกิจกรรมหลากหลาย สงบก็ได้ สนุกสนานก็ได้แล้วแต่กรณี ต้องพัฒนาในกิจกรรมในด้านจิตใจ และปฏิบัตินิยามฐาน สวดมนต์ไหว้พระเพื่อให้เกิดปัญญา มีการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดการอ่อนน้อม และอ่อนหวานใจทางศาสนามีน้อยไป และควรมีกิจกรรมต่อเนื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการในเรื่องคุณธรรม เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขังเป็นอย่างยิ่ง ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำวิชาความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ พัฒนาให้ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น ควรจัดกิจกรรมต่อเนื่องเป็นโครงการ ซึ่งอาจจะแยกแยะทำเป็นระยะๆ แต่ให้ต่อเนื่อง ผู้รับการฝึกอบรมควรมีส่วนร่วมในการจัด

^{๑๐} ประทีป มากมิตร, “จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา”, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

กิจกรรมให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้” พบว่า กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมเป็นประการแรก ซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบว่าเกิดจากความต้องการขององค์การ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ในการทำงาน และมีความต้องการหลักสูตรการเพิ่มขีดความสามารถพิเศษ ต่อมาด้านการดำเนินการฝึกอบรม ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมมาในรอบ ๒ ปี เนื่องจากงบประมาณมีจำกัด ผู้ตอบต้องการให้จัดการฝึกอบรมช่วงเช้า ครั้งละ ๑ – ๒ วัน โดยจัดที่วัด^{๑๑}

๓. ด้านการใช้สื่อฝึกอบรม

ควรมีการพัฒนาสื่อให้ทันสมัยนำเทคโนโลยีมาเข้าร่วมโดยเน้นกลุ่มผู้เข้าอบรม ตามความเหมาะสม เช่น กลุ่มเด็ก, กลุ่มผู้สูงอายุ, ผู้ป่วย เป็นต้น ใช้สื่อในการฝึกอบรม เป็นสิ่งที่ดีเพราะเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนเข้าใจง่าย ทำให้การสื่อสารระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการอบรมเข้าใจง่ายขึ้น ยังใช้กิจกรรมบรรยายจากสื่อเป็นหลัก ขาดกิจกรรมที่หลากหลาย ควรเป็นสื่อเน้นธรรมในส่วนการอบรม การปฏิบัติ และการเจริญสติ และเน้นเรื่องกรรม ผลของการกระทำหรือเรื่องการทำบุญ และการพัฒนาตน และการง่ายต่อการเข้าถึง พระเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมต้องมีสื่อช่วยในการอบรมเพื่อง่ายต่อการเข้าใจ ในด้านการใช้สื่อการศึกษายังไม่หลากหลาย ยังมุ่งเน้นการบรรยายเป็นหลัก สื่อเป็นตัวกลางในการอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจง่ายขึ้น ช่วยให้ผู้ใช้การฝึกอบรมสนใจในเนื้อหาเพราะสื่อการฝึกอบรมจะสร้างความสนใจ ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมกระตือรือร้น และมีอยากมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม สามารถใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้อบรมกับผู้รับการฝึกอบรมในการฝึกอบรมที่มีจำนวนผู้เข้าฝึกอบรมจำนวนมาก สื่อควรมีการพัฒนา ทันสมัย แปลกใหม่ มีมากมายให้เลือกใช้ตามเพศ อายุ และความสนใจของผู้ต้องชัง การใช้สื่อถือว่าเป็นการดี และต้องเป็นสื่อที่เน้นในด้านที่มีประโยชน์ และสร้างสรรค์ในด้านคุณธรรม ยังไม่มีการพัฒนา เป็นการพูดบรรยาย ขาดการเตรียมความพร้อมด้านสื่อควรปรับให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ผู้ต้องชังเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาสาระได้ง่ายและไวขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทรัตน์ สายทอง และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ความต้องการของผู้ต้องชังในการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น : ศึกษาเฉพาะ กรณีเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องชังส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับ เครื่องมือที่ใช้ในการ ฝึกวิชาชีพ คือเครื่องมือไม่เพียงพอ ครูฝึกไม่มีความรู้ความชำนาญ^{๑๒}

^{๑๑}ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๒}นันทรัตน์ สายทอง และคณะ, “ความต้องการของผู้ต้องชังในการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น : ศึกษาเฉพาะ กรณีเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิวิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา หันตรา, ๒๕๕๘).

๔. ด้านการประเมินผล

การประเมินโครงการฝึกอบรมจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการฝึกอบรม เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการฝึกอบรมในช่วงต่อไปหรือไม่ ผลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุง กระบวนการ หรือขั้นตอนการฝึกอบรม เพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิธีการฝึกอบรมที่เหมาะสมและถูกต้อง นำผลที่ได้จากการประเมินผล ไปสร้างระเบียบแบบแผน ปัจจุบันการพัฒนาแบบพุทธรูปวิธี มักจะมีการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ การสังเกตการณ์ พฤติกรรม ซึ่งมีมากขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งทั้ง ๒ วิธีใช้ได้ดี ผู้ที่เข้ารับการอบรมต้องตั้งใจ และปฏิบัติ กิจกรรมที่ได้รับมอบหมายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่างๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่างๆ และมี ประสิทธิภาพได้ ผู้เข้ารับการอบรมจะต้องลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล** ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัด ชัยภูมิ” พบว่า ด้านการประเมินและติดตามผล ส่วนใหญ่คิดว่าการฝึกอบรมเหมือนกับการ ให้รางวัล ที่ผ่านมาเคยได้รับการติดตามผล และควรมีเงื่อนไขสนับสนุนการอบรม ในการวิจัยเชิง คุณภาพพบว่านักเผยแผ่ได้ทำการหาความจำเป็นในการฝึกอบรมอยู่บ้างแต่ผู้บริหารภาครัฐยังไม่ได้ ใช้การกำหนดนโยบายและวางวัตถุประสงค์ของหลักสูตร^{๑๓} สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นฤนัท สุริ ยมณ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วน ตำบล” ผลการวิจัยพบว่า การประเมินตามลำดับการบังคับบัญชา ซึ่งจะเน้นที่ความสามารถ และ ความตั้งใจในการทำงานเป็นเกณฑ์ในการให้โบนัส หรือค่าตอบแทนอื่นๆ และองค์การบริหารส่วน ตำบลบางแห่งจัดทำแบบบันทึกการทำงาน เพื่อให้บุคลากรลงบันทึกทุกวัน เป็นเอกสารประกอบการ ประเมินด้วย เพื่อให้ตรวจสอบได้^{๑๔} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัศรัตน์ พูลกระจำง** ได้วิจัย เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้างานเพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอนงานปฏิบัติในสถาน ประกอบการ” ผลการวิจัยพบว่า การติดตามผลการประเมินการสอนงานปฏิบัติของหัวหน้างาน การประเมินในขั้นตอนการวิจัยและการพัฒนาโดยให้หัวหน้างานที่อยู่ในกลุ่มผลิตภัณฑ์ประเมินผลการ สอนงานปฏิบัติ พบว่า ผู้บังคับบัญชาของหัวหน้างานที่เข้าฝึกอบรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ นำเอาความรู้และทักษะที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรและชุดฝึกอบรมเพื่อสอน งานปฏิบัติ มีความเหมาะสมตรงกันในระดับมาก และการติดตามผลสำหรับพนักงานที่ผ่านการสอน

^{๑๓}ว่าที่ร้อยตรี ชัยยุทธ ชีโนกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชัยภูมิ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

^{๑๔}นฤนัท สุริยมณ และคณะ, คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วน ตำบล, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนา องค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙).

งานปฏิบัติจากหัวหน้างานทั้งในขั้นการวิจัยและการพัฒนา พบว่า พนักงานที่ผ่านการสอนงานปฏิบัติจากหัวหน้างานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรและชุดฝึกอบรมการสอนงานปฏิบัติมีความเหมาะสมตรงกันในระดับมาก^{๑๕}

๕. ด้านการใช้หลักธรรม

ฝึกอบรมในด้านศีล : ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ด้านจิตใจ : การฝึกอบรมจิตใจให้เจริญงอกงามและมีความสุข และด้านปัญญา : ฝึกปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตตามความเป็นจริง โดยกระบวนการอบรมบูรณาการเข้ากับสื่อสมัยใหม่ และกิจกรรมสอดแทรกคุณธรรมทันสมัย ใช้ได้จริงและมีความสุขในการอบรม หลักสูตรศึกษา เป็นกระบวนการเริ่มต้นของการศึกษาลักษณะที่ทำให้ใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง มีโลก โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์) ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง ได้แก่ อดทนต่อ ความตรากตรำ อดทนต่อทุกขเวทนา อดทนต่อการกระทบกระทั่ง และอดทนต่ออำนาจกิเลส การไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ การงดเว้นสิ่งที่เรียกว่า “บาป” ทุจริตอกุศลและอบายมุข การไม่ประพฤตินสิ่งที่ไม่ดี ทุจริตมิโทษ อันก่อให้เกิดความเศร้าหมองทั้งทางกาย วาจา และใจ เรียกว่า อกุศลกรรม การทำจิตใจให้สะอาด คือ การฝึกพัฒนาจิตใจโดยวิธีการฝึกจิตแบบต่างๆ เพื่อให้จิตมีความผ่องใสภายใน ได้แก่ การมีคุณภาพจิตที่ดี ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นณันท์ สุริยมณ และคณะ** ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” ผลการวิจัยพบว่า ๑) คุณธรรมจริยธรรมที่นำมาใช้ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส พรหมวิหารสี่ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และความเสียสละ ๒) หลักคุณธรรม ส่วนใหญ่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่เคยมีปัญหาเรื่องผู้มีอิทธิพล หรือการถูกข่มขู่จากคนในพื้นที่ ไม่เคยถูกร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องการทุจริตประพฤตินิชอบ^{๑๖} และงานวิจัยของ **พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ขยวีโส) ป.ธ.๙** ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบธนาคารความดีสำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หนเหนือ” ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามีหลักการในการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมที่มีคุณธรรม ๘ ประการ คือ ความถูกต้อง ความเสมอภาค ความยุติธรรม ความสันติ ความพอเพียง สามัคคีธรรม การพึ่งพาอาศัย การมีศรัทธาและปัญญา ซึ่งถ้าสังคมใดมีธรรมเหล่านี้ทั้งหมด สังคมนั้นก็就会有ความสงบสุข มีการเกื้อกูลแบ่งปัน และช่วยพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีจิตสุจริต สามารถก้าวข้ามไปสู่การหลุดพ้นจากกิเลส ตัณหา ความอยากต่างๆ ได้

^{๑๕} อัครรัตน์ พูลกระจำจ , “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้างานเพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอนงานปฏิบัติในสถานประกอบการ”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิตศึกษาศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐).

^{๑๖} นณันท์ สุริยมณ และคณะ, คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙).

หรือสามารถเข้าถึงธรรมได้ เพื่อให้บุคคลพึ่งพาตนเองได้ มีการยึดมั่นในการทำความดี มีการช่วยเหลือแบ่งปันสร้างความผูกพันด้วยกิจกรรมการพัฒนา มีการสื่อสารเพื่อให้คนเข้าถึงสัจธรรม ด้วยวิถีการปฏิบัติ และมีการฝึกตามหลักไตรสิกขาและหลักภavana ๔ เพื่อให้บุคคลทำประโยชน์ตน สมบูรณ์ พึ่งพาตนเองได้ในทุกทาง ให้มีความพร้อมที่บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นด้วยความเสียสละ จากนั้นควรมีการพัฒนาสังคมให้ไปสู่สังคมคุณธรรมที่เกิดประโยชน์และความสุขของทุกคนในสังคม^{๑๗}

๖. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิงตามพุทธวิธี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) เรือนจำควรริเริ่มผลักดันให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับ ระเบียบ และกฎหมายต่างๆ ที่ไม่เอื้อต่อจัดโครงการฝึกอบรมผู้ต้องขัง เพื่อเป็นกำลังใจกับผู้ต้องขังที่มุ่งมั่นเข้ารับการฝึกอบรมให้บรรลุผล แต่ต้องมีอุปสรรคที่ข้อบังคับ ระเบียบ และกฎหมายดังกล่าวไม่เอื้อให้ปฏิบัติได้

๒) เรือนจำควรให้มีการอบรมเกี่ยวกับการปรับกระบวนการความคิดเสริมแทรกหลักธรรมของเจ้าพนักงานในการปฏิบัติต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง สร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการปฏิบัติต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้แก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) เรือนจำควรจัดสรรทรัพยากรขององค์กรให้เหมาะสม ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ อาคาร สถานที่ งบประมาณ บุคลากร และการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้การฝึกอบรมผู้ต้องขังไปเป็นไปตามโครงการที่วางไว้ทำให้โครงการบรรลุผล

๒) เรือนจำควรกำหนดมาตรการในการติดตาม ประเมินผลผู้ต้องขังหลังพ้นโทษให้ชัดเจน และต่อเนื่อง อย่างน้อยก็ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อพ้นโทษออกไป เพื่อจะได้ดูความสำเร็จของการที่ได้เข้ารับการอบรมในโครงการของเรือนจำ

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการของเรือนจำในจังหวัดอื่นๆ เพื่อนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมต่อไป

๒) ควรศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาอุปสรรคในการจัดโครงการฝึกอบรม โดยศึกษาเฉพาะเจาะจงเป็นด้านๆ เช่น ด้านการเงิน ด้านการบริหาร ด้านสถานที่ ฯลฯ

^{๑๗}พระราชบัญญัติ (สิงห์คำ ขยวโร) ป.๕.๙, “กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบธนาคารความดี สำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หนเหนือ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กรมราชทัณฑ์. คู่มือปฏิบัติงานสวัสดิการผู้ต้องขัง. กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๗.

กรมราชทัณฑ์. แผนทิศทางการกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๖-๒๕๕๐). กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๕.

_____. รายงานการดำเนินงานต่อสาธารณชน ประจำปี ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร : กรมราชทัณฑ์, ๒๕๕๐.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒.

พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

(๒) วารสาร:

สวัสดิ์ จิรัญจิตกาล. “การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘.

_____. “การบริหารเรือนจำเชิงพุทธบูรณาการ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ชัยยุทธ ชีโนกุล. “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

นฤนันท์ สุริยมณ และคณะ. คุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙.

นันทรัตน์ สายทอง และคณะ. “ความต้องการของผู้ต้องขังในการฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น : ศึกษาเฉพาะ กรณีเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิวิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา หันตรา, ๒๕๕๘.

ประทีป มากมิตร. “จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา”. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

พระราชบัญญัติอาณัติ (สิงห์คำ ขยวีโส) ป.ธ.๙. “กระบวนการสร้างสังคมคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบธนาคารความดี สำหรับหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล หนเหนือ”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

อัศครัตน์ พูลกระจำง. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหัวหน้างานเพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอนงาน
ปฏิบัติในสถานประกอบการ”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิตสาขาสหศึกษาศาสตร์. บัณฑิต
วิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๕๐.



การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย The Development Model of Improve Quality for Management Temple in Post Modern

พระครูพิศาลเขตคณารักษ์*

ปรีชา สามัคคี**

วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย และ ๓) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าอาวาสคณะสงฆ์และกรรมการวัด จำนวน ๔๗ วัด จำนวน ๑๕๑ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบวัดความพึงพอใจ แบบบันทึกข้อมูลการปฏิบัติ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.71$) ผลศึกษาจากวัดดีเด่นที่เป็นเลิศ พบว่า วัดที่ประสบความสำเร็จต้องมีการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานโดยมีหลักคุณธรรมเป็นตัวส่งเสริม วัดยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการได้ต้องมีการทำงานเป็นทีม มีแรงจูงใจและมีภาวะผู้นำเป็นตัวสนับสนุน

๒. การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัยพบว่า รูปแบบเป็นการบูรณาการทฤษฎีภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การสร้างทีมงาน หลักคุณธรรมและภารกิจคณะสงฆ์ โดยเป็นรูปแบบการยกระดับการบริหารจัดการวัด ๖ ด้าน คือ ๑ ด้านการปกครอง ๒ ด้านการศาสนศึกษา ๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕ ด้านการสาธารณูปการ และ ๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ซึ่งรูปแบบมีประสิทธิภาพ คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ๐.๘๐ และมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจจากการทดลองใช้รูปแบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.31$)

๓. ผลการประเมินประสิทธิผลจากการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัยพบว่า ผลการดำเนินการหลังการใช้รูปแบบเกิดผลสัมฤทธิ์และมีความเหมาะสม

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารนวัตกรรมการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

** สาขาการบริหารนวัตกรรมการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*** สาขาการบริหารนวัตกรรมการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

มากกว่าก่อนใช้รูปแบบ และมีผลการประเมินความพึงพอใจจากการใช้จริงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$)

คำสำคัญ: การยกระดับการบริหารจัดการวัด, รูปแบบ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study states and problems of management administration in temples, 2) to develop the quality model of modern management administration in monastery, and 3) to evaluate the effectiveness of the quality model of postmodern management administration in temples. The research methodology was Research & Development: R&D. The samples of this quantity research were 72 monks. The data were analyzed by frequency, percentage, average, and standard deviation. For the quality research, the data were collected by in-depth interview from 6 outstanding temples and group discussion with 10 monks. Also, the data were analyzed by content analysis.

The findings were as follows:

1. The overall results of the conditions and problems of management administration in temples were at a moderate level ($\bar{X} = 2.71$), the results of interviewing from outstanding temples indicated that they would success if they must have self management, job management, man management. and also the moral principles were used. They could improve their management by working as a team, having motivation and leadership.

2. The results of the quality model of modern management administration in temples consisted of overall management administration in temples that comprised of 6 models which were 1) Governance, 2) Religious studies, 3) Education welfare, 4) Buddhist missionaries, 5) public utilities, and 6) public aids. The IOC values of the model was at 0.80. The satisfaction with the efficient model the was at a high level ($\bar{X} = 4.31$)

3. The effectiveness evaluation before and after using the quality model of the postmodern management administration in temples. The model were more appropriate comparing before and after model used. The satisfaction of the monks were in high level ($\bar{X} = 4.26$).

Keywords: Improvement Quality Management's Temple, Model

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยประชาชนชาวไทยกว่าร้อยละ ๙๔ นับถือศาสนาพุทธแม้ว่าจุดกำเนิดของพระพุทธศาสนาจะมาจากประเทศอินเดียก็ตามแต่ตลอดระยะเวลา ๒๕๕๘ ปี อาจกล่าวได้ว่าเมืองไทยเป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวคำสอนที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคทุกสมัยโดยองค์การพระพุทธศาสนานั้นจัดเป็นองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งใน ๓ สถาบันหลักของชาติ คือ สถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซึ่งมีระบบโครงสร้างทางการปกครองที่ชัดเจนตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ โดยการปกครองคณะสงฆ์ได้จำแนกไว้เป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

วัดเป็นศาสนาสถานที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์ เป็นที่บำเพ็ญบุญกุศลของอุบาสก อุบาสิกาฯ ชาวพุทธนิยมสร้างวัดและมีการพัฒนาวัดไปในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุ สามเณร เพื่อปฏิบัติธรรม เรียกว่า สายปฏิบัติ ตรงข้ามกับสายแรกๆ ที่เรียกว่า สายปริยัติ มีการศึกษาเล่าเรียนแผนกบาลี นักธรรม สายสามัญและอุดมศึกษา ในปัจจุบันการสร้างวัดการพัฒนาวัดมีมากขึ้นทุกๆ ปี ทั้งนี้ เพราะประชาชนชุมชนมีจำนวนมากอีกทั้งประชาชนก็นิยมเข้าวัด ซึ่งมีหลายลักษณะตามวิวัฒนาการของโลก อย่างไรก็ตามเจ้าอาวาสซึ่งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการบริหารวัดให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริหารจัดการหลายๆ ด้านให้ทันสมัย เข้ากับโลกสมัยใหม่ ทั้งด้านตนเอง ผู้ใต้บังคับบัญชา คือพระภิกษุ สามเณรในวัดต้องมีการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในวามสมัย ด้วยการวางแผนแบบแปลน แผนผังวัด เสนาสนะ การจัดภูมิทัศน์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม สะอาดตา สะอาดใจ แก่ผู้พบเห็น จนกระทั่งบุคลากรภายในวัด การพัฒนาวัดตามรูปแบบดังกล่าว ทั้งคณะสงฆ์และราชการ^๑

โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มีนโยบายในการพัฒนาวัดแนะนำเจ้าอาวาสตลอดมา จนกระทั่งมีวัดจำนวนมากที่ได้ปฏิบัติไปบ้างแล้ว สามารถยกฐานะของวัดให้สูงขึ้นเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างที่ดีเด่นและวัดพระอารามหลวง วัดจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงตามบทบาทความรับผิดชอบที่กำหนดให้ปัจจุบันดูเหมือนว่า “วัด” กลับมีบทบาทต่อสังคม ต่อชุมชนลดน้อยลงเหลือเพียงแค่ภาพของการเป็นสถานที่จัดพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานศพ หรืองานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่วนภาพในบทบาทอื่นๆ ดูไม่ชัดเจนนักคิดได้ยากขึ้นทุกทีด้วยข้อจำกัดหลายประการไม่ว่าจะเป็นด้านสื่อที่ไร้ขอบเขตช่วงเวลาที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้การเข้าวัดของคนไทยกลายเป็นเรื่องยากบางครั้งการเข้าวัดแต่ละครั้งต้องมีการวางแผน

^๑ พระครูสมุห์ณัฐเสฐฐ์ อธิญาณ, “การพัฒนากิจการปกครองและการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : ๑-๑๔.

จากปัญหาและความจำเป็น การบริหารจัดการวัดในนวสมัย จึงต้องอาศัยความรู้ในเชิงบริหารจัดการที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงไปของบริบทต่างๆ กับศาสตร์ความรู้ในการจัดการวัดในนวสมัยได้นำแนวความคิดที่น่าสนใจและเป็นการก่อให้เกิดความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัยว่า “พฤติกรรมของผู้นำที่ชาญฉลาดด้าน Practical Intelligence ที่เอื้อต่อความสำเร็จในวิชาชีพในการบริหาร และในชีวิตแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ การครองตน (Managing Self) การครองคน (Managing Other) การครองงาน (Managing Career) เพื่อให้รู้ว่าอะไรเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้นำมีความสามารถในการนำหรือมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้มีการศึกษาตั้งแต่คุณลักษณะของผู้นำ อำนาจของผู้นำ พฤติกรรมของผู้นำแบบต่างๆ และในปัจจุบันได้มีการศึกษาภาวะผู้นำอยู่ตลอดเวลา โดยพยายามหาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในแต่ละองค์การ หรือในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อจัดทำแผนการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพของคณะกรรมการสงฆ์แต่ละอำเภอ จากนั้นคณะสงฆ์แต่ละอำเภอนำไปจัดทำแผนพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพและแผนปฏิบัติการประจำปีที่สุดคล้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้านโดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีแรงจูงใจคือ ๑) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motives) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motives) และ ทฤษฎีการสร้างทีมงานกล่าวคือ การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการออกแบบงาน (Work Design) การทำงานเป็นทีม ซึ่งแบบของการทำงานนี้เปิดโอกาสให้บุคคลในทีมทุกคนมีอิสระแห่งตน (Autonomy) มีทักษะและความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งมีนัยสำคัญต่อทีมงานที่จะส่งผลให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงานอีกทั้งการออกแบบงานเป็นกระบวนการขึ้นพื้นฐานในการพัฒนากลุ่มบุคคลที่กำลังทำงานด้วยกันให้ได้เรียนรู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะบรรลุเป้าหมายขององค์กร ทั้งนี้คณะสงฆ์แต่ละอำเภอ ต้องมีการบริหารจัดการวัดในนวสมัย เพื่อให้บรรลุแผนพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพของคณะสงฆ์แต่ละอำเภอ โดยกระบวนการบริหารจัดการหมายถึง ขั้นตอนการบริหารเพื่อให้บรรลุตามแผนการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดทิศทางของคณะสงฆ์จังหวัดว่าต้องทำอะไรที่จะบรรลุตามแผนการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ที่ร่วมกันกำหนดนั้นได้”

ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการวัด ให้มีประสิทธิภาพตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้านคือด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้คาดว่าจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจตลอดจนการนำมาปรับใช้กับคณะสงฆ์ระดับอำเภอต่อไป

^๒ อนุวัต กระสังข์, “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๒๔๑-๒๔๙.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด
๒. เพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย
๓. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ และกรรมการวัด จำนวน ๑๕๑ รูป/คน

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๑.๒.๑ กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจสภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ได้แก่ เจ้าอาวาส คณะสงฆ์และกรรมการวัดในจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดกระบี่ จำนวน ๗๒ รูป/คน

๑.๒.๒ การศึกษาข้อมูลจากวัดดีเด่นเป็นเลิศโดยเลือกวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ๖ วัด จำนวน ๖ รูป

๑.๒.๓ วัดที่ทดลองใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ได้แก่ วัดควนอุโบสถ วัดภูเขาดิน และวัดประดิษฐาราม เจ้าอาวาส คณะสงฆ์และกรรมการวัด จำนวน ๓๙ รูป/คนและสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูป/คน

๑.๒.๔ วัดที่ใช้รูปแบบเพื่อประเมินประสิทธิผลการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ได้แก่ วัดขนาน พระ และกรรมการวัด จำนวน ๒๔ รูป/คน

๓.๒ ขอบเขตเนื้อหา

การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย โดยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ๓ ด้าน คือ

๒.๑ ด้านการบริหารจัดการวัด ได้แก่ บริหารตามภาระกิจของมหาเถรสมาคม ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์

๒.๒ ด้านความสำเร็จของงาน

๒.๒.๑ การบริหารตน

๒.๒.๒ การบริหารคน

๒.๒.๓ การบริหารงาน

๒.๓ ด้านยกระดับการพัฒนา

๒.๓.๑ ภาวะผู้นำ

๒.๓.๒ ทฤษฎีแรงจูงใจ

๒.๓.๓ ทฤษฎีการทำงานเป็นทีม

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น ๓ ระยะ

ระยะที่ ๑ ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัดมี ขั้นตอนดังนี้

๑.๑ ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด

๑.๒ สำรวจสภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด

๑.๓ การศึกษาจากวัดดีเด่นที่เป็นเลิศ ตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน

ระยะที่ ๒ การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัยมีขั้นตอน ดังนี้

๒.๑ รวบรวมแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัยจากผลการศึกษาระยะที่ ๑ คือ ๑) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด ๒) สำรวจสภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด และ ๓) ศึกษาจาก วัดดีเด่นที่เป็นเลิศตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน มารวบรวมแบบเรื่องการพัฒนาแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัย

๒.๒ นำรูปแบบประเมินเบื้องต้นโดยผู้เชี่ยวชาญตรวจ

๒.๓ นำรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัยทดลองใช้และประเมินประสิทธิภาพการทดลองใช้และปรับปรุงร่างรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัย

ระยะที่ ๓ การนำรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัยไปใช้จริงที่วัดชานาน และเพื่อประเมินประสิทธิผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

๑. แบบสอบถาม สภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด และสอบถามความพึงพอใจในการใช้รูปแบบ

๒. แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง

๓. แบบสังเกตการณ์บริหารจัดการวัด

๔. แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัยโดยผู้เชี่ยวชาญ

๕. แบบบันทึกข้อมูลการบริหารจัดการวัด

๖. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

๗. แบบบันทึกข้อมูลก่อนและหลังการใช้รูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวมัย

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๕. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในวสมัย” สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด

๕.๑.๑ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การบริหารจัดการวัดต้องอาศัย การบริหาร ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหารจัดการวัด ได้แก่ บริหารตามภาระกิจของมหาเถรสมาคม ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ ๒) ด้านความสำเร็จของงาน ได้แก่ การบริหารตนโดยใช้หลักสัปปริสธรรม ๗ ประการ การบริหารคนโดยใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ และการบริหารงานโดยใช้หลักอิทธิบาทสี่ เป็นหลักธรรมที่เป็นหนทางไปสู่ความสำเร็จด้านยกระดับการพัฒนา ต้องอาศัย ทฤษฎีภาวะผู้นำ คือ ภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นเน้นการใช้เรื่อง ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมเป็นเครื่องสร้างแรงจูงใจทฤษฎีแรงจูงใจ สามารถกระตุ้นให้บุคคลมีการจูงใจในการทำงานบุคคลก็จะทุ่มเทและปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และทฤษฎีการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ทีมงานมีประสิทธิภาพ

๕.๑.๒ ผลการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการวัด พบว่าโดยภาพรวมด้านปัญหาการบริหารจัดการวัด อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๗๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารจัดการวัดปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๖๖$) ปัญหาด้านการยกระดับการพัฒนาปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๕๗$) และปัญหาด้านความสำเร็จของงานปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๕๔$)

๕.๑.๓ ผลการศึกษาจากวัดดีเด่น พบว่าวัดประสบความสำเร็จต้องมีการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานโดยมีหลักธรรมเป็นตัวส่งเสริม วัดยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการได้ ต้องมีการทำงานเป็นทีม มีแรงจูงใจ มีภาวะผู้นำเป็นตัวสนับสนุน

๕.๒ ผลการพัฒนาแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในวสมัย โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ๐.๘๐ และกลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๑$) นำรูปแบบไปปรับปรุงได้รูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในวสมัยที่เป็นนวัตกรรมใหม่ การยกระดับการบริหารจัดการแต่ละด้านประกอบด้วย

๑. ด้านการปกครอง ประกอบด้วย ๑. ผู้บังคับบัญชาคณะสงฆ์ระดับภูมิภาค คือ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาคเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ๒. ประธานสงฆ์/พระอุปัชฌาย์ ๓. เจ้าอาวาส และ ๔. ฝ่ายงานการปกครองของวัด คือ การปกครองตามพระธรรมวินัย การปกครองภายในวัด

การปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์มีการยกระดับการดำเนินงาน ได้แก่ ๑) วางแผน ๒) ดำเนินการตามแผนงาน ๓) ตรวจสอบและประเมินผล และ ๔) ปรับปรุงและพัฒนา

๒. ด้านการศาสนศึกษา มีการยกระดับการดำเนินงาน ได้แก่ ๑.วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนและความพร้อม ๒.ประชุมวางแผน ๓.กำหนดกลุ่มเป้าหมาย/เตรียมความพร้อมผู้เรียน ผู้สอน อาคารสถานที่ อุปกรณ์ ๔.จัดกระบวนการเรียนรู้ ๕.นิเทศติดตาม ประเมิน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ๖.ประเมินผลสัมฤทธิ์ ๗.บันทึกผลประเมิน และ ๘.รับรองผลการศึกษา

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการยกระดับการดำเนินงาน ได้แก่ ๑.สำรวจข้อมูลชุมชน ๒.ศึกษาความพร้อมของวัดด้านศึกษาสงเคราะห์ ๓.กำหนดหลักสูตรผู้สอนและผู้สนับสนุนการศึกษา ๔.เตรียมการด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ๕.จัดการเรียนการสอน ๖.นิเทศติดตามและประเมิน ๗.บันทึกผลการประเมิน และ ๘.รับรองผลการศึกษา

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการยกระดับการดำเนินงาน ได้แก่ ๑.การสร้าง ความเข้มแข็งของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ประชุมคณะสงฆ์ คือ การศึกษาปริยัติ การปฏิบัติ การปฏิบัติ และมีความพร้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒.กลยุทธ์หรือวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓.ติดตามและประเมินผลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ ๔.รายงานข้อมูลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕. ด้านการสาธารณูปการ มีการยกระดับการดำเนินงาน ได้แก่ ๑.ประชุมคณะกรรมการวัดและคณะสงฆ์ ๒.วางแผนการจัดการด้านสาธารณูปการ ได้แก่ ทบทวนแผนผังภาคอนาคตของวัด ๓.การระดมทุนเพื่อพัฒนาสาธารณูปการ ๔.ประสานงานและดำเนินการซ่อมแซมสาธารณูปการ ๕.ประสานงานและดำเนินการสร้างสาธารณูปการเพิ่มเติม ๖.มอบหมายบุคลากรรับผิดชอบงานสาธารณูปการ ๗.ติดตามผลการดูแลและการให้บริการ และ ๘.ปรับปรุงและรายงานการพัฒนาสาธารณูปการ

๖. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ มีการยกระดับการดำเนินงาน ได้แก่ ๑.สำรวจความต้องการของชุมชน ๒.ประชุมเพื่อหาวิธีการช่วยเหลือชุมชน ๓.จัดระดมทุน เพื่อการสาธารณสงเคราะห์ ๔.ดำเนินการช่วยเหลือ ๕.ติดตามประเมินและปรับปรุงพัฒนา ๖.รายงานการพัฒนาและความสำเร็จด้านสาธารณะสงเคราะห์

๕.๓ ผลการประเมินผลจากการนำรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัด ในนวนสมัยนำไปใช้จริง พบว่า การดำเนินการบริหารจัดการวัดหลังการใช้รูปแบบมีความเหมาะสม และผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบมีประสิทธิผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$)

๖. อภิปรายผล

๑. สภาพและปัญหาการบริหารจัดการวัด โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.71$) ได้แก่ ปัญหาด้านการบริหารจัดการวัด ($\bar{X} = 2.66$) ปัญหาด้านการยกระดับการพัฒนา ($\bar{X} = 2.57$) และปัญหาด้านความสำเร็จของงาน ($\bar{X} = 2.54$) และศึกษาจากวัดดีเด่นที่เป็นเลิศ

พบว่าวัดประสบความสำเร็จต้องมีการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานโดยมีหลักธรรมเป็นตัวส่งเสริม วัดยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการได้ต้องมีการทำงานเป็นทีม มีแรงจูงใจ มีภาวะผู้นำ เป็นตัวสนับสนุนสอดคล้องกับ**โชติ บติรัฐ**^๓ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ที่พบว่า สภาพการบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ ใน ๓ ด้าน มีผลได้แก่การบริหารคน มีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพในการบริหารงานภาระงาน มีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์ และกำหนดโทษผู้ที่ละเมิดกฎระเบียบที่วางไว้ และในการบริหารองค์กร มีการทำงานเป็นทีม การบริหารคน มีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน และแก้ปัญหาจุดด้อยของบุคลากรในการบริหารงานในการบริหารภาระงาน มีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และในการบริหารองค์กร มีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง

๒. ผลการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ประกอบด้วย รูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ๐.๘๐ และกลุ่มตัวอย่าง มีความพึงพอใจต่อรูปแบบมีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๓๑) สอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาธฤติ วิโรจโน**^๔ ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไปได้แก่ ๑) การสร้างวิสัยทัศน์ ๒) การให้การศึกษา ๓) การฝึกอบรม และ ๔) การไปดูงานส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่การพัฒนาตามหลักสิกขา ๓ พรหมวิหาร ๔ สังคหวัตถุ ๔ ภาวนา ๔ อธิเบธ ๔ และสัปปริสธรรม ๗

เหตุที่เป็นแบบนี้เพราะผลการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัยโดยรวมทั้ง ๖ ด้านจากวัดดีเด่นเป็นเลิศจำนวน ๖ วัดๆ ละหนึ่งด้านปรากฏชัดเจนในความสำเร็จวัดแต่ละวัดผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในบริบทสังคมและสิ่งแวดล้อมมีภาวะผู้นำแรงจูงใจและการทำงานเป็นทีมผู้บริหารมีการบริหารตนด้วยหลักสัปปริสธรรม ๗ ผู้บริหารมีหลักสังคหวัตถุ ๔ ผู้บริหารมีหลักอธิเบธ ๔ ทำให้ผู้วิจัยนำหลักการของมหาเถรสมาคมองค์กรสูงสุดทั้ง ๖ ด้านนำมาศึกษาสภาพปัญหาและนำมาสังเคราะห์กับวัดดีเด่นเป็นเลิศรวมกับหลักทฤษฎีทำให้เกิดรูปแบบย่อยทั้ง ๖ ด้านและประมวลโดยรูปแบบซึ่งเป็นภาพรวมทำให้เกิดผลของรูปแบบที่

^๓ โชติ บติรัฐ, “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๖).

^๔ พระมหาธฤติ วิโรจโน, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

สมบูรณ์แบบสามารถนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่านตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไข จึงนำไปทำการทดลองใช้จำนวน ๓ วัดผลปรากฏจากการประชุมย่อนำมาพัฒนาแล้วจึงสนทนากลุ่มก่อนปฏิบัติจริง

๓. ผลการนำรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัยนำไปใช้จริงพบว่า การดำเนินการบริหารจัดการวัดหลังการใช้รูปแบบมีความเหมาะสมและผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบมีประสิทธิผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ**บัญชายุทธ นาคมุจลินท์**^๕ ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานีพบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงานสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผลการนำรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัยไปใช้จริงพบว่าหลังจากการใช้รูปแบบปรากฏว่าจำนวนพระภิกษุ สามเณรเพิ่มขึ้นจำนวนมาก การศึกษามีประสิทธิภาพพระภิกษุ สามเณรทำข้อสอบ ผลเพิ่มจำนวนการสอบมากขึ้นทางวัดมีการไหว้พระทำวัตรเช้า-เย็นไม่ขาดทำให้มีพระนักเทศน์นักบรรยายเพิ่มขึ้นมีการเผยแผ่จำนวนประชากรที่มาวัดเพิ่มขึ้นจำนวนมากทางวัดต้องขยายขยายเสนาสนะให้ใหญ่-กว้างขึ้น เพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนจนกระทั่งวันที่ ๘ พฤศจิกายน ทอดกฐินเกิดผลทำให้เงินเข้าวัดถึง ๒,๓๒๑,๙๙๙ บาท

๗. ข้อเสนอแนะ

๗.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

การพัฒนาแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในนวสมัย ควรนำผลงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์และจำเป็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และพัฒนาการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาให้บรรลุเป้าหมายได้ เช่น

^๕ บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑) เจ้าคณะพระสังฆาธิการ หรือองค์กรพระพุทธศาสนา ควรเน้นย้ำให้พระสังฆาธิการเป็นผู้รอบรู้ในทุกๆ ด้าน ทั้งทางโลก และทางธรรม ให้เป็นผู้มีความชำนาญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน

๒) เจ้าคณะพระสังฆาธิการ หรือองค์กรพระพุทธศาสนา ควรมีการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดที่ชัดเจน และเหมาะสมกับกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เป็นสังคมที่อุดมไปด้วยฐานคุณธรรม เพื่อเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในอนาคตข้างหน้า

๓) เจ้าคณะพระสังฆาธิการ หรือองค์กรพระพุทธศาสนา ควรยกระดับการศึกษาในตำแหน่งพระสังฆาธิการให้สูงขึ้น ให้เทียบเท่าระดับปริญญาตรีขึ้นไป และมีการถวายความรู้พระสังฆาธิการให้ครอบคลุมทุกรูป เพื่อให้มีสมรรถนะในการสนองงานคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้าน

๔) เจ้าคณะพระสังฆาธิการ หรือองค์กรพระพุทธศาสนา ควรมีการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดที่จะต้อง มีหลักสูตรเฉพาะที่มีพื้นฐานมาจากบทบาทและภารกิจของพระสังฆาธิการ และต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

๕) มีการกำหนดให้มีรูปแบบการบริหารจัดการวัดโดยการแสวงหาความร่วมมือและมีการรวมตัวกันในการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัด เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายของรูปแบบการบริหารจัดการวัด โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมกันพัฒนาวัดให้เหมาะสมตามสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้มีการขับเคลื่อนบทบาทของการบริหารจัดการวัดไปพร้อมกันทั่วประเทศ ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนารูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดในระดับพื้นที่

๖) ควรสร้างระบบการกำกับดูแลรูปแบบการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการวัดให้มีคุณภาพ เกิดความโปร่งใส มั่นใจและสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งสร้างเสริมรูปแบบการยกระดับการบริหารจัดการวัดให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองต่อประชาชนและต่อคณะสงฆ์

๗.๒ ข้อเสนอแนะการนำไปใช้

๑) ควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรขององค์กรคณะสงฆ์ทุกระดับ เพื่อให้เป็นผู้นำผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ รู้จักการวางแผนและการทำงานอย่างเป็นระบบ รู้จักการสร้างแรงจูงใจ และเป็นผู้นำที่มีความรู้และมีความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามหลักธรรมมีคุณธรรม เพื่อให้คณะสงฆ์ทำงานอย่างมีคุณภาพ

๒) การปกครองบุคลากรภายในวัดที่มีจำนวนมากให้อยู่กันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย ควรมีประธานสงฆ์ และมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปฏิบัติงาน

๓) การสร้างสาธารณูปการ ควรสร้างใหญ่ๆ เช่นสร้างพระใหญ่ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้มีจิตศรัทธาได้เข้าวัด เพื่อปฏิบัติธรรมในการสร้างบุญมากขึ้น รวมทั้งสร้างแหล่งเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในวัด

๗.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาและพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสและกรรมการวัด
- ๒) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการวัด
- ๓) ควรศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัดโดยใช้เครื่องมือในการพัฒนา

บรรณานุกรม

(๑) วสาร:

พระครูสมุทรญาณรังษี อธิญาณ. “การพัฒนาการบริหารจัดการการสาธารณูปการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๑”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

อนุวัต กระสังข์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย

พระมหาธฤติ วิโรจน์. “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

บัญญัติ นาคมุจลินท์. “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๖.

โชติ บดีรัฐ. “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. ๒๕๕๖.

การวิเคราะห์องค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพของ
บุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Factor Analysis of prepare for retirement quality of personnel
of Rajabhat Maha Sarakham University

ภักดี โพธิ์สิงห์*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการเตรียมพร้อมก่อนการเกษียณอายุงานอย่างมีคุณภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และเพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบตัวบ่งชี้ การเตรียมพร้อมก่อนการเกษียณอายุงานอย่างมีคุณภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ บุคลากร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนวิชาการ ซึ่งเป็นตัวแทนที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้แก่ หน่วยงานระดับคณะ และประเภทของบุคลากร แบ่งเป็นสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๕๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .๙๗๒

ผลการวิจัย

๑. ระดับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๕) จำแนกเป็นรายด้านพบอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๙) ๒) การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๕) ๓) การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๔) การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๕) การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๕)

๑.๑ การเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุกลุ่มเพศชาย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๗) จำแนกรายด้านเป็น ๑) การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๒) การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๒) ๓) การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๔) ๔) การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓) ๕) การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓)

๑.๒ สรุปรูปการเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุกลุ่มเพศหญิง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓) จำแนกรายด้านเป็น ๑) การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๒) การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๘) ๓) การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐)

* คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

๔) การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๐) ๕) การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๖)

๒. สรุปรองค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ มี ๓๕ ตัวบ่งชี้ คำนวณหาค่าองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง .๕๔๕ ถึง .๘๒๓ ร้อยละความสะสม ๖๓.๐๓๒ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จำนวน ๕ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ๑) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา ๒) องค์ประกอบ การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ ๓) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านร่างกาย ๔) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านจิตใจ และ ๕) องค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ตามลำดับ

๓. องค์ประกอบเชิงยืนยันการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ มี ๕ องค์ประกอบ ๓๕ ตัวบ่งชี้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (β) ของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง ๓๕ ตัวบ่งชี้ อยู่ระหว่าง .๔๕ ถึง .๗๖ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ ปรากฏว่า ค่าไคสแควร์ (χ^2) เท่ากับ ๓๙๐.๗๘ ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ ๓๖๖ มีค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ ๐.๑๗๘ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ ๐.๙๕, ๐.๙๑, และ ๐.๙๐ ตามลำดับ ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ ๐.๐๒๘ และ ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ ๐.๐๑๓ แสดงว่า โมเดลการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุที่สร้างขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

คำสำคัญ : การวิเคราะห์องค์ประกอบ, การเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพ

ABSTRACT

This research aimed to study level of preparation for retirement quality, to analyze the factor of preparation for retirement quality personnel of Rajabhat Maha Sarakham University. The sample was 450 personnel-all of academic and clerical-of Rajabhat Maha Sarakham University; they were selected by stratified random sampling with faculty and kind of personnel. The instrument was the rating scale questionnaire with .972 of reliability.

Findings;

1. The preparation for retirement quality, to analyze the factor of preparation for retirement quality personnel of Rajabhat Maha Sarakham University as overall was at high level (Mean=3.85), considering each aspect was high level as well; the mental preparation (Mean=3.99), the residence preparation (Mean=3.85), the economy preparation (Mean=3.82), the health preparation (Mean=3.82), the

time spending preparation (Mean=3.75) respectively. Considering each gender were that;

1.1 The preparation for retirement quality of male as overall was at high level, considering each aspect were; 1) the health preparation (Mean=3.82), 1) the mental preparation (Mean=4.02), 3) the economy preparation (Mean=3.84), 4) the time spending preparation (Mean=3.83), 5) the residence preparation (Mean=3.83).

1.2 The preparation for retirement quality of female as overall was at high level, considering each aspect were; 1) the health preparation (Mean=3.82), 2) the mental preparation (Mean= 3.98), 3) the economy preparation (Mean=3.80), 4) the time spending preparation (Mean=3.70), 5) the residence preparation (Mean=3.86).

2. The factor of preparation for retirement quality personnel has 35 indicators, the values weight of element between 0.545- 0.823, the cumulative percentage was 63.032 by statistical significant at .05 levels. The 5 important elements were; the time spending, the economy, the health, the mental , and the residence respectively.

3. The Confirmatory Factor of preparation for retirement quality personnel had 5 elements and 35 indicators; values weight of element (β) between 0.45- 0.76 by statistical significant at .05 levels.

To verified consonance of the model of prepare for retirement quality personnel found that the chi-square (χ^2)= 390.78, df =366, p-value= 0.178, GFI=0.95, AGFI=0.91, CFI=1.00, SRMR= 0.028 and RMSEA=0.013. These mean that the preparation Models for retirement consonance with the empirical data good level.

Keywords : Factor Analysis, Preparation for Retirement Quality

๑. บทนำ

แนวโน้มประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ส่งผลกระทบให้สถาบันครอบครัวของไทยอ่อนแอลงการคาดหวังให้บุตรหรือครอบครัวเป็นหลักในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุเป็นไปได้ยาก ประกอบกับการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ครอบครัวมีบุตรน้อยลง การย้ายถิ่นของบุตรในวัยแรงงาน การสูญเสียบุตรจากการ

ตายทำให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาตนเอง ขณะที่สุขภาพร่างกายที่อ่อนแอลง ทำให้รายได้ลดลงผกผันกับอายุที่เพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ มีทรัพย์สินไม่มากไม่มีหลักประกันรายได้ยามชรภาพรวมทั้งการที่ประชากรสูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น ต้องเผชิญปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น แต่กลับต้องอยู่ในภาวะทุพพลภาพช่วยตนเองไม่ได้ต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุที่ตกอยู่ในภาวะยากลำบากจึงสมควรได้รับการคุ้มครอง^๑ อีกทั้งผู้สูงอายุทั่วไปก็ควรได้รับบริการสังคม เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพัฒนา และการส่งเสริมความ ความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตเป็น อย่างน้อย บริการทางสังคม ดังกล่าวครอบคลุม ๗ ด้าน คือ สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการสังคม^๒ และควรเร่งให้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายมารองรับองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน รวมทั้งการพัฒนากระบวนการดูแลสุขภาพ ผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน มุ่งหมายให้เป็นโครงการที่ดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ครอบคลุมการสร้างเสริม สุขภาพ การป้องกันการเจ็บป่วย การดูแลรักษา และการฟื้นฟู สมรรถภาพ โดยคาดหวังให้ผู้สูงอายุ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งยังสามารถสร้างประโยชน์แก่บุคคลรอบข้างและสังคมได้

ในช่วงเวลา ๔๐ ปี ที่ผ่านมา พบว่า จำนวน ผู้สูงอายุ (Elderly ๖๐+) ในประเทศไทย เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คาดการณ์จำนวนของประชากรในประเทศไทย ปี ๒๕๐๓-๒๕๗๓ เห็นได้ว่า ทุก ๆ ๑๐ ปี อัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ ๔๐.๒๙ หากเปรียบเทียบกับช่วงเดียวกันที่จำนวนประชากรทั้งประเทศขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ ๒๑.๐๓ เท่านั้น โดยเฉพาะปี ๒๕๑๓-๒๕๒๓ เป็นช่วงที่อัตราการขยายตัวของผู้สูงอายุสูงที่สุด คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๓.๒๔ จาก ๑.๘๖ ล้านคน ในปี ๒๕๑๓ เป็น ๒.๙๑ คน ในปี ๒๕๒๓^๓

ในปี ๒๕๕๕ พบว่า ประชากรที่มีอายุครบ ๖๐ ปีขึ้นไป ซึ่งเข้าเกณฑ์ผู้สูงอายุมี จำนวน ๙.๓๓ ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๙.๖๕ จากปีก่อนหน้า เปรียบเทียบกับประชากรทั้งประเทศเพิ่มขึ้น เพียงร้อยละ ๐.๙๕ เป็น ๖๔.๕๐ ล้านคน ส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุอยู่ที่ร้อยละ ๑๔.๔๖ ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. ๔ มกราคม ๒๕๕๖) จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี ๒๕๕๕ ประชากรที่มีอายุครบ ๖๐ ปีขึ้นไป มี

^๑ ทรงพล ชันธพัท, “การศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗):

^๒ สุขสันต์ คุ่มกลาง, “การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเรียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗):

^๓ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, นโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุในปี พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, ๒๕๕๕), หน้า ๖๗.

จำนวน ๙.๓๓ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๔.๔๖ ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ จึงกล่าวได้ว่า ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)” แล้ว ด้านการกระจายตัวของประชากรสูงอายุในประเทศไทย พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุมากที่สุด คือ ร้อยละ ๓๒.๑๔ ของประชากรสูงอายุทั่วประเทศหากพิจารณาจากพื้นที่เทศบาล พบว่า ประชากรสูงอายุอาศัยอยู่ในพื้นที่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ ๖๕.๐๐ อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ ๓๕.๐๐ จังหวัดที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุสูงที่สุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ สิงห์บุรี สมุทรสงคราม และชัยนาท^๔

ในการศึกษครั้งนี้จึงมุ่งศึกษา ความหมาย วิธีการวัดความพร้อมการเตรียมการเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพจากเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำไปสู่การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยเพื่อการศึกษาวิจัยระดับความพร้อมการเตรียมการเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพและศึกษาสำรวจตัวบ่งชี้ความพร้อมการเตรียมการเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้เป็นการมุ่งศึกษาบุคลากรที่อยู่ช่วงวัยทำงาน อายุยังไม่ถึง ๖๐ ปี โดยเป็นการศึกษาว่า ก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมีการความพร้อมการเตรียมการเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพอย่างไร เป็นต้น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับการเตรียมพร้อมก่อนการเกษียณอายุงานอย่างมีคุณภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ การเตรียมพร้อมก่อนการเกษียณอายุงานอย่างมีคุณภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งเน้นรูปแบบการศึกษาค้นคว้าเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis EFA) ความหมาย ตัวบ่งชี้ ที่สำคัญขององค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุงาน ซึ่งกำหนดวิธีการศึกษา คือ การศึกษาความหมาย เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบ การวิพากษ์ตัวบ่งชี้ จากผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาตามเรื่องและวัตถุประสงค์ ดำเนินการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ตามลำดับ

^๔ กระทรวงอุตสาหกรรม, รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมรายไตรมาส ๒ ปี ๒๕๕๖ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๔๒.

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑ ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑.๑ ประชากร ได้แก่ บุคลากร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนวิชาการ

๒.๑.๒ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยใช้เกณฑ์พิจารณาเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ หนึ่ง หน่วยงานในระดับคณะ จำนวน ๙ คณะ สอง กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตัวแปรสำคัญ ประกอบด้วย ๕ ตัวแปรองค์ประกอบ โดยกำหนดสัดส่วน ๑ : ๑๐ ของตัวแปรสังเกตได้ หรือ ๑๐ คน ต่อการประมาณค่าหนึ่งพารามิเตอร์ เหมือนเช่น^๖ ดังนั้น จึงแทนค่า ขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยประมาณ $9 \times 5 \times 10$ ได้ขนาดตัวอย่าง ประมาณ ๔๕๐ ตัวอย่าง สามกำหนดโควตาบุคลากรทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนวิชาการ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Quota Random Sampling) คือ (๑) ผู้ที่สังกัดหน่วยงานในระดับคณะ (๒) ประเภทบุคลากร แบ่งเป็นสายวิชาการ และสายสนับสนุนวิชาการ โดยกำหนดโควตาจำนวนตัวอย่าง เพื่อเป็นการสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะละ ๕๐ คน แบ่งเป็น สายวิชาการ จำนวน ๒๕ คน สายสนับสนุนวิชาการ ๒๕ คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 50×9 เท่ากับ ๔๕๐ ตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นของประชากร และทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้แก่ หน่วยงานระดับคณะ (๙) และประเภทของบุคลากร แบ่งเป็น สายวิชาการ (๒๕) และบุคลากรสายสนับสนุน (๒๕) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๕๐ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษาสูงสุด ตำแหน่งบริหาร ตำแหน่งวิชาการ หรือตำแหน่งวิชาชีพ สังกัดหน่วยงาน จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ครอบครัวโดยเฉลี่ยต่อเดือน รายจ่ายครอบครัวโดยเฉพาะต่อเดือน

ตอนที่ ๒ ได้แก่ องค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุงาน ประกอบด้วย การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ แต่ละข้อประกอบด้วย มาตราประเมิน ๕ หน่วย จาก “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด” มีค่าความเชื่อมั่น .๙๗๒

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุงาน

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ในการรวบรวมข้อมูล โดยแจกไปตามหน่วยงานระดับคณะ ๙ หน่วยงานของมหาวิทยาลัย จำนวน ๔๕๐ ชุด เจ้าหน้าที่แจก

^๖ วิภา บำเรอจิตร, “อัตราการตอบกลับขั้นต่ำของแบบสอบถามทางไปรษณีย์ซึ่งตอบด้วยความจริงใจที่ทำให้ตัวประมาณค่าไม่ลำเอียง”, *วิทยานิพนธ์ ค.ม.* (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

แบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง หลังจากตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว ทำการตรวจสอบความถูกต้อง รวบรวมแบบสอบถามส่งคืนผู้วิจัย เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน ๔๐๐ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๘๘๘

๕. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

องค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุงาน ภาพรวม ค่าความเชื่อมั่น = .

๙๗๒

จำแนกเป็นรายได้ คุณภาพเครื่องมือแบบสอบในแต่ละด้านมี ดังนี้

การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย	ค่าความเชื่อมั่น = .๘๗๘
การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ	ค่าความเชื่อมั่น = .๙๐๘
การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ	ค่าความเชื่อมั่น = .๙๓๘
การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา	ค่าความเชื่อมั่น = .๙๒๙
การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่	ค่าความเชื่อมั่น = .๙๔๔

เกณฑ์การแปล ความหมายเพื่อจัด ระดับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุงาน กำหนดเป็นช่วงคะแนนได้ ดังต่อไปนี้^๗

ระดับการเตรียมพร้อมน้อยที่สุด	คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙
ระดับการเตรียมพร้อมน้อย	คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙
ระดับการเตรียมพร้อมปานกลาง	คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙
ระดับการเตรียมพร้อมมาก	คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙
ระดับการเตรียมพร้อมมากที่สุด	คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐

๖. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและเกณฑ์ที่ใช้ในการอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในครั้งนี้ คำนวณโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์โดย

ขั้นที่ ๑ ใช้สถิติสำหรับวิเคราะห์หาค่า t-test, r-Item total (Corrected Item-Total Correlation) และ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) เพื่อรายงานคุณภาพการวัดเครื่องมือแบบสอบถาม และพิจารณาคัดออก

ขั้นที่ ๒ ใช้สถิติสำหรับ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) โดยวิธีแบบหมุนแกน (Rotation Method : Varimax with Kaiser Normalization) ทำการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์ส่วนหลักสำคัญ (Principal Component Method) และหมุนแกนแบบแปรผันแม็กซ์ เพื่อรวบรวมหรือลดกลุ่มตัวแปรที่สังเกตได้

^๗Best. John W, Research in Skills for Executive Action, (New York. American Management Association, 1977), p.68.

๒) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน อันดับที่หนึ่งและอันดับที่สอง (Confirmatory Factor Analysis : First & Second Order)

๖.๑ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อช่วยในการประมวลผลข้อมูล โดยใช้สถิติเพื่อประมวลผล ดังนี้

๖.๑.๑ สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อสกัดตัวแปรรายการข้อคำถาม เพื่อให้ได้องค์ประกอบ โดยวิธีแบบหมุนแกน (Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization) โดยผ่านกระบวนการตามข้อตกลงเบื้องต้นของค่าสถิติทดสอบ (Assumptions) และเพื่อวิเคราะห์ ตัวบ่งชี้ความเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

๖.๑.๒ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปของประชากร หน่วยตัวอย่าง และเพื่ออธิบายระดับการเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

๔. ผลการวิจัย

๑. ระดับการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๕) จำแนกเป็นรายด้านพบอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ๑) การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๙) ๒) การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๕) ๓) การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๔) การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๕) การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๕)

๑.๑ การเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุกลุ่มเพศชาย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๗) จำแนกรายด้านเป็น ๑) การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๒) การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๒) ๓) การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๔) ๔) การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓) ๕) การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓)

๑.๒ สรุปการเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุกลุ่มเพศหญิง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓) จำแนกรายด้านเป็น ๑) การเตรียมพร้อมด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๒) ๒) การเตรียมพร้อมด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๙๘) ๓) การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๐) ๔) การเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๐) ๕) การเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๖)

๒. สรุปองค์ประกอบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ มี ๓๕ ตัวบ่งชี้ คำนวณหาค่าองค์ประกอบ อยู่ระหว่าง .๕๔๕ ถึง .๘๒๓ ร้อยละความสะสม ๖๓.๐๓๒ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .๐๕ จำนวน ๕ องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ๑) องค์ประกอบเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา ๒) องค์ประกอบ การเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ ๓) องค์ประกอบเตรียมพร้อมด้านร่างกาย ๔) องค์ประกอบเตรียมพร้อมด้านจิตใจ และ ๕) องค์ประกอบเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ตามลำดับ

๓. องค์ประกอบเชิงยืนยันการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ มี ๕ องค์ประกอบ ๓๕ ตัวบ่งชี้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (β) ของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง ๓๕ ตัวบ่งชี้ อยู่ระหว่าง .๔๕ ถึง .๗๖ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ ปรากฏว่า ค่าไคสแควร์ (χ^2) เท่ากับ ๓๙๐.๗๘ ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ ๓๖๖ มีค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ ๐.๑๗๘ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ ๐.๙๕, ๐.๙๑, และ ๐.๙๐ ตามลำดับ ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ ๐.๐๒๘ และ ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ ๐.๐๑๓ แสดงว่า โมเดลการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุที่สร้างขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

๕. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ กำหนดประเด็นอภิปราย ดังนี้

อภิปรายผลจากการศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ประเด็นอภิปรายองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก คือ องค์ประกอบเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา สอดคล้องกับแนวคิดของ Brcuh lemon, Vern Bengtson และ James Peterson ได้ศึกษาปัญหาและแยกปัญหาพื้นฐานของทฤษฎีกิจกรรมที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้ ๒ ประการ คือ (๑) ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตวัยชรา

(๒) บทบาทที่สูญหายไป เช่น การเป็นหม้าย การปลดเกษียณ ซึ่งเป็นผลตรงกันข้ามกับความพึงพอใจในชีวิต และยังพบว่าบุคคลที่เกษียณอายุที่มีการทำกิจกรรมทางสังคมกับเพื่อนทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต และจากการศึกษาของ Havighurst^๔ พบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในสมาคม การปรับตัวของแต่ละบุคคล และระดับของกิจกรรม มีผลต่อการสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคคล

อภิปรายผลจากการศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง (CFA)

ประเด็นที่ ๑ อภิปรายองค์ประกอบเตรียมพร้อมด้านการใช้เวลา ตัวบ่งชี้สำคัญ ๓ ลำดับ คือ ๑) การออกไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูง ๒) การวางแผนเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และ

^๔ Havighurst, R. J. and B. L. Neugarten, **Society and Education**, (Boston : Allyn and Becon, Inc, 1969), p.73.

๓) การสมัครเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ ว่างล่วงหน้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การพบปะสังสรรค์ ร่วมกิจกรรมในสังคม และการเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ นั้น เป็น

กิจกรรมที่ผู้สูงอายุที่จะต้องทำในวัยเกษียณ สอดคล้องกับแนวคิดของ (สุรกุล เจนอบรม. ๒๕๓๔) กล่าวว่า หลังเกษียณอายุราชการเวลาว่างจะมีมากขึ้น กิจกรรมยามว่างไม่ว่าจะเป็นงานอดิเรก การเรียนรู้สิ่งใหม่หรือให้บริการผู้อื่นจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งนำความพึงพอใจมาให้ การที่จะสร้างนิสัยให้มีกิจกรรมในยามว่างไว้ตั้งแต่ช่วงชีวิตก่อนเกษียณจึงเป็นเรื่องจำเป็น และสำคัญเพราะการจะสร้างนิสัยใหม่ทันทีหลังเกษียณย่อมทำได้ยาก เพื่อให้แน่ใจว่าหลังเกษียณจะอยู่

อย่างมีชีวิตชีวาและสร้างสรรค์ผู้สูงอายุควรเตรียมตัวว่างล่วงหน้าสำหรับตนเองขณะที่ยังไม่เกษียณว่างานอดิเรกที่ตนชอบ

ทำคืออะไรเพราะการมีงานอดิเรกจะช่วยให้ชีวิตผ่อนคลาย มีสุขภาพแข็งแรงและยังทำให้เกิดความสมดุลในชีวิตของผู้เกษียณด้วย

ประเด็นที่ ๒ อภิปรายองค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ ตัวบ่งชี้สำคัญ ๓ ลำดับ คือ ๑) การประเมินรายรับ - จ่ายหลังเกษียณอายุ ๒) การวางแผนการใช้จ่ายเงิน และ ๓) การวางแผนเพิ่มรายรับหรือลดรายจ่ายหลังเกษียณ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีเรือน แก้วกังวาน (๒๕๒๑) มีความเห็นว่า การเตรียมตัวเตรียมใจเพื่อเผชิญภาวะเกษียณอายุการงาน เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญมากของคนที่มีอาชีพ ซึ่งควรจะเตรียม (๑) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยการหางานพิเศษหรือกิจกรรมอดิเรกทำเพื่อชดเชยอาชีพเดิม (๒) การวางแผนการใช้ชีวิตและการใช้เวลาว่างภายหลังเกษียณอายุการงาน

ประเด็นที่ ๓ อภิปรายองค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านร่างกาย ตัวบ่งชี้สำคัญ ๓ ลำดับ คือ ๑) การพักผ่อน การนอนหลับ ๒) การรับประทานอาหารผัก ผลไม้มากขึ้นกว่าเดิม และ ๓) การรับประทานอาหารได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับวัยสอดคล้องกับแนวคิดของ จรรยา เสียงสนาะ ได้กล่าวว่า การเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุที่มีสุขภาพกายและจิตใจดี ควรเตรียมในด้านต่างๆ ดังนี้ (๑) ด้านร่างกาย เช่น การรับประทานอาหารถูกส่วน การออกกำลังกายที่เหมาะสม การปฏิบัติสุขวิทยาส่วนบุคคลถูกต้อง เป็นต้น (๒) เตรียมสะสมเงิน เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ขณะที่ยังมีกำลังใจควรสะสมเงินไว้ใช้จ่ายในยาม บั้นปลายของชีวิต (๓) เตรียมที่อยู่อาศัย ควรวางแผนล่วงหน้าว่าจะอยู่ที่ไหนกับใคร (๔) เตรียมงานอดิเรก งานอดิเรกจะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์ไม่ปล่อยเวลาให้สูญเปล่าโดยไร้ค่า (๕) เตรียมด้านจิตใจ มีการเตรียมจิตใจให้พร้อมที่จะเผชิญการเปลี่ยนแปลง มีการมองโลกในแง่ดี ซึ่งความพร้อมทางด้านจิตใจนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความคิดอ่านที่ดีในการเตรียมปัจจัยด้านอื่นๆ ให้เพียงพอแก่การดำรงชีวิตในสังคมโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

ประเด็นที่ ๔ อภิปรายองค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านจิตใจ ตัวบ่งชี้สำคัญ ๓ ลำดับ คือ ๑) การมองโลกในแง่ดีมีธรรมะประจำใจ ๒) การแสวงหาความสงบให้แก่จิตใจ และ ๓) การ

ยอมรับสภาพความเป็นจริงสอดคล้องกับแนวคิดของ ปราณี จาติเกตุ^๙ ได้กล่าวถึง การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุไว้ว่า ๑) ผู้สูงอายุต้องทำตัวให้ไร้อารมณ์ คือ ทำใจให้สงบและยอมรับสภาพความจริงในชีวิต ตัดสินใจด้วยความมีเหตุผล ขจัดภาวะอารมณ์การขึงคับใจหรืออารมณ์ขุ่นมัวจากโลก โกรธ หลง หรือ วิตกกังวลต่างๆ ควรทำให้สงบว่างจากกิเลส ตัณหา เสมอต้นเสมอปลาย ยิ้มแย้มแจ่มใส เมตตากรรณากับบุคคลทุกคน มองทุกอย่างแต่ในแง่บวกจะทำให้จิตใจไม่ขุ่นมัว เพราะทุกอย่างในโลกนี้ไม่มี อะไรจะบวกหรือลบอยู่เพียงอย่างเดียว แต่ในบวกก็มีลบ และในลบก็มีบวก มิใช่มีแต่ผลดีหรือผลเสียอย่างเดียวเท่านั้น จึงพยายามค้นหาสิ่งที่ดีจากสิ่งที่ไม่ดี การมองในแง่บวกจึงทำให้จิตใจยอมรับความจริงและจิตใจไม่ขุ่นมัว จิตก็เป็นสุขได้ แต่ต้องปฏิบัติได้จริงด้วยตนเอง ๒) ชื่นชมชีวิตตนเอง บุตรหลานหรือสิ่งแวดล้อมในสังคม แต่ในสิ่งที่ดั่งาม และวางเฉยต่อสิ่งที่ไม่ถูกใจ ไม่พอใจ ไม่สบายใจได้ และยอมรับในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของคนและสังคมในยุคใหม่ๆ ถ้าสิ่งนั้นมีไขความชั่ว หรือความเลวร้าย อย่าหวังว่าจะเปลี่ยนพฤติกรรมของคนอื่นให้มาเหมือนสิ่งที่ตนชอบ บุคคลจะมีความสุขได้ถ้าปฏิบัติตัวโดยยึดหลักพรหมวิหาร ๔ เป็น กิจวัตรประจำวัน และจำตัว คือ (๑) เมตตา การให้ความรัก ความสงสารแก่บุคคลอื่น จะเกิดความสุขทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ เพราะเมตตาเป็นเครื่องค้าจุนโลกโดยแท้จริง (๒) กรุณา การให้ด้วยความจริงใจ อาจให้ในรูปแบบต่างๆ ทางทางแสดงออกทางกาย โดยการช่วยเหลือในการเล็กๆ น้อยๆ มีความจริงใจและความหวังดี ผู้รับจะรู้สึกรัก เคารพเลื่อมใส ศรัทธา เชื่อฟัง เป็นบ่อเกิดของความสุข ความภาคภูมิใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย (๓) มุทิตา การแสดงความชื่นชม ยินดี เมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จในโอกาสต่างๆ วันปีใหม่ สงกรานต์ และอื่นๆ การแสดงออกกระทำได้หลายรูปแบบเพื่อให้ผู้อื่นรับรู้ด้วยความภาคภูมิใจ และเป็นกำลังใจให้ทำดีต่อไป ตามฐานะและเศรษฐกิจที่ตนเองพึงให้ได้ (๔) อุเบกขา การวางเฉยเมื่อการสูญเสีย หรือไม่สามารถแก้ไขทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะการเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือการพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบ ก็สามารถวางเฉยได้ ไม่วิตกในปัญหาที่เกิดขึ้นจนเกินเหตุ ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานมากขึ้น การวางเฉยเป็นการส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิตของตนเองได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ ๕ อภิปรายองค์ประกอบการเตรียมพร้อมด้านที่อยู่ ตัวบ่งชี้สำคัญ ๓ ลำดับ คือ ๑) การแต่งงานให้มีอากาศถ่ายเทใกล้ชีวิตธรรมชาติ ๒) การศึกษาวิธีแต่งงานให้น่าอยู่อาศัยท่ามกลางธรรมชาติ และ ๓) การศึกษาเตรียมออกแบบบ้านให้เหมาะกับวัยหลังเกษียณสอดคล้องกับแนวคิดของ เบญจมา เลาหพูนรังสี^{๑๐} การตัดสินใจในเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับบุคคลที่เกษียณอายุแล้วเพราะปัญหานี้จะพบมากในผู้เกษียณอายุหรือผู้สูงอายุที่มีฐานะปานกลางจนถึงระดับต่ำ เพราะมักจะไม่มีที่อยู่อาศัย ต้องพึ่งพาลูกหลานหรือสถานสงเคราะห์ การ

^๙ ปราณี จาติเกตุ, กฎหมายวิชาชีพการพยาบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕) หน้า ๕๘.

^{๑๐} เบญจมา เลาหพูนรังสี, “ความสัมพันธ์ของการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการกับการปรับตัวภายหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการพลเรือน จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ ว.ม., (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔).

วางแผนที่อยู่อาศัยจะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความพร้อมและความมั่นคงในชีวิตบั้นปลาย การเตรียม
 ควรพิจารณาใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) สถานที่ ต้องกำหนดในแผนที่ว่าจะอยู่ไหน กับใคร ผู้ให้อาศัย
 ยอมรับหรือไม่ (๑) ถ้าอยู่คนเดียว ควรเลือกสถานที่ให้เหมาะสม ง่ายต่อการติดต่อกับญาติสนิทมิตร
 สหาย สามารถเรียกพบเมื่อต้องการความช่วยเหลือได้ (๒) ถ้าอยู่กับบุตรหลานต้องมั่นใจว่าไม่เป็น
 การรบกวน และบุตรหลานยอมรับนอกจากนี้ตนเองควรสามารถทำตนให้เกิดประโยชน์ต่อครอบครัว
 อีกด้วย (๓) ถ้าอยู่ที่อื่น เช่น วัด สถานสงเคราะห์คนชรา หรือบ้านเช่า ต้องพิจารณาถึงรายจ่าย
 ความสะดวก และความพึงพอใจเป็นหลัก (๔) ถ้าอยู่บ้านตนเองซึ่งเป็นบ้านเก่าที่เคยอยู่ ท่านควรมี
 การปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร (๕) ถ้าท่านต้องการหา
 ที่อยู่ใหม่ควรเตรียมไว้เน้น ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมต่อสุขภาพ ไม่ไกลจากแหล่งชุมชนและ
 แหล่งให้บริการต่าง ๆ สามารถพบแพทย์ได้สะดวก ๒) สภาพที่อยู่หมายถึงลักษณะบ้าน การจัดบ้าน
 และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีลักษณะเฉพาะเหมาะสมกับสภาพและข้อจำกัดของผู้สูงอายุ (๑) พื้นบ้าน
 ไม่ควรขัดเงาให้ลื่นมากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุพลัดหกล้มได้ง่าย (๒) เครื่องเฟอร์นิเจอร์
 ควรมั่นคงปลอดภัย (๓) แสงสว่าง ผู้สูงอายุต้องการแสงสว่างถึง ๑.๕ เท่าของคนอายุ ๒๐ ปี เพราะ
 การมองเห็นที่แสงสว่างน้อยจะทำให้ตาเมื่อยล้า การปรับสายตาในที่มืดทำได้ยาก ดังนั้น ภายในบ้าน
 จึงควรมีโคมไฟที่ให้แสงสว่างมากพอสำหรับผู้สูงอายุ (๔) ห้องน้ำ โดยเฉพาะโถส้วมควรเป็นโถนั่งจะ
 เหมาะกว่านั่งยอง ๆ เพราะผู้สูงอายุจะมีปัญหาข้อเข่าลุกนั่งลำบาก และควรมีราวยึดเกาะในห้องน้ำ
 เพื่อพยุงตัวเวลาลุกยืน ทั้งนี้เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ (๕) สำหรับผู้ที่อยู่อาศัยบ้านของ
 ตนเองแล้ว ควรสำรวจดูว่ามีสภาพเหมาะสมที่จะอยู่อาศัยภายหลังเกษียณ มีความสะดวกเพียง
 พอที่จะทำกิจกรรมในอนาคต และตนเองอาศัยอยู่ได้อย่างมีความสุขก็ไม่จำเป็นต้องย้าย แต่ถ้ามี
 ความจำเป็นต้องย้ายก็ต้องเตรียมงานทั้งด้านการเงิน ทำเลบ้านพักอาศัยต่างๆ ชนิดหรือลักษณะของ
 บ้าน และที่สำคัญบ้านใหม่จะต้องช่วยทำให้ชีวิตมีความสุขกว่าบ้านเดิม

๖. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุมี ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา
 ปรับเปลี่ยนตัวเอง การกำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ ตามองค์ประกอบ
 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ประการที่ ๑ ควรเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุด้านการใช้เวลา โดยการออกไปพบปะ
 สังสรรค์กับเพื่อนฝูง การวางแผนเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และการสมัครเป็นสมาชิกชมรมต่างๆ ไว้
 ล่วงหน้า

ประการที่ ๒ ควรเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุ ด้านเศรษฐกิจ โดยการประเมินรายรับ-
 จ่ายหลังเกษียณอายุ การวางแผนการใช้จ่ายเงิน และการวางแผนเพิ่มรายรับหรือลดรายจ่ายหลัง
 เกษียณ

ประการที่ ๓ ควรเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุ ด้านร่างกาย โดยการพักผ่อน การนอนหลับ การรับประทานผัก ผลไม้มากขึ้นกว่าเดิม และ การรับประทานอาหารได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับวัย

ประการที่ ๔ ควรเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุ ด้านจิตใจ โดยการมองโลกในแง่ดี มีธรรมะประจำใจ การแสวงหาความสงบให้แก่จิตใจ และ การยอมรับสภาพความเป็นจริง

ประการที่ ๕ ควรเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุ ด้านที่อยู่ โดยการการแต่งงานให้มีอากาศถ่ายเทใกล้ชิดธรรมชาติ การศึกษาวิธีแต่งงานให้น่าอยู่อาศัยท่ามกลางธรรมชาติและ การศึกษาเตรียมออกแบบบ้าน

ให้เหมาะกับวัยหลังเกษียณ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาวิจัยเชิงทดลอง โดยกำหนดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเสริมสร้างการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุ ตามองค์ประกอบตัวบ่งชี้ เช่น กิจกรรมเตรียมพร้อมก่อนเกษียณอายุด้าน การใช้เวลาโดยมีการพัฒนากิจกรรมสันทนาการ เพื่อให้มีการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูง หรือ กระบวนการกลุ่ม ซึ่งคาดว่าจะเป็นตัวทำนายสำคัญของการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

กระทรวงอุตสาหกรรม. รายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมรายไตรมาส ๒ ปี ๒๕๕๖ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๖). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, ๒๕๕๖.

ปราณี จาติเกตุ. กฎหมายวิชาชีพการพยาบาล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. นโยบายการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลด้านผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, ๒๕๕๕.

(๒) วารสาร:

ทรงพล ชันธพัท. “การศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ ของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”.

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗.

สุขสันต์ คุ่มกลาง. “การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล เกาะเรียนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

เบญจมา เลาหพูนรังสี. “ความสัมพันธ์ของการเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุราชการกับการปรับตัว ภายหลังเกษียณอายุราชการของข้าราชการพลเรือน จังหวัดนครราชสีมา”.

วิทยานิพนธ์ ว.ม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๔.

วิภา บำเรอจิตร. “อัตราการตอบกลับขั้นต่ำของแบบสอบถามทางไปรษณีย์ซึ่งตอบด้วยความ จริงใจที่ทำให้ตัวประมาณค่าไม่ลำเอียง”. **วิทยานิพนธ์ ค.ม.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

๒. ภาษาอังกฤษ**(I) Books:**

Best. John W. **Research in Skills for Executive Action**. New York. American Management Association, 1977.

Havighurst, R. J. and B. L. Neugarten. **Society and Education**. Boston : Allyn and Becon, Inc, 1969.

การพัฒนาข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทย ของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา

The Proposal Development and Substantial Reform in Thailand of Political Factions in Phayao Province

พิศมัย วงศ์จำปา *

สัททยา วิเศษ **

ชัยวัฒน์ จันธิมา ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) พัฒนาข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดพะเยา และ ๒) การสร้างพื้นที่และกระบวนการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มการเมืองที่มีความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรในการวิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากตัวแทนกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา จำนวน ๕๐ คน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และการสาธิตเสวนาทางออก เพื่อหาฉันทามติร่วมที่มีต่อการปฏิรูปประเทศไทยในด้านการเมือง ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ การยื่นข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยาต่อระดับนโยบาย รวมทั้งการจัดเวทีสื่อสารสาธารณะทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เพื่อนำเสนอข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมือง จังหวัดพะเยา

ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอและรูปธรรมในการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองจังหวัดพะเยา ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจให้กับประชาชนในระดับท้องถิ่น การปฏิรูประบบราชการให้มีประสิทธิภาพ การลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบสภาประชาชน ในการจัดทำโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการด้านพลังงาน การปรับโครงสร้างกลไกทางตลาดของผลผลิตด้านการเกษตร ทั้งนี้ ในการพัฒนาข้อเสนอของกลุ่มการเมืองเหล่านี้ ได้ใช้กระบวนการสาธิตเสวนา เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการพูดคุย และสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มการเมืองที่มีความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของพะเยา นอกจากนี้ กระบวนการสาธิตเสวนา ได้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ความเข้าใจ นำไปสู่การลดความขัดแย้ง และการยอมรับในฉันทามติร่วมของ

* สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

** สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

*** ผู้ประสานงานสถาบันปวงผญาพายว วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

กลุ่มการเมืองที่มีความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา เพื่อสร้างความปรองดอง และความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

คำสำคัญ: การปฏิรูปประเทศไทย, กลุ่มการเมือง, จังหวัดพะเยา

ABSTRACT

The objectives of this research were, 1) to develop proposals for the reform of the political, economic and social based on the participation of citizens in Phayao province. 2) to build the space and process for the proposal preparation in order to reform the political, socio-economic and for the political factions that have a different opinion in Phayao province. The research was qualitative research and the sample was 40 peoples that representative of political factions in Phayao province. All data were collected from the focus group and dialogue to find a consensus on the reform the political, socio-economic of Thailand. The concrete proposal for reform of Thailand was made by the Political Factions in Phayao Province to continue in the policy level. Including the public communication forums was held by the Thai PBS television stations to communicate the concrete proposal for Thailand reform.

The findings were as follows: Regarding to the concrete proposals on the political reform presented by of the Political Factions in Phayao Province, they have focused on the decentralization to the locals, bureaucratic reform to be effective, reducing inequality, political education and economy. In addition, they have focused on the public participation in the form of the citizen's council and people should have their opportunities in the education management, the natural resource management, the energy management, and the restructuring of the market mechanism for agricultural productivity.

These proposals derived from the people's opinions or organizations that have similar interests to call on the power of the state. They look forward to the government's response to the needs of their group. However, in the development of the proposal of these political groups has been done through the dialogued process. This process is considered as the tools to create the negotiation process and create space for political dissent in Phayao province. Furthermore, the process of dialogue also has caused the exchange, learning, understanding, lead to reduce conflict, and to create harmony and reconciliation in Thailand.

Keyword: Thailand Reform, Political Factions, Phayao Province

๑. บทนำ

ประชาธิปไตย (Democracy) แปลว่า การปกครองของประชาชน ดังที่อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของสหรัฐอเมริกาเคยกล่าวไว้ว่า รัฐบาลประชาธิปไตยคือ รัฐบาลของประชาชน เพื่อประชาชน และโดยประชาชน ซึ่งหมายถึงระบบการปกครองตามอุดมคติระบบหนึ่งที่รัฐบาลในระบบประชาธิปไตยจะให้โอกาสอันเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิต การแสวงหาความสุข เป็นต้น^๑

ในอดีตที่ผ่านมา ระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้น กำเนิดมาจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในภายในโครงสร้างส่วนบนของรัฐเป็นหลัก กล่าวคือ เกิดจากความขัดแย้งระหว่างพลังทางการเมือง การปกครองกับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างชนชั้นนำ ที่กุมอำนาจทางการเมืองกับชนชั้นข้าราชการที่เป็นกลไกเครื่องมือของอำนาจนั้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความขัดแย้งภายในชนชั้นปกครองคือระหว่างอำนาจรัฐที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์กลางของอำนาจกับกลไกของรัฐ ที่ประกอบด้วย ข้าราชการ ทหาร พลเรือน^๒

ปัจจุบัน ความขัดแย้งในประเด็นปัญหาต่างๆ ในสังคมไทย มีจุดกำเนิดมาจากใจกลางของการบริหารงานประเทศในระบบประชาธิปไตยที่รวมศูนย์อำนาจ และเครื่องมือทางนโยบาย ซึ่งมีจุดอ่อนสำคัญ คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การขาดกระบวนการมีส่วนร่วม และปิดกั้นข้อมูลข่าวสารและสร้างความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง อันมีปัจจัยสำคัญมาจากช่องทางการรับสื่อที่มีรูปแบบใหม่ ที่แตกต่างไปจากระบบการสื่อสารเดิมของประเทศ^๓ โดยเฉพาะการรับชมข่าวสารจากโทรทัศน์ ดาวเทียม อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือ ทำให้บริบทของชุมชนท้องถิ่นที่แต่เดิมมีวงจำกัด ถูกเปิดออกและเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ จุดเป็นกระแสความคิดร่วม มีการรวมกลุ่มขึ้นในชื่อและสื่อ เช่น กลุ่มพันธมิตรฯ (สีเหลือง) กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตย (สีแดง) กลุ่ม กปปส. เป็นต้น

จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดขนาดเล็ก ที่มีประชากรไม่ถึง ๕ แสนคน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และประกอบอาชีพเกษตรกรรม การดำเนินชีวิตจึงเป็นไปด้วยความเรียบง่าย มีวิถีชีวิตและ

^๑ อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๒-๓.

^๒ สุรพล สุษะพรหม, การเมืองการปกครองของไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘.

^๓ ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๑๕

วัฒนธรรมตามแบบล้านนา ซึ่งมีองค์ประกอบของชาติพันธุ์ที่หลากหลาย แต่ก็มีลักษณะผสมกลมกลืน ไม่มีความขัดแย้ง หรือแย้งชิงผลประโยชน์มากนัก

ในช่วงสิบปีที่ผ่านมาจังหวัดพะเยาก็คงเหมือนกับจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย ที่เริ่มประสบกับปัญหาด้านการพัฒนาท้องถิ่น อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนผ่านของระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายนอก โดยเฉพาะนโยบายและโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ และกลุ่มทุนธุรกิจทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งแผ่ขยายหรือต่อตรงลงมาถึงชุมชน ภายใต้การเปิดเสรีทางการค้า และนโยบายประชานิยมทางการเมือง ก่อให้เกิดกระแสความไม่เป็นธรรมและความไม่สมดุลในด้านต่างๆ ส่งผลกระทบและสร้างความขัดแย้งในกลุ่มคนทั้งระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ในหลายรูปแบบ อาทิ ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนกับรัฐบาล ประชาชนกับกลุ่มบริษัทธุรกิจ ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างเขื่อน การสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล ห้างสรรพสินค้า และอื่นๆ เรื่อยมาจนถึงความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อสี ทั้งนี้มีผู้เห็นต่างระดับเข้มข้นขึ้นจนนำไปสู่การรวมตัวกันเป็นแนวร่วมสนับสนุน ระดับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง และระดับทั่วไปมองเห็นความไม่เป็นธรรม

ประมาณปี พ.ศ.๒๕๕๑ บุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเห็นต่างทางการเมืองในจังหวัดพะเยา มีหลากหลาย มีการเคลื่อนไหวแบบเข้มข้นและจำกัดขอบเขตตามอุดมคติทางการเมือง หรือได้รับการส่งสัญญาณมาจากส่วนกลาง โดยคู่ขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองทั้งสองฝ่ายมีการต่อสู้เคลื่อนไหวและกระทบกระทั่งกัน ด้วยการแสดงออกทางอารมณ์และความรุนแรงประมาณ ๒-๓ ครั้ง มีการวางระเบิดบ้านแกนนำ การปิดล้อมกลุ่มตรงข้าม การปิดถนนและสถานที่ราชการ เป็นต้น ต่อมาประมาณเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๒ หนังสือพิมพ์พะเยารัฐ และสถาบันปวงผญาพายว ซึ่งเป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ในจังหวัดพะเยา ได้จัดให้มีการพบปะกันเบื้องต้น และนำไปสู่การจัดเวทีพูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิด อุดมการณ์ทางการเมือง และสร้างข้อตกลงร่วมกันในการเคลื่อนไหว เนื่องจากมวลชนแต่ละฝ่ายเริ่มมีความกังวลในความปลอดภัยของตนมากขึ้น และคู่ขัดแย้งได้มีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง โดยมีสถาบันปวงผญาพายว เป็นคนกลางในการชวนพูดคุย จนทำให้เกิดเป็นรูปแบบ “พะเยาโมเดล” ที่เป็นการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อหาทางออกให้บ้านเมือง^๔

ในปีพ.ศ. ๒๕๕๓ นักศึกษาหลักสูตรปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการรุ่นที่ ๑๐๗ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้มาศึกษาแนวทางการดำเนินงานของพะเยาโมเดล ในด้านความคิดเห็นต่อแนวทางหรือรูปแบบการทำความเข้าใจต่อกันระหว่างกลุ่มคนเสื้อแดงและกลุ่มคนเสื้อเหลือง พบว่า แนวทางการทำความเข้าใจต่อกันระหว่างกลุ่มคนเสื้อแดงและกลุ่มคนเสื้อเหลือง ควรให้สองฝ่ายหันหน้ามาพูดคุยกันโดยมีคนกลางที่น่าเชื่อถือเป็นผู้นำเสวนา อันที่จริงแนวทางการ

^๔ ชัยวัฒน์ จันธิมา, บรรณาธิการ, “พะเยาจะฝ่าวิกฤตสังคมได้อย่างไร?”, พะเยารัฐ, (๑๖-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๒) : หน้า ๖-๗.

ดำเนินงานของพะเยาโมเดล ดำเนินงานมาถูกต้องตามเส้นทางที่ควรจะเป็นแล้วเพียงแต่ขยายความรู้ความเข้าใจ และกิจกรรมการมีส่วนร่วมไปสู่ภาคประชาชนมากขึ้น^๕

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงของการปฏิรูปการเมือง ซึ่งเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่ออันสำคัญที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยในอนาคต ท่ามกลางความท้าทายและข้อกักรงหลายประการ โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมจากประชาชนในภาคส่วนต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่การแสดงความคิดเห็นอย่างปลอดภัย หรือถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการออกมาเคลื่อนไหว แม้ขณะนี้จะมีการออกแบบกลไกการทำงานหรือโครงสร้างเพื่อปฏิรูปในหลายระดับ โดยจัดทำเป็นข้อเสนอหรือรูปธรรมที่ชัดเจนในการปฏิรูปทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่ปลายทางของการปฏิรูปดังกล่าวอาจไม่ได้รับการยอมรับ และนำไปสู่ความขัดแย้งเหมือนเช่นในอดีต

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิรูปการเมืองของประเทศไทย มีความถึงพร้อมทั้งกระบวนการและการยอมรับร่วมกันในเชิงฉันทมติ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา ร่วมกับสถาบันปวงผญาพยาว และสำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า เล็งเห็นว่า การสร้างพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นให้ประชาชน โดยการเปิดเวทีสานเสวนา เพื่อรวบรวมข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปในประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง ได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อช่วยพัฒนาข้อเสนอการปฏิรูปประเทศไทย จะเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในประเด็นต่างๆ และนำไปสู่ประชาธิปไตยที่มีส่วนร่วมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อพัฒนาข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา

๒.๒ เพื่อสร้างพื้นที่และกระบวนการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มการเมืองที่ความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา

๓. ขอบเขตการวิจัย

๓.๑.๑ ขอบเขตด้านแนวคิดทฤษฎี ประกอบด้วย ๑) แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และ ๒) แนวคิดเกี่ยวกับการสานเสวนาทางออก

๓.๑.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

^๕ นักศึกษาหลักสูตรปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการรุ่นที่ ๑๐๗ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, “ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเรียนรู้สู่การสร้างพลังแห่งการขับเคลื่อนสังคมภาคพลเมืองตามแนวทางพะเยาโมเดล”, (รายงานการวิจัย สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๓), หน้า ช-ค.

๑) ข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทย ด้านการเมือง ในประเด็น (๑) การปฏิรูปโครงสร้างและการได้มาซึ่งผู้นำทางการเมืองที่ดี และ (๒) การปฏิรูปพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดิน

๒) ข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทย ด้านสังคม การศึกษา ศาสนา ในประเด็น (๑) การปฏิรูปโครงสร้าง รูปแบบ การมีส่วนร่วม นโยบาย การบริหารจัดการด้านสังคม (๒) การปฏิรูปโครงสร้าง รูปแบบ การมีส่วนร่วม นโยบาย การบริหารจัดการระบบการศึกษา และ (๓) การปฏิรูปโครงสร้าง รูปแบบ การมีส่วนร่วม นโยบาย การบริหารจัดการด้านศาสนา

๓) ข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทย ด้านเศรษฐกิจ ในประเด็น (๑) การปฏิรูปการค้า การท่องเที่ยว (๒) การปฏิรูปเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ และ (๓) การปฏิรูปพลังงาน

๓.๑.๓ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ กลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

- ๑) กลุ่มการเมืองเสื้อสีแดง (แนวร่วมประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จังหวัดพะเยา)
- ๒) กลุ่มการเมืองเสื้อสีเหลือง (สภาประชาชนจังหวัดพะเยา)
- ๓) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๔) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐ เยาวชน ประชาชนชาวบ้าน

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรในการวิจัยได้คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากตัวแทนกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา ประกอบด้วย ๑) กลุ่มการเมืองเสื้อสีแดง (แนวร่วมประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จังหวัดพะเยา) ๒) กลุ่มการเมืองเสื้อสีเหลือง (สภาประชาชนจังหวัดพะเยา) ๓) กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปกครองส่วนท้องถิ่น ๔) กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐ เยาวชน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๕๐ คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศไทย การจัดสนทนากลุ่ม และการสานเสวนาทางออกจากตัวแทนกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา เพื่อหาฉันทมติร่วมที่มีต่อการปฏิรูปประเทศไทยในด้านการเมือง ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ การยื่นข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยาต่อระดับนโยบาย รวมทั้งการจัดเวทีสื่อสารสาธารณะในรายการเสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย ทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย (ไทยพีบีเอส) เพื่อนำเสนอข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองจังหวัดพะเยาต่อสาธารณะ

๔. ผลการศึกษา

๔.๑ ข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา

การจัดทำเวทีสานเสวนาพัฒนาข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยระดมความคิดเห็นจากตัวแทนกลุ่มการเมืองภาคประชาชนอย่างหลากหลาย และสามารถประมวลข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองภาคประชาชนในจังหวัดพะเยาทั้ง ๓ ด้านคือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม จากนั้นได้จัดเวทีสานเสวนาและหาฉันทามติร่วมข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทย ของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา ที่ประชุมได้มีฉันทามติร่วมในประเด็นสำคัญทั้ง ๓ ด้าน ดังนี้

๔.๑.๑ การปฏิรูปการเมือง

๑) ให้มีการเลือกตั้งนักการเมืองในทุกระดับโดยตรงจากประชาชน (นายกรัชมุนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สส. สว. อปท.)

๒) ให้มีสภาประชาชนทุกระดับเป็นองค์กรอิสระในการตรวจสอบนักการเมือง และข้าราชการ

๓) หลังจากมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ให้มีการกำหนดกฎหมายภายในระยะเวลา ๑ ปี

๔) ให้กำหนดบทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้งมีหน้าที่ด้านธุรการ

๕) กรณีนักการเมืองที่มีคดีขึ้นศาลเมื่อศาลประทับรับฟ้อง ให้ออกจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ทางการเมืองทันที

๖) การปฏิรูประบบราชการ โดยการ (๑) ให้มีการปฏิรูปโครงสร้างราชการไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน (๒) ให้มีการจัดทำแผนแบบบูรณาการ (๓) ให้มีการปฏิรูประเบียบ ข้อบังคับและแนวปฏิบัติขั้นตอนในการบริการประชาชนให้มีประสิทธิภาพ (๔) ให้มีการพัฒนาจิตสำนึกของข้าราชการ (๕) ให้สภาประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ และการจัดทำโครงการเป็นหน้าที่ของประชาชน โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณ และ (๖) ให้เปลี่ยนชื่อ ข้าราชการเป็นข้าราชการประชาชน

๔.๑.๒ การปฏิรูปสังคม การศึกษา ศาสนา

๑) ให้มีหลักสูตรการศึกษา เรื่องการเมือง ในระดับประถมศึกษาขึ้นไป

๒) ให้มีการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนให้มีความเท่าเทียมกัน

๓) ให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและชีวิตความเป็นอยู่ของข้าราชการครู

๔) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบ ๑ ท้องถิ่น ๑ โรงเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงปริญญาตรี

๕) ให้มีการบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษาที่มาจากทุกภาคส่วน

๖) ให้มีการยกฐานะครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ให้เป็นราชการ

๔.๑.๓ การปฏิรูปเศรษฐกิจ

๑) ให้ท้องถิ่นบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน

๒) ให้มีการปรับปรุงโครงสร้างกลไกทางตลาด โดยตัดพ่อค้าคนกลาง

๓) ให้มีเกษตรกร พัฒนาคุณภาพของผลิต

๔) รัฐบาลต้องมีนโยบายช่วยเหลือประกันราคาผลผลิตเกษตรกรอย่างยั่งยืน

- ๕) ให้มีการปรับโครงสร้างเรื่อง พลังงาน โดยรัฐดำเนินการผลิตเอง
- ๖) ให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติพลังงาน โดยให้พลังงานเป็นของประชาชน

๔.๒ การสร้างพื้นที่และกระบวนการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มการเมืองที่ความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา

การพัฒนาข้อเสนอและรูปธรรมในการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา นั้น ได้ใช้กระบวนการสานเสวนาหาทางออก (Deliberation) เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่และกระบวนการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของกลุ่มการเมืองที่ความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา มีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ความสำคัญหรือความจำเป็นของการสานเสวนาจากการพูดคุยกับหลายคนในเวทีต่างๆ ส่วนใหญ่เชื่อว่าการปรองดองของคนในชาติทำให้ลดความกังวลต่อปัญหาการประกอบอาชีพ การค้าการลงทุน การท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจปากท้องดีขึ้น เกิดความปลอดภัย มีความสุข และนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านหรือการปฏิรูปที่ทุกฝ่ายยอมรับได้

๔.๒.๒ บริบทของท้องถิ่นพะเยา ประกอบด้วย การใช้บารมีของพระสงฆ์ ผู้เป็นที่เคารพของชุมชน และสังคมพะเยา ให้เป็นผู้นำในการพูดคุย การใช้ปัญหาร่วมกันของท้องถิ่นเป็นจุดยึดโยงให้คนมาร่วมกันแก้ไข คือ ปัญหาบ้านพะเยา และ ความเข้มแข็งของประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น การนับถือผู้อาวุโส การเข้าร่วมในงานบุญประเพณีในวันสำคัญต่างๆ เป็นต้น

๔.๒.๓ กระบวนการ และรูปแบบการพูดคุย

๑) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายมีความเสมอภาคกัน ในการจัดวางตำแหน่งที่นั่ง และจำนวนสัดส่วนผู้เข้าร่วม

๒) เป็นการพูดคุย ที่มีการกำหนดประเด็น เนื้อหา กรอบกติกา/เวลาต่างๆ ร่วมกัน

๓) มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาทางออก ให้เกิดข้อเสนอและแนวทางแก้ปัญหามีความหลากหลาย

๔) ให้ทราบถึงเห็นข้อดีข้อเสีย ก่อนหาฉันทามติ

๕) มีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องต่อไป หากยังหาฉันทามติไม่ได้จนกว่าจะหาฉันทามติได้ แม้จะต้องใช้เวลา

๔.๒.๔ คุณสมบัติของผู้จัดกระบวนการ/ผู้ประสานงาน

๑) ต้องเป็นกลาง ไม่ลำเอียง

๒) มีความเป็นอิสระทางวิชาการ

๓) ไม่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๔) ควบคุมกติกา/เวลาให้มีความชัดเจน

๕) กำหนดสัดส่วนผู้เข้าร่วมให้เสมอ เท่าเทียมกัน

๖) ให้ความเป็นธรรมต่อผู้ที่มีข้อจำกัด

๗) ใช้วิธีการ/ระบบการพูดคุยทั้งเปิด/ปิด

๘) ควรได้รับการสนับสนุนทรัพยากร เช่น ข้อมูลวิชาการ งบประมาณ สถานที่

๔.๒.๕ คุณสมบัติของผู้ร่วมกระบวนการ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- ๑) เปิดใจกว้างที่จะรับฟัง
- ๒) มองประโยชน์ต่อสังคมอนาคต
- ๓) ยอมรับและปฏิบัติตามฉันทามติ
- ๔) ควรได้รับการดูแลความสะดวกสบาย และความปลอดภัย
- ๕) มีเสรีภาพในการพูด และการแสดงความคิดเห็น

๔.๒.๖ ผลที่เกิดขึ้น

- ๑) ไม่เกิดการใช้ความรุนแรงในสังคม
- ๒) การใช้อาวุธทำร้ายทำลายกันลดลง
- ๓) ทุกฝ่ายได้หยุดทบทวนตัวเองถึงความผิดพลาดในการไม่พูดไม่คุยกันถือตัวถือตนไม่ฟังกันต่อไปต้องพูดต้องคุยกัน ไม่ถือตัวถือตน และต้องรับฟังกัน ต้องตื่นตัวในหลายๆ เรื่อง

๔.๒.๗ ข้อค้นพบ

- ๑) ผู้ประสานต้องชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการพูดคุยที่จะเกิดขึ้นว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร
- ๒) ผู้ประสานงานต้องแสดงความจริงใจต่อผู้ร่วมกระบวนการไม่รับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ยกผลสำเร็จของสิ่งที่จะเกิดขึ้น เป็นผลงาน และเป็นความภูมิใจร่วมกันของทุกฝ่าย
- ๓) เครื่องมือการสานเสวนาหาทางออกร่วมกัน ทำให้เกิดการจิตความสัมพันธใหม่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๔.๒.๘ ข้อจำกัด

- ๑) ปัญหาของระบบองค์ความรู้และการสื่อสารของประเทศที่ไม่สามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ การทำมาหากินขาดความคล่องตัว เกิดภาวะฝืดเคืองทางการเงิน และราคาสินค้าเกษตรที่ตกต่ำ มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น
- ๓) ผู้เข้าร่วมบางคนยังไม่เคยเข้าร่วมเวทีแบบนี้มาก่อน ทำให้ขาดความเข้าใจในเป้าหมายหลักของการจัดเวที
- ๔) ผู้เข้าร่วมบางคนมีภารกิจ ไม่สามารถเข้าร่วมได้อย่างต่อเนื่องในทุกเวที

กล่าวได้ว่า กระบวนการสานเสวนาในการพัฒนาข้อเสนอและรูปธรรมในการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา คือพื้นที่ของการแสดงออกทางความคิดอย่างมีอิสระของภาคประชาชน จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งได้มีการพูดคุย สื่อสารกัน จากความคิดเห็นต่างของคู่คิดต่างที่ขัดแย้ง จนกลายมาสู่การเห็นต่างอย่างสร้างสรรค์ในประเด็นร่วม ตั้งแต่ระดับเล็กๆ จนถึงระดับประเทศ ของภาคประชาชนในจังหวัดพะเยา เพื่อการอยู่ร่วมกันของทุกคนในสังคมอย่างเป็นสุข ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งนอกจากจะใช้กระบวนการสาน

เสวนาแล้ว ยังมีการจัดพื้นที่ของการสื่อสารผ่านสื่อสาธารณะ เพื่อสร้างพื้นที่ของการพูดคุยให้ขยายไปสู่ในวงกว้างมากขึ้น

๕. การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้นิยามโมเดล: แนวทางการปฏิรูปประเทศ (NIDA MODEL)^๖ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐^๗ ในการวิเคราะห์ข้อเสนอและรูปธรรมการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองภาคประชาชนจังหวัดพะเยา โดยวิเคราะห์ฉันทามติร่วมข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยาทั้ง ๓ ด้านดังต่อไปนี้

๕.๑ ด้านการเมือง โดยการอ้างอิงจากประเด็นปัญหาที่ค้นพบใน NIDA MODELด้านการปฏิรูปการเมืองและด้านการต่อต้านการทุจริต คอรัปชันและสร้างมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้บริหารประเทศ พบว่า

๑) การเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การใช้เงินนับวันยิ่งจะสูงขึ้น ทำให้คนที่มีเงินมากมีอิทธิพลในพื้นที่มาก มีโอกาสชนะสูง ถ้าผู้สมัครไม่มีเงินเองก็ต้องอาศัยพรรคและยอมเป็นลูกทิมของกลุ่มการเมืองในพรรคหรือลูกทิมของหัวหน้าพรรคโดยตรงทำให้นายทุนพรรคยังมีบทบาทมากในการกุมชะตาชีวิตทางการเมืองของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๒) บทบาทของ กกต. ในการควบคุมกำกับเลือกตั้งไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีข้อกล่าวหาถึงการทำหน้าที่ไม่สุจริตของ กกต. จังหวัดอีกด้วย

๓) การแจกใบเหลืองใบแดงไม่ช่วยในการแก้ไขปัญหาการทุจริตการเลือกตั้งได้แล้วยังทำให้การเลือกตั้งสิ้นเปลืองทั้งงบประมาณการเลือกตั้งและเวลาในการเลือกตั้งของประชาชน

๔) การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอรัปชัน ที่ผ่านมามีมติว่าบทกฎหมายที่ดีมีกลไกเพื่อตรวจสอบและปราบปรามมากขึ้นมีองค์การและสถาบันต่างๆ ที่ดำเนินงานด้านการปราบปรามมากขึ้นก็ตามแต่การทุจริตคอรัปชันก็มิได้ลดน้อยลงแต่อย่างใดเพราะผู้กระทำความผิดหาทางหลบเลี่ยงกฎหมายอย่างชาญฉลาดและหาวิธีการต่างๆ นานาเพื่อให้ได้ประโยชน์ที่เอื้อต่อตนเองญาติและพวกพ้องรวมทั้งการแก้กฎหมาย/ออกกฎหมายเพื่อเอื้อการโกงของตนให้ถูกต้องสร้างนโยบายแผนงานและโครงการเพื่อรองรับการโกงเป็นต้น

๕) การซื้อขายตำแหน่งในระบบราชการก็เช่นกันเป็นการทุจริตคอรัปชันประเภทหนึ่งที่สร้างปัญหารุนแรงยิ่งต่อการบริหารราชการทำให้ภาครัฐไม่แข็งแกร่งเป็นการกีดกร่อนภาครัฐทำให้คนดีที่อหังการได้ตำแหน่งก้าวหน้าในระบบรวมทั้งลดทอนประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงาน

^๖ นิยามโมเดล : แนวทางการปฏิรูปประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑-๑๐.

^๗ สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และเผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเจริญรัฐการพิมพ์, ๒๕๕๓.)

และร้ายที่สุดคือการสร้างความไม่เป็นธรรมอย่างรุนแรงในระบบ ซึ่งนำมาซึ่งความล่มสลายของ ศรัทธาและความเชื่อมั่นของภาครัฐ

จากประเด็นปัญหาทางด้านการเมือง การเลือกตั้งและปัญหาการคอร์รัปชันใน NIDA Model เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มการเมืองภาคประชาชนจังหวัดพะเยาที่ ต้องการปฏิรูปด้านการเมือง ในประเด็นดังนี้

๑) การเลือกตั้งนักการเมืองในทุกระดับโดยตรงจากประชาชน (นายกรัฐมนตรี ผู้ว่า ราชการจังหวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาสมาชิกสภาท้องถิ่นและ ผู้บริหารท้องถิ่น)

๒) ให้มีสภาประชาชนทุกระดับเป็นองค์กรอิสระในการตรวจสอบนักการเมืองและ ข้าราชการ

๓) หลังจากมีรัฐธรรมนูญให้มือออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ภายในระยะเวลา ๑ ปี

๔) การกำหนดบทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้งมีหน้าที่ด้านธุรการ

๕) กรณีนักการเมืองที่มีคดีขึ้นศาล ต้องออกจากตำแหน่งทางการเมือง

๖) การปฏิรูประบบราชการ ไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน การปฏิรูประเบียบ ข้อบังคับและแนว ปฏิบัติขั้นตอนในการบริการประชาชนให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาจิตสำนึกของข้าราชการให้สภา ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ และการจัดทำโครงการ เป็นหน้าที่ของประชาชน และเปลี่ยนชื่อจากข้าราชการเป็นข้าราชการประชาชน

๕.๒ ด้านการศึกษา สังคม และศาสนา

ปัญหาประเด็นด้านการศึกษา สังคม และศาสนา โดยการอ้างอิงจากประเด็นปัญหาที่ ค้นพบใน NIDA MODEL^๔ ด้านการปฏิรูประบบศึกษา พบว่า

๑) คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอำนาจครอบคลุมทั่วประเทศไม่มีการกระจาย อำนาจลงสู่ระดับภาคหรือเขตการศึกษา

๒) การใช้มาตรฐานเดียวในการจัดการการศึกษาทำให้ไม่สามารถจัดการกับความ หลากหลายของสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่การศึกษา

๓) การกำหนดนโยบายการยุบโรงเรียนขนาดเล็กเป็นนโยบายสร้างความเหลื่อมล้ำ ทางการศึกษาโดยเฉพาะแก่ผู้ยากไร้ในชนบทที่ห่างไกล

๔) การประเมินให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า และกระบวนการมากเกินไป ทำให้ สถาบันการศึกษาเสียเวลา และทรัพยากรในการประเมินในระบบปัจจุบันมากเกินไปเพราะต้องมีการ จัดเตรียมเอกสารมาก

๕) กระบวนการและวิธีการประเมินผลการศึกษาหลายครั้ง ไม่อยู่บนพื้นฐานของ กัลยาณมิตรที่แท้จริงบางครั้งการแต่งตั้งกรรมการอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ที่ทับซ้อน

^๔ นิต้าโมเดล : แนวทางการปฏิรูปประเทศ, หน้า ๔๒.

(Conflict of Interest) หรือมีอคติทำให้เกิดการคอยจ้องจับผิดมากกว่าการเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพที่แท้จริง

๖) มีการนำตัวชี้วัดที่ไม่เหมาะสมมาใช้ในการประเมินคุณภาพของนักเรียนและนักศึกษา

๗) ระบบการประเมินในปัจจุบันมีปริมาณเอกสารจำนวนมากเกินขีดความสามารถของกรรมการจะศึกษาได้มีลักษณะสุมประเมินเอกสารที่จัดเก็บมากกว่าประเมินคุณภาพการศึกษา

๘) กระบวนการในการประเมินคุณภาพโดยเน้นที่กระบวนการทำให้โรงเรียนต้องใช้เวลากับงานด้านเอกสารมากทำให้ครูไม่มีเวลาในการดูแลนักเรียนอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังไม่ได้ประเมินคุณภาพของนักเรียนโดยตรง

๙) ครูเสียเวลาทำรายงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งทำให้เกิดปัญหาครูไม่มีเวลาดูแล/เตรียมสอนนักเรียนอย่างเต็มที่

๑๐) การใช้ตำราเล่มเดียวกันทุกโรงเรียนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของโรงเรียนในแต่ละพื้นที่จึงทำให้การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับปัญหาและสภาพการณ์ในพื้นที่และไม่ส่งเสริมให้มีความหลากหลายของวิชาการ

๑๑) การกำหนดหลักสูตรมาจากส่วนกลางทำให้ขาดการเชื่อมโยงหลักสูตรกับสภาพที่หลากหลายในพื้นที่

จากประเด็นปัญหาที่ค้นพบทางด้านการศึกษาของ NIDA MODEL ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มการเมืองภาคประชาชนจังหวัดพะเยาที่ต้องการปฏิรูปด้านสังคม การศึกษา และศาสนา ในประเด็น ดังนี้

๑) หลักสูตรการศึกษา เรื่องการเมือง ในระดับประถมศึกษาขึ้นไป

๒) การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนให้มีความเท่าเทียมกัน

๓) การพัฒนาคุณภาพครูและชีวิตความเป็นอยู่ของข้าราชการครู

๔) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบ ๑ ท้องถิ่น ๑ โรงเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงปริญญาตรี

๕) การบริหารโรงเรียนโดยคณะกรรมการสถานศึกษาที่มาจากทุกภาคส่วน

๖) การยกฐานะครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นข้าราชการ

๕.๓ ด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาประเด็นด้านเศรษฐกิจ โดยการอ้างอิงจากประเด็นปัญหาที่ค้นพบใน NIDA MODEL^๙ ด้านการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคม พบว่า

๑) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมจากการดำเนินนโยบายและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวกที่เรียกว่า “ส่วนเกิน (หรือค่าเช่า) ทางเศรษฐกิจ”

^๙ นิต้าโมเดล : แนวทางการปฏิรูปประเทศ, หน้า ๕๑.

๒) การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติการออกหนังสือเกี่ยวกับการใช้หรือการครอบครองที่ดิน จะถูกถ่ายโอนไปสู่การออกเอกสารสิทธิ์ให้นายทุนนักธุรกิจในพื้นที่ที่ควรเป็นที่อนุรักษ์และรัฐยังใช้งบประมาณสนับสนุนนิคมสร้างตนเองที่เปลี่ยนเป็นโครงการของภาคเอกชนนอกจากนั้นการ ลงทุนของรัฐในโครงสร้างพื้นฐานก่อให้เกิดการได้ผลตอบแทนส่วนเกินจากการเก็งกำไรที่ดินของผู้ที่ ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการลงทุนของรัฐ

๓) ระบบสัมปทาน เช่น สัมปทานโทรคมนาคม สัมปทานโทรทัศน์ สัมปทานร้านค้าปลอด อากรสัมปทานทางด่วน พบว่า เกิดผลตอบแทนส่วนเกินในเกือบทุกขั้นตอนโดยการ ล้อบบี้ให้เงินสนับสนุนทางการเมือง เชิญเจ้าหน้าที่ที่พ้นตำแหน่งมาเป็นกรรมการบริษัทผู้รับ สัมปทาน เป็นต้น

๔) การแทรกแซงตลาดสินค้าเกษตรทำให้รัฐเป็นผู้ค้าสินค้าเกษตรรายใหญ่สร้างโอกาสให้ นักธุรกิจการเมืองต่างตอบแทนพ่อค้าที่เป็นหัวคะแนนหรือธุรกิจของพรรคพวกผลการศึกษาชี้ว่ารัฐ ชาติทุนจากการแทรกแซงสินค้า ๖ ชนิดประมาณ ๓๕,๐๐๐ ล้านบาทต่อปีแต่ประโยชน์ถูกถ่ายโอนสู่ พ่อค้ามากกว่าเกษตรกร

๕) การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐผู้เสนอราคากัดกันคู่แข่งสมคบกันเสนอราคาสูงกว่าที่ควรรัฐ สูญเสียงบประมาณอย่างน้อย ๒,๙๑๗ ล้านบาทต่อปี

ประเด็นตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙๐ กล่าวว่า งานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นภารกิจหลักของท้องถิ่น โดยกำหนดให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย บัญญัติ คือ^{๑๐}

๑) การจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

๒) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอก เขตพื้นที่เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

๓) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมี ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

๔) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

จากประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของ NIDA MODEL และตามบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มการเมืองภาค ประชาชนจังหวัดพะเยาที่ต้องการปฏิรูปเศรษฐกิจในประเด็นดังนี้

๑) ให้ท้องถิ่นบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืน

^{๑๐} สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และเผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐, หน้า ๑๗๒.

- ๒) การปรับปรุงโครงสร้างกลไกทางตลาด โดยตัดพ่อค้าคนกลาง
- ๓) การพัฒนาคุณภาพของผลผลิตการเกษตร
- ๔) รัฐบาลต้องมีนโยบายช่วยเหลือประกันราคาผลผลิตเกษตรกรอย่างยั่งยืน
- ๕) การปรับโครงสร้างเรื่องพลังงานโดยให้รัฐดำเนินการผลิต
- ๖) การแก้ไขพระราชบัญญัติพลังงาน โดยให้พลังงานเป็นของประชาชน

กล่าวได้ว่า สารสำคัญของข้อเสนอและรูปธรรมในการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองภาคประชาชนในจังหวัดพะเยานั้น ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจให้กับประชาชนในระดับท้องถิ่น การปฏิรูประบบราชการให้มีประสิทธิภาพ การลดความเหลื่อมล้ำทางการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบสภาประชาชน ซึ่งถือเป็นกลไกในเชิงสถาบัน ในการจัดทำโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการด้านพลังงาน การปรับโครงสร้างกลไกทางตลาดของผลผลิตด้านการเกษตร

ข้อเสนอเหล่านี้ เกิดจากความคิดเห็นของกลุ่มคนหรือองค์กรที่มีผลประโยชน์เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันเข้ามารวมตัวกัน เพื่อเรียกร้องต่ออำนาจของรัฐโดยมุ่งหวังให้รัฐตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มตนเอง หรือพวกพ้องของตนเอง ซึ่งลักษณะของกลุ่มจะเป็นกลุ่มอุดมการณ์ ที่ก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มคนที่ต่างอาชีพ ต่างวัย ต่างความรู้แต่มีเป้าหมายอุดมการณ์เหมือนกัน มาทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ การพัฒนาข้อเสนอของกลุ่มการเมือง ได้ใช้กระบวนการสานเสวนา เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการพูดคุย และสร้างพื้นที่ให้กับกลุ่มการเมืองที่ความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา เพื่อมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของคณะพะเยา และเพื่อนำเสนอข้อเสนอดังกล่าวต่อระดับนโยบาย นอกจากนี้ กระบวนการสานเสวนาได้ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ความเข้าใจ นำไปสู่การลดความขัดแย้ง และการยอมรับในฉันทามติร่วมของกลุ่มการเมืองที่มีความเห็นต่างในจังหวัดพะเยา เพื่อสร้างความปรองดอง และความสมานฉันท์ในสังคมไทยในอนาคต

๖. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาข้อเสนอและรูปธรรมของการปฏิรูปประเทศไทยของกลุ่มการเมืองในจังหวัดพะเยา โดยใช้เครื่องมือการสานเสวนา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๖.๑ ผู้มีอำนาจหรือผู้กำหนดนโยบาย ควรต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ให้มีการพูดคุยกันในทุกระดับ โดยมีการรับประกันความปลอดภัย และรับปากว่าจะนำไปปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา รวมทั้งให้การสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ อำนวยความสะดวกแก่ผู้จัดกระบวนการ เพื่อให้กระบวนการสานเสวนาเป็นไปอย่างราบรื่น

๖.๒ ผู้เข้าร่วม ผู้เห็นต่าง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรต้องเปิดใจกว้างที่จะรับฟังผู้อื่นต้องเข้าใจว่าสิ่งที่เสนออาจจะมีข้อดีแต่บางส่วนอาจมีจุดอ่อนหรือข้อเสียเหมือนกัน

๖.๓ ในกระบวนการ ควรชี้ให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการพูดคุยที่จะเกิดขึ้นว่าจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างไร แสดงความจริงใจต่อผู้เข้าร่วมกระบวนการ ไม่รับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ยกผลสำเร็จของสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลงาน/ความภูมิใจร่วมกัน

๖.๔ ควรจัดให้มีเวทีแสดงความคิดเห็น การรับฟังเสียงประชาชน และกิจกรรมต่างๆ อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ในทุกพื้นที่ เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะทางความคิดให้แก่ประชาชนได้มีโอกาสแสดง ความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ได้อย่างอิสระเสรีตามหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยมีสถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและจัดกระบวนการ

๗. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัย ขอขอบคุณ ตัวแทนจากกลุ่มการเมืองทั้ง ๔ กลุ่มที่ได้มาสนทนาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปประเทศ และการทำวิจัย และขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้าที่ได้อุดหนุนทุนการวิจัยในครั้งนี้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

จุมพล หนีมพานิช. กลุ่มผลประโยชน์กับการเมืองไทยแนวเก่า แนวใหม่ และกรณีศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ชาญวุฒิ วัชรพุกก์ และสุชิน ตันติกุล. พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒.

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๔.

พฤทธิสถาน ชุมพล. ระบบการเมือง ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และเผ่าพันธุ์ ชอบน้ำตาล. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเจริญรัฐการพิมพ์, ๒๕๕๓.

บรรพต วีระสัย และสุชุม นวลสกุล. รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๕.

วิทยา นภาศิริกุล. พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔.

สังข์ พัฒโนทัย. ปทานุกรมศัพท์การเมืองไทย. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป.

สุรพล สุยะพรหม. การเมืองการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

อุทัย หิรัญโต. สารานุกรมศัพท์ทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.

(๒) วารสาร

ชัยวัฒน์ จันธิมา, บรรณาธิการ. “พะเยาจะฝ่าวิกฤตสังคมได้อย่างไร?”, พะเยารัฐ. พฤศจิกายน ๒๕๕๒.

ชาญชัย ชัยรุ่งเรือง. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

(๓) เอกสารอัดสำเนา

นักศึกษาหลักสูตรปฏิบัติการจิตวิทยาฝ่ายอำนวยการรุ่นที่ ๑๐๗ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. “ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเรียนรู้สู่การสร้างพลังแห่งการขับเคลื่อนสังคมภาคพลเมืองตามแนวทางพะเยาโมเดล”. รายงานการวิจัย สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, ๒๕๕๓. (อัดสำเนา)

สถาบันปวงผญาพายว. สรุปผลการดำเนินงานสถาบันปวงผญาพายว (ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๕). ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ม.ป.ป. (อัดสำเนา)

สายอรุณ ปินะดวง. แดง-เหลือง เมืองกว๊าน “พร้อมแลกเปลี่ยนเพื่อสมานฉันท์...สัญญาลูกผู้ชาย”. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๕๒. (อัดสำเนา)

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพะเยา. สรุปผล จปฐ. และ กชช. ๒ค. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., ๒๕๕๖. (อัดสำเนา)

วันชัย วัฒนศัพท์. “ทำอะไรให้สังคมสันติสุข ภายใต้วิกฤตชาติ”. เอกสารประกอบการเสวนา เรื่องการสานเสวนาทางออกเพื่อแก้ไขปัญหารอบกว๊านพะเยา. ม.ป.ท. : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๔. (อัดสำเนา)

(๔) ฐานข้อมูลออนไลน์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. นิด้าโมเดล : แนวทางการปฏิรูปประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://www.nida.ac.th/th/download/news/NIDA%20 MODEL.pdf](http://www.nida.ac.th/th/download/news/NIDA%20MODEL.pdf). [๙ กันยายน ๒๕๕๘].

อภิญา ดิสสะมาน. ประชาเสวนา (Citizen Dialogue) กับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลและจริยธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.kpi.ac.th/kpith/index.php?option=com_content&task=view&id=766&Itemid=169. [๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๘].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- G.A.Almond and G Bingham Powell. **Comparative Politics**. Boston and Toronto: Little Brown and Company, 1978.
- Jame Voorhees. **Dialogue Sustained, The Multilevel, Peace Process and the Dartmouth Conference**. Washington, D.C : United States Institute of Peace Press and Charles B. Kettering Foundation, 2002.



**แนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน**
Development latency village original sufficient economy
trend by participating in of the community

วรรณมาชะ เกษรดอกไม้*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑.ศึกษากระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข ๒.ศึกษาสภาพปัญหาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข และ ๓.ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(qualitative research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตพื้นที่อื่นๆ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงผลการศึกษาพบว่า มีกระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดการเกษตรแบบผสมผสานเป็นหลัก การดำเนินกิจกรรมที่เหมือนการดำรงชีวิตประจำวัน

๒. สภาพปัญหาของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข คือ ๒.๑ ความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและแนวทางการพัฒนา ๒.๒ มีการรับความเจริญจากภายนอกชุมชนเข้าสู่ชุมชน ๒.๓ การมีส่วนร่วมของชุมชนลดน้อยลง ๓. แนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมการพัฒนากลุ่มชุมชนด้วยความต่อเนื่อง และเพิ่มจำนวนครั้งในการติดตามการดำเนินกิจกรรมและประเมินผลกิจกรรม ตลอดจนผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในการสนับสนุนการบริหารงานกลุ่มชุมชน โดยการชักจูงให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม กลุ่มชุมชน พัฒนาชุมชน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและหวงแหน รักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนด้วย

คำสำคัญ: หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง, แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

*อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ABSTRACT

This article is intended to 1. Study Sufficiency Economy Process at Suksam Srisuk 2. Study on the problem of Sufficiency Economy Village, Srichuk Suksa, and 3. Study on the development of the sufficiency economy village model by community participation. Qualitative research by in-depth interviews. And group discussions to find ways to develop the sufficiency economy model village to apply for the development of the sufficiency economy model village by engaging community in other areas. For Sustainable Development in Sufficiency Economy by Community Participation

The research result

1. Sufficiency Economy Process. There is a sufficiency economy process that maintains integrated agriculture. To carry out activities like daily living.

2. The problem of Sufficiency Economy Village, Srisuk Suk, is 2.1. Discontinuity of policies and development guidelines. 2.2 The community has grown out of the community. 2.3 The participation of the community has decreased.

3. The development of the potential of Sufficiency Economy Village by community participation is the continuous development of community groups. And increase the number of follow-up activities and activity evaluations. And community leaders should play a role in supporting community management. By convincing members to participate in community development, solidarity, and tenacious community activities. Maintain the traditional way of life of the community.

Keywords: Sufficiency economy village, development of sufficiency economy village

๑. บทนำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๔) ให้ความสำคัญในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในการปฏิบัติได้มอบให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมหลายหน่วยงาน

โดยกระทรวงมหาดไทยก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่ได้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนและวิถีชีวิตของประชาชน พร้อมทั้งจัดให้มีการประเมินหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านให้มีการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาดังกล่าวเน้นใน ๔ ด้านที่สำคัญคือ ด้านจิตใจด้านสังคมด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านการเรียนรู้ เพื่อจัดระดับการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ๓ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ ระดับพออยู่พอกิน ซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญของระดับการพัฒนา จำนวน ๑ ตัวชี้วัด

ระดับที่ ๒ ระดับอยู่ดีกินดี ซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญของระดับการพัฒนา จำนวน ๒๒ ตัวชี้วัด ระดับที่ ๓ ระดับมั่งมีศรีสุข ซึ่งมีตัวชี้วัดสำคัญของระดับการพัฒนา จำนวน ๒๓ ตัวชี้วัด

จำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละภาคมีจำนวนที่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาคเหนือ มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ๓,๔๒๐ หมู่บ้าน มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๘๗ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ๑,๑๖๒ หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙๘ ภาคใต้มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ๘๔๗ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๒๙ และภาคกลางมีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน ๖๖๕ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๘๑ (กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย .๒๕๕๘) สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ภาค	จำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงทั่วประเทศ	ร้อยละ
กลาง	๖๖๕	๑๐.๘๑
ตะวันออกเฉียงเหนือ	๑,๑๖๒	๑๘.๙๘
เหนือ	๓,๔๒๐	๕๕.๘๗
ใต้	๘๔๗	๑๔.๒๙

ในภาคเหนือก็มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ลดน้อยลง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีจำนวน ๖๐๙๐ หมู่บ้าน ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีจำนวน ๓๔๒๐ หมู่บ้าน ปี ๒๕๕๗ มีจำนวน ๘๘๒ หมู่บ้าน ปี ๒๕๕๘ มีจำนวน ๑๘๗๘ หมู่บ้าน(กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย .๒๕๕๘) ที่ถือว่ามีจำนวนลดน้อยลงสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ปี พ.ศ.	จำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
๒๕๕๕	๖๐๙๐
๒๕๕๖	๓๔๒๐
๒๕๕๗	๘๘๒
๒๕๕๘	๑๘๗๘

และจังหวัดนครสวรรค์ก็เป็นหนึ่งในภาคเหนือที่มีจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และมีแนวโน้มจะลดน้อยลง จากสถิติหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดนครสวรรค์ ปี ๒๕๕๗ มีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับพออยู่พอกิน จำนวน ๑๒ หมู่บ้าน อยู่ดีกินดี จำนวน ๕ หมู่บ้าน ระดับมั่งมีศรีสุข จำนวน ๑ หมู่บ้าน รวม ๑๘ หมู่บ้าน ปี ๒๕๕๘ มีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับพออยู่พอกิน จำนวน ๓๑ หมู่บ้าน อยู่ดีกินดี จำนวน ๑ หมู่บ้าน ระดับมั่งมีศรีสุข จำนวน ๑ หมู่บ้าน รวม ๓๓ หมู่บ้าน ปี ๒๕๕๙ มีหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับพออยู่พอกิน จำนวน ๑๖ หมู่บ้าน อยู่ดีกินดี จำนวน ๒ หมู่บ้าน รวม ๑๘ หมู่บ้าน (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย .๒๕๕๘) สรุปเป็นตารางดังนี้

พ.ศ.	ระดับพออยู่พอกิน	ระดับอยู่ดีกินดี	ระดับมั่งมีศรีสุข	รวม
๒๕๕๗	๑๒	๕	๑	๑๘
๒๕๕๘	๓๑	๑	๑	๓๓
๒๕๕๙	๑๖	๒	๐	๑๘

ทั้งนี้ จากสถิติดังกล่าวในระดับมั่งมีศรีสุขมีจำนวนลดน้อยลง ส่วนหนึ่งมีลักษณะการดำเนินการมีหลายหน่วยงาน และแยกส่วนกันทำซึ่งอาจไม่ตรงตามความต้องการ ประกอบกับการดำเนินงานของภาคปฏิบัติที่เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดติดกับบทบาทที่เป็นผู้ชี้แนะและกำกับ ประชาชนมีนิสัยของการเป็นผู้รับบริการจนเคยชิน (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๔๘) และจากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบแนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และศึกษาสภาพปัญหา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครสวรรค์

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ ศึกษากระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข
- ๒.๒ ศึกษาสภาพปัญหาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข
- ๒.๓ ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง และแบบเจาะลึก และการประชุมกลุ่มเพื่อศึกษากระบวนการ สภาพปัญหาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข และแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับมั่งมีศรีสุข รวมทั้งการสังเกตจากการเข้าร่วมประชุมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่หมู่ ๗ บ้านเกยไชยใต้ ตำบลเกยไชย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้รับการจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับมั่งมีศรีสุขในปี ๒๕๕๗ และ หมู่ ๕ บ้านหนองข่อย ตำบลหนองกระเจา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้รับการจัดระดับหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ระดับมั่งมีศรีสุขในปี ๒๕๕๘ ของกรมพัฒนาชุมชน (ข้อมูล ณ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙) สามารถอธิบายวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ขั้นเตรียมการ ศึกษาทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงและดำเนินการคัดเลือกพื้นที่การศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ ขั้นการลงพื้นที่ ศึกษากระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และศึกษาสภาพปัญหาของการใช้การสัมภาษณ์แบบลึก จากประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ ๓ ระดมหาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข โดยการนำข้อมูลขั้นตอนที่ ๒ จัดเวทีนำเสนอข้อมูล และระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการหาแนวทางการหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุขโดยผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป ประธานกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ประชาชนชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเวทีเพื่อหาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ กระบวนการเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข

จากการศึกษาข้อมูล พบว่าการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่มีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงมีความพออยู่พอกิน ไม่เกินตัว มีการทำนา เลี้ยงปลา ปลูกผัก ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต สมาชิกกลุ่มก็มีวิถีชีวิตแบบพอเพียง ปลูกผักบริโภคในครัวเรือน ทำนาปลูกข้าวที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต หากเหลือจากการบริโภคจึงจะจำหน่าย ซึ่งทุกวันนี้ก็มั่งมีศรีสุขแบบสุขใจตามวิถีชีวิตที่แท้จริง

๔.๒ ศึกษาสภาพปัญหาหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข

๑.แนวทางการดำเนินงานที่ขาดการศึกษาบริบทของชุมชน

โดยหลักการแล้ว การส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มจำเป็นต้องพิจารณาถึงบริบท วิถีชีวิต รวมทั้งสภาพแวดล้อมของชุมชน เพื่อประกอบการวิเคราะห์และออกแบบแนวทางการดำเนินงานที่มีความสอดคล้องกับบริบทดังกล่าว ทั้งนี้ จากการอภิปรายผลข้างต้นพบว่า ขาดการศึกษาถึงวิถีชีวิต อาชีพ และรายได้ของครัวเรือนซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งรูปแบบการตั้งบ้านเรือนของสมาชิกกลุ่มที่มีการกระจายตัวอยู่ห่างกัน ได้

ส่งผลกระทบต่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มชุมชนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชุมชนร่วมกัน รวมทั้งส่งผลสืบเนื่องต่อการสร้างเครือข่ายของกลุ่มชุมชนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มชุมชนด้วยเช่นกัน

๒. การเปลี่ยนแปลงนโยบายและแนวทางการพัฒนา

จากการลงพื้นที่ศึกษา พบว่า ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาขาดความต่อเนื่อง เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารของหน่วยงาน ซึ่งมีผลกระทบต่อความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม และหมายรวมถึงการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งอาจทำให้การกำหนดและตัดสินใจดำเนินนโยบายมีความผิดพลาดหรือไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

๓. วิถีชีวิตชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง เพราะรับวัฒนธรรมความเจริญจากเมืองมาสู่ชุมชน วิถีชีวิตของชุมชนชนบท มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัย มีความเมตตาและเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้พบว่าวิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปแบบต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ขาดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชุมชน ส่งผลกระทบต่อความสามัคคีของกลุ่มชุมชนด้วย

๔. ภัยธรรมชาติ จากสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ที่มีการดำรงชีวิตโดยการทำเกษตรเป็นหลัก แต่ประสบกับสภาพการขาดน้ำของผลผลิตทางการเกษตร อาทิ ผัก ข้าว พริก ซึ่งผลกระทบดังกล่าวก่อให้เกิดการขาดแคลนผลผลิตทางการเกษตรในการดำรงชีวิต ตลอดจนประสบปัญหาผลผลิตไม่มีคุณภาพ

๕. ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน เพราะเกษตรกรส่วนมากมีอาชีพทำการเพาะปลูก และเช่าที่ดินเพื่อทำกิน แต่ต้องประสบกับภัยธรรมชาติและผลผลิตไม่เพียงพอกับการดำรงชีพ ตลอดจนค่าเช่าที่ดินทำกินก็มีราคาสูง ส่งผลให้ต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นเพื่อนำรายได้มาจ่ายค่าเช่าที่

๔.๓ แนวทางการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๑. กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน ว่าเพื่อให้ทราบสถานการณ์ด้านต่างๆ ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการปกครอง เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างถูกต้องด้วย ทั้งนี้เพื่อให้มีการสร้างเกณฑ์การประเมินที่มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ และเพื่อความต่อเนื่องในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

๒.การสร้างแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสร้างความต่อเนื่องของนโยบายในการดำเนินงาน ประกอบกับการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาให้กับข้าราชการในการสร้างความผูกพันกับพื้นที่และเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๓.สร้างจิตสำนึกกับเยาวชนในการรักษาธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน ป้องกันการหลั่งไหลของความเจริญทางวัฒนธรรมภายนอกเข้าสู่ชุมชน โดยเริ่มจากครอบครัวในการปลูกฝังลูกหลานให้รักครอบครัว ปฏิบัติตามและเข้าร่วมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ระดับชุมชน โดยการสร้างค่านิยมทางสังคมในการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนว่าเป็นสิ่งมีค่า และร่วมสืบสานต่อไป

๔.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำให้ความรู้หรือแนะนำพืชในการทำเกษตรที่ทนร้อนหรือใช้น้ำน้อย แต่ได้ผลผลิตที่ดีกับเกษตรกร และให้ความรู้ในการวางแผนการตลาดเพื่อส่งผลผลิตทางการเกษตรด้วย

๕.ควรมีการกำหนดราคาเช่าที่ดินในราคาที่เป็นธรรม หรือจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกรอย่างเพียงพอ

๕.อภิปรายผล

๑. กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ควรมีการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน ว่าเพื่อให้ทราบสถานการณ์ด้านต่างๆทั้งสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและการปกครอง ตามแนวความคิดของอภิชัย พันธเสน^๑ ซึ่งเป็นไปตามหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนของ มูลนิธิโลกสีเขียว^๒ ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนอย่างพอเพียงส่วนหนึ่งต้องมีการศึกษาข้อมูลของชุมชนและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างถูกต้องด้วย ทั้งนี้เพื่อให้มีการสร้างเกณฑ์การประเมินที่มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ และเพื่อความต่อเนื่องในการเป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

๒. หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมกิจกรรมหลักคือ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ควรสร้างความเข้าใจในการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงแบบสองทางเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งให้ความสำคัญกับการสื่อสารซึ่งกันและกันแบบสองทาง ตามแนวความคิดของพัทยา สายหู^๓ ที่ส่งเสริมการสื่อสารเพื่อสร้างความ

^๑ อภิชัย พันธเสน, *สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔).

^๒ มูลนิธิโลกสีเขียว, *สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้น, ๒๕๕๙).

^๓ พัทยา สายหู, *การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาและศักยภาพของชุมชนในการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๖).

เข้าใจในวัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นไปตามหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนของรงค์ ประพันธ์พงศ์^๔ ว่าการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ดีควรมีการสื่อสารซึ่งกันและกันแบบสองทาง เพื่อการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความเข้าใจในวัตถุประสงค์ที่ถูกต้อง และสามารถดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการกลุ่มชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

๓. หน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมกิจกรรมหลักคือ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ควรสร้างความรู้ความเข้าใจของผู้นำหรือผู้บริหารของหน่วยงาน ให้มีคุณสมบัติของความดีงาม ในการมีสติปัญญาและความสามารถในการใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ต่อบุคคลหรือกลุ่มเพื่อเกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการอย่างต่อเนื่องตามแนวความคิดของ Fiedler^๕ Hersey and Blanchard^๖ และสมยศ นาวิการ^๗ ซึ่งเป็นไปตามหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนว่ากิจกรรมของกลุ่มชุมชนเข้มแข็งต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบการบริหารงานกลุ่มที่หลากหลายมีความเหมาะสม เป็นต้น

๖. ข้อเสนอแนะการวิจัย

๑. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ จำนวน ๒ พื้นที่ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่นๆ เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่ต่อเนื่องในการบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับมั่งมีศรีสุข

๒. ในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรักษาวินัยชุมชนให้คงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

^๔ รงค์ ประพันธ์พงศ์, เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่, (กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์, ๒๕๕๐).

^๕ Fiedler.F.E. A Theorg of Leaaer ship Effect iven, (New York McGraw-Hill, 1976).

^๖ Hersey Paul, and Blanchard, Kenneth H. Management of Organizational Behavoik : Utiliz Human Resources. (Englewood Cliffs, N. J.: in A Simon and Schmaste Company, 1966).

^๗ สมยศ นาวิการ, การบริหารการพัฒนาและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร : กรูณพัฒนา, ๒๕๕๓).

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- พัทธยา สายหู. การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาและศักยภาพของชุมชนในการ
สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๕๖.
- รงค์ ประพันธ์พงศ์. เศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่. กรุงเทพมหานคร : เอลโล่การพิมพ์,
๒๕๕๐.
- มูลนิธิโลกสีเขียว. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้น,
๒๕๔๙.
- สมยศ นาวิการ. การบริหารการพัฒนาและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร : กรู้นพัฒนา,
๒๕๕๓.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. หลักธรรมหลักธรรมตามรอยพระยุคลบาท. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธา
การพิมพ์, ๒๕๔๘.
- อภิชัย พันธเสน. สังเคราะห์องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Fiedler.F.E. A Theorg of Leaaer ship Effect iven. New York McGraw-Hill, 1976.
- Hersey Paul, and Blanchard,Kenneth H. Management of Organizational
Behavoik : Utiliz Human Resources. Englewood Cliffs,N. J.: in A
Simon and Schmaste Company, 1966.

การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ
แนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง
Buddhist Perspective on Management and Environment
of Sangha in Lampang Province

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์*

นพดล อินทรเสนา**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง ๒) เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือพระสงฆ์ที่เป็กลุ่มแกนนำที่ทำงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมและการสัมภาษณ์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปางได้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามหลักอริยสัจ ๔ คือ การพิจารณาถึงเหตุปัจจัย อาศัยศรัทธาสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในการกระตุ้นให้ชุมชนได้ตระหนักรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังมีการสอดแทรกพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสืบทอดปาป บวชป่า ฯลฯ เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักความกตัญญูตักเตือนต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าใจหลักปฏิจจสมุปปาทความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ไม่เบียดเบียนธรรมชาติ เพื่อเป็นการดูแล รักษาและป้องกันภัยที่จะเกิดแก่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการบริหารจัดการได้ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการปรึกษาหารือสร้างความสามัคคีในหมู่คณะหรือชุมชนในการจัดกิจกรรมร่วมกันหน่วยงานองค์กรต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ได้ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ภาวะผู้นำแก่ชุมชนในการจัดศาสนพิธีกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน ให้เข้าใจถึงคุณค่าของธรรมชาติหรือคุณค่าทางด้านจิตใจมากกว่าคุณค่าทางด้านวัตถุ

คำสำคัญ : สิ่งแวดล้อม, ทรัพยากรธรรมชาติ

* สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) To study the concepts and theories of Buddhist Perspective on Environment Management of Sangha in Lampang Province 2) To study the process of Buddhist Perspective on Environment Management as for problems, obstacles and successes of Sangha in Lampang Province and 3) To propose the Buddhist Perspective on Environment Management of Sangha in Lampang Province. The quantitative and qualitative Methods were used. The sampling research is the Buddhist Monks who were leader and work on the conservation of natural resources, the people who were involved in the conservation of resources and the environment, and in-depth interview the key informants.

Findings were as follows: Buddhist Perspective on Environment Management of Sangha in Lampang Province refers to the concepts and theories basing on the Four Noble Truths and the faith in local culture on awareness of resource management and the environment correctly. There were also depictions of Buddhist rituals as the ceremony traditionally destined and ordained forest, etc. Those also depictions of Buddhist rituals as the ceremony traditionally destined and ordained forest, etc. for community to know, gratitude on nature and the environment. the Dependent Origination has related between nature and humans by non-violence, treatment and prevention the management of natural resources and the environment. The management also uses the conditions of welfare to discuss and make a unity on group or the joint activities of various organizations. The Sangha also applied the sublime states of mind to be the spiritual leadership for organizing the Buddhist rituals that emphasizes the natural and mental value than an object.

Keyword: Environment, Natural Resources, Buddhist Perspective on Management Environment, Sangha.

๑. คำนำ

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมได้ถูกทำลายไปอย่างน่าเป็นห่วง จนกลายเป็นปัญหาสำคัญที่มนุษย์จะต้องได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงนี้้อย่างหลีกเลี่ยง

ไม่ได้^๑ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อสิ่งมีชีวิตทุกชนิดในโลก เพราะทุกชีวิตล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ รวมถึงการสร้างสรรคสิ่งต่างๆ ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละสังคม^๒ นอกจากนั้นมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายต่างก็อาศัยประโยชน์ในการดำรงชีวิตสำหรับพระพุทธศาสนาการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาชีวิตให้มีธรรม เมื่อมนุษย์มีธรรม สิ่งแวดล้อมก็จะพัฒนาตาม แต่ถ้ามนุษย์อยู่อย่างไม่มีธรรมก็จะรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้และจะทำลายสิ่งแวดล้อม ถ้าเราจัดการกับสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้องสัตว์โลกรวมทั้งมนุษย์จะอยู่ไม่ได้^๓ เพราะพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นองค์กรทางศาสนาก็มีพัฒนาการทั้งด้านความเป็นมาที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังจะพบว่าการแสวงหาโมกขธรรม คือ การหลุดพ้นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น ก็ทรงเริ่มต้นที่การมุ่งตรงสู่ป่าเพื่ออาศัยความสงบจากป่านั้นในการพัฒนาจิต หรือแม้กระทั่งการตรัสรู้ของสมเด็จพระพุทธองค์ก็มีขึ้นภายใต้ต้นไม้ในป่า^๔

อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากตัวมนุษย์ ความเจริญทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การใช้ทรัพยากรอย่างไม่ถูกต้อง ความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี มิติแห่งกระบวนการพัฒนาที่ส่งเสริมค่านิยมการบริโภค ความยากจน ตลอดจนความไม่รู้ของมนุษย์^๕ ยิ่งสถานการณ์ปัจจุบันทางด้านทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยนั้นกำลังอยู่ในขั้นวิกฤต ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากความไม่รู้และความอยากหรือตัณหาของมนุษย์ด้วยการนำเอาต้นไม้มาทำประโยชน์เพื่อสนองความต้องการ (ตัณหา) ของตนในรูปแบบต่างๆ ทำให้พื้นที่หรือจำนวนของป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก ซึ่งผลจากการที่ป่าไม้ถูกทำลายนั้นก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลกและธรรมชาติมากมาย ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนและในประเทศไทยสถานการณ์ของพื้นที่ป่าไม้ก็ถูกทำลาย ไม่แตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ ของโลกมากนัก ซึ่งผลจากการทำลายป่า ก็ทำให้เกิด

^๑ พระมหาจรรยา สุทธิญาณ, **พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๑.

^๒ อนุวัต กระสังข์, “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๔๘): ๒๔๑-๒๕๔

^๓ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), **ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘) หน้า ๒๐.

^๔ ดังปรากฏในข้อความว่า “สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า เมื่อแรกตรัสรู้ ประทับอยู่ ณ คุ้งต้นโพธิพฤกษ์ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เขตตำบลอุรุเวลา” แสดงให้เห็นว่าการตรัสรู้ก็มีขึ้นในป่า ดู วิ.ม.(ไทย)๔/๑/๓.๒, วิ.ม. (ไทย)๔/๑๒-๑๓/๓๓.

^๕ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **เอกสารประกอบการสอนชุดมนุษย์กับสังคม หน่วยที่ ๑๑ - ๑๕**, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙), หน้า ๓๐๗.

ปัญหาทางสิ่งแวดล้อมมากมาย เช่น เกิดภาวะฝนแล้ง ดินเค็มเสีย เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง เกิดปรากฏการณ์ดินถล่ม เป็นต้น^๖

จังหวัดลำปางถือได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนบนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรป่าไม้และแร่ธาตุมากมาย จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้าน นายทุน ผู้มีอิทธิพล เข้าไปสัมปทานทำเหมืองแร่เข้าทำลายป่าหรือจับจองที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์มีจำนวนลดลง ด้วยเหตุดังกล่าว พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจิตใจของชุมชน เข้าใจถึงความทุกข์และปัญหาอันเกิดจากภัยธรรมชาติและแนวทางการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ^๗ ได้เข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธในการสร้างฝายชะลอน้ำ ปลูกป่า การทำพิธีสืบชะตาป่าและกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย เพื่อเป็นการบริหารที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรหรือความรู้สึกและบรรยากาศในการปฏิบัติงานที่เป็นความคิดดุลพินิจของผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งความนึกคิดทางอารมณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่กระตุ้นให้ตื่นตัวเกิดความพึงพอใจและมีความคล่องตัว สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องและทันกับการเปลี่ยนแปลง^๘ โดยการร่วมกับพ่อค้า ประชาชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนกลุ่มเยาวชน เพื่อปลูกจิตสำนึกให้รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติจนเป็นผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะนำกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปางมา กำหนดเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธ เพื่อให้มนุษย์กับธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง

๒. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง

๓. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง

^๖ กฤษฎา ใจวัฒนากุล, “การพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (กอสส.)”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๑๒๑

^๗ สาโรช บัวศรี, การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ ๔, http://202.143.165.163/ebook_think/chapter/chap2_3.pdf (สืบค้นเมื่อ วันจันทร์ ที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘).

^๘ Richard Tanner Pascale and Anthony G. Althos, *The Art of Japanese Management*, (New York: Simon & Shuster, 1981), p. 19.

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตของเนื้อหา เป็นการศึกษาศาสนาวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ครอบคลุมเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธ ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนงาน/แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเชิงพุทธ สำนวนภาคสนาม บริเวณพื้นที่ทำการวิจัย การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อกำหนดแผน/โครงการ/กิจกรรม สรุปข้อมูลจากการศึกษา

๓.๒ ขอบเขตของประชากร คือ พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มแกนนำ พระสังฆาธิการที่ทำงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

๓.๓ ขอบเขตของพื้นที่ ได้คัดเลือกพื้นที่ในการวิจัยออกเป็น ๒ พื้นที่ ๑. วัดพระพุทธบาทสี่รอย (พระบาทห้วยหลอด) ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ในการดำเนินการปลูกป่า พิธีสืบชะตาป่า พิธีบวชป่าและสาธิตการทำแนวการป้องกันไฟป่า และ ๒. บ้านสาแพะ ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง โดยพระสงฆ์และชุมชนร่วมกันสร้างฝายชะลอน้ำ เพื่อใช้ในพื้นที่ของตนเอง เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ^๔

๔. เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับการศึกษา โดยคณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายซึ่งเหมาะสมตามแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วม และประชุมกลุ่มย่อย โดยใช้การประเมินตามกระบวนการของ CIPP Model ในขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาศักยภาพของการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง

๕. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ กระบวนการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

^๔ เทศบาลตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bansa.go.th/aboutus.php> (๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๘).

ปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จ รวมถึงเสนอแนวทางการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง

จากการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปางได้อาศัยแนวคิดและทฤษฎีในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามหลักอริยสัจ ๔ คือ การพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่มีผลต่อกัน อาศัยศรัทธาทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในการกระตุ้นให้ชุมชนได้ตระหนักรู้ ตระหนักขอบในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังมีการสอดแทรกพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสืบทอดปาป บวชป่า ฯลฯ กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรในการปลูกป่านั้น เพื่อให้ชุมชนได้รู้จักความกตัญญูตวกเวที่ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้าใจหลักปฏิจาสมุปบาทความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ โดยการไม่เบียดเบียนธรรมชาติ เพื่อเป็นการดูแล รักษาและป้องกันภัยที่จะเกิดแก่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประสพสุข พันธูประยูร ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือของไทย” ซึ่งผลการวิจัยก็มีลักษณะเดียวกัน คือ พระสงฆ์ได้ทำกิจกรรม เช่น การปลูกป่า การสร้างฝายชะลอน้ำ การทำแนวป้องกันไฟป่า ซึ่งในการบริหารจัดการได้ใช้หลักอภิปรายธรรมในการปรึกษาหารือสร้างความสามัคคีในหมู่คณะหรือชุมชนในการจัดกิจกรรมร่วมกัน หน่วยงานองค์กรต่างๆ ส่วนพระสงฆ์ได้ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ อริยสัจ ๔ สังคัตถ ๔^{๑๐} และภาวะผู้นำทางใจแก่ชุมชนในการจัดศาสนพิธีกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน เป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ชุมชนได้เข้าใจถึงคุณค่าของธรรมชาติ มุ่งเน้นถึงคุณค่าทางด้านจิตใจมากกว่าคุณค่าทางด้านวัตถุ

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อพุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนาชุมชนและสร้างจิตสำนึกในความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อมกลับคืนสู่ท้องถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่ามีปัจจัยอยู่ ๒ อย่าง คือ ๑. ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ชุมชนและองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน งบประมาณที่คอยอุปถัมภ์เกื้อกูลการจัดหาอุปกรณ์ในการบริหารจัดการ ความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒. ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยทางโครงสร้างทางสังคม ทำให้วิถีชีวิตชุมชนผันแปรไปตามสภาพเศรษฐกิจที่มุ่งพัฒนาทางวัตถุ การแสวงหาผลประโยชน์จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราหรือการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำมาใช้เป็นสิ่งปลูกสร้าง เช่น อาคาร บ้านเรือน ซึ่งโครงสร้างระบบเศรษฐกิจได้สร้างความขัดแย้งและส่งผลกระทบต่อบุคคล ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

^{๑๐} ประสพสุข พันธูประยูร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖).

แม้บทบาทภิกษุสงฆ์ในการเป็นภาวะผู้นำและปฏิบัติศาสนกิจตนเองได้สมบูรณ์ ในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตของชุมชนเริ่มดีขึ้น เพื่อให้รู้จักใส่ใจต่อตนเอง ชุมชน และธรรมชาติให้เกิดปฏิสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน แต่ยังมีปัจจัยบางประการที่อาจจะผลต่อความสำเร็จและล้มเหลวของการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จากการวิจัยพบว่า เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงาน คือ ความเข้าใจในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างภาวะผู้นำชุมชนเพื่อเกิดความสามัคคี การมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังส่งผลทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนได้เข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรยั่งยืน คือ ปุ๋ยชีวภาพจากซากพืชซากสัตว์ สภาพสังคมต่อการดำรงชีวิตกับธรรมชาติ การสร้างอุดมการณ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นเกิดการบูรณาการทั้งความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญา ความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ ขาดการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องและขาดงบประมาณในการบริหารจัดการทรัพยากร เงื่อนไขดังกล่าวได้ส่งผลต่อการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง เพราะฉะนั้นการพัฒนาชุมชนต้องขจัดจุดที่เป็นอุปสรรคขัดต่อการปฏิบัติงาน และเร่งส่งเสริมจุดเด่นให้มีศักยภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติให้ยั่งยืนแก่ชุมชน และเป็นต้นแบบแก่ชุมชนอื่นในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

๖. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

บทบาทในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง ภาพรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๘$) อยู่ในระดับปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่าอยู่ในระดับที่ปฏิบัติมากทุกด้าน พิจารณาในแต่ละด้านพอสรุปได้ดังนี้

๑. การให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก ($\bar{X} = ๓.๙๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ ทานฝึกให้ประชาชนได้ลงมือปฏิบัติการอนุรักษ์ฯ ในพื้นที่จริง เช่น การปลูกป่า การบวชป่า เพื่อเป็นการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รองลงมา ได้แก่ พระสงฆ์ได้แสดงพระธรรมเทศนาพูดคุยให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน รองลงมา ได้แก่ พระสงฆ์ได้จัดให้มีการอบรมด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชน โดยการขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง เช่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง บริษัท SCG ฯลฯ เพื่อเป็นวิทยากร และปฏิบัติงานร่วมกันในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ระดับสุดท้าย ได้แก่ พระสงฆ์ได้ใช้สื่อแผ่นพับ/ป้าย/เอกสาร ในการให้ความรู้การอนุรักษ์ฯ เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง

๒. การดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก ($\bar{X} = 4.09$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า การดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ มีการดำเนินกิจกรรมปลูกป่า/สืบชะตา/บวชป่า โดยอิงอาศัยความเชื่อของคนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองลงมาได้แก่ มีการดำเนินกิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ พระสงฆ์เองในฐานะเป็นผู้นำชุมชน ได้ทำการประสานงานกับหน่วยงานในการทำงานเพื่อชุมชน เพื่อกักเก็บน้ำไว้อุปโภคและบริโภคภายในชุมชน เช่น การเกษตรและปศุสัตว์ ฯลฯ รองลงมา ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมทำแนวป้องกันไฟป่า เพื่อเป็นการป้องกันไฟป่าในช่วงฤดูร้อน โดยการฝึกให้ชุมชนและแกนนำได้รู้วิธีในการป้องกันไฟป่าและวิธีการดับไฟป่าได้อย่างถูกวิธีในระดับสุดท้าย ได้แก่ การดำเนินกิจกรรมจัดทำเวรยามป้องกันรักษาป่า เพื่อป้องกันมิให้เกิดการบุกรุกป่าไม้และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของชุมชน

๓. การประสานงานบุคคล/องค์กรภายนอกเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการประสานงานบุคคล/องค์กรภายนอกเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า การประสานงานบุคคล/องค์กรภายนอกเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การติดต่อประสานงานกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมในการอนุรักษ์ฯ เพื่อได้อบรมและศึกษาแนวทางในการทำงานเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง รองลงมา ได้แก่ มีการติดต่อประสานงานองค์กรเอกชนเข้าร่วมในการอนุรักษ์ฯ เพื่อขอทุนสนับสนุนและกำลังคนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การทำฝายชะลอน้ำ การขอความอนุเคราะห์วิทยากรในการบรรยายวิธีการป้องกันไฟป่า ฯลฯ รองลงมา ได้แก่ การประเมินผลมีความโปร่งใส ยุติธรรม โดยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองลงมา ได้แก่ การติดต่อประสานงานผู้นำชุมชนเข้าร่วมในการอนุรักษ์ฯ เพื่อให้เป็นขวัญและกำลังใจต่อชาวบ้านในการทำงานเพื่อชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และบุคคลที่สำคัญในชุมชน ระดับสุดท้าย ได้แก่ การติดต่อประสานงานนักการเมืองเข้าร่วมในการอนุรักษ์ฯ โดยการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานปกครองท้องถิ่นหรือนักการเมืองระดับจังหวัด ให้เล็งเห็นถึงการ

ทำงานเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

ปัญหาอุปสรรค วิธีการแก้ไขและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มีดังนี้

ปัญหา อุปสรรค

๑. ชุมชนไม่ตระหนักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
๒. คนในชุมชนเห็นแก่ปากท้องและเข้าไปรุกป่าไม้
๓. การนำทรัพยากรธรรมชาติส่งขายให้แก่กลุ่มนายทุน
๔. ชุมชนขาดความรักและหวงแหนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๕. ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๖. ขาดกฎกติกาในสังคม ในการทำงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๗. ขาดเจ้าหน้าที่ในการดูแลพื้นที่ป่าไม้อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

๑. ให้คำแนะนำ อบรม แก่ชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. สร้างความเข้าใจแก่ชุมชนถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับรายงานการวิจัยของ ญัฐวรธรณ์ สุนทรวริทธิโชติ เรื่อง “การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน” ที่ใช้วิธีการพัฒนา บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยการใช้ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก^{๑๑}

๓. ส่งเสริมการหารายได้จากอาชีพเสริม เช่น พัฒนาฝีมือ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๔. สร้างความเข้าใจเพื่อให้เห็นถึงผลกระทบจากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. ใช้คนในชุมชนและหาพันธุ์ไม้ที่เกิดเองธรรมชาติมาปลูกขยายให้กว้างขึ้นหรือการนำทรัพยากรที่ไม่ได้ใช้หรือล้มตายมาปรับให้เหมาะสมกับการอนุรักษ์ เช่น เศษหิน เศษไม้ ฯลฯ

๖. ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ชุมชนช่วยกันดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๗. เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้าไปสร้างความเข้าใจกับชุมชน และดูแลพื้นที่ป่าไม้

ข้อเสนอแนะ

^{๑๑} ญัฐวรธรณ์ สุนทรวริทธิโชติ, “การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน”, รายงานการวิจัย, (กองทุนวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๖).

๑. ช่วยกันประชาสัมพันธ์เรื่องการอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒. ใช้สื่อเป็นตัวแทนให้คนได้รับรู้และช่วยกันอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาทำงานร่วมกับประชาชน
๔. ปลุกฝังค่านิยมใหม่ เพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕. ชุมชนควรสร้างกฎกติกาให้มีการจัดเวรยามในการดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง” โดยการสัมภาษณ์ท่านพระครูสันติพนารักษ์ (บรรลา อุตตสนฺโต)^{๑๒} จากการสัมภาษณ์ท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับศาสนกิจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

กระบวนการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

๑. การให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

วิธีการ

๑. เรียนรู้จากโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้ว
๒. ความเชื่อชาวบ้านยังเชื่อเรื่องผีสิงเทวดาที่คอยดูแลรักษาป่าไม้
๓. เปรียบเทียบสภาพความเป็นอยู่ในอดีตกับปัจจุบัน เพื่อเป็นเครื่องกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔. สอดแทรกกิจกรรมทางด้านพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น บวชป่า สืบชะตาป่า ฯลฯ

๒. การปลูกป่า

วิธีการ

๑. หาพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
๒. ใช้พันธุ์ไม้ในพื้นที่ที่ทนต่อสภาพของดิน น้ำและอากาศของบริเวณนั้นๆ
๓. จัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับฤดูกาล

๔. ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนชาวบ้านในชุมชนและหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมาร่วมทำงาน

๓. การทำพิธีสืบชะตาป่า

วิธีการ

^{๑๒} สัมภาษณ์พระครูสันติพนารักษ์, เจ้าอาวาสวัดพระบาทสร้อย (ห้วยลุด), ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๘.

๑. จัดกิจกรรมเป็นรูปแบบงานประจำปี โดยใช้ความเชื่อตามวิถีชีวิตดั้งเดิมผสมผสานกับแนวคิดด้านอนุรักษ์

๒. เป็นโอกาสที่พระสงฆ์จะได้นำศรัทธาในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ ติดตามผลสำเร็จของการดำเนินงานที่ผ่านมา

๓. ดำเนินงานในลักษณะบูรณาการให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม และได้ประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

๔. การทำแนวป้องกันไฟป่า

วิธีการ

๑. เน้นใช้วัสดุธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น

๒. บริเวณที่เป็นแนวป้องกันไฟป่าจะต้องกวาดให้โล่ง ไม่ให้เป็นเชื้อเพลิง ลดความรุนแรงของไฟป่า

๕. การดูแล รักษาและป้องกันป่า

วิธีการ

๑. ปลุกฝังจิตสำนึกให้กับคนรุ่นใหม่ในด้านการดูแลรักษาและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. นำผลสำเร็จของงานหรือกิจกรรมที่ดำเนินงานแล้ว ยกเป็นตัวอย่างหรือเป็นต้นแบบ

๓. งานหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นแล้ว จะต้องเฝ้าระวัง ดูแล ติดตาม

๔. พระสงฆ์เริ่มดำเนินงานด้านการอนุรักษ์อย่างเต็มที่ จึงเป็นแรงจูงใจสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมไปพร้อมกับศรัทธาชาวบ้านและหน่วยงานภายนอก

๖. สร้างฝายชะลอน้ำ

วิธีการ

๑. หาทำเลที่เหมาะสมในการสร้างฝายบนพื้นที่สูงที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

๒. ใช้วัสดุธรรมชาติเป็นส่วนมาก เช่น ไม้ไผ่ กระสอบดินทราย หิน เพื่อขวางทางน้ำ กักน้ำ

๓. ดำเนินงานในลักษณะการมีส่วนร่วมระหว่างพระสงฆ์ (วัด....) กับชุมชน กับองค์กร

๔. นำความรู้ วิธีการ การทำฝาย มาถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรม

๗. การประสานกับหน่วยงานภายนอก

วิธีการ

๑. ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการประสานงาน

๒. การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมด้านอนุรักษ์ฯ มีผลงานปรากฏเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง

๓. วิธีดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ปัญหา อุปสรรค

๑. การให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

๑. งานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องใช้ระยะเวลาในการทำงานอีกยาวนาน

๒. เกิดความขัดแย้งกับชาวบ้านบางกลุ่มหรือกลุ่มผลประโยชน์

๒. การปลูกป่า

๑. ไฟป่าทำลายต้นไม้และสภาพหน้าดิน

๒. งบประมาณน้อย

๓. กำลังคนในการร่วมงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๔. การอยู่รอดของต้นไม้

๓. การทำพิธีสืบชะตาป่า

๑. ชาวบ้าน บางกลุ่ม เริ่มจะหายไปจากพิธีสืบชะตาป่า

๒. ต้นไม้ที่บวชแล้วมีความสมบูรณ์ สวย หายาก ผู้มาร่วมงานบางคนขอเอาออกไปจากป่า เป็นสมบัติส่วนตัว

การทำแนวป้องกันไฟป่า

๑. บางครั้งไฟป่ามีความรุนแรงมาก เกินกำลังควบคุม

๒. พื้นที่ป่ามีบริเวณกว้าง หากไฟป่าเกิดขึ้นตามพื้นที่ภูเขา การเข้าไปควบคุมมิให้ลุกลามก็จะต้องระวางอันตรายและอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ปฏิบัติหน้าที่

๓. ไฟป่าเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

การดูแล รักษาและป้องกันป่า

๑. กลุ่มมีหลากหลายเพศและวัย

๒. ขาดบุคลากรหรือกลุ่มอาสาสมัครสืบทอดเจตนารมณ์

๖. สร้างฝายชะลอน้ำ

๑. ความไม่แข็งแรงของฝายชะลอน้ำ เพราะทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ท่อน ไม้ไผ่ ฯลฯ

๒. ฤดูแล้งมีฝนตกน้อย ฝายที่ทำเตรียมไว้อาจไม่ได้ใช้ให้เกิดความคุ้มค่า

๗. การประสานกับหน่วยงานภายนอก

การประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่มีปัญหา อุปสรรค เพราะทุกฝ่ายต่างตระหนักดีถึงความสำคัญของการร่วมมือกันอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่มีรูปแบบที่อิงอาศัยทั้งชุมชนและสถาบัน หน่วยงานภายนอกในการแก้ไขปัญหา โดยร่วมกันจัดโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อจะสร้างการมีส่วนร่วมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และ

ศักยภาพของสมาชิกเพื่อให้แก้ปัญหาของชุมชนได้เอง^{๑๓} ในการทำงานของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปางเช่นเดียวกัน

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑.๑ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องของชุมชนและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีงามระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

๑.๒ ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑.๓ ส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณกับผู้นำทางด้านปกครองได้ทำงานได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

๑.๔ ส่งเสริมให้มีกลุ่มพระสงฆ์ เพื่อสร้างเครือข่ายในการทำงานเพื่อการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธ

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑ ควรประสานกับหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

๒.๒ ควรมีการจัดทำแผนส่งเสริมให้มีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน และสรรหางบประมาณในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ รวมถึงการติดตามผลและประเมินผล เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการทำงาน

๒.๓ ควรมีการทำงานร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณกับผู้นำทางด้านปกครองได้ทำงานได้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น และการขอความอนุเคราะห์กับหน่วยงานในการทำงานเพื่อการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

๒.๔ ควรมีแรงกระตุ้นในการทำงานด้านการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

๒.๕ ควรมีการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ทำงานด้านการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติในจังหวัดเดียวกันหรือจังหวัดรอบนอก

๒.๖ ควรประสานงานร่วมกับหน่วยราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรง เพื่อให้สามารถดำเนินการส่งเสริมการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^{๑๓} ชัยยศ อิมสุวรรณ์, “การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต ครุศาสตร์ (พัฒนศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

๒.๗ ควรมีการส่งเสริมเชิงปฏิบัติการแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง และให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการศึกษาวิจัยที่มีการนำหลักธรรมเพื่อมาใช้ในการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

๓.๒ ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธกับการสร้างสุขภาวะแก่บุคคล ชุมชนและประเทศ

๓.๓ ควรมีการศึกษาวเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยในแต่ละพื้นที่ที่มีการทำงานด้านการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติแนวพุทธ เพื่อให้เห็นความแตกต่างทางด้านปัจจัย เงื่อนไข และรูปแบบในการดำเนินงานในแต่ละพื้นที่

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. พุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญการพิมพ์, ๒๕๓๖.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารประกอบการสอนชุดมนุษย์กับสังคม หน่วยที่ ๑๑ - ๑๕. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(๒) วารสาร:

กฤษฎา ให้วฒนานุกูล. “การพัฒนาการบริหารตามหลักธรรมมาภิบาลขององค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (กอสส.)”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘.

อนุวัต กระสังข์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

ชัยยศ อิมสุวรรณ์. “การพัฒนาแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต ครุศาสตร์ (พัฒนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

ณัฐวรรณ สุนทรวริทธิโชติ. “การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน”. รายงานการวิจัย.กองทุนวิจัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๖.

ประสพสุข พันธุ์ประยูร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยสังคม: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

เทศบาลตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.bansa.go.th/aboutus.php> (๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๘)

สาโรช บัวศรี. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ ๔. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.watphongamschool.ac.th/school/download.php> (๑ ธ.ค. ๒๕๕๗)

(๕) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์พระครูสันติพนารักษ์, อายุ ๕๑ ปี, ๓๐ พรรษา, เจ้าอาวาสวัดพระบาทสี่ร้อย (ห้วยลุด), ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง สัมภาษณ์. ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Richard Tanner Pascale and Anthony G. Althos. *The Art of Japanese Management*. New York: Simon & Shuster, 1981.



การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

The Development of Roles and Responsibility In Local Administrative Organizations

จรรยา มหายศนันท์*

สุรพล สุยะพรหม**

โกนิญฐ์ ศรีทอง***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ๑) การกระจายอำนาจยังไม่มีอิสระเพียงพอ ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วม คือ ด้านการวางแผน ขาดการมีส่วนร่วม ด้านการจัดองค์กร เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบในการบริหารของผู้บริหาร ด้านการสั่งการ ต้องมีความโปร่งใสในการออกคำสั่ง ด้านการประสานงาน ต้องเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร และด้านการควบคุม ต้องพึงพาประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ส่วนปัญหาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถเข้าถึงประชาชน ๒) การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ดังนี้ “ด้านการรู้จักผล” การเป็นผู้นำในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “ด้านการรู้จักตน” ปรับองค์กรให้มีคุณธรรม และ “ด้านการรู้จักชุมชน” โดยการให้สงเคราะห์บุคลากรด้วยหลักสัมมาปฏิบัติ ตามลำดับ ๓) การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามองค์ความรู้ที่ได้ “LIGPT Model” ดังนี้ L = Learning เพิ่มการเรียนรู้ ค้นปัญหา/สาเหตุ ความต้องการขององค์กร/ท้องถิ่น และศักยภาพของพนักงาน I = Importance ให้ความสำคัญกับภารกิจ G= Goal กำหนดเป้าหมาย การทำงาน อย่างมีสาเหตุ วัตถุประสงค์ P= Participation สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบทบาทการบริหารทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร T=Transparency มีความโปร่งใส ประชาชนตรวจสอบได้

คำสำคัญ : การพัฒนา, บทบาทและหน้าที่, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

* หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The main objectives of this dissertation were 1) to study general states of the problems towards development of roles and responsibilities in an organization's administration, 2) to study an integration of Buddhist principles for development of roles and responsibilities in local administrative organizations, and 3i) to present the guidelines to develop roles and responsibilities in local administrative organizations. Methodology were the qualitative research, by in-depth interview and quantitative research, by questionnaire. Findings of this study were concluded as follows: 1) the decentralization was not enough. people lack participation in administration. In planning, it lacks public participation; for organizing, it is only the role and responsibilities of administrators; it should be transparent in directing; for coordinating, it is duty of administrators; for controlling, it needs public participation in inspection. With regard to the problems, local administrative organizations, lack of coordination with the related persons and agencies. The overall an integration of Buddhist principles (Sappurisadhamma) The guidelines to develop roles and responsibilities in local administrative organizations. These could be presented as LIGPT. model as: L=Learning, there should plan reasonably by knowing the law. I= Importance, The availability of Plan Workplace policies. G = Goal, A cause How to get results Budget allocation P=Participation, there should create public participation by knowing the law. T=Transparency, the people to examine and monitor various activities carried out by local administrative organizations.

Keywords: Development, Roles and Responsibilites, Local Government
Administrative Organizations

๑. บทนำ

การจัดตั้งองค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อกระจายอำนาจบริหารไปสู่ท้องถิ่น โดยกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลางในขอบเขตการกำกับดูแล ให้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น มีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการกำกับดูแล เพื่อป้องกันมิให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อน และเพื่อเป็นหลักประกันแก่ราษฎร ในท้องถิ่นว่าจะได้รับการบริการสาธารณะอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

การพัฒนabatบาทหน้าที่ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^๑ จำเป็นต้องนำหลักสัปปุริสธรรม
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “การพัฒนabatบาทและหน้าที่ในการบริหารงาน ขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น” เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนabatบาทและหน้าที่ในการบริหารงานของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการพัฒนabatบาทและหน้าที่ในการ
บริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๒ เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนabatบาทและหน้าที่ในการ
บริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนabatบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนabatบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็น
งานวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) และงานวิจัยปริมาณ (Quantitative Research)
โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๓.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ๑) แนวคิด
เกี่ยวกับการพัฒนา ๒) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับabatบาทและหน้าที่ ๓) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการ
บริหาร ๔) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๕) หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนา

๓.๒ **ผู้ให้ข้อมูลหลัก** การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสุ่มแบบเจาะจงเลือกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์

๓.๓ **ประชากร** ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และเจ้าพนักงานระดับ
ปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน ๔๕๒ คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย “การพัฒนabatบาทและหน้าที่ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการ
สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพไปสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) และนำผลที่ได้ไปทำการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการสร้างแบบสอบถาม
(Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

^๑ อธิวุฒิ หมั่นมี, “มิติใหม่ของการบริหารองค์กรภาครัฐ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่
๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗): ๗๙.

๕. ผลการวิจัย

๕.๑ สรุปสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สรุปจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ดังนี้

ด้านการวางแผน ควรเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี มีการบริหารจัดการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงสร้างที่กระชับนำระบบเทคโนโลยีในการให้บริการประชาชน **ด้านการจัดการองค์กร** การบริหารงานบุคคล ตามกรอบของกฎหมายในการบริหารจัดการ ได้แก่ การบังคับบัญชาตามสายงาน **ด้านการสั่งการ** ด้วยลายลักษณ์อักษรและวาจา เพื่อลดปัญหาและป้องกันข้อผิดพลาด **ด้านการประสานงาน** ในการกำหนดนโยบายและแผนงาน ต้องร่วมกันจัดทำและปฏิบัติตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ **ด้านการควบคุม** ผู้บริหารมีการควบคุมนโยบาย ผ่านการจัดทำแผน และยุทธศาสตร์ต่างๆ

สรุปจากแบบสอบถาม พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน รองลงมาได้แก่ ด้านการสั่งงาน ด้านการควบคุม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการประสานงาน ตามลำดับ

๕.๒ ผลวิเคราะห์การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พบว่า บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักสัปปริสธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ข้อที่ว่า “ด้านการรู้จักผล (อัตถัญญตา)” รองลงมาได้แก่ “ด้านการรู้จักตน (อัตตัญญตา)” และด้านที่มีค่าน้อยที่สุดได้แก่ข้อที่ว่า “ด้านการรู้จักชุมชน (ปุริสัญญตา)” ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านการรู้จักเหตุ (อัมมัญญตา) พบว่า การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ได้แก่ว่า “มีบทบาทส่งเสริมกิจกรรม ฝึกอบรมพัฒนาการทำงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”

ด้านการรู้จักผล (อัตถัญญตา) บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ในการส่งเสริมกิจกรรมการฝึกอบรมพัฒนาการทำงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านการรู้จักตน (อัตตัญญตา) พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ในการปรับปรุงตนให้มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริตต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้านการรู้จักประมาณ (มัตตัญญูตา) พบว่า บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ในการเสนอแนะให้ความเห็นชอบงานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินงานอยู่ด้วยการกำหนดจุดแข็ง

ด้านการรู้จักเวลา (กาลัญญูตา) พบว่า บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ในการรับทราบปัญหาและเข้าประชุมปรึกษาหารือแนวทางการทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเหตุผล

ด้านการรู้จักชุมชน (ปริสัญญูตา) พบว่า บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก โดยมีบทบาทสงเคราะห์ช่วยเหลือบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยหลักสัมมาปฏิบัติ

ด้านการรู้จักบุคคล (บุคคลัญญูตา) พบว่า บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก มีบทบาทในการยกย่องบุคคลที่ควรยกย่องในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการแต่งตั้งและให้รางวัลปลอบใจ

๗. อภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคลากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก โดยเฉพาะการวางแผน (Planning) การสั่งงาน (Commanding) ด้านการควบคุม (Control) การประสานงาน (Coordination) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐ วัฒนพานิช** ได้วิจัยเรื่อง “การปรับพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗” พบว่า จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือ เริ่มจากการใช้ปัญญาเพื่อพัฒนา “ตนเอง” และเชื่อว่ามนุษย์ ทุกคนในโลกนี้เป็นผู้ที่ฝึกตนและพัฒนาตนได้ ให้เกิดปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปในทางบวกโดยในการจะนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาใช้จะต้องทำความเข้าใจในหลักดังกล่าวให้ดีและมีความเข้าใจในลักษณะของมนุษย์ในองค์กรศึกษาถึงระบบบริหาร การจัดรูปแบบขององค์กร สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กรมา^๒

๑) ด้านการวางแผน พบว่า อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า คณะผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมีการพบปะกับประชาคมท้องถิ่น เพื่อแถลงนโยบายและผลการดำเนินงาน

^๒ณัฐ วัฒนพานิช, “การปรับพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗”, วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑).

ระยะๆ เช่นทุกสามเดือนหรือหกเดือนซึ่งจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น และประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำระบบการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์มาใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยปรับปรุงระบบการบริหารงานที่เน้นผลลัพธ์จากการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะมีขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจนและมีการจัดทำตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริหารจะต้องจัดทำแผนปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารท้องถิ่น เพื่อให้บริการที่จัดให้แก่ประชาชนมีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงระบบการคลังท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานรายได้ที่เพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการใช้จ่ายเงินรายได้อย่างคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ซึ่ง **เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale)** เชื่อว่าประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมจะทำให้เกิดการเรียนรู้แตกต่างกับประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม โดยสามารถติดตามตรวจสอบ ประเมินผลความสำเร็จของโครงการได้จากการดำเนินงานและใช้จ่ายงบประมาณด้านปริมาณ คุณภาพ เวลา และค่าใช้จ่าย

๒) ด้านการจัดการองค์กร พบว่า อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดให้มีแผนผังองค์กร โครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ปรากฏชัดเจนตามหลักการ ดูแลกำกับกฎระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บุคลากรปฏิบัติงานตรงตามเวลา ให้คำแนะนำแก่บุคลากรให้รู้จักธรรมเนียม กฎระเบียบ และวิธีการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พรชนก ทองลาด** ได้วิจัยเรื่อง “อิทธิพลของพรหมวิหารธรรมที่มีต่อความพึงพอใจในการทำงานและการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานเซรามิกในภาคเหนือตอนบน” ว่า การปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานเซรามิกในภาคเหนือตอนบน ตัวแปรสาเหตุที่ส่งผลทางตรงต่อการปฏิบัติงานมากที่สุดเรียงตามลำดับคือ การบริหารด้วยมุทิตา อุเบกขา เมตตา^๓

๓) ด้านการสั่งการ พบว่า อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการแต่งตั้งบุคลากรตามกฎระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ปฏิบัติงานตามเป้าหมาย การสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษรมีหนังสือนำไปบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กิ่งดาว จินดาเทวิน** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาและพัฒนารูปแบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในจังหวัดอุดรธานี” ว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยการวิเคราะห์ปัจจัยหลักและการสกัดปัจจัย พิจารณาค่าโอเคน มากกว่า ๑ ได้ ๗ ปัจจัยหลักและตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่มและแต่ละปัจจัยมีหลักความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และผลการประชุมผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับ อบต. ในจังหวัดอุดรธานี ได้ปัจจัยหลัก ๗ องค์ประกอบ

^๓พรชนก ทองลาด, “อิทธิพลของพรหมวิหารธรรมที่มีต่อความพึงพอใจในการทำงานและการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานเซรามิกในภาคเหนือตอนบน”, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐).

ประกอบด้วยปัจจัยหลักเดิม ๖ องค์ประกอบ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า^๔

๔) ด้านการประสานงาน พบว่า การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารมีเทคนิคการประสานงานกับบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงลึก เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดความตั้งใจทำงาน มีวิสัยทัศน์ในการแสดงภาวะผู้นำในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกระบวนการทำงานตามลำดับขั้นตอนที่รวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย** ได้วิจัยเรื่อง “อิทธิพลของพฤติกรรมผู้นำ วัฒนธรรมการทำงานในองค์กร และกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ” ว่า พฤติกรรมผู้นำสร้างความเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการทำงานในองค์กรเน้นการปรับตัว กิจกรรมการฝึกอบรม และกิจกรรมการพัฒนาของพนักงานมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ^๕

๕) ด้านการควบคุม พบว่า การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการกำกับดูแลบุคลากรกฎระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นาคม ธีรสุวรรณจักร** ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี” ว่ารูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า^๖

การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ผู้วิจัยได้นำหลักธรรมมาบูรณาการการพัฒนาบทบาทและหน้าที่ อย่างเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาโดยการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการสภาพแวดล้อม ความต้องการของชุมชน สังคม) รู้เรา (ความรู้ ความสามารถ ความพร้อมขององค์กร ผู้บริหาร บุคลากร) การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหาร ซึ่งเป็นตัวแทนองค์กร ต้องมีการวางแผนงาน อย่างมีเหตุ รู้ผล รู้จักบุคลากร รู้จักพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กร สามารถคาดการณ์ ปัญหาและผลกระทบที่จะตามมา ผู้วิจัยจึงพบว่า การ

^๔กิงดาว จินดาเทวิน, “การศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต) ในจังหวัดอุดรดิตถ์”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๒).

^๕เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย, “อิทธิพลของพฤติกรรมผู้นำ วัฒนธรรมการทำงานในองค์กรและกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ”, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒).

^๖นาคม ธีรสุวรรณจักร, “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔).

พัฒนาบทบาทและหน้าที่ในการบริหารขององค์กรปกครองท้องถิ่น โดยการเพิ่มการเรียนรู้ให้มีความสำคัญกับการกิจศักยภาพบุคลากรและความต้องการของประชาชน ตามองค์ความรู้ที่ได้ คือ “LIGPT. Model” ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาบทบาทและหน้าที่



L = Learning เพิ่มการเรียนรู้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเพิ่มการเรียนรู้ การค้นปัญหา/หาสาเหตุ ความต้องการขององค์กร/ท้องถิ่น และปัจจัยต่าง ๆ ในการวางแผน จัดความพร้อม เรียนรู้สภาพองค์กร อย่างมีเหตุในการใช้กฎระเบียบข้อบังคับ คำสั่ง รู้จักผลและการให้โอกาสอย่างมีเหตุ มีเป้าหมาย รู้แนวทางผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และรู้จักท้องถิ่น รู้จักบุคลากร ด้วยการสั่งการอย่างโปร่งใส ชัดเจน ทั้งแผนระยะสั้น แผนระยะยาว

I = Importance ให้ความสำคัญกับการกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการกิจการงานขององค์กร ความพร้อม อัตรากำลังขององค์กร ความต้องการของประชาชน แผนพัฒนาท้องถิ่น นโยบายการทำงาน กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

G = Goal กำหนดเป้าหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบาย เป้าหมายการทำงานอย่างมีสาเหตุ รู้ผลที่จะได้รับ สามารถจัดสรรงบประมาณได้ ทันต่อกำหนดระยะเวลา และความต้องการของประชาชน ฟังเสียงประชาชนในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

P = Participation สร้างการมีส่วนร่วม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบทบาทการบริหารทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร เพื่อให้นโยบายแผนงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย สร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของท้องถิ่น เรียนรู้องค์กร

T = Transparency มีความโปร่งใส บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน มีการแถลง แสดงนโยบาย โครงการ กิจกรรม ให้ประชาชนรับรู้ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลโดยภาคประชาชน ว่าเป็นไปตามแผน โปร่งใสหรือไม่อย่างไร ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ คุณ และโทษ ของบทบาทการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔. ข้อเสนอแนะ

๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนาบทบาทและหน้าที่การเข้าถึงประชาชนให้ได้ เพื่อลดช่องว่างและปัญหาหาระหว่างราษฎร์ รัฐ ตามตัวแบบ “LIGPT. Model” บูรณาการหลักการเพื่อพัฒนาบทบาทและหน้าที่การบริหารงาน ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ คือ **ด้านการวางแผน** หมายถึง ผู้บริหารต้องมีความพร้อมในการประชุม การวางแผน ยึดถือกฎระเบียบในการบริหารงาน **ด้านการจัดองค์การ** หมายถึง ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในกฎระเบียบ ข้อบังคับ ขอบเขตการทำงาน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับองค์กร **ด้านการสั่งการ** หมายถึง ผู้บริหารต้องแสดงเจตจำนงให้เห็นถึงความโปร่งใสการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบได้ **ด้านการประสานงาน** หมายถึง ผู้บริหารร่วมกันจัดทำแผนงานและแนวทางการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กร **ด้านการควบคุม** หมายถึง ผู้บริหารทุกระดับสามารถวิเคราะห์ปัญหาและเลือกปัญหาที่เหมาะสมเพื่อนำมากำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน และแก้ปัญหาสาธารณะ หรือปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน เป็นต้น

๔.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ด้านวางแผน การพัฒนาบทบาทและหน้าที่ ผู้บริหาร ระดับปฏิบัติการ และภาคประชาชน จะต้องร่วมคิดร่วมวางแผน **ด้านการจัดองค์การ** ผู้บริหาร จะต้องร่วมคิดร่วมกันจัดองค์กรให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ **ด้านการสั่งการ** แสดงออกถึงความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน **ด้านการประสานงาน** เพื่อให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำของทุกฝ่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน **ด้านการควบคุม** เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานตามนโยบาย โครงการ แผนงานของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น

บรรณานุกรม

(๑) วารสาร:

ธิตวุฒิ หนัณมี. “มิติใหม่ของการบริหารองค์ภครฐ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ณรัฐ วัฒนพานิช. “การปรับพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักสัปปุริสธรรม ๗”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑.

พรชนก ทองลาด. “อิทธิพลของพรหมวิหารธรรมที่มีต่อความพึงพอใจในการทำงานและการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานเซรามิกในภาคเหนือตอนบน”. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

กิ่งดาว จินดาเทวิน. “การศึกษาและพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต) ในจังหวัดอุดรดิถ์”. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๒.

เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. “อิทธิพลของพฤติกรรมผู้นำ วัฒนธรรมการทำงานในองค์การและกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลลการปฏิบัติงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ”, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๒.

นาคม ธีรสวรรณจักร. “รูปแบบการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดราชบุรี”. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชี
ภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานสนับสนุน
ภารกิจฝ่ายการเมือง

Factors Affecting The Level of Internal Control of The
Accounting Information Systems on The Government
Fiscal Management Information System In The
Political Support Mission Agencies

ธารินี เณรวงศ์*

วรกร แซ่มเมืองปัก**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุมของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (๒) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระหว่างประเภทหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่แตกต่างกัน ต่อปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุม และระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานกองคลังของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง ๓ หน่วยงาน จำนวน ๒๐๘ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งได้รับการตอบกลับจำนวน ๑๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๑ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าสถิติ F-test (ANOVA), ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation) และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression Analysis)

ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองโดยรวมมีระดับการปฏิบัติที่ดี ซึ่งปัจจัยด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหารมีระดับการปฏิบัติที่ดีสูงสุดรองลงมาด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน, ด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร, ด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบและด้านโครงสร้างของหน่วยงานตามลำดับ โดยพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงานและปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการ

* หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

พัฒนาด้านบุคลากรนอกจากนี้ยังพบว่าประเภทหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่ต่างกัน จะมีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม และระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแตกต่างกัน

คำสำคัญ: การควบคุมภายใน, ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ

ABSTRACT

The objective of the research, first to study on the relation between the control environments factors and the level of internal control of the accounting information systems; on the Government Fiscal Management Information system. Second, to study on the different levels of internal control related to the control environments factors and the level of internal control of the accounting information system; on the Government Fiscal Management Information system. The representative populations were the officers of finance department in the political support mission agencies, totaling 3 divisions, 208 peoples. The research tools were 192 questionnaires, with a return rate of 92.31 percent. Descriptive statistic, frequency and percentage, were used for data explanation while inferential statistic, F-test (ANOVA), Pearson correlation, multiple regressions were used for hypothesis testing.

The findings of this research indicated the overall practice on control environments factors of the political support mission agencies is good. The philosophy and operating style of management are in the highest level followed by the Integrity and ethics of management and operation, human resource policies and practices, assignment of authority and responsibility, and organizational structure respectively. Also the research has shown the important factor that affected to the level of internal control of the accounting information system were organization structure factor, human resource policies and practices factor. Other than that the different levels of the political support mission agencies will lead to the different factors of environments control and the level of internal control of the accounting information system; on the Government Fiscal Management Information system.

Keywords: Internal Control, The Government Fiscal Management Information System.

๑. บทนำ

การบริหารนโยบายเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตและมีเสถียรภาพได้นั้น^๑ นอกจากความรู้ความสามารถของผู้บริหารแล้ว สิ่งจำเป็นที่สุดอีกอย่างหนึ่งคือ ข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ ที่จะต้องมีอย่างครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัยและรวดเร็วทันต่อการตัดสินใจ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายและมาตรการได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด รัฐบาลไทยได้มีการปฏิรูประบบการดำเนินงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐให้มีความโปร่งใสในการตัดสินใจรวมทั้งมีวิธีทำงานที่รวดเร็วและคล่องตัวเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม รัฐบาลจึงได้มีนโยบายพัฒนา การบริหารงานให้ก้าวสู่แนวทางของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) เพื่อให้รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปฏิรูประบบราชการไทย รวมถึงเป็นกลไกศูนย์กลางในการพัฒนาระบบงานทางอิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ในอนาคต โดยได้ริเริ่มให้มี “ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์” หรือระบบ GFMS (Government Fiscal Management System) เป็นกรดำเนินงานปรับปรุงระบบการจัดการด้านการเงินการคลังของภาครัฐให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ เพื่อปรับกระบวนการดำเนินงานและการจัดการภาครัฐด้านการงบประมาณ การบัญชี การจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่าย^๒ และการบริหารทรัพยากรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันนโยบายปฏิรูปราชการที่เน้นประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน รวมทั้งมุ่งหวังให้เกิดการใช้ทรัพยากรภายในองค์กรอย่างคุ้มค่าเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสถานภาพการคลังภาครัฐที่ถูกต้องรวดเร็ว สามารถตอบสนองนโยบายการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ

การนำระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (GFMS)^๓ มาใช้ในหน่วยงานภาครัฐย่อมส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับข้อมูลทางบัญชีซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลที่สำคัญของหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากการนำเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเงินการคลังภาครัฐจะช่วยให้การเพิ่มประสิทธิภาพของข้อมูลทางบัญชีให้มีความรวดเร็ว เชื่อถือได้ถูกต้องและแม่นยำ เพื่อให้รัฐบาลนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจในการบริหารของประเทศ แต่การนำเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเงินการคลังภาครัฐก็อาจมีความเสี่ยงและข้อผิดพลาดได้เนื่องจากการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์จะขาดผลที่สามารถมองเห็นได้จากการประมวลผลของคอมพิวเตอร์ และถ้าข้อมูลที่บันทึกเข้าไปในระบบมีข้อผิดพลาดก็จะทำให้ระบบประมวลผลออกมาเป็นผลลัพธ์ที่ผิด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหาร ทำให้เกิดการตัดสินใจผิดและเสียหายใน

^๑ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.gfms.go.th>. [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗]

^๒ นิธิชา ขอยสกุล, “ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางด้านงบประมาณและการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๓๔

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ด้านการบริหารประเทศได้ ที่สำคัญอาจเกิดการทุจริตการประพฤติไม่ชอบในระบบการบริหารงาน การเงินการคลังภาครัฐ (GFMIS) เช่นการลักลอบ การทำลาย การขโมย และเมื่อกระทำแล้วมักจะจับผู้กระทำผิดได้ยากและเกิดความเสียหายสูงกว่าการทุจริตในระบบมีอย่างมากรวมถึงการเข้าถึงข้อมูลและโปรแกรมคอมพิวเตอร์จะทำได้ง่ายทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายอาจเกิดจากการขาดการควบคุมภายในที่ดีในระบบงานที่พัฒนาขึ้นไม่มีการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานและวิธีการควบคุมภายในที่ดีตั้งแต่แรกรวมถึงไม่ให้ความสำคัญกับระบบการควบคุมภายในที่ดี^๔

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินซึ่งเป็นทีมส่วนราชการหลักของโครงการบริหารงาน การเงินการคลังภาครัฐ (GFMIS)^๕ และเป็นหน่วยงานที่กำหนดระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ. ๒๕๔๔ ขึ้นเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐนำ มาตรฐานการควบคุมภายในไปใช้เป็นแนวทางในการวางระบบการควบคุมภายใน และกำหนดให้ หน่วยงานภาครัฐประเมินการควบคุมภายในแล้วรายงานต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้กำกับ ดูแล และคณะกรรมการตรวจสอบอย่างน้อยปีละครั้ง เพื่อปรับปรุงการควบคุมภายในให้มี ประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเสี่ยงที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ จึงได้นำ มาตรฐานดังกล่าวมาใช้ในการประเมินการควบคุมระบบสารสนเทศทางการบัญชีของหน่วยงาน ราชการที่มีการควบคุมอยู่ในปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่าระบบสารสนเทศมีความสำคัญมากในปัจจุบัน เพราะก่อให้เกิดมูลค่าทาง เศรษฐกิจโดยเฉพาะในด้านการตัดสินใจทางกลยุทธ์ขององค์กรที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล ที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ ดังนั้นในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมภายในเพื่อ กำหนดวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นการป้องกันการเกิดความผิดพลาดในทุกขั้นตอนของการประมวลผล และการตรวจสอบคุณภาพของสารสนเทศที่ออกจากระบบ ซึ่งการควบคุมภายในและการจัดวาง ระบบการควบคุมภายในนั้น ผู้บริหารควรเลือกให้เหมาะสมกับลักษณะ ขนาดของหน่วยงาน โดย การออกแบบการควบคุมเริ่มจากการทำความเข้าใจกับภารกิจ วัตถุประสงค์ระดับหน่วยรับตรวจและ ระดับกิจกรรม มาตรฐานการควบคุมภายใน กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบข้อบังคับที่ เกี่ยวข้องกับการควบคุมภายในด้วย จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญ ของการควบคุมภายในซึ่งมีปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมซึ่งเป็นรากฐานที่ สำคัญและเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์ประกอบการควบคุมอื่นหรือการควบคุมที่มีอยู่มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น จึงศึกษาในปัจจัยดังกล่าวเพื่อจะช่วยให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายใน ระบบสารสนเทศทางการบัญชีและสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการ

^๔ ภัทรพล ใจเย็น, “การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๖๗.

^๕ ธนพร ชูจิตต์ประชิต, “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการ”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาบัญชี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๐.

ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหน่วยงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุมของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง ต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ

๒. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ประเภทยของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่แตกต่างกันจะมีปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุม และระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแตกต่างกัน

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานกองคลังของหน่วยงานที่สนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง ๓ หน่วยงาน ประกอบด้วย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี รวมทั้งสิ้น ๒๐๘ คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) โดยใช้วิธีวิจัยแบบการสำรวจผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการสอบถามผู้ปฏิบัติงานกองคลังของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานกองคลังของหน่วยงานที่สนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง ๓ หน่วยงาน จำนวน ๒๐๘ คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากประชากรทั้งหมด จำนวน ๒๐๘ คน โดยหลังจากดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนแล้ว พบว่าสามารถเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้ ๑๙๒ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๓๑

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. วิธีการจัดทำข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว จึงทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามทั้งหมด นำมาลงรหัส (Coding) เพื่อนำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

๒. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ปฏิบัติงานกองคลัง (ส่วนที่ ๑ ของแบบสอบถาม) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๓. วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุมที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชี (ส่วนที่ ๒ ของแบบสอบถาม) และระดับการควบคุม

ภายในของระบบสารสนเทศทางการบัญชี (ส่วนที่ ๓ ของแบบสอบถาม) โดยการนำเสนอในรูปแบบตารางควบคู่กับการบรรยายและสรุปผลการวิจัยโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๔. ทดสอบสมมติฐาน โดยทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุมต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression Analysis) และทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีมากกว่า ๒ กลุ่ม (F-test) และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ก็จะมีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ได้แก่

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ปฏิบัติงานกองคลังประกอบด้วยประเภทหน่วยงานระดับการศึกษา ระยะเวลาในการรับราชการ วุฒิการศึกษา ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)

๒) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม (ที่มีผลต่อระดับการควบคุมระบบสารสนเทศทางการบัญชี) ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร ความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน การกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ โครงสร้างของหน่วยงาน และนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร

๓) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมภายใน ๒ ด้าน ประกอบด้วย ด้านการควบคุมทั่วไป และด้านการควบคุมระบบงาน

๔) ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

๕. ผลการวิจัย

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมพบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมโดยรวมและรายด้านมีระดับการปฏิบัติที่ดี โดยด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหารมีระดับการปฏิบัติที่ดีสูงสุดรองลงมาด้านความซื่อสัตย์ และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงานด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากรด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ และด้านโครงสร้างของหน่วยงานตามลำดับ

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (GFMS) พบว่าผู้ปฏิบัติงานมีความคิดเห็นระดับ

การควบคุมภายในระบบสารสนเทศ ทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (GFMIS) โดยรวมและรายด้านมีระดับการการควบคุมภายในที่ดีพอควร

๓. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจากสมมติฐานการ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
๑. ด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร	๒.๕๓	๐.๕๓	ดี
๒. ด้านความซื่อสัตย์ และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน	๒.๔๒	๐.๔๖	ดี
๓. ด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ	๒.๓๒	๐.๕๕	ดี
๔. ด้านโครงสร้างของหน่วยงาน	๒.๒๗	๐.๕๓	ดี
๕. ด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร	๒.๓๖	๐.๕๔	ดี
โดยรวม	๒.๓๘	๐.๔๔	ดี

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานกองคลังในหน่วยงานที่สนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมโดยรวม มีระดับการปฏิบัติที่ดีและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุมทุกด้านอยู่ในระดับที่ดี

ตารางที่ ๒ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างตัวแปรอิสระเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุม กับตัวแปรตามเป็นระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (GFMIS) โดยรวม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุม	ระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ GFMIS		P-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคาดเคลื่อนมาตรฐาน	
ปัจจัยด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร	๐.๐๑๖	๐.๐๗๔	๐.๘๒๔
ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน	๐.๑๗๓	๐.๑๐๔	๐.๐๙๖
ปัจจัยด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ	๐.๐๖๓	๐.๐๘๙	๐.๔๗๗
ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน	๐.๒๓๘	๐.๐๙๙	๐.๐๑๘*
ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร	๐.๒๗๒	๐.๐๘๘	๐.๐๐๒*

$R = ๐.๖๙๒$ $\text{Adjusted } R^2 = ๐.๔๖๕$ $SE_{est} = ๐.๓๗๒$ $a = ๐.๓๙๗$ $F = ๓๔.๑๓๗$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๒ พบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน และปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (GFMIS) โดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีระดับนัยสำคัญที่สังเกตได้ (P-value) ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($P\text{-value} < 0.05$)

ตารางที่ ๓ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุม กับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบ GFMIS ด้านการควบคุมทั่วไป

ปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุม	ระดับการควบคุมภายใน		P-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคาดเคลื่อนมาตรฐาน	
๑. ปัจจัยด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร	๐.๐๑๑	๐.๐๗๒	๐.๘๘๒
๒. ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน	๐.๒๓๒	๐.๑๐๑	๐.๐๒๓*
๓. ปัจจัยด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ	๐.๐๖๙	๐.๐๘๖	๐.๔๒๘
๔. ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน	๐.๒๕๔	๐.๐๙๗	๐.๐๑๐*
๕. ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร	๐.๒๑๒	๐.๐๘๖	๐.๐๑๔*

$$R = 0.702 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.479 \quad SE_{est} = 0.362 \quad a = 0.353 \quad F = 36.171$$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๓ พบว่า ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน และปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบ GFMIS ด้านการควบคุมทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีระดับนัยสำคัญที่สังเกตได้ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($P\text{-value} < 0.05$)

ตารางที่ ๔ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุมกับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบ GFMIS ด้านการควบคุมระบบงาน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุม	ระดับการควบคุมภายใน		P-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคาดเคลื่อนมาตรฐาน	
๑. ปัจจัยด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร	๐.๐๒๒	๐.๐๘๙	๐.๘๐๓
๒. ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน	๐.๑๑๕	๐.๑๒๕	๐.๓๕๗
๓. ปัจจัยด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ	๐.๐๕๘	๐.๑๐๖	๐.๕๘๙
๔. ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน	๐.๒๒๓	๐.๑๒๐	๐.๐๖๔
๕. ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาบุคลากร	๐.๓๓๒	๐.๑๐๖	๐.๐๐๒*
R = ๐.๖๒๓ Adjusted R ^๒ = ๐.๓๗๒ SE _{est} = ๐.๔๔๘ a = ๐.๔๔๒ F = ๒๓.๖๕๑			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔ พบว่า ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาบุคลากร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบ GFMIS ด้านการควบคุมระบบงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่สังเกตได้ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (P-value < ๐.๐๕)

ตารางที่ ๕ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม โดยรวมและเป็นรายด้าน ของผู้ปฏิบัติงานกองคลังในหน่วยงานที่สนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมือง ที่มีประเภทหน่วยงานต่างกัน

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม	แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P-value
ด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑.๗๕๕ ๕๐.๘๔๔ ๕๒.๖๐๐	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๐.๘๗๘ ๐.๒๖๙	๓.๒๖๓	๐.๐๔๐*
ด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑.๗๑๙ ๓๘.๕๘๐ ๔๐.๒๙๙	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๐.๘๖๐ ๐.๒๐๔	๔.๒๑๑	๐.๐๑๖*
ด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๘.๔๗๘ ๔๙.๗๒๗ ๕๘.๒๐๕	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๔.๒๓๗ ๐.๒๖๓	๑๖.๑๐๔	๐.๐๐๐*
ด้านโครงสร้างของหน่วยงาน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๖.๙๙๗ ๔๗.๒๔๓ ๕๔.๒๓๙	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๓.๔๙๘ ๐.๒๕๐	๑๓.๙๙๕	๐.๐๐๐*
ด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๗.๔๒๐ ๔๗.๕๙๕ ๕๕.๐๑๕	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๓.๗๑๐ ๐.๒๕๒	๑๔.๗๓๓	๐.๐๐๐*
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๓.๕๗๒ ๓๒.๙๗๙ ๓๖.๕๕๑	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๑.๗๘๖ ๐.๑๗๔	๑๐.๒๓๕	๐.๐๐๐*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๕ ผลการทดสอบค่า F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) โดยรวมและรายด้าน พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่สังเกตได้ (P-value) ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (P-value < ๐.๐๕) แสดงว่า ประเภทหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่ต่างกัน จะมีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมโดยรวมแตกต่างกัน

ตารางที่ ๖ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ โดยรวมและเป็นรายด้านของผู้ปฏิบัติงานกองคลังในหน่วยงานที่สนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่มีประเภทหน่วยงานต่างกัน

ระดับการควบคุมภายใน ระบบสารสนเทศทางการ บัญชีภายใต้ระบบ GFMS	แหล่งของ ความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	P- value
ด้านการควบคุมทั่วไป	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๔.๘๗๔ ๔๓.๓๑๘ ๔๘.๑๙๑	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๒.๔๓๗ ๐.๒๒๙	๑๐.๖๓๒	๐.๐๐๐*
ด้านการควบคุมระบบงาน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๒.๑๘๙ ๕๘.๘๑๒ ๖๑.๐๐๑	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๑.๐๙๔ ๐.๓๑๑	๓.๕๑๗	๐.๐๓๒*
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๓.๓๘๗ ๕๖.๐๑๓ ๕๙.๔๐๐	๒ ๑๘๙ ๑๙๑	๑.๖๙๓ ๐.๒๙๓	๖.๙๕๖	๐.๐๐๑*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๖ ผลการทดสอบค่า F-test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance : ANOVA) โดยรวมและรายด้าน พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่สังเกตได้ ต่ำกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($P\text{-value} < ๐.๐๕$) แสดงว่า ประเภทหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่ต่างกัน จะมีระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (GFMS) โดยรวมแตกต่างกัน

๖. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ (GFMS) พบว่าหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองมีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมโดยรวมที่ดี โดยด้านปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหารมีระดับการปฏิบัติที่ดีสูงสุดรองลงมาด้านความซื่อสัตย์ และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงานด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากรด้านการกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และด้านโครงสร้างของหน่วยงานตามลำดับ

การวิเคราะห์ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมโดยรวมและรายด้าน จะพบว่า ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงานและปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากรเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้

การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ โดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธนพร ชูจิตต์ประชิด^๖ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมภายใน ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน กับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีพบว่า มีความสัมพันธ์กัน และในส่วนของทฤษฎีการวิเคราะห์รายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ ด้านการควบคุมทั่วไป ได้แก่ ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงานและปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธนพร ชูจิตต์ประชิด^๗ ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการ ผลการวิจัยพบว่า เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุมภายใน ปัจจัยด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงานกับระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้ระบบ GFMS ด้านการควบคุมทั่วไป พบว่า มีความสัมพันธ์กัน และในด้านการควบคุมระบบงาน ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุภาพร ยอดธรรมา^๘ พบว่าการพัฒนาการดำเนินงานการควบคุมภายในโดยใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการและกระบวนการนิเทศภายในงาน ช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงาน มีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการติดตามและการนิเทศภายในงานอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่มีความรู้ความเข้าใจสามารถดำเนินงานได้อย่างถูกต้องเป็นปัจจุบัน และช่วยให้การพัฒนางานบรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้น จากผลการวิจัยหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองควรให้ความสำคัญในการจัดโครงสร้างหน่วยงานและสายงานการบังคับบัญชาที่มีความเหมาะสมและชัดเจน มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนและเหมาะสม รวมถึงการให้นโยบายในการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากรที่ชัดเจนและดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายในการบริหารและส่งผลให้ผู้บริหารสามารถบริหารงานได้ง่ายขึ้น อีกทั้งการพัฒนาด้านบุคลากรอย่างสม่ำเสมอส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีการพัฒนาความรู้ควบคู่กับการให้ความสำคัญของการควบคุมภายในโดยผู้ปฏิบัติสามารถทราบได้ว่าผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการควบคุมภายในอย่างไร

^๖ ธนพร ชูจิตต์ประชิด, “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (สาขาบัญชี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๐.

^๗ เรื่องเดียวกัน.

^๘ สุภาพร ยอดธรรมา, “การพัฒนาการดำเนินงานการควบคุมภายในงานพัสดุวิทยาลัยสารพัดช่างชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ”, การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. (สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๗.

การพิจารณาประเภทของหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่แตกต่างกัน ต่อปัจจัยสภาพแวดล้อมการควบคุมและระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ พบว่า ประเภทหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองที่ต่างกัน จะมีปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมการควบคุม และระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุสุมา โสเชียว^๔ ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของประสิทธิภาพการควบคุมภายในและสภาพแวดล้อมธุรกิจที่มีต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี ผลการวิจัยพบว่า นักบัญชีบริษัทจดทะเบียนที่มีประเภทกลุ่มอุตสาหกรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับกรมมีประสิทธิภาพการควบคุมภายในโดยรวม ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการติดตามและประเมินผลแตกต่างกัน เนื่องจากผู้บริหารของอุตสาหกรรมแต่ละประเภท มีความต้องการให้การบริหารงานบรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งลักษณะการปฏิบัติงานในแต่ละอุตสาหกรรมมีความแตกต่างกัน จึงมีการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อควบคุมการดำเนินงานในองค์กร จากผลการวิจัยอาจมีสาเหตุจากในแต่ละหน่วยงานมีพันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานแตกต่างกัน ซึ่งหมายรวมถึงสภาพแวดล้อมการควบคุม ที่ประกอบด้วยปรัชญาและรูปแบบการทำงานของผู้บริหาร ความซื่อสัตย์และจริยธรรมในการบริหารและการปฏิบัติงานการกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ โครงสร้างหน่วยงานและนโยบายการบริหารและการพัฒนาด้านบุคลากร ดังนั้นหน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองควรให้ความสำคัญกับพันธกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการและพัฒนาระบบการควบคุมภายในให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอ

๗. ข้อเสนอแนะงานวิจัย

๑. หน่วยงานสนับสนุนภารกิจฝ่ายการเมืองควรให้ความสำคัญในการจัดโครงสร้างหน่วยงานและสายงานการบังคับบัญชาที่มีความเหมาะสมและชัดเจน มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนและเหมาะสม รวมถึงการให้นโยบายในการบริหารและการพัฒนาในด้านต่างๆ และการพัฒนาด้านบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ โดยจัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจในระบบงาน

๒. หน่วยงานควรปรับปรุงและพัฒนาระบบการควบคุมภายในในการจัดการความเสี่ยงให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอ รวมทั้งควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติที่กำหนดอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละตำแหน่งเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานทุกคน

^๔กุสุมา โสเชียว, “ผลกระทบของประสิทธิภาพการควบคุมภายในและสภาพแวดล้อมธุรกิจที่มีต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี”, วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, (คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๙.

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

อัจฉรา นิยมภา. การพัฒนาระบบการควบคุมภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

(๒) วารสาร:

ณิกษา ซอยสกุล. “ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางด้านงบประมาณและการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗.

ภัทรพล ใจเย็น. “การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

กุสุมา โสเชียว. “ผลกระทบของประสิทธิภาพการควบคุมภายในและสภาพแวดล้อมธุรกิจที่มีต่อคุณภาพข้อมูลทางการบัญชี”. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต. คณะการบัญชีและการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๙.

ธนพร ชูจิตต์ประชิด. “ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการควบคุมภายในระบบสารสนเทศทางการบัญชีภายใต้การบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐของหน่วยงานราชการ”. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต. สาขาบัญชี. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๐.

มูจรินทร์ แก้วหย่อง. “ความรู้ความสามารถทางการบัญชี ระบบสารสนเทศทางการบัญชีคุณภาพข้อมูล ทางการบัญชีและสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะการบัญชีและการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสารคาม. ๒๕๕๐.

วรรณวิมล ศรีหิรัญ. “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการใช้สารสนเทศทางการบัญชีของผู้บริหารบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”. โครงการวิจัยคณะบริหารธุรกิจ. คณะบริหารธุรกิจ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. ๒๕๕๓.

สุภาพร ยอดธรรมมา. “การพัฒนาการดำเนินงานการควบคุมภายในงานพัสดุวิทยาลัยสารพัดช่างชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ”. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๗.

(๔) เว็บไซต์

ระบบการบริหารงานการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.gfmis.go.th>. [๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗]

การศึกษาความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการ ตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

A Study of Knowledge, Attitude and Behavior's of People in Risky Areas Towards Unplanned Teenage Pregnancy

จุฑารัตน์ เนียมหลาง*

ชนิตา รักษ์พลเมือง**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ผู้วิจัยคัดเลือกจังหวัดที่ศึกษาจากการจัดอันดับจำนวนอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทย พ.ศ.๒๕๕๖ สูงสุด ๓ จังหวัดแรกจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แล้วสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ดังนี้ ๑. สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเพื่อให้ได้อำเภอเขตเมืองกับเขตชนบท และให้ได้ตำบลเขตเมืองกับเขตชนบท ๒. สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับฉลาก เพื่อให้ได้ตัวแทนตำบลเขตเมือง ๓. ตำบล และตำบลเขตชนบท ๓ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ใช้ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ชุมชนเมืองมีความรู้และทัศนคติด้านเพศสัมพันธ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ด้านการคุมกำเนิด ด้านการวางแผนครอบครัว ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและป้องกันตั้งครรภ์ และด้านแหล่งให้ความช่วยเหลือ แก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนชนบท แต่ในทางตรงข้ามชุมชนเมืองมีพฤติกรรมในทุกด้านน้อยกว่าชุมชนชนบท มีผลทำให้ชุมชนเมืองมีโอกาสเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนชนบท

คำสำคัญ: ความรู้, ทัศนคติ, พฤติกรรม, พื้นที่เสี่ยง, การตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ABSTRACT

The objective of this research was to study knowledge, attitude, and behaviors of people in the risky communities towards unplanned pregnancy of teenagers. Populations used in this research were people living in 3 provinces which were selected from the top three rank and number of teenage childbearing in 2013 from Center for Information Technology and Communications, Office of The

* หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** ผู้ช่วยอธิการบดี ด้านพัฒนาผลงานทางวิชาการและนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม

Permanent Secretary for Ministry of Social Development and Human Security. Multistage sampling was used in order to obtain the population, which are 1) Stratified random sampling for urban district and rural district and urban sub-district and rural sub-district 2) Simple Random Sampling by drawing for 3 sub-districts in urban area and 3 sub-districts in rural area. The research instrument was questionnaire and Descriptive statistic was used for data analysis that showed in percentage, mean, and Standard Deviation.

The findings were that urbanites had a better knowledge and attitude about sexual relation, birth-control, family-planning and participation in sexuality and contraception activities and support center for teenage unplanned pregnancy than rustic. While urbanites' behavior which resulted higher risk of teenage unplanned pregnancy than rustic. The results showed that urbanites had a better knowledge and attitude about sexual relation, birth-control, family-planning and participation in sexuality and contraception activities and support center for teenage unplanned pregnancy than rustic. While urbanites' behavior in sexual relation, birth-control, family-planning and participation in sexuality and contraception activities and support center for teenage unplanned pregnancy more than rustic which resulted higher risk of teenage unplanned pregnancy than rustic.

Keywords: Knowledge, Attitude, Behaviors, Risky Areas, Teenage Pregnancy

๑. บทนำ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙^๑ การพัฒนาเด็กและวัยรุ่นด้านสุขภาพภายในส่วนของอนามัยเจริญพันธุ์ พบว่า เด็กและวัยรุ่นไทยมีแนวโน้มการตั้งครรภ์สูงขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นร้อยละ ๑๖.๓๘ ทั้งนี้การตั้งครรภ์ส่วนใหญ่เป็นการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ส่งผลให้มีการทำแท้งสูงขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ สอดคล้องกับสถานการณ์การเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นในหลายๆ ประเทศเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกากำลังเผชิญปัญหากับวัยรุ่นมีการตั้งครรภ์เพิ่มสูงขึ้น หลังจากที่มีแนวโน้มป้องกันลงอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี อีกทั้งในส่วนของทวีปเอเชีย ลาว กัมพูชา จีน เกาหลีและญี่ปุ่น มีอัตราการคลอดของวัยรุ่นอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับทั่วโลก ที่ ๖๐ ต่อ ๑๐๐๐ คน และในส่วนของประเทศไทยนั้นจากข้อมูลเวทีวิชาการเรื่อง “การสร้างเสริมสุขภาพในกลุ่มวัยรุ่น: การป้องกันและ

^๑ แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.dcy.go.th/webnew/main/news_view.php?id=164&type=12, [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘]

แก้ไขปัญหาคารกตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น” ของชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทยระบุว่า ข้อมูลปี ๒๕๕๓^๒ พบสถิติแม่วัยรุ่นคลอดลูกสูงสุดถึง ๓๓๖ คนต่อวัน หรือคิดเป็น ๑๖% ของการคลอดลูกของหญิงไทยทั่วประเทศ โดยสถิตินี้ถือว่าสูงกว่าที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ ซึ่งต้องไม่เกิน ๑๐% ของการตั้งครรภ์ของหญิงทั่วประเทศเท่านั้น และจากข้อมูลสถิติของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๔^๓ พบว่าการคลอดบุตรจากวัยรุ่นที่มีอายุไม่เกิน ๒๐ ปี มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี ๒๕๕๔ มีจำนวนวัยรุ่นคลอดบุตรที่มีอายุ ๑๐-๑๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕ ของจำนวนการคลอดบุตรจากวัยรุ่นที่มีอายุไม่เกิน ๒๐ ปี ทั้งหมด ซึ่งอัตราการคลอดในวัยรุ่นหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี มีแนวโน้มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๙ ของจำนวนการคลอดบุตรจากวัยรุ่นที่มีอายุไม่เกิน ๒๐ ปี ทั้งหมด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการคลอดของวัยรุ่นหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี กับนานาประเทศ พบว่า ประเทศไทยมีอัตราการคลอดสูงเป็นอันดับที่ ๒ ของประเทศในกลุ่มอาเซียน^๔

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น โดยผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์สำหรับสถาบันการศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ ปรับตามความเหมาะสมในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในชุมชนต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

๓. ขอบเขตของการวิจัย

๓.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้อยู่อาศัยอยู่ใน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัด ตอ ๒๑ (นามสมมุติ) จังหวัดสอ ๔๐ (นามสมมุติ) และจังหวัดขอ ๑๐ (นามสมมุติ) โดยคัดเลือกจากการจัดอันดับจำนวนและอัตราการคลอดบุตรของวัยรุ่นไทยปี ๒๕๕๖ สูงสุด ๓ อันดับแรกของ

^๒ โครงการญาลันนันบาร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.yalannanbaru.com/index.php?> [๒๐ มกราคม ๒๕๕๕]

^๓ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://govreport.>, [๑๒ กันยายน ๒๕๕๔]

^๔ พรโรจน์ บัณฑิตพิสุทธิ์, “รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-ม.๖) สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๑๒ จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๓๕๖.

ประเทศจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๓.๒ กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยแต่ละจังหวัด ทั้ง ๓ จังหวัด จะสุ่มตัวอย่างเป็นอำเภอเมืองและอำเภอชนบท จากนั้นจะสุ่มตัวอย่างเป็นตำบลเมืองและตำบลชนบท

ขั้นตอนที่ ๒ การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากเพื่อให้ได้ตัวแทน ๑ อำเภอเมือง และ ๑ อำเภอชนบท และทำการจับฉลากอีกครั้งเพื่อให้ได้ตัวแทน ๑ ตำบลเมือง และ ๑ ตำบล

จากนั้นได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕ กลุ่มคน ได้แก่ กลุ่มผู้หญิงที่มีอายุไม่เกิน ๒๐ ปี จำนวน ๔๐๐ คน กลุ่มพ่อแม่และผู้ปกครอง จำนวน ๔๐๐ คน และกลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มครูในชุมชนและกลุ่มบุคคลทั่วไป รวมทั้งสิ้น จำนวน ๔๐๐ คน โดยคำนวณหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากสูตรกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕ % โดยมีค่าความคลาดเคลื่อน + ๕% สำหรับใช้ในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (๑๙๗๐: ๘๘๖) รวมจำนวนทั้งสิ้น ๑,๒๐๐ คน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม เพื่อวัดระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น โดยผู้วิจัยได้นำเอาวิธีการวัดทัศนคติของ Likert ซึ่งเรียกว่า Likert Scale มาประยุกต์ในการสร้างมาตรวัด เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแต่ละคำถามมีการกำหนดค่าระดับความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๖. ผลการวิจัย

การศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยผลการวิจัยแบ่งเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ตารางที่ ๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม ความรู้ของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ชุมชนเขตเมือง							ชุมชนเขตชนบท					
ตำบล	แม่ปะ		บ้านบ่อ		นาเริก		ชะเนือ		หนองสองห้อง		หนองตำลึง	
$\bar{X}$, S.D /	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
หญิงอายุ > ๒๐ ปี	๔.๐๔	๐.๒๗	๔.๖๖	๐.๒๖	๓.๗๘	๐.๓๒	๔.๕๓	๐.๒๐	๓.๖๒	๐.๒๒	๓.๖๒	๐.๓๔
บุคคลทั่วไป	๔.๔๐	๐.๑๔	๔.๔๒	๐.๐๖	๔.๒๒	๐.๒๔	๓.๗๖	๐.๐๖	๓.๗๒	๐.๑๙	๔.๓๕	๐.๑๔
พ่อแม่ผู้ปกครอง	๔.๒๙	๐.๒๑	๔.๒๙	๐.๑๗	๔.๒๔	๐.๒๐	๔.๓๘	๐.๓๖	๔.๑๐	๐.๑๒	๔.๓๓	๐.๑๐
ผู้นำ	๔.๓๖	๐.๑๔	๔.๖๘	๐.๐๕	๔.๗๘	๐.๓๖	๔.๑๕	๐.๒๓	๓.๙๓	๐.๑๘	๔.๓๓	๐.๑๗
ครู	๔.๖๙	๐.๑๘	๔.๗๑	๐.๐๙	๔.๕๔	๐.๑๓	๔.๕๗	๐.๒๕	๔.๔๒	๐.๐๖	๔.๗๓	๐.๑๗
รวม	๔.๓๖	๐.๐๕	๔.๕๕	๐.๐๙	๔.๓๑	๐.๐๙	๔.๒๘	๐.๑๑	๓.๙๖	๐.๐๖	๔.๒๗	๐.๐๙
รวม	$\bar{X} = ๔.๓๘$ (S.D. = ๐.๐๗)						$\bar{X} = ๔.๑๗$ (S.D. = ๐.๐๓)					

จากตารางที่ ๔ พบว่า ตำบลเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ๔.๓๘ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมากกว่าชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ อยู่ในระดับมาก และพบว่าตำบลเขตเมืองที่มีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลบ้านบ่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ตำบลแม่ปะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือ ตำบลนาเริก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ส่วนตำบลเขตชนบทที่มีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลชะเนือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๘ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ตำบลหนองตำลึง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือตำบลหนองสองห้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๖ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามทัศนคติของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ชุมชนเขตเมือง							ชุมชนเขตชนบท						
ตำบล		แม่ปะ		ตำบล		แม่ปะ		ตำบล		แม่ปะ		ตำบล	
$\bar{X}$, S.D /		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
หญิงอายุ> ๒๐ปี		๓.๗๒	๐.๐๙	๔.๔๔	๐.๑๕	๓.๔๖	๐.๒๓	๔.๕๒	๐.๑๗	๓.๓๕	๐.๑๗	๓.๙๕	๐.๒๗
บุคคลทั่วไป		๔.๓๖	๐.๑๘	๔.๒๕	๐.๑๖	๓.๙๘	๐.๑๔	๓.๕๕	๐.๑๓	๓.๕๐	๐.๑๙	๔.๐๘	๐.๑๘
พ่อแม่ผู้ปกครอง		๔.๑๘	๐.๒๑	๔.๓๐	๐.๒๓	๔.๓๒	๐.๑๓	๔.๓๗	๐.๒๑	๔.๐๕	๐.๑๕	๔.๒๖	๐.๑๘
ผู้นำ		๔.๑๔	๐.๑๘	๔.๑๖	๐.๒๖	๔.๓๒	๐.๒๙	๔.๓๖	๐.๑๙	๔.๒๓	๐.๒๒	๔.๓๔	๐.๓๓
ครู		๔.๖๐	๐.๓๐	๔.๘๐	๐.๐๙	๔.๓๙	๐.๑๑	๔.๕๗	๐.๑๑	๔.๒๙	๐.๑๔	๔.๖๐	๐.๑๐
รวม		๔.๒	๐.๐๘	๔.๓๙	๐.๐๗	๔.๐๙	๐.๐๘	๔.๒๗	๐.๐๔	๓.๘๘	๐.๐๓	๔.๒๕	๐.๐๙
รวม		$\bar{X}$ = ๔.๒๓ (S.D. = ๐.๐๑)					$\bar{X}$ = ๔.๑๓ (S.D. = ๐.๐๓)						

จากตารางที่ ๕ พบว่า ชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเท่ากับ ๔.๒๓ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมากกว่าชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ อยู่ในระดับมากและพบว่าในตำบลเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลบ้านบ่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ตำบลแม่ปะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๐ อยู่ในระดับมากและสุดท้าย คือ ตำบลนาเร็ก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๙ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนตำบลเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยด้านทัศนคติที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลขะเนจื้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือตำบลหนองตำลึงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือ ตำบลหนองสองห้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ส่วนที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ตารางที่ ๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ชุมชนเมือง							ชุมชนชนบท					
ตำบล	แม่ปะ		บ้านบ่อ		นาเริก		ชะเน็จื่อ		หนองสองห้อง		หนองตำลึง	
$\bar{X}$, S.D	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
หญิงอายุ > ๒๐ ปี	๒.๓๔	๐.๒๖	๒.๕๘	๐.๒๑	๒.๒๘	๐.๑๑	๓.๕๒	๐.๓๐	๒.๓๙	๐.๒๓	๓.๘๙	๐.๔๐
บุคคลทั่วไป	๒.๘๘	๐.๒๐	๒.๙๘	๐.๑๘	๒.๘๐	๐.๑๗	๓.๔๑	๐.๑๒	๒.๘๒	๐.๑๕	๓.๗๐	๐.๒๐
พ่อแม่ผู้ปกครอง	๒.๔๖	๐.๑๕	๒.๗๑	๐.๒๗	๒.๔๐	๐.๑๙	๓.๙๙	๐.๑๘	๒.๖๔	๐.๒๐	๓.๙๓	๐.๒๒
ผู้นำ	๒.๓๔	๐.๐๔	๒.๒๖	๐.๑๑	๒.๒๓	๐.๑๑	๓.๐๙	๐.๑๕	๒.๕๕	๐.๓๖	๒.๘๐	๐.๐๘
ครู	๒.๖๕	๐.๑๑	๒.๗๖	๐.๑๙	๒.๖๒	๐.๑๗	๓.๑๙	๐.๐๗	๒.๖๓	๐.๑๔	๓.๒๗	๐.๒๑
รวม	๒.๕๓	๐.๐๘	๒.๖๖	๐.๐๖	๒.๔๗	๐.๐๔	๓.๔๔	๐.๐๙	๒.๖๑	๐.๐๙	๓.๕๒	๐.๑๑
รวม	$\bar{X} = ๒.๕๕$ (S.D. = ๐.๐๒)						$\bar{X} = ๓.๑๙$ (S.D. = ๐.๑๙)					

จากตารางที่ ๖ พบว่า ชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นเท่ากับ ๒.๕๕ อยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยกว่าชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๙ อยู่ในระดับปานกลางและพบว่าในตำบลเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลบ้านบ่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๖ อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ตำบลแม่ปะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๓ อยู่ในระดับน้อยและสุดท้าย คือ ตำบลนาเริก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๗ อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ส่วนตำบลเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยด้านพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลหนองตำลึง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ตำบลชะเน็จื่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔ อยู่ในระดับมากและสุดท้าย คือ ตำบลหนองสองห้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๖๑ อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

จากการศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ ๗ การแสดงสรุปผลข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี , บุคคลทั่วไป , พ่อแม่ผู้ปกครอง , ผู้นำ , และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ตำบล / ข้อมูล	ชุมชนเมือง						ชุมชนชนบท					
	แม่ปะ		บ้านบ่อ		นาเริก		ชะเนือ		หนองสองห้อง		หนองตำลึง	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ด้านความรู้	๔.๓๖	๐.๐๕	๔.๕๕	๐.๐๙	๔.๓๑	๐.๐๙	๔.๒๘	๐.๑๑	๓.๙๖	๐.๐๖	๔.๒๗	๐.๐๙
ด้านทัศนคติ	๔.๒	๐.๐๘	๔.๓๙	๐.๐๗	๔.๐๙	๐.๐๘	๔.๒๗	๐.๐๔	๓.๘๘	๐.๐๓	๔.๒๕	๐.๐๙
ด้านพฤติกรรม	๒.๕๓	๐.๐๘	๒.๖๖	๐.๐๖	๒.๔๗	๐.๐๔	๓.๔๔	๐.๐๙	๒.๖๑	๐.๐๙	๓.๕๒	๐.๑๑
รวม	๓.๗๐	๐.๐๒	๓.๘๗	๐.๐๒	๓.๖๒	๐.๐๓	๔.๐๐	๐.๐๔	๓.๔๘	๐.๐๓	๔.๐๑	๐.๐๑

จากตารางที่ ๗ พบว่า ตำบลเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลบ้านบ่อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗ รองลงมา คือ ตำบลแม่ปะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ และสุดท้าย คือ ตำบลนาเริกมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ ตามลำดับ ส่วนตำบลเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากที่สุด คือ ตำบลชะเนือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๐ รองลงมา คือ ตำบลหนองตำลึงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๑ และสุดท้าย คือ ตำบลหนองสองห้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘ ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

๑. ภาพรวมค่าเฉลี่ยข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่นของหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี, บุคคลทั่วไป, พ่อแม่ผู้ปกครอง, ผู้นำ, และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงพบว่า ชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยด้านความรู้ที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ๔.๓๘ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมากกว่าชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ อยู่ในระดับมาก

๒. ภาพรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นของหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี, บุคคลทั่วไป, พ่อแม่ผู้ปกครอง, ผู้นำ, และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงพบว่า ชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๓ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมากกว่าชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ อยู่ในระดับมาก

๓. ภาพรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นของหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี, บุคคลทั่วไป, พ่อแม่ผู้ปกครอง, ผู้นำ, และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยง พบว่าชุมชนเขตเมืองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๕๕ อยู่ในระดับน้อย ซึ่งน้อยกว่าชุมชนเขตชนบทมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๙ อยู่ในระดับปานกลาง

ดังนั้น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า ชุมชนเขตเมืองมีความรู้และทัศนคติในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนเขตชนบท แต่ในทางตรงข้ามชุมชนเขตเมืองมีพฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นน้อยกว่าชุมชนเขตชนบท มีผลทำให้ชุมชนเขตเมืองมีโอกาสเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าชุมชนเขตชนบท และจากผลรวมค่าเฉลี่ยข้อมูลด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี, บุคคลทั่วไป, พ่อแม่ผู้ปกครอง, ผู้นำ, และครูที่อาศัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นในเขตเมืองที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ตำบลนาเริก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ ส่วนในเขตชนบทที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ตำบลหนองสองห้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘

๖. อภิปรายผล

ส่วนที่ ๑ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ และทัศนคติของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น

ตำบลเขตเมืองมีความรู้ และทัศนคติเรื่องการป้องกัน การแก้ปัญหา และการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์และการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น มากกว่าตำบลเขตชนบท เนื่องจากตำบลเขตเมืองนั้นมีโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีในการหาข้อมูลความรู้ และยังมี ความกล้าเปิดรับเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นมากกว่าตำบลเขตชนบท

อีกทั้งตำบลเขตชนบทที่มีปัญหามากที่สุด คือ กลุ่มบุคคลทั่วไปในตำบลหา ๔๐ (นามสมมุติ) ซึ่งสาเหตุอาจเนื่องมาจากชุมชนตำบลหา ๔๐ (นามสมมุติ) นั้นมีอาชีพทำสวนทำไร่เป็นส่วนใหญ่จึงต้องทำงานทุกวันไม่มีวันหยุด มีผลทำให้ไม่มีเวลาในการจัดหรือการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นทำให้การเพิ่มความรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นนั้นเป็นไปได้ยาก สอดคล้องกับทฤษฎี “การสร้างโครงสร้างหน้าที่” (Theory of Structuration) โดย Giddens^๕ เสนอว่าโครงสร้างของสังคมเป็นผลิตผลของกระบวนการ “สร้างโครงสร้าง” (Structuration) โดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้างโครงสร้างภายในสังคมขึ้น ยกตัวอย่างเรื่องโครงสร้างทางชนชั้นของสังคม เราจะพบว่าพ่อแม่พยายามที่จะทำให้ลูกของตัวเองมีทักษะและความสามารถเพื่อที่จะหางานดีๆ ได้ในอนาคต พ่อแม่ยอมลงทุนเพื่อสร้างหลักประกันความได้เปรียบให้แก่ลูกๆ

^๕ เชษฐา พวงหัตถ์, “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสถานะสมัยใหม่ของแอนโธนี กิดเดนส์”, วารสารร่วมพฤษ, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๐ – มกราคม ๒๕๕๑): ๑๗ – ๒๑.

เพราะความรักลูก แต่ผลลัพธ์ซึ่งไม่ได้คาดคิดไว้ก่อนในเรื่องนี้ก็คือพ่อแม่ได้ทำการผลิตซ้ำโครงสร้างทางชนชั้นขึ้นแล้ว กล่าวคือพ่อแม่ที่มาจากชนชั้นกลางได้สร้างหลักประกันเพื่อให้ลูกได้เติบโตขึ้นเป็นชนชั้นกลางในอนาคตตนเอง ดังนั้นเมื่อบุคคลในครอบครัวไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีการเปิดรับข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่น บุคคลภายในครอบครัวจะไม่สามารถเผชิญและจัดการกับปัญหาได้ ทำให้ครอบครัวขาดความเข้มแข็ง เพราะลักษณะของครอบครัวที่มีความสุขหรือลักษณะความเข้มแข็งของครอบครัวนั้น มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกที่พึงปฏิบัติต่อกัน เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว หรือการพูดคุยปรึกษาหารือกัน เป็นต้น สอดคล้องกับณัฐกานต์ จิตต์สงวน^๖ ที่พบว่า การสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การปฏิบัติ ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) การปฏิบัติหน้าที่ครอบครัว ๒) การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ครอบครัว ๓) การให้และแสดงความผูกพันที่ดีต่อครอบครัว ๔) การแบ่งเวลาเพื่อครอบครัว ๕) การปฏิบัติที่ดีขอสมาชิกครอบครัวเมื่อครอบครัวต้องเผชิญปัญหาหรือวิกฤติการณ์ ๖) การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันภายในครอบครัวและสังคมภายนอก และยังสอดคล้องกับภูไหว หนูเซต^๗ ได้อธิบายว่า ครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง ครอบครัวเข้มแข็งเป็นครอบครัวที่สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีการปลูกฝังสำนึกดีต่อสังคม พร้อมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่สมาชิก ตลอดจนทำหน้าที่ขัดเกลาสมาชิกให้ดำเนินชีวิตไปตามบรรทัดฐานทางสังคม หลายหน่วยงานได้พยายามสร้างความเข้มแข็งกับสถาบันครอบครัว

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในชุมชนพื้นที่เสี่ยงที่มีผลต่อการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่น

ตำบลเขตชนบทมีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ การป้องกันและแก้ปัญหาการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่น และการพูดคุยเรื่องเพศกับคนในครอบครัวมากกว่าตำบลเขตเมือง เนื่องจากตำบลเขตชนบทนั้นคนในตำบลรู้จักกันหมด มีระบบเครือญาติมิตร เวลาที่มีกิจกรรมต่างๆ ในตำบล คนในตำบลเขตชนบทส่วนมากก็จะร่วมกันให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในตำบล

อีกทั้งยังพบว่า กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี ใน ตำบลนา ๓๕ (นามสมมุติ) มีพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ การป้องกันและแก้ปัญหาการตั้งครุฑไม้พร้อมของวัยรุ่น และการพูดคุยเรื่องเพศกับคนในครอบครัวน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๔๓ สาเหตุเนื่องมาจากหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี นั้นไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะมองเป็นเรื่องไร้สาระและน่าเบื่อ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้

^๖ ณัฐกานต์ จิตต์สงวน, “ปัจจัยด้านปฏิบัติเพื่อการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เข้มแข็ง”, **ปริญญามหาบัณฑิต**, สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖).

^๗ ภูไหว หนูเซต, “ผลกระทบต่อการครอบครัวเข้มแข็งจากการเติบโตของเมือง: กรณีศึกษา เมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต”, **ปริญญามหาบัณฑิต** สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๓).

กลุ่มเกิดการเรียนรู้และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มในการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นการสังเกตการฟังการถ่ายทอดค่านิยมแบบแผนไปสู่รุ่นต่อไปที่สำคัญการเรียนรู้ของกลุ่มยังเกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงจากการแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย มีระบบแบบแผนการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ มีความเข้าใจ สามารถปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดให้ได้จนเกิดประสบการณ์การพัฒนาการเปลี่ยนแปลงทักษะของตนเองและสามารถนำความรู้ทักษะที่มีไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับกนกรัตน์ นาครชตะอมร^๕ กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม หมายถึง การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเป็นกลุ่ม สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม กลุ่มร่วมกัน กลุ่มมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์ต่อกันซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

รวมทั้งยังพบว่าสื่อประชาสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี ค่อนข้างจะเป็นเรื่องยากและ อาจส่งไปไม่ถึงหรือไม่น่าสนใจพอที่จะดึงดูดให้กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้ ดังนั้นการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเทคนิควิธีการที่มีความหลากหลาย แตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม สอดคล้องกับสำราญ จุช่วย (๒๕๕๑)^๖ ระบุว่า การใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ ต้องอาศัยบทบาทของสื่อที่เป็นฝ่ายกระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชน มีความคิด และมีความสามารถ ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และสื่อจะต้องปราศจากการครอบงำจากภายนอก นอกจากจะอยู่ในรูปของ เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์ วิทยุ สไลด์ และสิ่งพิมพ์ แล้วยังมีสื่อพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นภาษาถิ่น และสามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน การละเล่น กีฬาประเพณี และ พิธีกรรม

๗. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มคนและชุมชนที่มีความรู้ และทัศนคติเรื่องการป้องกัน การ แก้ปัญหา และการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์และการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ของวัยรุ่นน้อยที่สุด คือ กลุ่มบุคคลทั่วไปใน ตำบลหา ๔๐ (นามสมมุติ) ซึ่งสาเหตุอาจเนื่องมาจาก ชุมชนตำบลหา ๔๐ (นามสมมุติ) นั้นมีอาชีพทำสวนทำไร่เป็นส่วนใหญ่จึงต้องทำงานทุกวันไม่มี วันหยุด มีผลทำให้ไม่มีเวลาในการจัดหรือการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการ

^๕ กนกรัตน์ นาครชตะอมร, “การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องเอชไอวีเอดส์ด้วยรูปแบบชิปปา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”, **ปริญญามหาบัณฑิต** สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙).

^๖ สำราญ จุช่วย, “แนวทางการประชาสัมพันธ์ตามคุณลักษณะของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์”, **รายงานวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๑).

ตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น ทำให้การเพิ่มความรู้และปรับเปลี่ยนทัศนคติที่เหมาะสมและถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นนั้นเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ภายในชุมชนควรมีการแจ้งความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับหากได้มาเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อคนในชุมชนจะได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งควรมีการสื่อสารสัมพันธ์และควรมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ในเวลาตอนเย็นหลังคนในชุมชนเลิกงานทำสวนทำไร่ เพื่อคนในชุมชนจะได้รับทราบข่าวสารในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนและจะได้ไปเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศและการป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่นด้วย

ในส่วนกลุ่มคนและชุมชนที่มีพฤติกรรมกรเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ การป้องกันและแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมของวัยรุ่น และการพูดคุยเรื่องเพศกับคนในครอบครัวน้อยที่สุด คือ กลุ่มหญิงอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ในชุมชนตำบลนา ๓๕ (นามสมมุติ) สาเหตุเนื่องจากหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี นั้นไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะมองเป็นเรื่องไร้สาระและน่าเบื่อ อีกทั้งยังพบว่าสื่อประชาสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี ค่อนข้างจะเป็นเรื่องยากและอาจส่งไปไม่ถึงหรือไม่น่าสนใจพอที่จะดึงดูดให้กลุ่มหญิงอายุไม่เกิน ๒๐ ปี เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้ ดังนั้น ภายในชุมชนควรมีการแจ้งความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับหากได้มาเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเด็กวัยรุ่นจะเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม และควรมีการขอความร่วมมือจากพ่อแม่ผู้ปกครอง และครูในโรงเรียนให้ช่วยเป็นตัวกลางในการสื่อสารลูกหลานและนักเรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ในชุมชนจัดขึ้น อีกทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่ในชุมชนจัดขึ้นควรเป็นในรูปแบบของเกมส์การละเล่นมากกว่า เด็กวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ไม่เบื่อหน่าย รวมถึงชุมชนควรจัดตั้งกลุ่มตัวแทนเด็กวัยรุ่นในชุมชนเพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างเด็กด้วยกันเองที่ดีกว่าด้วย

บรรณานุกรม

(๑) วารสาร:

เชษฐา พวงหัตถ์, “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสถานะสมัยใหม่ของแอนโธนี กิดเดนส์”,

วารสารร่วมพฤษ, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๐ – มกราคม ๒๕๕๑.

พรโรจน์ บัณฑิตพิสุทธ์. “รูปแบบพัฒนาคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-ม.

๖) สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต ๑๒ จังหวัดนครศรีธรรมราช”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ)

พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย:

กนกรัตน์ นาครีชตะอมร. “การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยรูปแบบชิปปา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑”. **ปริญญามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.

ณัฐกร จิตต์สงวน. “ปัจจัยด้านปฏิบัติเพื่อการเสริมสร้างครอบครัวไทยให้เข้มแข็ง”. **ปริญญามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

ภูไหว หนูเขต. “ผลกระทบต่อครอบครัวเข้มแข็งจากการเติบโตของเมือง: กรณีศึกษา เมืองป่าตอง จังหวัดภูเก็ต”. **ปริญญามหาบัณฑิต**. สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนามหาบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๓.

สำราญ จุช่วย. “แนวทางการประชาสัมพันธ์ตามคุณลักษณะของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์”. **รายงานวิจัย**. วิทยาลัยราชพฤกษ์, ๒๕๕๑.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์:

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.dcy.go.th/webnew/main/news_view.php?id=164&type=12 [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘]

โครงการ ยาลัน นัน บารู . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.yalannanbaru.com/index.php?lay=show&ac=article&id=539376597&Ntype=26> [๒๐ มกราคม ๒๕๕๕]

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://govreport.moph.go.th/category.php?cid=7> [๑๒ กันยายน ๒๕๕๔]



รูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี
Model of Administration of Local Administration Organization
for the Development of Life Quality of the Ageing
in LopBuri Province

กานดา เต๊ะขันหมาก*

กาสัก เต๊ะขันหมาก**

ปัญญา อนันตนาชัย***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี ๒) ศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ๓) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี และ ๔) นำเสนอรูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบกัน การวิจัยเชิงปริมาณเป็นการวิจัยเชิงอธิบาย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี ๙๗ แห่ง ซึ่งเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีคุณภาพสูง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ตามวิธีการของเพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพประยุกต์ใช้การศึกษาภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ได้รับการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง ๔ แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจชุมชน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า ๑. คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และอยู่ในระดับมากทุกด้าน (ร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ สติปัญญา และการพัฒนาตนเอง) ๒. การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีในเชิงปฏิฐานในระดับน้อย โดยมี ๔ องค์ประกอบของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วน

* หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

*** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีเชิงปริมาณในระดับน้อย ได้แก่ ๑) การบรรลุวัตถุประสงค์ ๒) การควบคุมและการประเมินผล ๓) การงบประมาณ และ ๔) การมีส่วนร่วมของประชาชน ๓. รูปแบบการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ๔.๑) ปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี โดยทุกปัจจัยมีความสำคัญในระดับมาก เรียงลำดับความสำคัญ คือ ๑) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) ทุนทางสังคม/วัฒนธรรม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อมของตำบล ๓) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล/กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล ๔) ชมรมผู้สูงอายุตำบล ๕) หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ/เอกชนที่อยู่ในเขตปกครอง และ ๖) หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ/เอกชนที่อยู่นอกเขตปกครอง ๔.๒) การบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ดำเนินการได้ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตรง และ ๒) การระดมความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ทั้งที่ตั้งอยู่ในและนอกเขตปกครอง

คำสำคัญ: การบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The research objectives were 1) to study administration of local administrative organization in Lopburi province, 2) to study life quality of the ageing in Lopburi province, 3) to study correlation of administration of local administrative organization and life quality of the ageing in Lopburi province, and 4) to purpose model of administration of local administrative organization for the development of life quality of the ageing in LopBuri province. Mixed methodology of quantitative and qualitative research was used. For quantitative research, explanative research methodology was used. 97 samples of local administrative organization's representatives in Lopburi province were random for collected data by questionnaires with high quality. Data analyzed by descriptive statistic (mean and standard deviation) and inference statistic (Pearson's correlation product moment). For qualitative research, applied field study was used, data collected by document analysis, community survey, non-participant observation

Main findings were: 1. Quality of life of the ageing in LopBuri province were high level, and in all aspects, (physical, psychological, social, economic, intellectual and personal development). 2. Administration of local administrative organization correlated to quality of life of the ageing in Lopburi province positively in low level, and 4 components of administration of local administrative organization correlated to quality of life of the ageing in Lopburi province positively in low level such as: 1)

the objectives, 2) control and evaluation, 3) budgeting, and 4) people's participation). 3. The model of administration of local administration organization for the development of life quality of the ageing in LopBuri province were; 4.1) There were 6 success factors, in high important, of administration of local administration organization for the development of life quality of the ageing in LopBuri province, priorities were, 1) local administration organization, 2) social cultural economic and environment capital, 3) district health promotion hospital and district health fund, 4) ageing club, 5) governments and non-governments inside the district, and 6) governments and non-governments outside the district. 4.2) There were 2 ways for administration of local administration organization for the development of life quality of the ageing in LopBuri province, 1) to promote and support the development of life quality of the ageing directly, and 2) to rally for the development of life quality of the ageing from governments, non-governments, private sectors, both inside and outside the district.

Keyword: Administration of Local Administration Organization, Development of Life Quality of The Ageing

๑. บทนำ

ประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุเร็วที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง^๑ โดยก้าวเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ในระยะเวลาอันสั้น ทั้งจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุต่อประชาชนโดยรวมเพิ่มขึ้นมากและอย่างรวดเร็ว จากร้อยละ ๗.๔ ของจำนวนประชากรรวมในปี ๒๕๓๓ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓.๔ ในปี ๒๕๕๘ และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๕.๓ ในปี ๒๕๖๓ และในปี ๒๕๖๗ จะเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Completed Aged Society) และคาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๙๓ ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ ๖๕ ปีขึ้นไป จะคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔ ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งมากเป็นอันดับ ๕ ของเอเชีย รองจากญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฮองกง และได้หวัน^๒ การที่จำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาที่สังคมไทยอาจตั้งตัวรับไม่ทัน โดยปัญหาจะเริ่มรุนแรงขึ้นตั้งแต่ ปี ๒๕๖๐ เป็นต้นไป จากข้อมูลในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ มีผู้สูงอายุมากถึงหนึ่งในสาม (ร้อยละ ๓๔.๓) ของผู้สูงอายุทั้งหมดมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (ไม่รวมคนที่ไม่มี

^๑ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ. ๒๕๕๐), หน้า ๕๖.

^๒ Wan He, Daniel Goodkind, and Paul Kowa, *An Aging World: 2015 International Population Reports*, U.S. Government Publishing Office, (Washington, DC. 2016), p.45.

รายได้^๓ และสิ่งหนึ่งที่พร้อมกับจำนวนที่เพิ่มขึ้นและความยืนยาวของชีวิตที่สูงขึ้น คือ ปัญหาสุขภาพ ยิ่งผู้สูงอายุที่อยู่ในชนบทแล้ว อาจกล่าวได้ว่าได้รับการส่งเสริมสุขภาพน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่อยู่ในเมือง สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ทุกคนจึงเริ่มเห็นความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุเพราะสิ่งนี้จะเป็นการป้องกันและแก้ปัญหาผู้สูงวัยได้ดีที่สุด^๔ แต่จากสภาพความเป็นจริงในสังคมพบว่าสังคมไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ และมีการทอดทิ้งผู้สูงอายุกันมาก^๕ ดังนั้น การก้าวขึ้นสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วของสังคมไทยย่อมส่งผลให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วไม่น้อยทำให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการเตรียมมาตรการรองรับอย่างทันทั่วทั้งที่พร้อมที่จะก้าวทันสถานการณ์ของผู้สูงอายุและปรับกระบวนการทัศน์เดิมจากที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของสังคมทำให้เป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่สะสมมายาวนานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

จังหวัดลพบุรีอยู่ในระหว่างเปลี่ยนผ่านทางประชากร โดยประชากรวัยเด็กมีจำนวนลดลง และประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ.๒๕๕๒ มีประชากรวัยสูงอายุร้อยละ ๑๓.๓๙ ซึ่งได้เข้าสู่สังคมสูงอายุแล้ว จากการคาดประมาณประชากรของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมกับวิทยาลัยประชากรศาสตร์ คาดว่าใน พ.ศ.๒๕๖๓ จังหวัดลพบุรีจะมีประชากรในวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๙.๕๒ (ประมาณ ๑ ใน ๕ ของประชากรทั้งหมด) และจะมีผู้สูงอายุมากกว่าเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรวัยเด็ก คือผู้สูงอายุ ๑๔๕ คนต่อเด็ก ๑๐๐ คน

คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อบุคคลและสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดการสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อให้ระดับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้และเพื่อการทำให้การพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่เป้าหมายที่ปรารถนาบุคคลแต่ละคนและแต่ละครอบครัวจึงมีการพัฒนาตนเองในด้านการศึกษามีแนวคิดและเจตคติที่ดี การรู้จักบริหารตนเอง การมีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่นการมีอาชีพ มีรายได้ มีคุณธรรมและศีลธรรม ฯลฯ หากทุกคนในสังคมสามารถปฏิบัติได้เช่นนี้ก็เท่ากับว่าสามารถช่วยยกระดับทั้งของตนเองและสังคมให้มีคุณค่า มีความเจริญงอกงามพัฒนาไปสู่สังคมอุดมคติ ปัญหาต่างๆ ในสังคมจะลดลงหรือหมดไป ดังนั้น ประเทศต่างๆ จึงใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ และพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีหน้าที่

^๓ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ. ๒๕๕๐), หน้า ๘๗.

^๔ จิตติมา กตัญญู และวิทยา ตันอารีย์, **หลักการดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๔๘.

^๕ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, **การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๔), หน้า ๔๖.

ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่ให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส^๖ ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่

การนำเสนอรูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีให้สามารถพัฒนาบทบาทที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ จนสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและมีความสุข พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ระบบและมาตรการการส่งเสริมดูแลการจัดการสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมบทบาทและศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศ รวมทั้งจะได้รูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี

๒.๒ เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

๔.๔ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีของการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพมาใช้ประกอบกันในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงบรรยาย และการวิจัยเชิงอธิบาย โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร (นายกหรือปลัด) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มอย่างง่ายตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณ จำนวน ๙๗ คน ซึ่งเป็นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่พอดีและเป็นตัวแทนที่ดีที่สุดของประชากรได้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้

^๖ ธนียา โพธิ์งาม, “การศึกษาปัญหาและความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกปี่ฆ้อง อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๗๒.

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและได้รับการพัฒนาจนเกิดความเที่ยงตรง (Validity) และมีความเชื่อมั่น (Reliability) สูงมาก (การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๔๕ ข้อ) $\alpha = .887$ และ คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (๕๗ ข้อ) $\alpha = .866$) วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติบรรยาย โดยการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (ค่าเฉลี่ยเลขคณิต) และการวัดการกระจาย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และใช้สถิติอ้างอิงโดยการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ตามวิธีการของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

๓.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้สำหรับการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ตามสภาพที่เป็นจริงของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งที่ดำเนินการผ่านมาแล้วและกำลังดำเนินการอยู่ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีที่มีประสิทธิภาพสูงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ที่ได้รับการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๔ แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลโพธิ์ตากแก้ว อำเภอท่าเรือ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชร อำเภอลำสนธิ องค์การบริหารส่วนตำบลดงมะรุ่ย อำเภอโคกสำโรง และองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยขุนราม อำเภอพัฒนานิคม โดยประยุกต์ใช้การวิจัยภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้หลายวิธีประกอบกัน ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร การสำรวจชุมชน การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ตรวจสอบข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านข้อมูลและด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแบบสร้างข้อสรุปโดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก

๓.๓ การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

โดยนำผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มาสังเคราะห์เข้าด้วยกัน

๓.๔ การศึกษาความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และการนำรูปแบบการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีไปใช้และหรือประยุกต์ใช้ โดยใช้การศึกษาความเห็นที่สอดคล้องต้องกัน จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี จำนวน ๒๙ คน ที่เลือกอย่างเฉพาะเจาะจงตามวัตถุประสงค์การวิจัย จาก ๑) ชมรมผู้สูงอายุ ๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) รพ.สต. ๔) หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่อยู่ในตำบล และ ๕) หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่อยู่นอกตำบล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าจำนวนและร้อยละ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและฐานนิยม) และการวัดการกระจาย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี

๔.๑.๑ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ ในระดับมาก โดยคณะผู้บริหารมีจุดมุ่งหมายในการบริหารงานเป็นหนึ่งเดียวกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการบริหารงานไว้อย่างชัดเจน โดยเน้นในมิติที่หลากหลายครอบคลุมทั้ง “สุขภาพดี เศรษฐกิจมั่นคง สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี” สอดรับกับเป้าหมายรวมของการพัฒนาประเทศ ที่ต้องการให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่ “มั่นคง (สังคม) มั่งคั่ง (เศรษฐกิจ) และยั่งยืน (สิ่งแวดล้อม)” และสามารถปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จอย่าง สมเหตุสมผล และสามารถปฏิบัติงานให้ได้ผลงานตามที่กำหนดไว้โดย โดยการใช้ “แผนยุทธศาสตร์” เป็นเครื่องมือที่สำคัญ

๔.๑.๒ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการวางแผน ในระดับมาก โดยมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน และได้จัดทำ “แผนการดำเนินงาน” ที่แสดงถึงรายละเอียดแผนงาน โครงการ กิจกรรมการพัฒนาที่ดำเนินการจริงทั้งหมดประจำปีงบประมาณนั้นๆ

๔.๑.๓ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีจัดให้มีการควบคุมและการประเมินผลอยู่ในระดับมาก มีความโปร่งใสในการดำเนินงาน มีการกำกับดูแลจากหน่วยงานของรัฐ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและการกำกับดูแล มีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ และการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ

๔.๑.๔ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการงบประมาณ ในระดับมาก มีการบริหารการคลังท้องถิ่นอย่างถูกต้อง มีการบริหารงบประมาณและทรัพยากรต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด พัฒนาระบบการวางแผนและงบประมาณ

๔.๑.๕ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการจัดคนเข้าทำงานอยู่ในระดับมาก มีระเบียบปฏิบัติในการคัดเลือกคนเข้าทำงานอย่างเป็นทางการ มีระเบียบการบริหารงานบุคคลอย่างชัดเจน โดยเน้นการพัฒนาด้านบริหารทั่วไป ด้านบริการชุมชนและสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านดำเนินการอื่น

๔.๑.๖ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก สร้างโอกาสและดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจโดยจัดเวทีประชาคม การมีส่วนร่วมดำเนินการและสนับสนุนการดำเนินโครงการและกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ โดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แผนงาน และกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ จนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง รวมทั้งให้ประชาชนติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ด้วย

๔.๑.๗ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการจัดองค์การอยู่ในระดับมาก มีการจัดโครงสร้างการบริหารองค์การชัดเจน มีการบริหารจัดการองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้จัดให้มีโครงสร้างองค์การและอำนาจหน้าที่ในการบริหารงาน ทั้งสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔.๑.๘ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีมีการบริหารงานด้านการกระจายอำนาจอยู่ในระดับมาก มีอำนาจในการดูแลกิจการของตนเอง มีอิสระในการดำเนินการจนสามารถตัดสินใจดำเนินการได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็ดำเนินการโดยการเชื่อมโยงและสอดคล้องกับนโยบายและการบริหารจัดการในภาพรวมของชาติ และยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ

๔.๒ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีได้ร่วมกับหน่วยงาน องค์การ และกลุ่มพลังทางสังคมทั้งในและนอกตำบลพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้านต่างๆ ดังนี้

๔.๒.๑ ผู้สูงอายุในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรีได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุครบทุกคน

๔.๒.๒ ด้านสุขภาพกาย ในเรื่องอาหารและโภชนาการ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และสุขภาพอนามัย ในหลากหลายโครงการ จนทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมีคุณภาพชีวิตด้านร่างกายอยู่ในระดับมาก ได้รับประทานอาหารอย่างเพียงพอ ได้รับการด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมตามอัตภาพ และการมีที่อยู่อาศัยที่สะดวกสบาย

๔.๒.๓ ด้านจิตใจ ในเรื่องการมีคุณธรรมในตน และการมีคุณธรรมในสังคม ในหลากหลายโครงการ จนทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมีคุณภาพชีวิตด้านจิตใจอยู่ในระดับมาก ประพฤติดีงาม สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ เชื้อมั่นในการทำความดี ใช้หลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ดำเนินชีวิตในทางชอบธรรมตามคุณธรรมและศีลธรรม รักษาชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ยึดมั่นในวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม และรับผิดชอบและทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

๔.๒.๔ ด้านสังคม ในเรื่องครอบครัวและสังคม ในหลากหลายโครงการ จนทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมีคุณภาพชีวิตด้านสังคมอยู่ในระดับมาก มีครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอบอุ่น และร่มเย็น ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และอยู่ในสังคมที่เคารพกฎหมาย มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เสมอภาค มีสิทธิและเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อความสงบสุขและความมั่นคงของรัฐ

๔.๒.๕ ด้านเศรษฐกิจ ในหลากหลายโครงการ จนทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมีคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับมาก ประกอบอาชีพสุจริต มีมาตรฐานการดำรงชีพที่ดี และการมีปัจจัย ๔ เพียงพอต่อการดำรงชีพ และมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี

๔.๒.๖ ด้านสติปัญญา ในหลากหลายโครงการ จนทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมีคุณภาพชีวิตด้านสติปัญญาอยู่ในระดับมาก มีความคิดดีและยอมรับตัวเอง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย

๔.๒.๗ ด้านพัฒนาตนเองในหลากหลายโครงการ จนทำให้ผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมีคุณภาพชีวิตด้านพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมาก มีประสบการณ์ที่เป็นฐานในการดำเนินชีวิต และใช้ศักยภาพส่วนบุคคลสร้างสรรค์และพัฒนาตนเอง

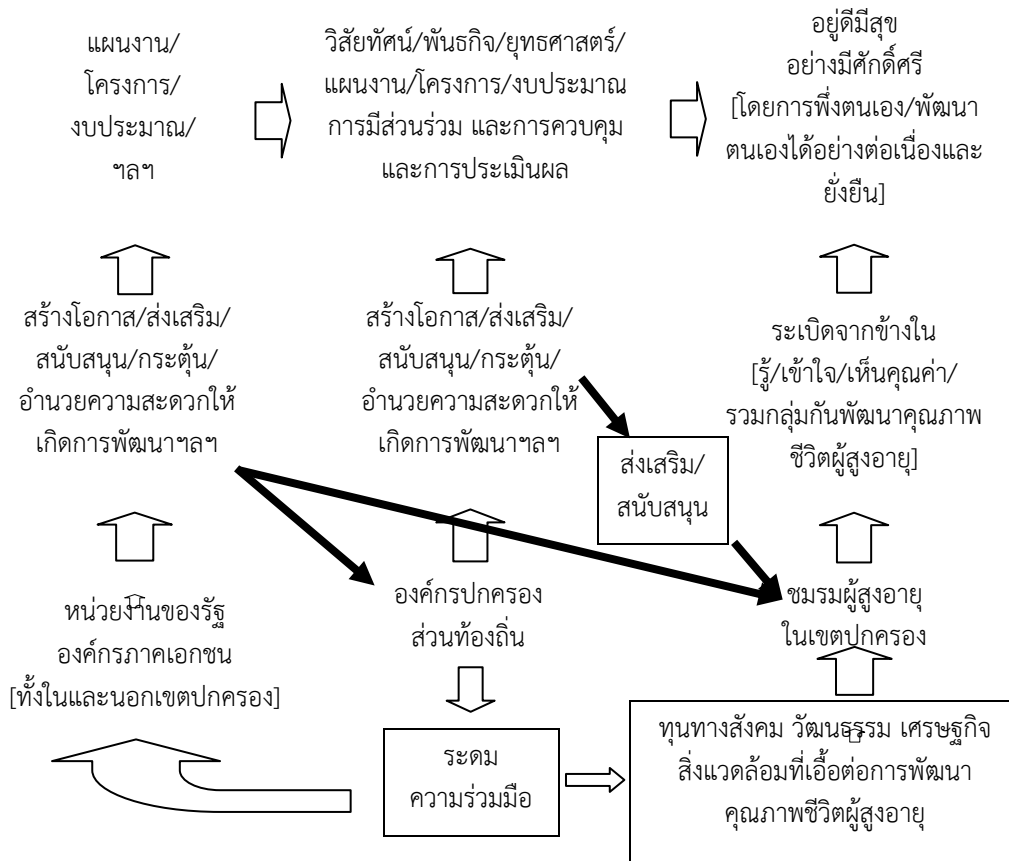
๔.๓ ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี มีความสัมพันธ์กันในเชิงปฏิฐานในระดับน้อย โดยมี ๔ องค์ประกอบของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ได้แก่ การบรรลุวัตถุประสงค์ (มีความสัมพันธ์ ๓ ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ และสังคม) การควบคุมและการประเมินผล (มีความสัมพันธ์ ๔ ด้าน คือ จิตใจ สังคม สติปัญญา และการพัฒนาตนเอง) การงบประมาณ (มีความสัมพันธ์ ๕ ด้าน คือ ร่างกาย สังคม เศรษฐกิจ สติปัญญา และการพัฒนาตนเอง) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (มีความสัมพันธ์ทุกด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ สติปัญญา และการพัฒนาตนเอง) การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีในทุกองค์ประกอบ (ร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ สติปัญญา และการพัฒนาตนเอง)

๔.๔ รูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี

๔.๔.๑ ปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี โดยทุกปัจจัยมีความสำคัญในระดับมาก เรียงลำดับความสำคัญ คือ ๑) การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) ทูทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของตำบล ๓) การดำเนินการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและกองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล ๔) การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบล ๕) การสนับสนุนของหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในเขตปกครอง และ ๖) การสนับสนุนของหน่วยงานองค์กรภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกเขตปกครอง

๔.๔.๒ การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ดำเนินการได้ใน ๒ ลักษณะ คือ ๑) การส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตรง และ ๒) การระดมความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากหน่วยงานองค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ทั้งที่ตั้งอยู่ในและนอกเขตปกครอง ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ได้ดังนี้



๔.๔.๓ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องต้องกันเป็นเอกฉันท์ (ร้อยละ ๑๐๐) ว่ารูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีนี้มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นไปได้ในการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ จะนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้

๕. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี มาจากองค์ประกอบสำคัญเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

๕.๑ การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี เห็นพ้องต้องกันว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๕๐ (๗) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ และ

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๖๖ และ มาตรา ๖๗ (๖) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๖ (๑๐) ที่ระบุว่าให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคม สงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ที่ได้กำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมาย ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) ได้ให้ความสำคัญต่อวงจรชีวิตและความสำคัญของทุกคนในสังคมที่มีความเกี่ยวพันกับผู้สูงอายุไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง และจะต้องเข้าสู่ระยะวัยสูงอายุตามวงจรชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยแผนยุทธศาสตร์ฉบับดังกล่าวได้กำหนดมาตรการในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา องค์กรเอกชน และองค์กรสาธารณะประโยชน์มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุโดยกระบวนการประชาคมและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วย สอดคล้องกับข้อเสนอของประเวศ วะสี ที่ได้เสนอว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอยู่เต็มประเทศ (ประมาณ ๘,๐๐๐ องค์กร) อยู่ใกล้ชิดประชาชน มีหน้าที่ในการพัฒนาทุกด้าน หากได้รับความเข้าใจ เห็นคุณค่า และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนชุมชนและท้องถิ่นร่วมกัน สามารถพัฒนาอย่างบูรณาการทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา และสุขภาพ ไปสู่ความพอเพียงและเป็นสุขได้ สอดคล้องกับเศรษฐวัฒน์ โชควรกุล^๗ ที่ศึกษาเรื่อง นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีเครือข่ายความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับ Amanda Lehning, and Annie Harmon ที่เสนอดัชนีชี้วัดชุมชนน่าอยู่สำหรับการพัฒนาผู้สูงอายุ อย่างยั่งยืนว่าชุมชนที่ส่งเสริมการมีสุขภาวะที่ดีของผู้สูงอายุ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย แหล่งธุรกิจ องค์กรบริหารท้องถิ่น สินค้า บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

ในการนี้ยังสอดคล้องกับที่จังหวัดลพบุรีได้เห็นคุณค่าความสำคัญและได้เสนอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญภายใต้ความร่วมมือโครงการลพบุรีโมเดล “คนลพบุรีไม่ทอดทิ้งกัน” โดยเสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์ดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในท้องถิ่น (จัดตั้งศูนย์ขึ้นมาใหม่หรือสามารถใช้ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุเดิมที่มีอยู่แล้วก็ได้) โดยให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการศูนย์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็นส่วนสำคัญ ในคณะกรรมการดำเนินการร่วมกับตัวแทนจากผู้สูงอายุ ตัวแทนจากภาคประชาชน เป็นต้น โดยมี

^๗ เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล, “นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๑(๑) : ๑๔๖-๑๖๕.

นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ลงนามในคำสั่งแต่งตั้งด้วย และและยังสอดคล้องกับมติสมัชชาสุขภาพจังหวัดลพบุรีเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ในประเด็นการพัฒนา ระบบการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดลพบุรี ที่ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในส่วนที่สำคัญคือ ๑) จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงในชุมชน ๒) จัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น ๓ ปี และแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี รวมทั้งให้จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๓) จัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุให้ครอบคลุมโดยแบ่งประเภทตามกลุ่มภาวะพึ่งพิง ๔) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย รวมทั้งส่งเสริมอาชีพหรือพิจารณาจัดสวัสดิการสังคมให้กับครอบครัวที่ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ๕) จัดให้มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เพื่อดูแลผู้สูงอายุกลางวัน และฟื้นฟูสภาพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ๖) ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดอาสาสมัครชุมชนดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงในชุมชน และ ๗) เปิดเวทีให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายท้องถิ่น ด้านการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ตลอดจนการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล

๕.๒ ทูทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี เห็นพ้องต้องกันว่ามิตบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับที่เสรี พงศ์พิศ ได้เสนอว่า พลังทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมไทย ดังนั้น ต้องบำรุงรักษา แก้วที่สำคัญนี้ให้สมบูรณ์ แข็งแรง คงทน เพื่อให้สังคมไทยอยู่ได้อย่างไม่มีปัญหาท่ามกลางวิกฤต เศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน และยังสอดคล้องกับข้อเสนอของเอนก นาเคบุตร^๘ ที่เสนอว่า ภูมิปัญญาเป็นคุณค่าในท้องถิ่นที่ชุมชนยึดเหนี่ยวและรู้สึกผูกพันในเรื่องของจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นความรักถิ่น ความรู้สึกของคนที่ถูกพันธนาการของสายเลือด เช่น ความเป็นคนเมืองย่าโม คุณค่าที่มีต่อหลักศาสนา ผูกพันต่อป่าชุมชนร่วมกัน การดูแลคนที่อยู่ในศรัทธาวัดเดียวกัน เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในทุนทางภูมิปัญญาของตนเองที่บรรพบุรุษถ่ายทอดสืบต่อกันมา นอกจากนี้ภูมิปัญญาเป็นทุนทางสังคมที่จะขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการทางสังคมอื่นๆ ด้วย และยังสอดคล้องกับข้อเสนอของอานันท์ กาญจนพันธุ์^๙ ที่เสนอว่าทุนทางภูมิปัญญาเป็นพลวัตของชุมชนในมิติทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพลังสร้างสรรค์สังคม เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชนหรือสังคมท้องถิ่นเพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และถ่ายทอดภูมิปัญญา นอกจากนี้อำนาจยังแสดงถึงศักยภาพของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้

๕.๓ การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุในตำบล โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี เห็นพ้องต้องกันว่า

^๘ เอนก นาเคบุตร, กอบบ้านกู้เมืองด้วยพลังแผ่นดิน, (กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซนจูรี่, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔.

^๙ อานันท์ กาญจนพันธุ์, วัฒนธรรมกับการพัฒนา : มิติของพลังที่สร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๘๖.

ชมรมผู้สูงอายุตำบลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการมีกิจกรรม (The Activity Theory) ที่เสนอว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตสังคมจากการมีกิจกรรมร่วมกัน และการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างกระฉับกระเฉง และมีความรู้สึกว่าเป็นประโยชน์ โดยทฤษฎีการมีกิจกรรมเชื่อว่าผู้ที่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมได้มากย่อมมีโอกาสพบปะเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน และมองโลกกว้างขึ้นสอดคล้องกับผลจากการศึกษาของอารีวรรณ คุณเจตน์ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิตเชิงจิตวิสัยดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) ที่ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย โดยดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการกีฬา และกำหนดมาตรการในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมการจัดตั้งและดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุและเครือข่าย และสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรเครือข่ายผู้สูงอายุ

๕.๔ การดำเนินการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบล หน่วยงาน องค์การภาครัฐ เอกชน ทั้งที่ตั้งอยู่ในตำบล และนอกตำบล (หน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น) โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี เห็นพ้องต้องกันว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กองทุนหลักประกันสุขภาพตำบลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในระดับมาก เห็นพ้องต้องกันว่าหน่วยงาน องค์การภาครัฐ เอกชนที่ตั้งอยู่ในตำบลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในระดับมาก และหน่วยงาน องค์การภาครัฐ เอกชนที่ตั้งอยู่นอกตำบลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในระดับมาก สอดคล้องกับการที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบปฏิญญาผู้สูงอายุไทย เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ (พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ) ซึ่งเป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อ ๗ ที่กำหนดว่ารัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมการประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) ได้กำหนดมาตรการ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา องค์กรเอกชนและองค์กรสาธารณะประโยชน์มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุโดยกระบวนการประชาคม ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนที่ดำเนินการจัดบริการและสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้องค์กรทางศาสนามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจและดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ

๖. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและพัฒนานี้ สามารถนำสู่การให้ข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์มากยิ่งขึ้น ดังนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

๖.๑.๑ จากผลการวิจัยที่พบว่าการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีมีความสัมพันธ์กันในเชิงปฏิฐาน โดยมี ๔ องค์ประกอบของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ได้แก่ การบรรลุวัตถุประสงค์ การควบคุมและการประเมินผล การงบประมาณ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น สมควรที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเน้นการบริหารที่มุ่งสู่ ๑) การบรรลุวัตถุประสงค์ (โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ) ๒) การควบคุมและการประเมินผล (โดยมีกระบวนการในการควบคุม กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้) ๓) การงบประมาณ (โดยการกำหนดแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ โครงการ และงบประมาณ) และ ๔) การมีส่วนร่วมของประชาชน (โดยการสร้างกระบวนการและโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุในฐานะคลังภูมิปัญญาของท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการบวรการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วย)

๖.๑.๒ จากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญของรูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี รวม ๖ ปัจจัย เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังกล่าวข้างต้น โดยแต่ละปัจจัยมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบแตกต่างกัน ดังนั้น ซึ่งแต่ละองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญจะต้องพิจารณาดำเนินการในส่วนของตนให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน โดยต้องประสานพลังกัน (Synergy) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้สามารถบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรีให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องสร้างความเป็นผู้นำและความเข้มแข็งในการดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ทั้ง ๒ ลักษณะ กล่าวคือ ๑) การส่งเสริม/สนับสนุน (Promoting And Supporting) และ ๒) การระดมความร่วมมือ (Cooperating) โดยการประสานงาน สร้างความเข้าใจ แสวงหาและระดมความร่วมมือและทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตปกครอง จากหน่วยงานและองค์กร (ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม) ทั้งที่อยู่ตั้งอยู่ในเขตปกครอง และนอกเขตปกครอง นอกจากนี้ ยังพยายามศึกษาและใช้ศักยภาพของทุนทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในเขตปกครองให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วย

๖.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัยและพัฒนานี้ สามารถพัฒนารูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท้องถิ่นต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงสมควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา

(R&D) โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) อย่างสำคัญจากองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง ๖ องค์ประกอบข้างต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

(๑) หนังสือ:

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. **มาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ.**

กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย. ๒๕๔๘.

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. **การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์. ๒๕๔๔.

จิตติมา กัตถัญญ และวิทยา ตันอารีย์. **หลักการดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้น.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. ๒๕๕๓.

ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ อบต.จุดเปลี่ยนประเทศไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ ๓). นนทบุรี ; สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. ๒๕๕๑.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย.** กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ. ๒๕๕๐.

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **ประชากรสูงอายุไทย:**

ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพมหานคร. ๒๕๕๗.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี. **แผนปฏิบัติการสาธารณสุข ประจำปี ๒๕๕๖ จังหวัดลพบุรี.** ๒๕๕๖.

เสรี พงศ์พิศ. **ชุมชนเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข.** กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา. ๒๕๔๘.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. **วัฒนธรรมกับการพัฒนา : มิติของพลังที่สร้างสรรค์.** กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา. ๒๕๓๘.

อารีวรรณ คุณเจตน์. **คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๔๑.

เอนก นาคะบุตร. **กอบบ้านกู้เมืองด้วยพลังแผ่นดิน.** กรุงเทพมหานคร : ๒๑ เซนจูรี่. ๒๕๔๕.

(๒) วารสาร:

ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และฮานานมุฮิบบะตุตติ นอจิ สุขไสว. “ผู้สูงอายุในโลกแห่งการทำงาน: มุมมองเชิงทฤษฎีทางกายจิตสังคม”. **วารสารปัญญาภิวัฒน์.** ๗ (๑) : ๒๔๒-๒๕๔.

ธनिया โพธิ์งาม. “การศึกษาปัญหาและความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกปีบ อําเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.** ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗.

เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล. “นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. ๑ (๑) : ๑๔๖-๑๖๕.

๒. ภาษาอังกฤษ:

(I) Books:

- Amanda Lehning, and Annie Harmon. **Livable Community Indicators for Sustainable Aging**. Stanford Center on Longevity. New York. 2013. Malholtra, Naresh K. **Marketing Research : an Applied Orientation**. (6th ed.). English, Book, Illustrated edition. 2010.
- Wan He, Daniel Goodkind, and Paul Kowa. **An Aging World: 2015 International Population Reports**. U.S. Government Publishing Office, Washington, DC. 2016.

การจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

The Human Capital Management Supporting The Merit and Ethics of Staffs In Local Administration Organization

จิตวุฒิ หมั่นมี*

ภาคสิริ แอนิหน**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรม ๒) เพื่อศึกษาการจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๙ องค์กร แล้วนำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการวิจัยสามารถกำหนดเป็นรูปแบบได้ ๓ รูปแบบ ดังนี้ ๑) รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความรู้ที่องค์กรได้มีการจัดการประชุมบุคลากรในการเพิ่มศักยภาพด้านความรู้เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดฝึกอบรมบุคลากรจากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่โดยเน้นไปหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักเพื่อให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้เรื่องนี้ และจัดให้มีบุคลากรทางสงฆ์มาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคลากรในองค์กร ๒) รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถที่องค์กรได้จัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร จัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร เพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร และผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดีทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร ๓) รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญองค์กรได้มีการสนับสนุนจากผู้บริหาร วาง

* ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

แผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ กระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และส่งเสริมให้บุคลากรมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

คำสำคัญ : การจัดการทุนมนุษย์

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) To study the concepts, theories in human capital management for promote in ethics and morality 2) To study the human capital management for promote in ethics and morality of staffs in local administration and 3) To purpose the model for the human capital management for promote in ethics and moral of staffs in local administration. The methodology of this research was Qualitative Research and the research tool was in-depth interview with the local administrators leaders in the north-eastern part total 9 organizations. Data were analyzed by system content analysis and interpret for conclusion from all data.

The research findings as followings: The human capital management for skill, the staffs must be understood in diversity of cultural and daily life of all staff in organization for push the knowledge and skill for service the people in community. Moreover the staffs should be tried to learn the diversity of cultural and received it as important thing that applied for their work in organization.

The results of this research indicated 3 models for the human capital management for promote in ethics and moral of staffs in local administration as follows : 1) The model for human capital management for knowledge for promote in ethics and moral of staffs in local administration could be concluded as 1) To set the staff meeting for promote the potential in ethics and moral knowledge continuously 2) To set the training from specialists 3) To set the field trips in the best practice of this issue and 4) to set the staff from sangha administration for suggest to promoting in ethics and moral of staffs in local administration 2) The model for human capital management for promoting in ethics and moral of staffs in local administration could be concluded as 1) To set the training for create skill of staffs 2) To set the project for work development 3) To strict the discipline in organization and 4) The organization leaders must be the good leader for staffs. 3) The model for human capital management for skill in ethics and moral of staffs in local administration could be

concluded as 1) the leaders' supporter 2) The system plan 3) Work hard and commitment and 4) Promote the staff in higher education.

Keywords: Human Capital Management

๑. บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์หรือทุนมนุษย์เป็นสิ่งที่องค์กรต้องให้ความสนใจ ตั้งแต่การสรรหาคัดเลือก หารักษาและพัฒนา เพื่อให้ได้ทุนมนุษย์ที่มีคุณค่าแก่องค์กรอย่างแท้จริง ความสนใจจัดกิจกรรมพัฒนาอย่างจริงจัง ต่อเนื่องสม่ำเสมอการลงมือปฏิบัติ ลงมือพัฒนาทุนมนุษย์ในองค์กรอย่างจริงจังอย่างมีเป้าหมาย อย่างเป็นระบบ อย่างเป็นกระบวนการ และอย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไปได้^๑ จากการสรุปดังกล่าวแล้วนั้นผู้วิจัยมีแนวความคิดว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีกระบวนการอย่างในการจัดการทุนมนุษย์และในกระบวนการดังกล่าวมานั้นได้มีการนำกระบวนการจัดการทุนมนุษย์นั้นไปสู่การส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรภายในองค์กรหรือไม่ เพราะการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการบริหารจัดการหรือการทำงานของบุคลากรในองค์กร กล่าวคือ ถ้าบุคลากรมีจริยธรรม กล่าวคือ มีการปฏิบัติตนและทำงานด้วยความถูกต้องและตามกฎ ระเบียบวินัยขององค์กรเอง และมีคุณธรรม คือ มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีความเอื้อ เพื่อแผ้วถ่อมต่อสมาชิกภายในองค์กรเอง^๒ ดังนั้น กระบวนการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรจึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรม

๒.๒ เพื่อศึกษาการจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

^๑ ไพศาล เครือแสง, “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘): ๒๐๕.

^๒ ภาส ภาสสัทธา, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๕๙

๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๒๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๒๕ รูป/คน

๔. ผลการวิจัย

๔.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์เพื่อส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรม

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการจัดการทุนมนุษย์สามารถสรุปได้ทั้งหมด ๙ ทฤษฎีซึ่งถือได้ว่าเป็นทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากร กล่าวคือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์เป็นทฤษฎีที่เชื่อมโยงการทำงานของมนุษย์และระบบการจัดการงานการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายองค์กรที่ได้ตั้งไว้ หรือหน่วยงานที่ได้วางแผนไว้เช่นกัน ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาจัดกลุ่มทฤษฎีได้ ๔ กลุ่ม กล่าวคือ

กลุ่มที่หนึ่งคือกลุ่มทฤษฎีที่ว่าด้วยพื้นฐานทางการจัดการทุนมนุษย์ซึ่งกลุ่มนี้จะเน้นไปที่ความต้องการและความจำเป็นรวมถึงการเรียนรู้ของมนุษย์ ประกอบด้วย

๑. ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory)

ทฤษฎีทุนมนุษย์มองว่าบุคลากรในองค์กรไม่ได้เป็นเพียงต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่องค์กรต้องจ่ายเป็นค่าจ้างค่าตอบแทนเท่านั้น แต่มนุษย์เปรียบเสมือนหนึ่ง “ทุน” ที่สามารถทำให้องค์กรเพิ่มคุณค่าขึ้นได้ด้วยการ “พัฒนา” และจะได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าด้วย ดังนั้น บทบาทของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงอยู่ที่การลงทุนพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญให้กับบุคลากรขององค์กร^๓ นั่นจึงแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีทุนมนุษย์นั้นเน้นที่ความสำคัญของบุคคลในการพิจารณาคนเหมือนผู้ลงทุนแต่ละบุคคลจะลงทุนในการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อที่จะบรรลุประโยชน์ในอนาคต ด้วยเหตุนี้ทุนมนุษย์จึง

^๓Torraco, R.J., Economic Human Capital Theory And Human Resource Development, (San Francisco : Berrett - Koehler, 1998), pp.106-115. อ้างใน ฆาน ธรรมภิบาล, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”, ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๐, หน้า ๔๗.

เป็นการพิจารณาเหมือนสินทรัพย์ที่คล้ายกับสินทรัพย์ทางกายภาพหรือการเงิน ทุนมนุษย์ได้กลายเป็นบทบาทในกระบวนการของการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นดัง สติ๊กของทักษะที่สร้างขึ้นจากการศึกษาและการฝึกอบรม เป็นปัจจัยการผลิตที่ประสานร่วมในการผลิตผลสุดท้าย และยังเป็นสติ๊กของความรู้อย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการเพิ่มมูลค่าของมนุษย์ที่เป็นพนักงานในองค์กร ด้วยการเรียนรู้ผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาต่างๆ อันนำไปสู่ผลลัพธ์หรือผลผลิตที่องค์กรต้องการ

๒. ทฤษฎีความต้องการและความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมาก ในทฤษฎีการจูงใจที่ได้รับการกล่าวถึงมากก็คือ ทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ซึ่งลักษณะเป็นทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจพฤติกรรมมนุษย์ (General theory human motivation) โดยสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ดังนี้

๑. มนุษย์มีความต้องการและมีความต้องการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการอันใดได้รับการตอบสนองแล้ว ก็จะเกิดความต้องการอันอื่นเข้ามาแทนที่

๒. ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองจะเป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วไม่เป็นสิ่งจูงใจพฤติกรรมอีกต่อไป

๓. ความต้องการของมนุษย์มีลำดับชั้นความจำเป็น หรือความสำคัญ (A Hierarchy of Needs) เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการระดับสูงก็จะถูกกระตุ้นให้มีการตอบสนองทันที (Demand Satisfaction)^๕

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างทุนมนุษย์

แนวความคิดนักทฤษฎีการเรียนรู้มองที่ข้อเท็จจริง (Facts) และรวบรวมตั้งเป็นหลักการ (Principles) และเป็นที่ยอมรับความถูกต้องของทฤษฎีนั้นๆ แบ่งเป็นกลุ่มทฤษฎี S-R (Stimulus-Response Theories) คือ แสดงปฏิกิริยาโต้ตอบของผู้เรียนซึ่งเชื่อมโยงต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนรู้เองเป็นการเรียนรู้เรื่องการปะติดปะต่อเข้าด้วยกันกับการเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งถือเป็นความสำคัญของการเรียนรู้

^๕Sanchez, P., et al, "Management Of Intangibles An Attempt To Build A Theory", Journal of Intellectual Capital, Vol. 1 No. 4 : pp. 213-214.

^๕Abraham H., Maslow, A Theory of Human Motivation, "Psychological Review, july 1943, pp. 388 - 389. อ้างใน วิเชียร วิทยอุดม, รศ., ทฤษฎีองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๕๔-๕๕.

- กลุ่มทฤษฎีสถาน (Field Theories) คือ เน้นการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์และสถานการณ์ทั่วไปกับความเข้าใจสำเนียง (Perception) ของผู้เรียนและรวมถึงการเรียนรู้ถึงความคิดต่างๆ ที่เรียกว่า “พิชาน” (Cognition) และการเรียนรู้สัญญาณทั่วไป (Sign)

- ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Contiguity Theory) ของ Guthrie คือเป็นทฤษฎี Conditioning ที่ถือว่า Conditioned Response หมายถึง ความต่อเนื่องระหว่างสิ่งเร้าใดที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ซึ่งถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้วและสถานการณ์อื่นที่คล้ายกัน ผู้เรียนจะนึกถึงปฏิกิริยาโต้ตอบที่เหมาะสมได้ทันที ซึ่งเป็นหลักการแทนที่ (Principle of Substitution)

- แนวคิดทางพุทธิปัญญา (Cognitive Science) จัดเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ ได้ให้ความสนใจเรื่องกระบวนการคิดของสมอง ได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ และการจดจำ ไม่เน้นเรื่องสิ่งเร้า เงื่อนไข ตัวเสริมแรง แต่จะเน้นเรื่องแรงจูงใจ และกระบวนการทางสมองที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้และรับรู้สิ่งต่างๆ^๖

กลุ่มที่สองคือกลุ่มทฤษฎีที่ว่าด้วยการจัดการทุนมนุษย์กลุ่มนี้จะเน้นถึงกระบวนการจัดการทุนมนุษย์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่องค์กรได้ตั้งเป้าหมาย ประกอบด้วย

๑. ทฤษฎีตาข่ายการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ของ Blake & Mouton^๗

โรเบิร์ตอาร์. เบลค และ เจน เอส.มูทอน (Robert Blake and Jane S. Mouton) ได้เสนอรูปแบบผู้นำที่เรียกว่า ตาข่ายการจัดการ (Managerial Grid) ขึ้น ซึ่งรูปแบบนี้ยังคงใช้มิติ ๒ มิติ คือ มิติมุ่งงานและมุ่งคนโดยได้แบ่งรูปแบบผู้นำออกเป็น ๕ แบบ คือ

๑) ผู้นำแบบ ๑, ๑เป็นผู้บริหารที่ไม่ให้ความสำคัญทั้งงานและคน จึงเป็นผู้บริหารประเภท “ไม่เอาไหน” (Impoverished)

๒) ผู้นำแบบ ๑, ๙ เป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับงานน้อย แต่ให้ความสำคัญกับคนมาก จึงเป็นผู้บริหารประเภท “บ้านทุ่งสโมสร” (Country Club)

๓) ผู้นำแบบ ๕, ๕เป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญทั้งงานและคนอยู่ในระดับปานกลางจึงเป็นผู้บริหารประเภท “เดินทางสายกลาง” (Middle of the Road)

๔) ผู้นำแบบ ๙, ๑เป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับงานมาก แต่ให้ความสำคัญกับคนน้อย จึงเป็นผู้บริหารประเภท “มุ่งงาน” (Task Oriented)

๕) ผู้นำแบบ ๙, ๙เป็นผู้บริหารที่ให้ความสำคัญทั้งงานและคนมาก จึงเป็นผู้บริหารประเภท “ทีมงาน” (Team Management) และถือว่าเป็นรูปแบบผู้นำที่ดีที่สุด

๕.๑.๒ การจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

^๖ มัลลิกา คณานฤกษ์, จิตวิทยาการสื่อสารของมนุษย์, หน้า ๖๔-๖๕.

^๗ ทวีศักดิ์ สุวคนธ์, บริหารงานขาย (Sales Management), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๓.

การจัดการทุนมนุษย์ในงานวิจัยเล่มนี้ผู้วิจัยได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็นการจัดการเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถและความชำนาญของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการลงพื้นที่วิจัยในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่วนมากเป็นผู้นำองค์กร ซึ่งผู้วิจัยได้แยกประเด็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการทุนมนุษย์ของบุคลากรในองค์กรกับการส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

๑. การจัดการทุนมนุษย์ด้านความรู้ของบุคลากร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีนโยบายในการจัดการทุนมนุษย์โดยเฉพาะด้านความรู้ของบุคลากร เพราะถือว่าบุคลากรเป็นกลไกสำคัญหรือกลไกหลักในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จหรือเป้าหมายได้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีการส่งเสริมการพัฒนาส่วนราชการให้เป็น“องค์กรแห่งการเรียนรู้” โดยอาศัยกระบวนการ “การจัดการความรู้” ในยุคที่มีการแข่งขันและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่วนราชการต้องสร้างให้ข้าราชการในส่วนราชการมีความรู้ เข้มแข็งและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบเพื่อช่วยผลักดันส่วน ราชการให้บรรลุผล ตามยุทธศาสตร์ โดยในขั้นตอนของการแปลงแผนการปฏิบัติราชการสู่การปฏิบัติ จริยนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบหลายประการที่จะช่วยผลักดันสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ สามารถสรุปสาระสำคัญจากผู้บริหารองค์กรได้ดังนี้

ประการแรก การปรับโครงสร้างองค์กรพื้นฐานเพื่อรองรับบุคลากรให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้สะดวก

ประการที่สอง การปรับขั้นตอนการทำงานให้รวดเร็ว และกระชับมากขึ้น เพื่อเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และสะดวกยิ่งขึ้น

ประการที่สาม การพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถ มีระบบการยกย่องชมเชย และการให้รางวัลที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ และมีวัฒนธรรมการทำงานเชิงรุก และวัฒนธรรมของการแลกเปลี่ยน และแบ่งปันความรู้ระหว่างบุคลากรในองค์กร และ

ประการที่สี่ องค์กรต้องปรับกฎระเบียบ และกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๒. การจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถของบุคลากร

การจัดการทุนมนุษย์ในเรื่องความสามารถซึ่งการจัดกิจกรรมควร ส่งเสริมความสามารถให้ทุก ๆ ด้าน โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ขีดความสามารถของบุคลากรเอง รวมถึงต้องได้รับการสนับสนุนของผู้บริหารองค์กรเป็นอย่างดีจึงจะสามารถทำให้บุคลากรมีการพัฒนาขีดความสามารถในการทำงาน ซึ่งเหล่านี้จัดการมีการทุนมนุษย์ที่ผู้นำองค์กรไม่ควรที่จะละเลย

๓. การจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญของบุคลากร

การจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญของบุคลากรนั้น บุคลากรในองค์กรต้องเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชนที่อยู่ภายใต้หน่วยงานของตนเพื่อที่จะทำให้เกิดความรู้และทักษะในการบริการ การทำงานและการบริหาร ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมในที่

ทำงานนั้นไม่ค่อยเหมือนกันเท่าใดนัก บุคลากรต้องพยายามที่จะเรียนรู้ ดังนั้นจึงมีเกร็ดความรู้ต่าง ๆ อยู่มากมาย กล่าวคือถ้าต้องการรู้จักวัฒนธรรมที่แปลกใหม่นั้น การยอมรับความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมอันหลากหลายถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ในสร้างความชำนาญในการทำงานในองค์กร

สรุปได้ว่า การจัดการทุนมนุษย์ใน ๓ ด้าน กล่าวคือ การจัดการทุนมนุษย์ด้านความรู้ การจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถ และการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญ นั้น ผู้บริหารและบุคลากรภายในองค์กรต้องทำงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต้องประสานงานในทุกเรื่องเพราะทั้งสองส่วนมีภาระงานร่วมกัน ผู้บริหารเป็นผู้วางนโยบายในการทำงานในองค์กร ส่วนบุคลากรนำนโยบายของผู้บริหารไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาในทุกด้าน อย่างไรก็ตามผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการบริหารด้วย กล่าวคือ

๑. ต้องมีความเข้าใจการทำงานของบุคลากร ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจในบริบทของบุคลากรที่อยู่ใต้บังคับบัญชาอย่างถ่องแท้ ทั้งเรื่องการทำงาน ภาระงานและครอบครัวของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาเพราะทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การทำงานในองค์กรเดินหน้าหรือถอยหลังซึ่งถือว่าเป็นตัวชี้วัดอีกตัวหนึ่งที่ทำให้งานสัมฤทธิ์ผลหรือไม่สัมฤทธิ์ผลได้

๒. มองให้รอบด้าน ผู้บริหารต้องมองรอบด้านในการบริหาร มองด้านบน ด้านล่าง และข้าง ๆ กล่าวคือ มองถึงนโยบายหลักของหน่วยงานต้นสังกัด มองถึงบุคลากร ศักยภาพของหน่วยงานในการทำงาน

๓. กิจกรรมหลากหลาย ผู้บริหารต้องสร้างกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกเพื่อทำให้บุคลากรเกิดทักษะในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการทำงานซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้

๔. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านไปพร้อมกัน ผู้บริหารต้องส่งเสริมการทำงานหรือการศึกษาดูงานของบุคลากรภายในองค์กรเพื่อเป็นการฝึกทักษะและเพิ่มทักษะให้กับบุคลากรนำมาปรับปรุงงานตามภาระหน้าที่ของตนได้อย่างดี

๕. ให้ตัดสินใจด้วยตัวเอง ผู้บริหารต้องให้โอกาสบุคลากรในสังกัดได้มีโอกาสได้สร้างผลงาน และตัดสินใจในงานที่รับผิดชอบซึ่งจะสร้างประโยชน์ให้กับองค์กรพร้อมทั้งสนับสนุนอย่างเต็มที่

๖. สนับสนุนและติดตามผล ผู้บริหารต้องมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

๕.๑.๓ รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑. รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความรู้เพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากร

รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความรู้เพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเห็นว่า รูปแบบการจัดการด้านความรู้ของบุคลากรในองค์กรเพื่อเป็น

ฐานในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั้นมีความหลากหลายแนวทางด้วยกันซึ่งในแต่ละแนวทางล้วนมีความสอดคล้องกับระเบียบ ประกาศ และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นก็ได้มีประกาศให้บุคลากรมีหลักคุณธรรมจริยธรรมสำหรับการบริหารองค์กรเองเช่นกัน อย่างไรก็ตามผู้บริหารองค์กรส่วนมากก็ยังเสนอรูปแบบที่ควรจะเป็นสำหรับการจัดการความรู้ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ข้อหนึ่งที่สำคัญของบุคลากรในองค์กรให้เป็นพื้นฐานเดียวกันและสามารถนำมาจัดเป็นระบบสำหรับใช้ในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่ใช่เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแต่หมายรวมถึงงานหลายๆ ด้านที่เกี่ยวกับการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองด้วย รูปแบบที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

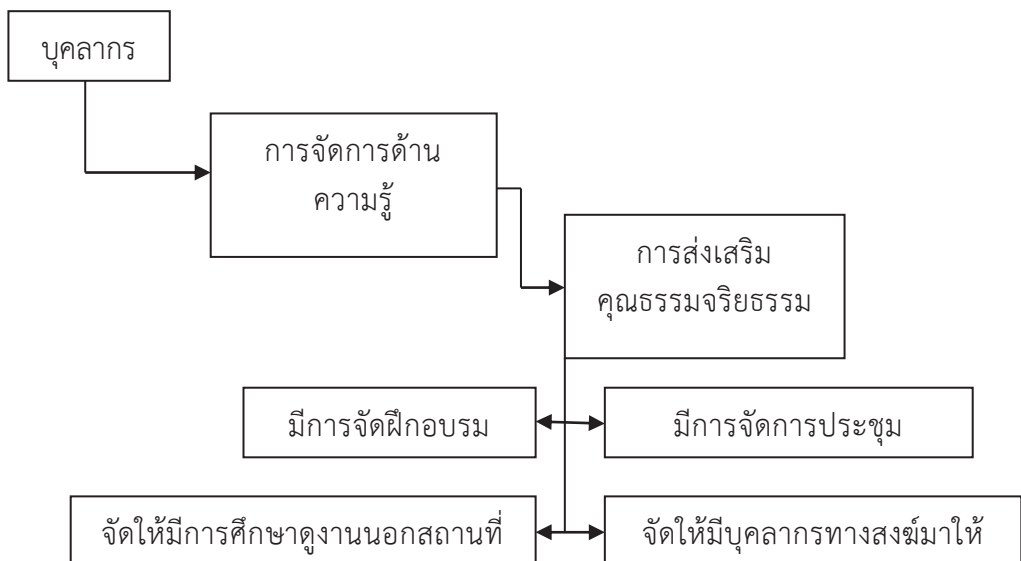
๑. มีการจัดการประชุมบุคลากรในการเพิ่มศักยภาพด้านความรู้เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ

๒. มีการจัดฝึกอบรมบุคลากรจากวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ

๓. จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่โดยเน้นไปหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักเพื่อให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้เรื่องนี้ และ

๔. จัดให้มีบุคลากรทางสงฆ์มาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคลากรในองค์กร

จากทั้งหมดที่กล่าวมาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความรู้เพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสรุปเป็นโมเดลได้ดังนี้

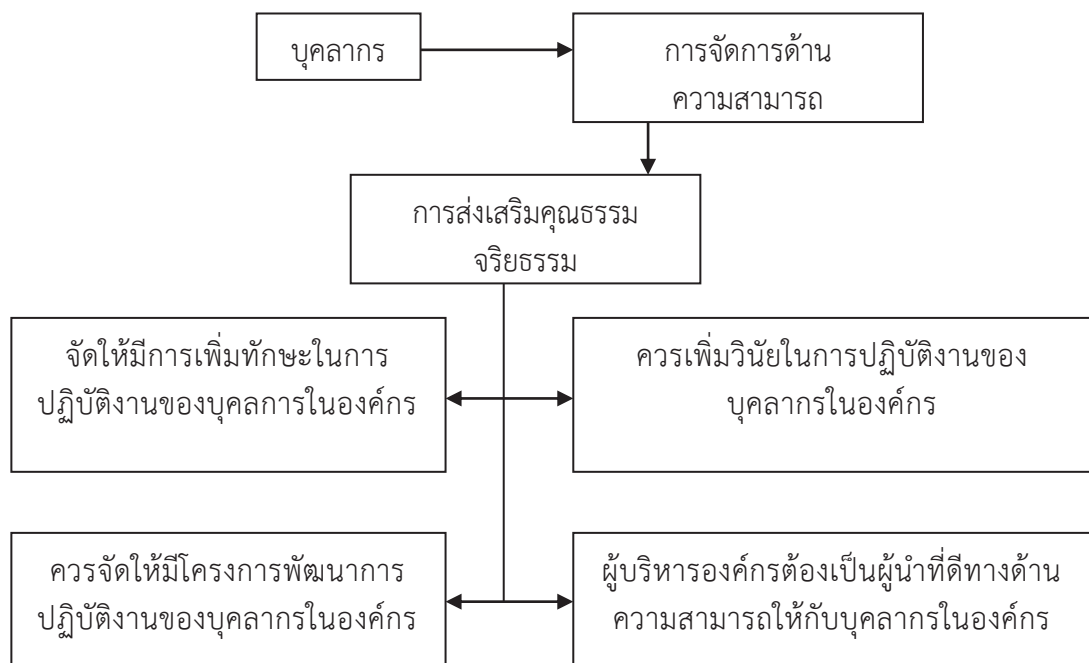


๒. รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากร

การจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากร ควรมีรูปแบบเช่นไรนั้น จากการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ทางธรรมสามารถสรุปประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ของบุคลากรในองค์กรด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม ได้ ๔ ข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. จัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร
๒. จัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร
๓. เพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร
๔. ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดีทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร

กล่าวโดยสรุปรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรทั้งหมดซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลสรุปเป็นประเด็นดังกล่าวได้ไว้ข้างต้นแล้วนั้นอย่างน้อยควรมีรูปแบบ ๔ ประการ กล่าวคือ ประการแรกควรจัดให้มีการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ประการที่สองควรจัดให้มีโครงการพัฒนาการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ประการที่สามควรเพิ่มวินัยในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร และประการที่สี่ผู้บริหารองค์กรต้องเป็นผู้นำที่ดีทางด้านความสามารถให้กับบุคลากรในองค์กร จากทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถเขียนเป็นโมเดลหรือรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความสามารถเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดังนี้

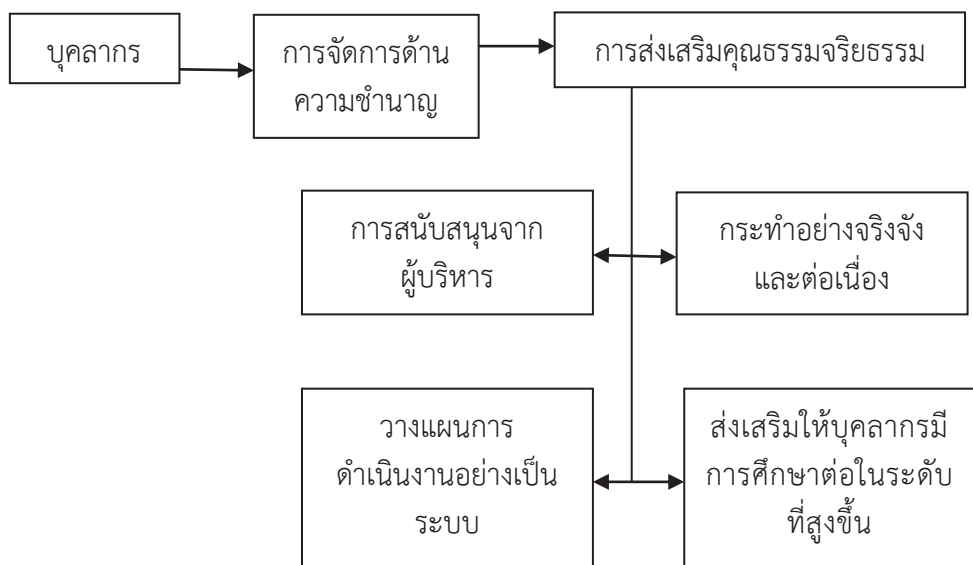


๓. รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากร

รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการบริหารองค์กรจากการลงพื้นที่ สามารถสรุปได้ว่ารูปแบบดังกล่าวนั้นประกอบด้วยหลักการใหญ่ ๆ อยู่ ๕ ประการ ซึ่งจัดเป็นรูปแบบของการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญของบุคลากรเพื่อนำไปส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรได้เป็นอย่างดี ซึ่ง ๔ ประการนั้นประกอบด้วย

๑. การสนับสนุนจากผู้บริหาร
๒. วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ
๓. กระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
๔. ส่งเสริมให้บุคลากรมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

กล่าวโดยสรุป คือ รูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากร ควรมีรูปแบบในการเพื่อการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญนี้ อย่างน้อย ๔ ประการ ประกอบด้วย การสนับสนุนจากผู้บริหาร วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ กระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และส่งเสริมให้บุคลากรมีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทั้งสี่ประการนี้ถือเป็นรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จากทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถเขียนเป็นโมเดลหรือรูปแบบการจัดการทุนมนุษย์ด้านความชำนาญเพื่อส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดังนี้



๕. ข้อเสนอแนะ

๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดโครงสร้างโดยกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาบุคลากรโดยเฉพาะเรื่องการจัดการทุนมนุษย์รวมถึงกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมให้ชัดเจนและสามารถทำให้เป็นรูปธรรม

๒) องค์กรต่างๆ ควรให้ความสำคัญในการวางแผนและวางกรอบการจัดการทุนมนุษย์เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กรและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรให้มีความโดดเด่นด้วยเป็นการเฉพาะ

๖.๒ ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดกิจกรรมที่สำคัญและกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีในการจัดทำกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมให้แก่บุคลากรภายในองค์กรเพื่อเป็นการสร้างฐานความรู้และปลูกฝังค่านิยมเรื่องนี้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรด้วย

๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการบูรณาการหน่วยงานของภาครัฐกับหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาเพื่อร่วมกันวางแผนและจัดทำภารกิจที่เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมของบุคลากรในองค์กรรวมถึงแม่กิจกรรมเหล่านี้ไปสู่ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงนักเรียนที่อยู่ในเขตการปกครองด้วย

๖.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารเชิงนโยบายในการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในเขตพื้นที่ปกครองเพื่อเป็นการปูพื้นฐานสำหรับการวางแผนขององค์กรเองในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวให้เกิดเป็นรูปธรรม

๒) ควรศึกษาประเด็นปัญหาของผู้บริหารองค์กร บุคลากร รวมถึงประชาชนในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ตามภาระหน้าที่ของตนในแต่ละส่วนงานเพื่อจะได้หาทางออกร่วมกันและช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

- ทวีศักดิ์ สุวคนธ์. **บริหารงานขาย (Sales Management)**. บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๓๘.
 มัลลิกา คณานุรักษ์, รศ.. **จิตวิทยาการสื่อสารของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง
 เฮ้าส์, ๒๕๔๗.
 วิเชียร วิทย์อุดม. **ทฤษฎีองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธีระฟิล์ม และ โซเท็กซ์
 จำกัด, ๒๕๔๙.
 อารณีย์ ภูวิทย์พันธุ์. **กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : เอชอาร์ เซ็นเตอร์,
 ๒๕๕๑.

(๒) วารสาร:

- ไพศาล เครือแสง. “รูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้นำ
 องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์
 บริหารศาสตร์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘.
 ภาส ภาสสัทธา. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการด้านความโปร่งใสขององค์กร
 ปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์บริหารศาสตร์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓
 กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘.

(๓) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

- ฉาน ธรรมวิจารณ์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ”. **คุณนิตินิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎี
 บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

- Abraham H.. Maslow. **A Theory of Human Motivation**. “Psychological Review, July
 1943.
 Douglas McGregor. **The Human Side of Enterprise**. New York : McGraw – Hill, 1960.
 Lyman W. Porter and Edward E. Lawler III.. **Managerial Attitudes and Performance**,
 Homewood, Ill : Dorsey Press, 1968.
 Torraco, R.J., **Economic Human Capital Theory And Human Resource
 Development**. San Francisco : Berrett - Koehler, 1998.



การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น Taking Care of the Older Persons with Local Wisdom

ภาวดี ทะไกรราช*

บทคัดย่อ

สังคมไทยในปัจจุบันได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบเป็นผลสืบเนื่องมาจากอัตราการเกิดของกลุ่มประชากรวัยเด็กที่ลดลงและอัตราการเพิ่มของกลุ่มประชากรวัยสูงอายุที่มากขึ้น การให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพตลอดถึงวิธีการที่ใช้เป็นหลักปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่ง ที่ผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญและปรับตัวให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งแนวทางในการปฏิบัติตนที่เกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนานจนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทวิถีวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และประเพณีท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ สามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการดูแลสุขภาพให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล มีคุณภาพและมีความเหมาะสมเริ่มที่ลดปัจจัยเสี่ยงด้านอาหาร ส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพเพิ่มบทบาททางสังคมให้มีความเหมาะสมต่อวัยเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยน องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิต ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงทางจิตใจในบั้นปลายชีวิต

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ABSTRACT

Thai society at the present time has entered into aging society fully owing to the rate of birth of reduced childhood population and the increasing rate of more and more old age. Attention towards taking care of health including the methods used as being a principle for behaving in living. So it is necessary thing for the older persons to give precedence and adjust themselves to have suitability with the present situation that has changed increasingly. Local wisdom, it is one way in the practice that has occurred from accumulating experience for a long time until being body of knowledge corresponding cultural, environmental and local wisdom context that the older persons live and can bring it as the practice in taking care of health to live evenly, having quality and suitability by reducing risk factors on the food, promoting activities on the health by increasing the social role to have suitability with their ages to have the change of body of knowledge of local wisdom

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

together in activity management. These things can make the older persons live in family and community happily, being worthy of, having prestige and the spiritual stability in final part of life.

Keywords: Older person, taking care of health and local wisdom.

๑. บทนำ

บทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอเพื่อให้เห็นความสำคัญและการตระหนักว่าปัจจุบันนี้สถานการณ์ ด้านประชากรของประเทศไทยนั้นพบว่าได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) เป็นที่เรียบร้อยแล้วดังจะเห็นได้จากรายงานการวิจัยของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย^๑ ว่า กลุ่มประชากรสูงวัยในประเทศไทยปี ๒๕๕๗ มีอัตราเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๙ ของประชากรทั้งสิ้นและจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทุกปี และจากข้อมูลในวารสารสารสุขผู้สูงวัย พ.ศ.๒๕๕๗^๒ คาดว่าประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ในปี ๒๕๖๗ และในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ ที่ประชากรผู้สูงอายุจะมีถึง ๑๗ ล้านคนจากประชากรรวม ๗๐.๖ ล้านคน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวนี้ หากไม่มีมาตรการในการรองรับที่ดีพอจะส่งผลกระทบต่อสถาบันสังคมเศรษฐกิจขนาดย่อมระดับครอบครัว ไปจนถึงสถาบันสังคมเศรษฐกิจระดับมหภาคและเกิดปัญหาภาระพึ่งพิงทางสังคมเพิ่มสูงขึ้นอย่างไรก็ตามทุกภาคส่วนทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมต้องมีความรู้ความเข้าใจสถานการณ์ด้านสุขภาพและการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัยเพื่อสามารถดูแล ให้คำแนะนำที่เหมาะสมในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมในการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการนำความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนที่สั่งสมมาจากอดีตและนำสู่การประยุกต์ใช้เพื่อดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในยุคปัจจุบันของคนในสังคมชนบท อาทิเช่น ภูมิปัญญาด้านอาหาร ด้านการออกกำลังกาย ด้านกิจกรรมทางสังคม

๒. สถานการณ์โดยรวมด้านสุขภาพและการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้นิยามความหมายของผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป และได้แบ่งเกณฑ์ช่วงชั้นของผู้สูงอายุออกเป็น ๓ ช่วง คือ ช่วงอายุ ๖๐-๖๙ ปี เป็นผู้สูงอายุตอนต้นที่เริ่มมีภาวะความเสี่ยงของการเกิดโรคจากการขาดการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมมาเป็นเวลายาวนาน แต่ผู้สูงอายุในช่วงวัยนี้บางรายยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้ รวมถึง

^๑ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, การบูรณาการระบบบำนาญแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖.

^๒ สารสุขผู้สูงวัย, วาระแห่งชาติว่าด้วยอนาคตการรับมือการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมสูงวัย (NATIONAL ROAD MAP), ฉบับที่ ๔, ๒๕๕๗, หน้า ๑๕

ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ ช่วงอายุ ๗๐-๗๙ ปี คือผู้สูงอายุตอนกลาง ผู้สูงอายุช่วงนี้เริ่มมีภาวะของการเจ็บป่วยและความเสื่อมถอยของร่างกายมากขึ้นตามสภาพพยาธิ ทางร่างกายแต่ยังมีบางรายสามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีสุขภาพที่แข็งแรงอันเนื่องมาจาก พฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับวัย และช่วงอายุ ๘๐ ปีขึ้นไป คือผู้สูงอายุตอนปลาย ผู้สูงอายุตอนปลายนี้เริ่มมีความเสื่อมถอยทางด้านร่างกายจนเกิดเป็นภาวะของโรคเรื้อรังที่อาจมี ภาวะแทรกซ้อนของโรคอื่นนำไปสู่การเสียชีวิต หรือทุพพลภาพ^๓

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ สรีระวิทยาของกลุ่มผู้สูงอายุทุกช่วงวัยนั้น ทาง วิทยาศาสตร์การแพทย์ถือว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องเนื่องจากระบบเซลล์ร่างกายที่เริ่มทำงาน ลดลง เกิดการเสื่อมสภาพตามกาลเวลา ระบบผิวหนังที่มีความยืดหยุ่นน้อยลง มีริ้วรอยและ เปราะบางมากขึ้นโดยเฉพาะการทำงานของระบบประสาทสัมผัสทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักขาด ประสิทธิภาพการทำงานด้านสมองและความจำ มีพฤติกรรมย่ำคิด ย่ำทำ การตอบสนองต่อสิ่งเร้า รอบตัวและประสาทสัมผัสและการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ลดลง รวมทั้งระบบการทำงานของหัวใจและ โลหิตและหัวใจบีบเต้นช้าลงกระดูกและกล้ามเนื้อมีการสลายของแคลเซียมมากขึ้น ในขณะที่การดูด ซึมของแคลเซียมลดลงรวมถึงระบบการย่อยอาหารและ ดูดซึมพลังงานแร่ธาตุต่างลดประสิทธิภาพ ลงส่งผลกระทบต่อระบบการทำงานภายในร่างกายทุกส่วนโดยเฉพาะหากมีภาวะร่วมกับภาวะทุพพล ภาพจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและอารมณ์ผู้สูงอายุเป็นอย่างมากหากผู้สูงอายุไม่ สามารถปรับตัวได้จะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียดมากขึ้น จนเกิดภาวะซึมเศร้าทางอารมณ์มีความ วิตกกังวลใจ หงุดหงิดต่อตนเองและผู้คนรอบข้างสูงที่ตนเองไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ดังเช่นที่ผ่านมา อีกทั้งความกังวลใจต่อบทบาทที่เคยมีทางสังคมเปลี่ยนเป็นลดน้อยถอยลง ทำให้ผู้สูงอายุมีความ ต้องการได้รับการยอมรับและการเอาใจใส่จากบุคคลรอบข้างและสังคมมากขึ้น ดังเช่น สภาพบทบาท ทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากบทบาทผู้นำครอบครัวต้องกลายเป็นผู้ที่อยู่ในสถานะพึ่งพาทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกด้อยคุณค่า และเกิดการถดถอยบทบาทตนเองจากการปฏิสัมพันธ์ด้านสังคมลดลงดังที่ Ferrini, A.F. และ Ferrini, R.L.^๔ กล่าวถึงภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายของผู้สูงอายุเป็น สภาพการณ์ของช่วงชีวิตมนุษย์ในขั้นที่ใกล้จะหยุด การเจริญเติบโตด้านต่างๆ ทั้งการเรียนรู้ และ การดำเนินชีวิตโดยผ่านช่วงของการมีชื่อเสียง เกียรติยศ คุณค่า การเคารพต่อศักดิ์ศรีแห่งการดำเนิน ชีวิตที่มีประสบการณ์อันยาวนาน และเมื่อถึงช่วงวาระสุดท้ายของชีวิตจึงเป็นช่วงแห่งความ อ่อนแอทางร่างกายและจิตใจที่เปราะบางมากที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจ็บป่วยของกลุ่ม ประชากรผู้สูงอายุที่มี การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของระบบประสาทวิทยาจากวิถีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่ไม่เหมาะสม อาทิ การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดการออกกำลังกาย

^๓ทรงพล ชันธพัทธ์, “การศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๑๑๓

^๔ Ferrini AF, Ferrini RL, *Health in the later years*, 2nd ed, Dubuque (IA): Brown & Benchmark, 1993, p. 470.

กายที่เหมาะสมร่วมกับสภาพร่างกายที่เสื่อมถอยตามวัย สิ่งเหล่านี้กระตุ้นให้เกิดภาวะของการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง อาทิ โรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน โรคหัวใจและโรคหลอดเลือด จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๗^๕ พบว่า พฤติกรรมการบริโภคอาหารในชีวิตประจำวันที่ไม่เหมาะสมของผู้สูงอายุส่งผลต่อความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากที่สุดถึงร้อยละ ๙๕ โดยเฉพาะความเสี่ยงการเกิดโรคความดันโลหิตสูงมีอัตราสูงถึงร้อยละ ๔๑ และโรคเบาหวานร้อยละ ๑๘หรือในอัตรา ๘,๙๕๗.๕ รายต่อประชากรแสนคนและ ๕,๓๓๑.๕ รายต่อประชากรแสนคนตามลำดับ การเจ็บป่วยนี้อาจเป็นสาเหตุนำไปสู่การเกิดโรคแทรกซ้อนอื่นที่ทำให้ผู้สูงอายุเสียชีวิต หรือเกิดภาวะทุพพลภาพจนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมในชีวิตได้ตามปกติเหมือนวัยอื่น

๓. ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ

การดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิธีการที่และมีความหลากหลาย ตามลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ อาทิ การดูแลรักษาสุขภาพด้วยวิธีการบริโภคอาหารพื้นบ้านหรืออาหารประจำท้องถิ่น การดูแลรักษาสุขภาพด้วยรูปแบบวัฒนธรรมความเชื่อและประเพณี เหล่านี้เรียกว่าองค์ความรู้ที่ถูกสั่งสมมาจากประสบการณ์อันยาวนานของบรรพบุรุษที่ได้เรียนรู้จนเกิดผลเชิงประจักษ์แล้ว แล้วเกิดการถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าอันนับถวายเป็นปัจจุบันนี้ ดังจะเห็นได้ว่าคุณค่าแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักการสำคัญที่เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕- ๒๕๖๔)^๖ การเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ ในกรอบยุทธศาสตร์ว่าด้วยเรื่องการประมวลและพัฒนางานความรู้ด้านผู้สูงอายุการฟื้นฟูค่านิยมและประเพณีที่ดั่งามในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัย การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุใช้ความรู้ประสบการณ์และภูมิปัญญาเน้นการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดีอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะประเทศไทยที่แม้จะมีความก้าวหน้าทางการแพทย์และการบริการสาธารณสุขมากขึ้น แต่การให้บริการทางการแพทย์ยังอยู่ภายใต้ข้อจำกัดและขอบเขตของการกระจาย การให้บริการที่ไม่ทั่วถึง การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยวิธีการปฏิบัติด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นวิธีการเบื้องต้น ที่ผู้สูงอายุสามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติตนได้ง่ายและสามารถปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อป้องกันการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจในอนาคตได้อย่างเหมาะสม การดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นการดูแลสุขภาพที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสุขภาพแข็งแรง และเป็นวิถีทางเลือกที่สามารถนำมาประยุกต์และปรับใช้ในการดูแลสุขภาพสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยรูปแบบการพึ่งพา

^๕ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “ภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่งปี ๒๕๕๗”, [ออนไลน์ : แหล่งที่มา : <http://social.nesdb.go.th> [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘], ๒๕๕๗.

^๖ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒, ๒๕๕๓, หน้า ๑๕.

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากการใช้ทักษะอันเกิดจากการสั่งสมจากประสบการณ์มายาวนาน จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ทรงคุณค่าเกิดการสืบสานถ่ายทอดด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลายทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรที่นำมาประยุกต์ในการปรุงแต่งอาหารสุขภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการรักษาโรคและใช้ดูแลสุขภาพด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมทางสังคม เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณสร้างความสุขในกลุ่มผู้สูงอายุตลอดจน การสร้างสรรค์และถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีร่วมกันอย่างมีคุณค่า สร้างความสุขทางกายและจิตใจของผู้สูงอายุได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน^๗

ปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมของชาติตะวันตกส่งผลต่อรูปแบบพฤติกรรมการบริโภคของคนในสังคมไทยมากขึ้น อาทิ อาหารฟาสต์ฟู้ด หรือ อาหารจานด่วน เป็นรูปแบบของอาหารที่สามารถนำมาปรุงแต่งรับประทานได้ อย่างรวดเร็วจึงเป็นที่นิยมเพราะเหมาะสมกับภาวะสังคมที่เร่งด่วนด้วยรูปแบบอาหารที่มีความหลากหลาย สะดวก ประหยัดเวลามีรูปแบบที่ง่ายรับประทาน แต่อาหารบางประเภทนี้จะมีลักษณะกึ่งสำเร็จรูปที่มีส่วนผสมของแป้ง เนื้อ ไขมัน และน้ำตาลเป็นส่วนประกอบหลักในอาหารขาดคุณค่าทางโภชนาการสารอาหารที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อร่างกายที่ครบถ้วนหารรับประทานมากเกินไปจนทำให้เกิดการสะสมและก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพตามมา สอดคล้องกับนายแพทย์สมเกียรติ แสงวัฒนาโรจน์ สาขาวิชาโรคหัวใจและหลอดเลือดภาควิชาอายุรศาสตร์คณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วารสารหมอชาวบ้าน. ๒๕๕๐)^๘ กล่าวถึงโรคร้ายสะสมจากการบริโภคอาหารได้แก่ เบาหวานความดันเลือดสูงไขมันผิดปกติโรคที่เกิดจากความอ้วนโรคหลอดเลือดหัวใจหลอดเลือดหัวใจตีบตันทำให้เกิดหัวใจขาดเลือดกล้ามเนื้อหัวใจตายโรคหลอดเลือดสมองหลอดเลือดสมองตีบตันทำให้เป็นอัมพฤกษ์อัมพาตและมะเร็งบางชนิด เช่น มะเร็งปอดมะเร็งลำไส้ใหญ่มะเร็งเต้านม เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มาจากพฤติกรรมการบริโภคอาหาร แม้ศาสตร์ทางการแพทย์สมัยใหม่จะมีวิธีการดูแลสุขภาพเพื่อชะลอความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุได้มากขึ้นแต่หลักสำคัญในการให้คำแนะนำและรักษาสุขภาพที่ดีที่สุดทั้งทางการแพทย์ปัจจุบันและแพทย์แผนโบราณคือ การดูแลเรื่องวิถีปฏิบัติพฤติกรรมและการเลือกบริโภคอาหาร สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ใช้สำหรับการดูแลสุขภาพและรักษาอาการเจ็บป่วยในคนทั่วไป รวมทั้งผู้สูงอายุ ซึ่งบรรพชนรุ่นก่อนได้ทำการถ่ายทอดและบ่งชี้ว่าร่างกายมนุษย์เราเปรียบได้กับ ธาตุสี่อย่าง คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม และธาตุไฟ ความเจ็บป่วยของร่างกายเกิดจากธาตุใดธาตุหนึ่งของร่างกายเกิดการเสื่อมสภาพ หรือเกิดความไม่สมดุล การบริโภคอาหารเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่

^๗ ธนียา โพธิ์งาม, “การศึกษาปัญหาและความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกปี่ฆ้อง อำเภอมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗): ๑๗๒.

^๘ สมเกียรติ แสงวัฒนาโรจน์, “โรคร้ายสะสมจากการบริโภค”, วารสารหมอชาวบ้าน, (ฉบับที่ ๓๔๒ ๒๕๕๗): ๓๒.

ทำให้ร่างกายหรือธาตุของร่างกายเกิดความไม่สมดุล โดยเฉพาะสภาพพยาธิร่างกายของผู้สูงอายุที่มีความเสื่อมถอยทำให้ระบบอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกายมีประสิทธิภาพลดลง

๔. การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้สูงอายุถือเป็นบุคคลที่เปรียบเสมือนคลังภูมิปัญญา เพราะมีการสั่งสมประสบการณ์ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในหลายๆ ด้าน และผู้สูงอายุนับว่าเป็นสมาชิกในสังคมที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทั้งในด้านภูมิความรู้และประสบการณ์การดำเนินชีวิตมีความเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้งสามารถชี้แนะลูกหลานคนในสังคมในชุมชนให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมภูมิปัญญาท้องถิ่นของสังคมมีการหยิบยกขึ้นมาส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดเป็นความรู้ให้แก่ลูกหลานหรือเยาวชนคนรุ่นหลังในสังคมอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะด้านการดูแลสุขภาพที่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาที่มีและนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ การดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุเป็นเรื่องจำเป็นและสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธีเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพที่ดีแข็งแรงและสมบูรณ์

๔.๑ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร

ผู้สูงอายุถือเป็นกลุ่มเสี่ยงในการเกิดปัญหาสุขภาพ การลดปัจจัยเสี่ยงด้านการบริโภคอาหารจึงเป็นทางเลือกที่ดีและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะอาหารเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ร่างกายเจริญเติบโตและเสื่อมสภาพได้ หากการบริโภคอาหารไม่สมดุลตามความต้องการของร่างกายภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารจึงทางเลือกที่ดีในการนำมาปรับใช้เพื่อดูแลสุขภาพและรักษาโรค รวมทั้งช่วยชะลอความเสื่อมสภาพของพยาธิร่างกายให้คงระยะเวลายาวนานขึ้น เป็นรูปแบบการดูแลสุขภาพที่ถูกสืบสานมาจากบรรพบุรุษผ่านการเรียนรู้ คิดค้น ทดลองมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนรุ่นปัจจุบันสามารถนำมาใช้ในการดูแลสุขภาพ ส่วนใหญ่อาหารที่ใช้ในการดูแลสุขภาพมักประกอบไปด้วย ผักพื้นบ้านที่มีตามธรรมชาติ ตามท้องถิ่นสภาพแวดล้อมของชุมชนที่อยู่อาศัยที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น ซึ่งแต่ละชนิดมีสรรพคุณที่สำคัญแตกต่างกันออกไป ดังเช่น แกงหน่อไม้ เป็นอาหารพื้นบ้านของชาวท้องถิ่นอีสาน เป็นที่สังเกตว่าเหตุใดแกงหน่อไม้จึงต้องมีส่วนผสมของน้ำใบย่านาง คำโบราณทางภาคอีสานได้กล่าวไว้ว่า ย่านางเป็นพืชสมุนไพรที่มีความเย็น ใช้ปรุงเป็นอาหารและเป็นยามาตั้งแต่โบราณ จึงมีคำเรียกย่านางว่า “หมื่นปีบ่เพ่า” สอดคล้องกับหมอเขียวใจเพชร กล่าวจนนักวิชาการสาธารณสุขสุขกลุ่มงานเวชกรรมสังคมโรงพยาบาลอำนาจเจริญ กล่าวถึงสรรพคุณใบย่านางว่า มีสารคลอโรฟิลล์คุมครองเซลล์ฟื้นฟูเซลล์ในร่างกาย ช่วยปรับสมดุลบำบัดหรือบรรเทาอาการที่เกิดจากภาวะไม่สมดุลแบบร้อนเกิน และในหน่อไม้มีสารยูริกที่ทำให้มีอาการปวดตามข้อกระดูก หากต้องการรับประทานหน่อไม้ให้นำมาปรุงด้วยน้ำใบย่านางเพราะน้ำย่านางช่วยต้านกรดยูริกที่มีอยู่ในหน่อไม้ทำให้กินแล้วไม่ปวดหัวเข่า ส่วนโรคนอนไม่หลับ และโรคท้องผูกมักเป็นโรคประจำกายของผู้สูงอายุการรับประทานแกงขี้เหล็กช่วยให้นอนหลับดีและระบายท้อง อีกทั้งยังมีวิตามินเอ วิตามินซี เส้นใยแคลเซียมฟอสฟอรัส ธาตุเหล็กวิตามินบี ๑ สำหรับมะระขี้นก

ผักพื้นบ้านนิยมนำยอดอ่อนและผลอ่อนมาปรุงเป็นอาหาร โดยการลวกทานกับน้ำพริกมีสรรพคุณในการลดน้ำตาลในเลือดสาเหตุของโรคเบาหวานและชะลอการเกิดต่อกระเจก ซึ่งเป็นอาการแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน รองศาสตราจารย์ ดร.วีณา จิรัจฉริยากุล^๔ ภาควิชาเภสัชวินิจฉัย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่ามะระขี้นกเป็นสมุนไพรที่ใช้กันมานานนับพันปี ในทางอายุรเวทใช้ผลมะระรักษาเบาหวานโรคตับบรรเทาอาการโรคเก๊าต์และข้ออักเสบ ตำรายาไทยใช้ใบมะระในตำหรับยาเขียว ลดไข้รากในตำหรับยาแก้โลหิตเป็นพิษและโรคตับจะเห็นได้ว่าผักพื้นบ้านที่นำมาเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหารล้วนแต่มีคุณค่า ทางโภชนาการเหมาะสำหรับผู้สูงอายุส่งผลดีต่อสุขภาพผู้สูงอายุ เพราะทางการแพทย์ถือว่าอาหารเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับสุขภาพและการมีอายุยืนยาวของมนุษย์ ดังเช่น คุณยายคำพอง งามแสง อายุ ๑๐๖ ปี เป็นชาวจังหวัดศรีสะเกษ เล่าถึงวิถีพฤติกรรมของตนเองว่า อาหารที่บริโภคเป็นประจำคือ ผักสดปลา กินหมากพลู ออกกำลังกายด้วยการเดินไปรดน้ำต้นพลูและเกี่ยวหญ้าให้กับวัวควาย ด้วยตนเองทุกวัน สิ่งสำคัญคือการทำจิตใจให้สดชื่นแจ่มใสไม่เครียด ดังนั้น การเลือกรับประทานที่เหมาะสมต่อร่างกายจะทำให้สุขภาพดี จิตใจเปี่ยมไปด้วยความสุข ชะลอความเสื่อมถอยของอวัยวะร่างกายผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

๔.๒ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการออกกำลังกาย

การส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ผู้คนส่วนใหญ่มักคิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องที่ต้องมีการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมกิจกรรมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในความเป็นจริงแล้วการส่งเสริมกิจกรรมด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ สามารถเริ่มได้จากชุมชนและคนใกล้ตัวผู้สูงอายุ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวที่ต้องให้ความสนใจต่อกิจกรรมที่จะนำมาสร้างสรรค์สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุและการร่วมกันดำเนินกิจกรรม ไปพร้อมกับผู้สูงอายุเพราะการส่งเสริมกิจกรรมสามารถสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจควบคู่ไปพร้อมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการออกกำลังกายมีรูปแบบวิธีการที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้สูงอายุ การรำไม้พลองที่สามารถประยุกต์นำไม้ที่มีน้ำหนักและขนาดที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุมาใช้ในการออกกำลังกาย โดยเฉพาะการรำไม้พลองช่วยในเรื่องของการปวดหลังในผู้สูงอายุ ซึ่งอาการปวดหลังมักมีสาเหตุมาจากกล้ามเนื้อที่เกิดการแข็งตัว ไม่มีความยืดหยุ่นทำให้เกิดอาการปวดหลังและอาการเหล่านี้พบมากในวัยผู้สูงอายุ ดังเช่น นางบุญมี เครือรัตน์ เป็นผู้สูงอายุที่มีอาการปวดหลังเรื้อรังแต่สามารถค้นพบวิธีการบำบัดอาการปวดหลังด้วยตนเอง ด้วยการนำไม้มาประกอบกรอบออกกำลังกายโดยการแกว่งไม้ไปมาและนำมาดัดกับลำตัว เมื่อทำแล้วรู้สึกว่าการปวดหลังดีขึ้นจึงลองทำอย่างต่อเนื่อง กระทั่งอาการปวดหลังที่เคยมีทุเลาลงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสมัยโบราณตามศาสตร์ว่าด้วยเรื่องของการออกกำลังกายแบบฤาษีดัดตน ที่เน้นการใช้อวัยวะทุกส่วนในร่างกายในกระบวนการท่าที่มีความ

^๔ วีณา จิรัจฉริยากุล, “มะระขี้นก ใน บทความเผยแพร่วิชาความรู้สู่ประชาชน”, [ออนไลน์, แหล่งที่มา : <http://www.pharmacy.mahidol.ac.th> [๑๖ตุลาคม ๒๕๕๘]

แตกต่าง เพื่อให้เกิดความสมดุลอ่อนหนักอ่อนเบา ด้วยการฝึกลมหายใจเข้าออกที่ถูกต้อง คือ หายใจเข้าให้สุดลมหายใจเข้าช้าๆ ค่อยๆ แบ่งช่องท้องให้ท้องป่องออกอกขยายซี่โครงสองข้างจะขยายออกปอดขยายใหญ่มากขึ้นยกไหล่ขึ้นจะเป็นการหายใจเข้าให้ลึกที่สุดกลืนลมหายใจไว้สักครู่ ในช่วงนี้ผนังช่องท้องจะยุบเล็กน้อยหน้าอกจะยึดเต็มที่ วิธีการผ่อนลมหายใจออกให้ถูกต้องวิธีคือ ค่อยๆ ผ่อนลมหายใจออกช้าๆ โดยยุบท้องหุบซี่โครงสองข้างเข้ามาแล้วลดไหล่ลงจะทำให้หายใจออกได้มากที่สุด การหายใจเข้าออกเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้จิตใจให้มีสมาธิ ทำให้เลือดลมภายในร่างกายไหลเวียนดีขึ้น ระบบหัวใจแข็งแรงขึ้น สอดคล้องกับนายแพทย์สมชัย นิจนานิช^{๑๐} อธิบดีกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กล่าวถึงคุณประโยชน์ของการบริหารร่างกายและดูแลสุขภาพในผู้สูงอายุว่า ฤๅษีคัดค้านเป็นการบริหารร่างกายควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพจิตด้วยวิธีสมาธิ มีความปลอดภัยกับผู้ที่จะใช้ออกกำลังกายโดยเฉพาะผู้สูงอายุประโยชน์ของการบริหารร่างกายด้วยท่าฤๅษีคัดค้านทำให้ร่างกายตื่นตัวแข็งแรงระบบการไหลเวียนเลือดในร่างกายดีขึ้นเป็นการต่อต้านโรคบำรุงรักษาสุขภาพให้มีอายุยืนยาวช่วยสุขภาพจิตดีและยังมีสรรพคุณในการรักษาโรคเบื้องต้นได้ และสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองหรือทำร่วมกันภายในครอบครัวระหว่างบุตรหลานและผู้สูงอายุ นอกจากจะทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจสดชื่นแข็งแรงแล้วยังช่วยทำให้สายสัมพันธ์ภายในครอบครัวแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เป็นเรื่องสำคัญและควรมีผู้เชี่ยวชาญในการดูแลสุขภาพ หรือผู้สูงอายุควรศึกษาให้ถ่องแท้ก่อนลงมือปฏิบัติจริง โดยเฉพาะเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกาย ซึ่งผู้สูงอายุนั้นควรคำนึงถึงความหนักเบาของแต่ละกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพร่างกาย รวมทั้งระยะเวลาและความถี่และระยะเวลาในการทำกิจกรรมให้มีความสมดุลทั้งรูปแบบกิจกรรมและระยะเวลา เพราะหากใช้เวลาการทำกิจกรรมน้อยเกินไปร่างกายก็ไม่ได้ได้รับประโยชน์ แต่หากทำกิจกรรมมากเกินไปความต้องการของร่างกายจะทำให้ผู้สูงอายุเหนื่อยและร่างกายจะเสื่อมสมรรถภาพลงอย่างอย่างรวดเร็วเพราะฉะนั้นผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีความเสื่อมโทรมของร่างกาย จึงควรได้รับการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถช่วยทำให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมด้านสุขภาพและกิจกรรมอื่นๆ ได้ดีและมีความปลอดภัย

๔.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านกิจกรรมทางสังคม

ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมไปด้วยองค์ความรู้ที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ ได้รับการถ่ายทอด มาจากบรรพชนมาอย่างยาวนาน การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ในการสร้างสรรค์กิจกรรมจึงเปรียบเสมือนการเปิดคลังความรู้ที่ถูกสะสมไว้ให้น่าสู่สาธารณชน ผู้สูงอายุมักมีศูนย์รวมจิตใจคือหลักแห่งพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนามีหลักคำสอนและวิธีการเผชิญกับความ เป็นจริงเกี่ยวกับชีวิต โดยเฉพาะวัยสูงอายุให้สามารถเดินทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีการพัฒนาตนเองด้วยการทำจิตใจให้สงบให้เรียนรู้วิธีการให้

^{๑๐} สมชัย นิจนานิช, “ฤๅษีคัดค้าน ๑๕ ท่า” ออกกำลังกาย ต่อต้านโรค อายุยืน, [ออนไลน์, แหล่งที่มา : <http://www.thaihealth.or.th/> [๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘], ๒๕๕๖.

ทาน รักษาศีล ทำสมาธิหัวใจหลักสำคัญของการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่เพื่อเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนและพูดคุยกันในเรื่องต่างๆ ของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการส่งเสริมการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เพราะผู้สูงอายุมักจะเข้าใจกันอาจเป็นเพราะวัยใกล้เคียงกันมีประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมามากมายมาเล่าสู่กันฟัง ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และให้มีความสุขในการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกันเพื่อสร้างความสุขทางจิตใจ สอดคล้องกับหลักการของ Shafraanske (1990)^{๑๑} ได้กล่าวถึง ๒ องค์ประกอบในการประเมินความผาสุกทางจิตวิญญาณของบุคคล คือ องค์ประกอบด้านศาสนาและองค์ประกอบด้านความหมายในชีวิตและความพึงพอใจในชีวิต ดังนั้นสภาวะที่บุคคลมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านกายจิตสังคมและจิตวิญญาณจะทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีบุคคลจะรู้สึกมีความสุขในการดำรงชีวิตอยู่ตลอดเวลาและองค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนช่วยให้บุคคลมีความรู้สึกเป็นสุขสงบได้แม้ในยามเจ็บป่วย ดังคำกล่าวที่ว่า ภาวะที่เป็นสุขทางกายภาวะเป็นสุขทางใจภาวะที่เป็นสุขทางสังคมและภาวะที่เป็นสุขทางจิตวิญญาณทั้งสี่มีตินี้เชื่อมโยงกันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ รูปแบบของกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมเชิงสังคมสำหรับวิธีการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะจังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ส่วย ลาว เขมร และเยอ ซึ่งรูปแบบของการรักษาและดูแลสุขภาพมีหลายวิธีการ อาทิ ความเชื่อ เรื่องของผีฟ้า ผีแถน ในชาติพันธุ์ลาว ผีแม่มด หรือการรำแม่มดในชาติพันธุ์เขมร ผีแม่สะเอ้งในชาติพันธุ์เยอ และผีแม่นางออในชาติพันธุ์ส่วย ซึ่งมีลักษณะเป็นการดูแลสุขภาพและรักษาด้วยพิธีกรรมทางจิตวิญญาณหรือดนตรีบำบัด ทำให้ผู้ที่มารักษามีอาการคลายความกังวลและผ่อนคลายขึ้นสอดคล้องกับ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (๒๕๔๕)^{๑๒} ที่กล่าวถึงการใช้วัฒนธรรมในการดูแลสุขภาพร่างกายวิธีการรักษาโรคโดยพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับผีเป็นวิธีการรักษาโรคที่ไม่ได้ใช้ยาหรือสมุนไพรหรือวัตถุใดเป็นเครื่องมือในการรักษา แต่เป็นวิธีการรักษาโดยใช้รูปแบบการรวมกลุ่มเครือญาติซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบการดูแลสุขภาพแบบเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันของชุมชน ระบบนี้เรียกว่าการแพทย์แบบวัฒนธรรมคือการใช้กระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสุขภาพ ส่วนเครื่องมือหรือกิจกรรมที่ใช้เป็นสื่อในการทำการรักษาก็คือดนตรีและฟ้อนรำหรือเรียกว่าสังคีตบำบัด ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิธีการหลากหลายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ประเพณี และการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่ควรคุณค่าแก่การสืบทอดและอนุรักษ์ไว้ตราบนานเท่านาน

^{๑๑} Shafraanske, E. ,& Maloney H, **Clinical psychologists** “religious and orientations and Their practice of psychotherapy”, Psychotherapy, 1990. p. 129.

^{๑๒} โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ, **วิถีชุมชน : คู่มือการเรียนรู้ที่ทำให้งานชุมชนง่ายได้ผลและสนุก**, (นนทบุรี : สถาบันวิจัยสังคมและสุขภาพ, ๒๕๔๕), หน้า ๙๐.

๕. กรณีตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการที่ผู้เขียนได้ดำเนินการวิจัยเรื่องการศึกษาสถานภาพองค์ความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมในจังหวัดศรีสะเกษในปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๗ ผลการดำเนินการวิจัยทำให้ทราบว่าจังหวัดศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่ได้เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษจึงเริ่มให้ความสนใจถึงความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพ โดยวิธีการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ มีรูปแบบวิธีการที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามลักษณะของวิถีชีวิตตามบริบทพื้นที่ อาทิ ผู้สูงอายุตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ ผู้สูงอายุบ้านคำเมย ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ และผู้สูงอายุบ้าน ศิวารักษ์ ตำบลลิ อำเภอนายูง มีการดูแลสุขภาพที่แตกต่างกันตามลักษณะของบริบท วัฒนธรรมพื้นที่ เช่น ผู้สูงอายุตำบลบึงบูรพ์ อำเภอบึงบูรพ์ มีการดูแลสุขภาพภายในช่องปากและฟันสำหรับผู้สูงอายุ เพราะให้ความใส่ใจในเรื่องความสำคัญของการดูแลสุขภาพช่องปากและฟันที่จะก่อให้เกิดความเจ็บปวดจากและส่งผลผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างง่ายและมีคุณประโยชน์อันดี เช่น การใช้เกลือที่เป็นสมุนไพรประเภทธาตุวิตรุมีรสเค็มใช้อมตอนเข้าก่อนแปรงฟันหรือใช้แปรงฟันช่วยทำให้ฟันแข็งแรงเมื่อปวดฟันก็ใช้อมแก้ปวดฟันได้การอมเกลือก่อนแปรงฟันทุกวันยังช่วยดับกลิ่นปากป้องกันโรคเกี่ยวกับเหงือกและฟันสมุนไพรอีกประเภทที่ผู้สูงอายุตำบลบึงบูรพ์นิยมนำมาใช้ในการดูแลสุขภาพช่องปากและฟัน คือ “ข่อย” ใช้เป็นทั้งแปรงสีฟันเพื่อรักษาฟันให้แข็งแรงโดยนำเปลือกจากก้านข่อยความยาวประมาณหนึ่งคืบ ลอกเปลือกออกแล้วทุบให้แหลกแล้วใช้ถูฟัน วิธีนี้ช่วยให้ฟันสะอาด และยางจากกิ่งข่อยช่วยรักษาฟันให้แข็งแรง ไม่เป็นรำมะนาด นอกจากนี้ยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้วยวิธีการออกกำลังกายประกอบเพลงแปรงฟันเพื่อกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเกิดความใส่ใจสุขภาพช่องปากและฟัน เป็นการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุได้มีโอกาสมาพบปะและได้บำเพ็ญประโยชน์ร่วมกันเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และยังช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีแก่ผู้สูงอายุได้อีกด้วย



กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองเป็นอย่างดี ดังกรณีตัวอย่างของ กลุ่มผู้สูงอายุบ้านคำเมย ตำบลขุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพตนเอง ด้วยการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย โดยเฉพาะอาหารประเภทพืชผักพื้นบ้านที่สามารถหาได้ในครัวเรือนหรือในป่าธรรมชาติในชุมชน เนื่องจากลักษณะพื้นที่บ้านคำเมยเป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีพืชพรรณธัญญาหารที่อุดมสมบูรณ์ คนในสมัยโบราณมักจะเข้าไปเก็บพืชผักมารับประทาน ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุหากไม่ไปเก็บในป่าก็จะปลูกผักพื้นบ้านไว้บริโภคที่บ้านเพราะปลอดภัยจากสารเคมีและสารปนเปื้อน โดยเฉพาะพืชผักที่ให้คุณค่าทางสุขภาพ อาทิ “บวบ” นำผลบวบมาแกงอ่อมบวบใส่ปลาเป็นอาหารที่นิยมของท้องถิ่นทานแล้วช่วยให้ขับลม รากบวบนำมาต้มน้ำเป็นยาละลายได้ดี นอกจากนี้ยังมีพืชท้องถิ่นหายากในปัจจุบันนั้นคือ “เครือตดหมา” หรือ “กระพังโหม” หากต้องการนำมาบริโภคก็มีคุณค่าทางโภชนาการสรรพคุณทางสมุนไพรที่มีฤทธิ์เย็น หากเป็นยอดอ่อนเครือตดหมานำมารับประทานเป็นเครื่องเคียงกับอาหารประเภทน้ำพริกช่วยป้องกันโรคเกี่ยวกับระบบลำไส้ อาหารไม่ย่อยท้องอืด ท้องเฟ้อ กลิ่นเหม็นเขียวช่วยระบายความร้อนในร่างกาย ขับลมได้ดี ส่วนเครือตดหมาทั้งเถานำมาต้มน้ำดื่มรักษาอาการอักเสบบริเวณคอปากรักษาบาดแผลปuncture เป็นยาขับน้ำนม แก้บิดใช้รากสาด แก้พิษไข้ขับปัสสาวะ แก่ตัวร้อนขับลมถอนพิษต่างๆช่วยปรับความสมดุลของระบบไหลเวียนโลหิตให้ดีขึ้น ส่งผลต่อระบบหัวใจ ปอดและระบบต่างๆ ภายในร่างกายผู้สูงอายุ



เครือตดหมา หรือกระพังโหมพืชท้องถิ่นที่มีคุณค่าต่อสุขภาพ

นอกจากการดูแลสุขภาพด้านการออกกำลังกายและ ด้านอาหารแล้ว กิจกรรมทางสังคมและนันทนาการนับเป็นกิจกรรมในการสร้างความสุขทางด้านร่างกายและจิตใจให้กับผู้สูงอายุมีสุขภาพที่แข็งแรงนั้นคือก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางอารมณ์ เสริมสร้างความมั่นคงทางจิตวิญญาณของกลุ่มผู้สูงอายุ ดังเช่น กิจกรรมทางสังคมและนันทนาการของผู้สูงอายุบ้านศิวารักษ์ ตำบลลิ

อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ มีทั้งการตีตลกซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองท้องถิ่นเพื่อความบันเทิงใจสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรำบายศรีสู่ขวัญ การฟ้อนรำบายศรีสู่ขวัญเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสร้างความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณของผู้สูงอายุร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อของคนชนบทชาวอีสานส่วนใหญ่ว่า ทำแล้วจะมีความเป็นสิริมงคลโดยจะมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธีเรียกขวัญตามท่วงทำนองของชาวบ้านในคำเรียกขวัญนั้นมีทั้งคำที่เป็นภาษาบาลีและคำเรียกขวัญภาษาถิ่นหรือที่เรียกว่า “สูตรขวัญ” นอกจากนี้จะมีการจัดทำชุดฟ้อนรำบายศรีนี้เป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อสร้างความสุขทางจิตใจและการฟ้อนรำเป็นการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพในการผ่อนคลายความกังวล และยังสืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านบทเพลงและท่วงทำนองการฟ้อนรำได้อย่างงดงาม



กิจกรรมการฟ้อนรำบายศรีสู่ขวัญ
ของผู้สูงอายุบ้านศิวารักษ์ ตำบลลิ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

๖. บทสรุป

การดูแลสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ มีวิธีการหรือแนวทางที่หลากหลายซึ่งบริบทในแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบการดูแลสุขภาพที่ต่างกัน แต่มุ่งเน้นเรื่องเดียวกันคือการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพที่ดี ขณะเดียวกันผู้สูงอายุจะต้องให้ความสำคัญในด้านการส่งเสริมสุขภาพตนเองร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการดูแลสุขภาพด้วยการรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์ การดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกายที่เหมาะสมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมในชุมชน การดำเนินชีวิตประจำวันด้วยการคำนึงถึงสภาพจิตใจและอารมณ์ที่ปกติสุข โดยให้ความรู้ความคิดและ ภูมิปัญญาที่สั่งสมมาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควบคู่ไปกับการดูแลเอาใจใส่ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ อย่างสม่ำเสมอการให้ความใส่ใจต่อการดูแลสุขภาพตลอดถึง

วิธีการที่ใช้เป็นหลักปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิต ด้วยหลักแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษปู่ย่าตายาย ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนซึ่งพิสูจน์ให้เห็นที่ประจักษ์แล้วว่า สามารถนำมาใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังไม่เกิดผลกระทบทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต และยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัย ช่วยสานสัมพันธ์สายใยรักอันอบอุ่นให้กับสมาชิกในครัวเรือน ชุมชน สังคม และลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนอีกด้วยและยังส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตใจที่ดี สร้างความผาสุก รวมถึงมีความมั่นคงทางจิตใจ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. **วิถีชุมชน : คู่มือการเรียนรู้ที่ทำให้งานชุมชนง่ายได้ผลและสนุก**. นนทบุรี : สถาบันวิจัยสังคมและสุขภาพ, ๒๕๕๕.

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๖๔) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๕๓.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. **การบูรณาการระบบบำนาญแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, ๒๕๕๘.

(๒) วารสาร:

ธนิยา โพธิ์งาม. “การศึกษาปัญหาและความต้องการสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกปีบ อําเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗.

ทรงพล ชันธพัทธ์. “การศึกษาสภาพ และปัญหาการดำเนินงานสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าหลวง อําเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์/เว็บไซต์

วีณา จิรจรรย์กุล. มะระขี้นก ใน บทความเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก <http://www.pharmacy.mahidol.ac.th> สืบค้น ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

สมชัย นิจนานิช. “**ถาขีคัคคทน ๑๕ ทํ่า**” ออกกําลังกาย ต่อดํานโรค อายุยีน. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaihealth.or.th/> สืบค้น ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๗). **ภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่งปี ๒๕๕๗**. ออนไลน์. เข้าถึงได้จาก : <http://social.nesdb.go.th> สืบค้น ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Book:

Ferrini AF, Ferrini RL . **Health in the Later Years**. 2nd ed. Dubuque (IA): Brown & Benchmark. 1993.

การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ Conservation and Development of Folk Music Culture of Community based Learning

ภิญโญ ภูเทศ*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์ และ ๒) เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจนเกิดพัฒนาการทำให้ประชาชนกลายเป็นผู้วิจัยเอง ทั้งเป็นเป้าหมายของการวิจัยและเป็นผู้รับผลประโยชน์ของการวิจัยด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย พ่อเพลงแม่เพลงผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า เพลงพื้นบ้านในนครสวรรค์ที่ยังคงมีการเล่นอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง เพลงพื้นบ้านตำบลหนองกลับ และเพลงพื้นบ้านตำบลเนินศาลา ประเภทของเพลงพื้นบ้านแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) เพลงในช่วงเทศกาลงานบุญ ๒) เพลงในช่วงเทศกาลเพาะปลูก ๓) เพลงในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยว และ ๔) เพลงร้องหรือเล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล สำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้พบว่า กลุ่มเด็กนักเรียนประถมศึกษา นักศึกษา และกลุ่มเยาวชนในชุมชนได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาว และการร้องเพลงพื้นบ้านด้วยการสาธิต การสอน และการบอกเล่าโดยตรงจากปราชญ์ชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาและกลุ่มบุตรหลานได้รับการถ่ายทอดที่เหมือนกันในเรื่องของความเชื่อของกลองยาวและเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดให้มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (กลองยาว) นอกจากนี้ได้มีการนำเอาวัฒนธรรมดนตรีสากลมาร่วม

คำสำคัญ: วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน, การอนุรักษ์และพัฒนา, การเรียนรู้

ABSTRACT

The research on conservation and development of Folk Music Culture of Community based Learning with the purposes to 1) to collect folk music culture of Nakhon Sawan Province, and 1) conservation and development of folk

* สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

music culture of Nakhon Sawan Province of Community based Learning. This research was the qualitative and the participatory action research (PAR) process was used with the result that the people became researchers themselves, in addition to being the research target and beneficiaries. In this study, data was collected with focus group discussion and in depth interview from the key informants both male and female local singers, Local Leaders and people in community to conservation and development of folk music culture of community based learning. The researcher found that four area of folk music included : 1) folk songs of Tambol Khao Thong 2) folk songs of Tambol Nong klub and 3) folk songs of Tambol Nearn Sala. The folk songs in the area were categorized in four types by season or by festival. The following are example of the categorization : folk songs in festival, folk songs in agricultural festival, folk songs in harvest festival and folk songs that are song or played at festivals in general. For conservation and development of folk music culture in Nakhon Sawan Province of community based learning show that techniques of playing Thai traditional drums and Folk Songs skill were transferred to primary school students, collegian and youth people by demonstrating and teaching and telling directly. As for local philosopher's descendants, they learned professional techniques of playing Thai traditional drums and Folk Songs by observing and learning indirectly from the local philosophers. However, similar belief on Folk Songs and Thai traditional drums was transferred to primary school students and their descendants. The Rajabhat Nakhon Sawan university has been a center for community learning. to preserve the traditional art heritage. Schools were invited to join the project for producing musical instruments and preserving local cultural arts (Thai tradition drums). The important concepts influencing the transfer of Thai traditional drum group and the relationship between their group and cultural tourism throughout, community's environment, economy, and soico-culture.

Keywords : Folk Music Culture, Conservation And Development, Community Based Learning

๑. บทนำ

ผลของการพัฒนาประเทศชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้การเกิดละเลยองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในท้องถิ่น การละเลยระบบสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนขาดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพื่อกำหนดผลลัพธ์ของการพัฒนา ด้วยสภาพดังกล่าวผนวกกับในสภาวะการณปัจจุบันสังคมไทยได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่กำลังเผชิญหน้ากับความหลากหลายของวัฒนธรรมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ หรือสังคมยุคโลกาภิวัตน์ และกำลังก้าวเข้าสู่สังคมประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ ทั้งนี้ เนื่องจากการเปิดรับการอพยพย้ายถิ่นไปมาระหว่างชนชาติต่างๆ ทั่วโลกอย่างอิสระ ส่งผลให้ค่านิยมต่างๆของคนไทยในปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนถึงการดำเนินชีวิตที่ไม่ได้มีการปรับหรือปรุงแต่งให้เข้ากับภูมิปัญญาไทยให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว ทำให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่ผู้รักและรู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยอยู่ในชุมชน นอกจากนี้ยังส่งผลทำให้ชุมชนชนบทประสบปัญหาชุมชนล่มสลายและวัฒนธรรมชุมชนถูกทำลาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๖๖ ให้สิทธิบุคคลและชุมชนมีสิทธิอนุรักษ์ พื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติดนตรีพื้นบ้านเป็นศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่แฝงอยู่ในรูปของการละเล่นของไทย ที่นับวันจะตายไปหรือกลายเป็นรูปไปเป็นอย่างอื่น แม้ปัจจุบันจะมีการส่งเสริมฟื้นฟูขึ้นมาบ้างแต่นั้นเป็นแต่เพียงการ “แสดง” เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค แม้แต่สถาบันการศึกษาได้นำเอาดนตรีพื้นบ้านมาบรรจุในหลักสูตรแต่ก็เป็นเพียงการศึกษา “เพื่อรู้” มากกว่า “เพื่ออนุรักษ์” คือรู้แล้วก็ปล่อยทิ้งไป เพราะไม่อาจทนกระแสความรู้สึกตามค่านิยมของคนปัจจุบันได้

วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านที่โดดเด่นและปรากฏชัดในจังหวัดนครสวรรค์ เช่น กลองยาว และเพลงพื้นบ้าน จัดได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีของชุมชนอย่างแน่นแฟ้น กล่าวคือมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การตีกลองยาวบรรเลงในประเพณีพิธีกรรม ตลอดจนการละเล่นเพลงพื้นบ้านทั่วไป^๑ จากสถานะสังคมที่ต้องการปรับเปลี่ยนวิถีของชุมชนต่อกระแสทุนนิยมโลก การดำรงตนอย่างมีพลวัตนับเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม ดังนั้นการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการให้เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อพัฒนาให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา โดยบูรณาการแนวคิดด้านสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การคิดเชิงระบบ การจัดการความรู้ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน อันทางเลือกหนึ่งที่จะทำให้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นดำรงอยู่ รวมถึงการพยายามสร้างวัฒนธรรมจากคุณค่าทางสังคมให้เกิดมูลค่าและคุณค่าทางสังคม จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงานหรือทุกคนควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นฟูและพัฒนาต่อยอดให้เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นและประจำชาติไทยให้ยั่งยืนสืบทอดและเป็นที่ยึดถือของคนรุ่นต่อไป

^๑ อิตารักษ์ ลือชา, “การจัดทำแนวทางการอนุรักษ์ดนตรีทุบแก่ง จังหวัดเพชรบูรณ์”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๑๐๙.

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์
๒. เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้

๓.๑ ด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ เลือกพื้นที่ที่สนามแบบเจาะจง (Purposive Sampling) บริเวณจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่พบว่ายังมีวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอยู่ และยังคงมีการสืบทอดอยู่ในปัจจุบัน คือ

- ๑) ตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ
- ๒) ตำบลหนองกลับ อำเภอหนองบัว
- ๓) ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี

๓.๒ ด้านเนื้อหา

๑) สรรววัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านในจังหวัดนครสวรรค์ โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลและแผนที่วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน

๒) การสร้างกลุ่ม/เครือข่ายวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านและแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน

๓) พัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทางดนตรีพื้นบ้านอย่างเป็นรูปธรรม

๓.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบบอลหิมะ (Snowball Sampling) จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ของการศึกษาวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

๑) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ได้แก่ พ่อเพลง แม่เพลง และลูกคู่ ที่ยังสามารถจดจำเนื้อร้องและร้องเพลงพื้นบ้านได้

๒) กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informants) เป็นบุคคลทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้าน ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา และเยาวชน

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

๔.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) สำหรับการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑) เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม

๒) เครื่องบันทึกภาพ (กล้องถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว วิดีโอ) ใช้ในการเก็บข้อมูลของบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ สภาพพื้นที่ที่ทำการศึกษา และกิจกรรมการเล่นเพลงพื้นบ้านต่างๆ

๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยด้วยตนเอง ดังต่อไปนี้

การเก็บข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานต่างๆ

๑) เอกสารข้อมูลทางประวัติศาสตร์ คือ ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์

๒) เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับดนตรี คือ เอกสารเกี่ยวกับการวิเคราะหีดนตรี

๓) เอกสารทางวิชาการที่เป็นวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน

๔) เอกสารด้านทฤษฎีและแนวคิดทางวิชาการ ดนตรีวิทยาและมานุษยดนตรีวิทยา

๕) เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่ได้จากแหล่งข้อมูลห้องสมุดของสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

๑) ติดต่อประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

๒) ดำเนินการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

๓) บันทึกเสียงและภาพพร้อมทั้งบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและภาพเคลื่อนไหว

๔.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และตรวจสอบข้อมูล จะดำเนินการไปพร้อมๆกันกับการรวบรวมข้อมูล โดยมีโอกาสซักถามและตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาด้วยการแลกเปลี่ยนคำถามและแยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ พร้อมกับการพิจารณาถึงความพอเพียงและความสมบูรณ์ของข้อมูล โดยนำมาเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ทุกยังได้มีวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาต่างๆของข้อมูลด้านต่างๆ คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยทุกครั้งที่มีการซักถามและพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้พยายามตั้งคำถามให้ชาวบ้านและผู้ให้ข้อมูลหลักช่วยคิดวิเคราะห์เพื่อให้ได้ทัศนะของคนในแต่ละมุม ซึ่งถือว่าการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วย และนำข้อมูลที่

ได้ตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ การตีความผลการวิเคราะห์ และรายงานผลการวิจัย การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

๕. ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล พบว่า เพลงพื้นบ้านในจังหวัดนครสวรรค์เป็นเพลงร้องที่เน้นบทร้อง เป็นคำกลอนที่มีคำส่งสัมผัส ทำนองเป็นทำนองสั้นๆ และจบภายในบทกลอน เป็นเพลงลักษณะทำนองเดียวเปลี่ยนบทร้องไปตามเนื้อร้อง หรือการดันคำไปตามสถานการณ์ที่เรียกว่า “ร้อยเนื้อทำนองเดียว” เว้นแต่เพลงกล่อมเด็ก และเพลงในกลุ่มเพลงรำไท่น ซึ่งมีเนื้อหาและทำนองจบในตัวเอง เพลงพื้นบ้านต่างๆนี้มีการใช้คำเอื้อนของทำนองน้อย ใช้ระดับเสียงหรือกลุ่มเสียงในช่วงแคบๆ จังหวะและลีลาการร้องเพลง มีทั้งเพลงที่ร้องช้า ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก ร้องด้วยจังหวะปานกลาง ได้แก่ เพลงพวงมาลัย เพลงพิชสถาน เพลงเต็นกำรำเคียว ด้วยจังหวะเร็ว ได้แก่ เพลงประกอบการละเล่นเบ็ดเตล็ดต่างๆ แต่ทั้งนี้การกำหนดอัตราความเร็วเมื่อขณะร้องเป็นไปโดยนักเพลงกำหนดจังหวะขึ้นมา การขับร้องมีการประสานเสียงในรูปแบบของการร้องรับจากลูกคู่ เป็นการทวนความซ้ำจากที่พ่อเพลงหรือแม่เพลงร้องนำมา การประสานเสียงในรูปแบบที่ร้องไปพร้อมๆ กัน เช่น ในเพลงประกอบการละเล่นต่างๆ เสียงของเพลงพื้นบ้านที่ประสานกันออกมาเป็นระดับเดียวกัน และเป็นแนวเดียวกันจากต้นเสียง การร้องของนักเพลงใช้การจำสืบทอดกันมาแบบมุขปาฐะ แต่งบทร้องขึ้นใหม่ หรือคิดขึ้นมาทันทีในสถานการณ์การแสดงนั้น ทั้งนี้เพลงพื้นบ้านในนครสวรรค์ที่ยังคงมีการละเล่นอยู่ในปัจจุบัน เท่าที่รวบรวมมามีจำนวนทั้งหมด ๑๒๒ เพลง ได้แก่ เพลงพื้นบ้านตำบลสระทะเล จำนวน ๕ เพลง เพลงพื้นบ้านตำบลเขาทอง จำนวน ๘๗ เพลง และเพลงพื้นบ้านตำบลหนองกลับ จำนวน ๓๐ เพลง ประเภทของเพลงพื้นบ้านแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑) เพลงในช่วงเทศกาลงานบุญ ๒) เพลงในช่วงเทศกาลเพาะปลูก ๓) เพลงในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยว และ ๔) เพลงร้องหรือเล่นทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล





๖. อภิปรายผล

ในปัจจุบันเพลงพื้นบ้านได้กลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งหนึ่งในลักษณะของงานแสดงเผยแพร่ แต่มีใช้ลักษณะของการฟื้นคืนชีวิตใหม่ แม้จะมีผู้สนใจมากขึ้นก็ตามแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเพลงพื้นบ้านจะกลับมาเป็นที่นิยมใหม่ ทั้งนี้เพราะมีปัญหาที่สำคัญที่การขาดผู้สืบทอดที่กระตือรือร้น (Active Tradition Bearer) และมีความชำนาญเป็นพิเศษ และต้องอาศัยความเอาใจใส่ของปราชญ์ชาวบ้านเป็นอย่างมากในการสอนเพื่อให้เยาวชนทุกคนที่เข้าร่วมโครงการอ่านบทคำร้องจนเข้าใจ เนื้อหา วรรคตอน และการออกเสียงสำเนียงก่อน จึงจะซ่อมประกอบจังหวะดนตรี ซึ่งผลการดำเนินงานของปราชญ์ชาวบ้านทำให้เยาวชนทั้งหมดมีความสามารถในการขับร้องเพลงพื้นบ้านและสามารถทำการแสดงเพื่อถ่ายทอดแนวคิดของเพลงพื้นบ้านได้ นอกจากนี้ปัญหาคืออีกประการหนึ่งคือ พ่อเพลงแม่เพลงที่เหลืออยู่ในปัจจุบันต่างก็อยู่ในวัยชราแทบทั้งสิ้น

การอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มเด็กนักเรียนประถมศึกษา นักศึกษา และกลุ่มผู้สูงอายุได้รับการถ่ายทอดเทคนิคการตีกลองยาว และการร้องเพลงพื้นบ้านด้วยการสาธิต การสอน และการบอกเล่าโดยตรงจากปราชญ์ชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาและกลุ่มบุตรหลานได้รับการถ่ายทอดที่เหมือนกันในเรื่องของความเชื่อของกลองยาวและเพลงพื้นบ้าน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ได้เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จัดให้มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (กลองยาว) สำหรับฐานคิดสำคัญของปราชญ์ชาวบ้านใน

การถ่ายทอดเพลงพื้นบ้าน คือ การเห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้าน ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม การอนุรักษ์และพัฒนาเพลงพื้นบ้านนั้น ชุมชนมีความพึงพอใจมาจนถึงมากที่สุดต่อผลที่เกิดขึ้นกับ ชุมชนของตนเองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ในด้านเศรษฐกิจชาวบ้านมี โอกาสสร้างรายได้มากขึ้น ในด้านสังคมชาวบ้านมีความพึงพอใจที่ได้มีโอกาสพบเพื่อนใหม่ๆ และมีความภูมิใจในคุณค่าและวัฒนธรรมของตนมากขึ้น ในด้านสิ่งแวดล้อมชาวบ้านมีจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมมากขึ้น แม้ว่าปัจจุบันบทบาทเพลงพื้นบ้านได้ถดถอยลงจนอาจกล่าวได้ว่า หดบทบาทไปแล้วจากสังคมไทย ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตก ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้าน เทคโนโลยีแบบใหม่ทำให้การทำงานรวดเร็วลด น้อยลง เพลงที่ใช้ร้องในขณะทำงานร่วมกันจึงหดบทบาทไป และหมดไปรวดเร็วกว่าเพลงประเภท อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยพันธ์ แสนทวิสุข และคณะ^๒ วิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ พัฒนา และ เผยแพร่ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานเชิงธุรกิจ พบว่า ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง ดนตรีและศิลปะการแสดงสามารถทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ และก่อให้เกิดรายได้แก่ ชาวบ้าน รวมทั้งทำให้เกิดการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

๗. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในชุมชน ตลอดจนได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

๘. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑. กิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีพื้นบ้านโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้เป็น กิจกรรมที่มีลักษณะที่ต้องดำเนินการเป็นประจำอย่างต่อเนื่องกันไป
๒. การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีพื้นบ้านควรกำหนดจัดให้สัมพันธ์กับ ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในการท่องเที่ยว
๓. ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะ เช่น ทางดนตรี และการแสดงพื้นบ้าน อย่างเป็นรูปธรรม
๔. ควรมีการนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดแผนและนโยบายของหน่วยงานต่างๆ ทั้ง ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ในอันที่จะผลักดันและส่งเสริมให้มี การประสานงานและการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

^๒ ปิยพันธ์ แสนทวิสุข และคณะ, “การอนุรักษ์ พัฒนาและเผยแพร่ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน อีสานเชิงธุรกิจ”, งานวิจัย, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕).

๕. ดนตรีพื้นบ้านเป็นผลงานจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่มีทั้งคุณค่า ความงาม และความเป็นศิลปะ มีคุณค่าต่อสังคมและวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม จึงควรใช้ศักยภาพของพ่อเพลงแม่เพลงบูรณาการเรียนรู้ร่วมกับครูที่สอนในระบบโรงเรียนให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย โดยเป็นวิทยากรพิเศษให้ความรู้แก่นักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษาในชุมชนให้เห็นความสำคัญกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเป็นการยกระดับองค์ความรู้ท้องถิ่นเพลงพื้นบ้าน

๖. เนื่องจากเพลงพื้นบ้านเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ ในปัจจุบันนับวันจะสูญหายไปทุกที การสืบทอดสู่เยาวชนรุ่นใหม่ยังไม่แพร่หลายนัก และยังขาดการจัดเก็บระบบข้อมูลดนตรี ฉะนั้น จึงควรมีการจัดการข้อมูลดนตรีพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักวิชาและเผยแพร่ต่อสาธารณชนให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางเพื่อสะดวกในการสืบค้นต่อไป เช่น จัดพิมพ์ต้นฉบับเพลงพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์โดยเผยแพร่ในรูปของสารคดีหรือหนังสือวิชาการให้แก่ผู้ที่สนใจอย่างกว้างขวาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาองค์ความรู้วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านเพื่อนำองค์ความรู้เป็นฐานของการพัฒนาต่อยอดการวิจัยที่เกี่ยวกับดนตรีต่อไป

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาเพลงพื้นบ้านของนครสวรรค์ให้เป็นลักษณะของการใช้เครื่องดนตรีบรรเลงแทนการร้อง ในรูปแบบของวงดนตรีประเภทบิ๊กแบนด์ (Big Band) ออร์เคสตรา (Orchestra) ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสังคมต่อไป

๓. ควรมีการศึกษาการคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านจังหวัดนครสวรรค์

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข และคณะ. “การอนุรักษ์พัฒนาและเผยแพร่ดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานเชิงธุรกิจ”. งานวิจัย. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕.

สุกัญญา สุขฉายา. เพลงปฎิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิญาณแห่งชาวบ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๕.

สุชาติ แสงทอง. การวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรีเพลงรำไท. นครสวรรค์ : สถาบันราชภัฏนครสวรรค์, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร:

ธิดารักษ์ ลือชา. “การจัดทำแนวทางการอนุรักษ์ดนตรีต๊อบแก่ง จังหวัดเพชรบูรณ์”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๖.



แนวทางการพัฒนาบริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทย

Guidelines for Developing Community Product Service Business of Thailand Post

ศิริณา จิตต์จรัส*
ปกรณ์กิตติ ม่วงประสิทธิ์**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนต่อการให้บริการสินค้าของไปรษณีย์ไทย ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการให้บริการเกี่ยวกับสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทย ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทย และ ๔) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไปรษณีย์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนที่ดี เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการเสวนากลุ่ม ตรวจสอบคุณภาพเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และทดลองใช้ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ไปพร้อมๆ กันอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพในการดำเนินการ ความคาดหวัง และสภาพปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการรับบริการธุรกิจสินค้าชุมชน ภาพรวมสภาพในการดำเนินการอยู่ในระดับ มาก ความคาดหวังในการดำเนินการเกี่ยวกับส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการรับบริการธุรกิจสินค้าชุมชนภาพรวมพบว่ามี ความคาดหวังอยู่ในระดับ มาก สำหรับสภาพปัญหาการดำเนินการ ในการบริการธุรกิจสินค้าชุมชน ตามทัศนะของผู้ใช้บริการปัญหาในการดำเนินการในภาพรวมพบว่ามีสภาพปัญหาอยู่ในระดับน้อยมาก ๒) สภาพในการดำเนินการ ความคาดหวัง และสภาพปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของบริษัทไปรษณีย์ไทยพบว่า ภาพรวมในด้านสภาพการดำเนินการตามทัศนะของผู้ให้บริการสินค้าธุรกิจชุมชนมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคาดหวังในการดำเนินการตามทัศนะของผู้ให้บริการพบว่าภาพรวม ผู้ให้บริการมีความคาดหวังภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหาในการดำเนินการพบว่าภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ๓) สภาพและปัญหาในการดำเนินการของที่ทำกรไปรษณีย์ คือ ด้านการบริการจำหน่ายสินค้าไปรษณีย์ชุมชน ที่ทำการไปรษณีย์ในเขตเมืองมีความพร้อมในการจำหน่ายสินค้าทั้งในด้านบุคลากรที่เพียงพอในการจำหน่ายและดูแล สถานที่ที่มีความเพียงพอในการจัดจำหน่ายและการวางโชว์สินค้า มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประกอบการจำหน่ายสินค้า

* ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** ภาควิชาทฤษฎีการศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

จำนวนสินค้าที่มีความเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค มีระบบสารสนเทศประกอบการจำหน่ายสินค้า ๔) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไปรษณีย์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนที่บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรภายนอก หรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชนโดยจะร่วมดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนเช่นการเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชน กับหน่วยงานซึ่งมีเครือข่ายไปรษณีย์ที่ครอบคลุมทั่วประเทศ การขนส่งผลไม้เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร การส่งเสริมอาชีพชุมชนผ่านการฝากขายสินค้าทางไปรษณีย์

คำสำคัญ แนวทาง, การพัฒนา, บริการธุรกิจ, สินค้าชุมชน, ไปรษณีย์ไทย

ABSTRACT

The present study aims to develop the guidelines of business development for the community products service of Thailand Post. The study is a Research and Development research (R&D) employing both qualitative and quantitative approaches. The objectives of this study were 1) to investigate current situations and needs of the communities toward the service provided by Thailand Post, 2) to investigate the current situations and needs of the postal services of Thailand Post for community products, 3) to study the developmental guidelines of the postal service for community products services and 4) to study the relationship between Thailand Post and the community products as well as the relationship between Thailand Post and their good linkage with the communities. The instruments of this study included questionnaires, interviews, focus group discussions. The instruments were verified by the experts for content validity.

The research found that: 1. The current implementation of the Thailand post service and the operation conditions about mixed marketing factors in business service of community products of Thailand Post as well as the expectation of the customers towards the service of the Thailand post service are in high level. The implementation circumstance is in a very low level 2. The current implementation of the Thailand post service and operation conditions about mixed marketing factors in service business in community products of Thailand Post as well as the implementation circumstance of service provider is in moderate level. The expectation of service provider is in high level and problems are in low level. The qualitative data from community products distributors found that the city post office was more equipped than the outer post office where manpower, facilities and product management were deficient. 3. Developmental Guidelines should include several steps. It should start

with a clear policy of the community products service in order to set the core standards of the project. The Thailand post should also provide sufficient knowledge by training to all of the organization levels and implement a good postal innovation. Lastly, they should support the initiation of sustainable promotion of community products in a practical practice. 4. Thailand Post has created a good relationship with the external organizations and the community product providers. They are collaborating to support their communities. For example, they are being as a mediator between communal manufacturers or community product providers and other agencies operated under Thailand Post in order to expand its postal network nationwide, to be accessible in all linked areas. Thailand Post also provides a better transportation of agricultural and farm products and promotes community careers via postal consignment.

Keywords: Guidelines, Developing, Service business, Community product, Thailand Post

๑. บทนำ

ประเทศไทยเป็นรัฐวิสาหกิจที่แปรรูป (Privatization) เริ่มในช่วงปี ๒๕๔๒ เพื่อลดภาระหนี้สินของรัฐ อีกทั้งการต้องการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร แต่เป้าหมายของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจก็คือการเข้าสู่รูปแบบขององค์กรมหาชน จัดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งหลังจากการแปรรูป ๕ ปีพบว่าประโยชน์ผ่านพ้นวิกฤตของการขาดทุนเฉลี่ยปีละหนึ่งพันสองร้อยล้านบาท มาเป็นกำไร ๒๒ ล้านบาทในปี ๒๕๔๗ ผลที่น่ายินดีมีได้มีช่วงยาวนานนัก ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของความเป็นโลกาวิวัตน์อย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวัตถุ และมีใช้วัตถุ^๑ ทำให้ระบบการบริหารวัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อการดำเนินงานของประเทศไทยอย่างมาก ภาพที่ปรากฏความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของการสื่อสารกระทบต่อประโยชน์หลายด้าน เช่น ตัวแลกเงิน หรือการส่งข้อความทางโทรเลขจนถึงเป็นตำนานของการสื่อสารที่อยู่คู่กับประโยชน์ในอดีตอย่างยาวนาน ต้องเลิกล้มในที่สุดเมื่อเจอกับระบบอินเทอร์เน็ต แม้ในปัจจุบันส่วนของการให้บริการจดหมาย พัสดุไปรษณีย์ ไปรษณีย์ด่วนพิเศษ ไปรษณีย์ลงทะเบียน ไปรษณีย์ตอบรับ ธนาคาออนไลน์ Pay at Post บริการ Direct Mail ส่วนสินค้าไปรษณีย์ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการไปรษณีย์ เช่นซองจดหมาย กล่องสำเร็จรูป ของที่ระลึก วัสดุกันกระแทก ตู้รับไปรษณีย์ประจำบ้าน ตราไปรษณียากรเพื่อการสะสมหรือสิ่งอื่นๆ เป็นต้น บริการ และสินค้าที่ดำเนินการแม้จะมีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนแต่ยัง

^๑ อุดุลย์ กองสัมฤทธิ์, “การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาขององค์กรบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘): ๑๒๗-๑๓๔.

ประสบการณ์ของการขาดประสิทธิภาพเชิงธุรกิจเมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งมิติของความเร็ว ความสะดวก ความคล่องตัวทั้งผู้ให้ และผู้รับบริการอย่างครอบคลุม^๒

จากการพูดคุยพนักงาานไปรษณีย์พบว่ามีความพึงพอใจต่อการแปรรูปและการปรับเปลี่ยนที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของบุคลากร แต่การบริการสินค้าบางชนิดยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ไม่สามารถจำหน่ายได้ สินค้าที่ดำเนินการผ่านส่วนกลางจะเป็นระบบ สินค้าที่แต่ละท้องถิ่นดำเนินการบางครั้งอาจเกิดปัญหาในเรื่องของการเงิน ไปรษณีย์บางแห่งขาดบุคลากร อย่างไรก็ตามสินค้าที่ผลิตในชุมชนเป็นสินค้าที่ไปรษณีย์อาจให้บริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันได้มีการดำเนินงานโดยเชื่อมโยงกับส่วนกลางเป็นหน่วยงานหลักบางส่วน เช่น อร่อยทั่วไทย Super EMS สินค้าOTOP การส่งสินค้า Logistic Post เป็นต้น^๓ สินค้าชุมชนเป็นสินค้าที่มีอัตลักษณ์ตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นแสดงถึงภูมิปัญญา วัฒนธรรมการดำรงอยู่ของผู้คน ที่เห็นกันมากในรูปของ SME OTOP รายบุคคล กลุ่ม ชุมชนสินค้าหลากหลายเหล่านี้ควรมีการเชื่อมต่อในการบริการอย่างมีคุณภาพ และมาตรฐานทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาคอาเซียน^๔ ตลอดจนเวทีสากลหากไปรษณีย์ไทยได้มีการศึกษาประเด็นของโจทย์ที่จะเชื่อมโยงบริการเหล่านี้โดยใช้เครือข่ายก็จะเป็นการยกระดับสินค้าของชุมชน สร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนสร้างมาตรฐานการให้บริการอย่างมีคุณภาพของไปรษณีย์ไทย สามารถสร้างคุณค่าก่อเกิดคุณอนันต์ต่อสังคมไทยในอนาคตอันหาค่ามิได้

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. ศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชนและความต้องการของชุมชนต่อการให้บริการของไปรษณีย์ไทย
๒. ศึกษาความต้องการในการให้บริการเกี่ยวกับสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทย
๓. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทยและเครือข่าย
๔. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไปรษณีย์ไทยด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนที่ดี

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ ๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชน และความต้องการของชุมชนต่อการให้บริการของไปรษณีย์ไทย ผู้ให้การสัมภาษณ์คือ หัวหน้าไปรษณีย์ พนักงานไปรษณีย์ที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง และที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง มีวิธีการหาคำตอบดังนี้

^๒ พลวัฒน์ ชุมสุข, “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่าด้วยการผลิต และการบริโภค”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗): ๕๗.

^๓ สัมภาษณ์ พนักงานไปรษณีย์พังกา นครปฐม และส่วนกลางเมื่อวันที่ ๑๓ ๑๖ พ.ค.และ ๓๑ พ.ค. ๒๕๕๗

^๔ วราภูมิ สุวะโสภาก, “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): ๘๘.

๑. สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชน และความต้องการของชุมชนต่อการให้บริการของไปรษณีย์ไทยด้านนโยบาย มาตรการ วิธีดำเนินการ โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

๒. สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชน และความต้องการของชุมชนต่อการให้บริการของไปรษณีย์ไทย ประกอบด้วยปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดด้าน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากรด้านลักษณะทางกายภาพด้านกระบวนการให้บริการ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

วัตถุประสงค์ข้อ ๒ ศึกษาความต้องการในการให้บริการเกี่ยวกับสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทย ผู้ให้การสัมภาษณ์คือ ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าชุมชนของไปรษณีย์เป็นชุมชนในเขตเมือง และชุมชนนอกเขตเมือง มีวิธีการหาคำตอบดังนี้

๑. สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับศึกษาความต้องการในการให้บริการเกี่ยวกับสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทย ด้านนโยบาย มาตรการ วิธีดำเนินการ ประเด็นประกอบด้วยปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากรด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านกระบวนการให้บริการ โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

๒. สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชน และความต้องการของชุมชนต่อการให้บริการของไปรษณีย์ไทย ผู้ให้ข้อมูลคือ ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสินค้าชุมชนของไปรษณีย์เป็นชุมชนในเขตเมือง และชุมชนนอกเขตเมือง ประเด็นประกอบด้วยปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากรด้านลักษณะทางกายภาพด้านกระบวนการให้บริการ และไปรษณีย์เพื่อพัฒนาธุรกิจสินค้าชุมชนโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

วัตถุประสงค์ข้อ ๓ ศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทยและเครือข่าย มีวิธีการหาคำตอบดังนี้

การเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไปรษณีย์ไทยและเครือข่าย เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) แบบบันทึกการเสวนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพ ผู้ร่วมเสวนาประกอบด้วย ผู้แทนจากไปรษณีย์ และชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อ ๔ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไปรษณีย์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชน มีวิธีการหาคำตอบดังนี้

๑. สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไพรชณีย์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชน ผู้ให้สัมภาษณ์คือ ชุมชน หัวหน้าไพรชณีย์ พนักงานไพรชณีย์ที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง และที่อยู่นอกเขตอำเภอเมือง โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

๒. สอบถามเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไพรชณีย์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนที่ดี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

๔. ผลการวิจัย

๑. สภาพปัญหาของพื้นที่ชุมชน และความต้องการของชุมชนต่อการให้บริการของไพรชณีย์ไทย ภาพรวมสภาพในการดำเนินการ ความคาดหวัง และสภาพปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของบริษัทไพรชณีย์ไทย ภาพรวมสภาพในการดำเนินการอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.91$) สำหรับความคาดหวังในการดำเนินการความคาดหวังอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.12$) สำหรับสภาพปัญหาการดำเนินการสภาพปัญหาอยู่ในระดับน้อยมาก ($\bar{X} = 0.26$)

๒. ความต้องการในการให้บริการเกี่ยวกับสินค้าชุมชนของไพรชณีย์ไทย

ภาพรวมสภาพในการดำเนินการ ความคาดหวัง และสภาพปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของบริษัทไพรชณีย์ไทยพบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.63$) สำหรับความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) สำหรับปัญหาในการดำเนินการพบว่าภาพรวมมีปัญหายุ่งในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.07$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ามีปัญหาในด้านการส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.51$)

๓. แนวทางการพัฒนาการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไพรชณีย์ไทยและเครือข่ายพบว่า

๓.๑ แนวทางการพัฒนาการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของไพรชณีย์ไทยและเครือข่าย ด้านผลิตภัณฑ์พบว่าสินค้าชุมชนที่จัดจำหน่ายโดยบริษัทไพรชณีย์ไทยมีจำนวนน้อย เพราะพื้นที่ของที่ทำกรไพรชณีย์บางพื้นที่มีพื้นที่ค่อนข้างจำกัดไม่เหมาะในการวางจำหน่ายสินค้าที่หลากหลายและสินค้าบางรายการเป็นสินค้าที่ไม่ตรงตามความต้องการของตลาดและความต้องการของชุมชนในแต่ละพื้นที่ในบางช่วงเวลาทำให้เมื่อเกิดความต้องการสินค้าไม่มีสินค้าเพียงพอต่อความต้องการ ด้านราคาสินค้าบางรายการเป็นสินค้าที่มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าเช่นสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร/ยารักษา สำหรับราคาสินค้าบางประเภทเป็นสินค้าที่มีราคาสูงด้านการจัดจำหน่ายพื้นที่ในการบริการของบริษัทไพรชณีย์ไทย จำกัด มีช่องทางในการจัดจำหน่ายหลากหลาย มีความใกล้ชิดกับชุมชน และพื้นที่ของไพรชณีย์ไทยส่วนหนึ่งได้ให้บริการใน

ห้างสรรพสินค้าซึ่งเป็นช่องทางที่ส่งเสริมการขายได้ดี กระบวนการในการจัดส่งสินค้า การกระจายสินค้า และระบบการจัดจำหน่ายสินค้าของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดมีระบบการจัดส่ง กระจาย และมีระบบที่ใช้ในการขายสินค้าทั้งในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และสินค้าที่อยู่นอกระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม ด้านการส่งเสริมการตลาดและการขายพบว่าบริษัทไปรษณีย์ไทยมีการส่งเสริมการขายสินค้าโดยได้จัดให้มีการนำนวัตกรรมมาประกอบการจัดจำหน่าย การให้บุคลากรมีส่วนในการจำหน่ายสินค้า การแนะนำสินค้า และผู้ผลิตสินค้าได้มีการสนับสนุนงบประมาณ สื่อประชาสัมพันธ์ในการส่งเสริมการขาย ด้านบุคลากรบางพื้นที่ของการไปรษณีย์ยังขาดบุคลากรที่รับผิดชอบในการจำหน่ายสินค้าชุมชน และบุคลากรที่รับผิดชอบในการจำหน่ายสินค้าชุมชนยังขาดความรู้ในเรื่องสรรพคุณของสินค้า ด้านลักษณะทางกายภาพที่ทำการไปรษณีย์ส่วนใหญ่ในเขตเมืองมีความพร้อมในการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชน ทั้งพัสดุ ตู้โชว์ ชั้นโชว์สินค้า มีการจัดสรรพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม สำหรับที่ทำการไปรษณีย์นอกเขตเมืองพบว่ายังขาดพื้นที่ที่เหมาะสมในการจัดวางโชว์สินค้า ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการโชว์สินค้า สำหรับพื้นที่ในการจัดเก็บสินค้าที่ทำการไปรษณีย์ทุกแห่งมีพื้นที่ในการจัดเก็บอย่างเพียงพอ ด้านกระบวนการให้บริการพบว่าการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนของบริษัทไปรษณีย์ไทยจำกัดมีกระบวนการในการจัดจำหน่ายอย่างเป็นระบบแต่ขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลในการดำเนินการเมื่อผู้ประกอบการมีความต้องการประสาน ติดต่อเพื่อจะจำหน่ายสินค้าจะต้องขอข้อมูลกับส่วนกลางโดยตรงสำหรับการจำหน่ายสินค้าในระบบภาษีมูลค่าเพิ่ม และขาดข้อมูลสารสนเทศ คู่มือการดำเนินการ

๓.๒ แนวทางในการพัฒนาบริการสินค้าชุมชนของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด

แนวปฏิบัติที่ดีของที่ทำการไปรษณีย์ โดยใช้นวัตกรรมประกอบการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ โดยใช้เครื่องแท็บเล็ตบรรจุเนื้อหาของผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน เพื่อให้ผู้รับบริการดูโฆษณาระหว่างการรอรับบริการหน้าเคาท์เตอร์บริการ ใช้สื่อวิทยุชุมชนประชาสัมพันธ์สรรพคุณสินค้าชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณการประชาสัมพันธ์จากผู้ผลิตสินค้าชุมชน จัดพื้นที่ขายสินค้า Driver True โดยรับฝากส่งบริการไปรษณีย์ทุกประเภทและได้จัดสินค้าชุมชนบางประเภทไปขายในช่องบริการดังกล่าว และการจัดพื้นที่เฉพาะในการขายสินค้าชุมชน และจัดพื้นที่ให้เช่าสำหรับเอกชนที่มีความต้องการในการขายสินค้าอื่นๆ เปิดให้เช่าพื้นที่ในการบริการที่จอดรถ เปิดพื้นที่ในการขายสินค้าชุมชนโดยเฉพาะและมีการจัดสรรบุคลากรที่มีความสามารถในการขายสินค้าชุมชนมาดูแลจัดสรรพื้นที่ในการขายสินค้าให้กับผู้ผลิตมาจำหน่ายสินค้าโดยเฉพาะ และมีกระบวนการที่ดีในการจัดจำหน่ายสินค้าของชุมชนโดยเฉพาะสินค้าผลผลิตทางการเกษตร (ลำไย) จัดพื้นที่ให้เอกชนมาดำเนินการขายสินค้าชุมชน เปิดพื้นที่ให้เช่าขายสินค้าทั้งสินค้าชุมชนและสินค้าเบ็ดเตล็ด และมีการจัดสรรงบประมาณเฉพาะในการซื้อสินค้าที่ผู้รับบริการของไปรษณีย์มีความต้องการอย่างมากมาสำรองในการขาย ให้บริการเช่าสถานที่เพื่อติดตั้งเสาการสื่อสารจากบริษัท CAT

แนวทางการปฏิบัติที่ดีของผู้ผลิตสินค้าชุมชนในการส่งเสริมความยั่งยืนในการจำหน่ายสินค้าพบว่าการจัดการสนับสนุนสื่อการประชาสัมพันธ์ การโฆษณา แนวทางส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ สินค้าชุมชนเพื่อสนับสนุนการขายสินค้าของบริษัทไปรษณีย์ไทย การจัดการสร้าง

ความรู้ ความเข้าใจให้กับหัวหน้าส่วนงาน ผู้ปฏิบัติงาน ในตัวของผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน การให้รางวัลการให้เปอร์เซ็นต์ ผลตอบแทนสำหรับที่ทำการประโยชน์ และผู้จำหน่าย(บุคลากรของประโยชน์) เพื่อเป็นแรงจูงใจในการขายสินค้า

แนวทางการพัฒนาการบริการธุรกิจสินค้าชุมชน พบว่า ควรมีการเตรียมการข้อมูลการติดต่อ หรือช่องทางการเข้าสู่การบริการสินค้าชุมชนของบริษัทประโยชน์ไทย การกำหนดลักษณะสินค้าที่สามารถเข้าร่วมโครงการ ปัจจัยความสำเร็จการพัฒนาการบริการธุรกิจสินค้าชุมชนพบว่า ควรมีการกำหนดนโยบายการบริการธุรกิจสินค้าชุมชนเป็นมาตรการหลักของภารกิจ สร้างความรู้ความเข้าใจบุคลากรตั้งแต่ระดับบริหารถึงปฏิบัติการ สนับสนุนอุปกรณ์ เครื่องมือ และนวัตกรรมเพื่อลดภาระการให้บริการสินค้า

๔. ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนที่ดี พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทประโยชน์ไทย จำกัดและองค์กรภายนอก โดยบริษัทประโยชน์ไทย จำกัด ได้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรภายนอก หรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชนโดยบริษัทประโยชน์ไทย จำกัด จะร่วมดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนเช่น การเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชน กับหน่วยงานอื่นเช่น กรมการค้าภายใน วิสาหกิจชุมชนในการจัดส่งสินค้าเพื่อจำหน่ายในมหกรรมต่างๆ ที่ภาครัฐได้จัดขึ้น การเชื่อมโยงคนในสังคมไทยและต่างประเทศเข้าหากัน ทำให้การเป็น “เครือข่ายชีวิตและเศรษฐกิจไทย” ของบริษัทประโยชน์ไทยเป็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะการจะเป็นเครือข่ายชีวิตและเศรษฐกิจไทย ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญ ในฐานะหน่วยงานที่รู้จักทุกพื้นที่ รู้ความต้องการของผู้บริโภค มีพันธมิตรทั่วโลกร่วมเป็นเครือข่าย หน่วยงานที่ทำได้นั้นคือ บริษัท ประโยชน์ไทย จำกัด องค์กรที่มีบุคลากรคุณภาพพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น องค์กรที่มีบริการใหม่ๆ เพื่อผู้บริโภคได้ใช้งานสม่ำเสมอ องค์กรที่มีวิสัยทัศน์ในการทำงานพร้อมมุ่งไปข้างหน้า ตอบสนองความต้องการของสังคมและประเทศชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์ และ ผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ประกอบการ โดยบริษัทประโยชน์ไทยจำกัดมีเครือข่ายประโยชน์ที่ครอบคลุมทั่วประเทศ และเข้าถึงทุกท้องถิ่นทั่วประเทศซึ่งการเชื่อมโยง การขนส่งผลไม้อาหารเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร การส่งเสริมอาชีพชุมชนผ่านการฝากขายสินค้าทางประโยชน์ การรับบริจาคเงินและสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฯลฯ และ ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทประโยชน์ไทย จำกัด และชุมชนโดยคนของบริษัทประโยชน์ไทย จำกัดจะเป็นคนที่ประชาชนรัก โดยเฉพาะคนที่อยู่ในพื้นที่ หัวหน้าที่ทำการ พนักงานเคาเตอร์บริการ พนักงานนำจ่ายมีความเป็นกันเองกับผู้ใช้บริการ ประชาชนที่จะเข้าไปใช้บริการของประโยชน์หรือพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ประโยชน์ไม่ต้องระมัดระวัง รู้สึกสบายใจ ไม่ต้องแต่งตัว เป็นชาวบ้านเหมือนกัน สิ่งทีบุคลากรของบริษัทประโยชน์ไทย จำกัดคือรู้จักจริง รู้จักทุกพื้นที่ รู้จักทุกบ้านบุคลากรที่ปฏิบัติงานนี้อยู่ในพื้นที่ที่มีความเข้าใจ รู้ใจ คำนึง รู้ความต้องการของลูกค้า ขณะเดียวกันก็มีความจริงใจ เรื่องความสัมพันธ์ของคนประโยชน์กับคนพื้นที่เหมือนคนบ้านเดียวกัน ซึ่งเป็นจุดแข็งที่ยากจะพบในองค์กรอื่น

๕. อภิปรายผล

๑) สภาพในการดำเนินการ ความคาดหวัง และสภาพปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับ ส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของบริษัทไปรษณีย์ไทย ภาพรวมสภาพในการดำเนินการอยู่ในระดับ มาก ความคาดหวังในการดำเนินการเกี่ยวกับ ส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของบริษัทไปรษณีย์ไทยภาพรวมพบว่ามีมีความคาดหวังอยู่ในระดับ มาก สำหรับสภาพปัญหาการดำเนินการของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ในการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชน ตามทัศนะของผู้ใช้บริการ ปัญหาในการดำเนินการในภาพรวมพบว่ามีสภาพปัญหาอยู่ในระดับน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรนนท์ พุทธชาติ^๕ ที่ได้ศึกษา การเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการไปรษณีย์ไทย แบบ One Stop Service กรณีศึกษา เขตบางขุนเทียน ซึ่งพบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มีระดับความคาดหวังอยู่ในระดับมากทั้งด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม และด้าน ปัจจัยคุณภาพการให้บริการ สำหรับระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ทั้งด้านปัจจัยสภาพแวดล้อม และปัจจัยคุณภาพการให้บริการ และสอดคล้องกับ วัชรระ ตาสอน^๖ ที่ ได้ศึกษาเรื่องการให้บริการแบบครบวงจรของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด : บทสำรวจความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนผู้ให้บริการ พบว่า ระดับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการ ให้บริการแบบครบวงจรของทำการไปรษณีย์นนทบุรี ทั้งด้านระบบการให้บริการและการ ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับมาก สำหรับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการ แบบครบวงจรของทำการไปรษณีย์นนทบุรี ทั้งด้านระบบการให้บริการและการปฏิบัติงานของ เจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ สุชัยญา เจริญสุข^๗ ที่ได้ศึกษาความพึงพอใจของ ผู้ใช้บริการ ที่มีต่อการให้บริการของ บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัด อุดรธานี ซึ่งพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการใช้บริการของบริษัทไปรษณีย์ ไทย จำกัดในแต่ละด้าน คือ ความพึงพอใจด้านราคา ช่องทางในการจัดจำหน่าย การส่งเสริม การตลาด บุคลากร ประสิทธิภาพ และคุณภาพของบริการ ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการ ให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับ ความพึงพอใจมาก

^๕ จิรนนท์ พุทธชาติ, “เปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการ ไปรษณีย์ไทยแบบ One Stop Service กรณีศึกษา เขตบางขุนเทียน”, การศึกษาเฉพาะบุคคล, **ปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๕).

^๖ วัชรระ ตาสอน, “การให้บริการแบบครบวงจรของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด:บทสำรวจความคาดหวัง และความพึงพอใจของประชาชนผู้ให้บริการ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต** (รัฐศาสตร์) สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, (กรุงเทพฯ), ๒๕๔๘.

^๗ สุชัยญา เจริญสุข, “ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ที่มีต่อการให้บริการของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี”, **รายงานการศึกษาอิสระ** (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๒.

จะเห็นได้ว่าสภาพในการดำเนินการ และสภาพความคาดหวังในการบริการของบริษัท ไปรษณีย์ไทยจำกัด ของผู้ให้บริการไม่ว่าจะเป็นการใช้บริการสินค้าธุรกิจชุมชน หรือการบริการด้านต่างๆ ของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ผู้ให้บริการส่วนใหญ่มีความคาดหวังในเรื่องของการบริการที่ดี ราคาที่เหมาะสม ช่วงทางในการจัดจำหน่ายหรือบริการ บุคลากรที่มีความน่าเชื่อถือ และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งถือเป็นมาตรฐานในการบริการของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยจัดให้มีการพัฒนาระบบการให้บริการแบบครบวงจรอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการวัดความพึงพอใจของประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความคาดหวังของประชาชนผู้ให้บริการ สำหรับข้อเสนอระดับปฏิบัติการ คือองค์กรต้องมุ่งเน้นการตอบสนองความพึงพอใจของประชาชน โดยเร่งปรับปรุงการให้บริการคือ ด้านระบบการให้บริการ ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะเป็นการปรับปรุงการให้บริการ เพื่อให้ประชาชนพึงพอใจสูงสุด

๒) สภาพในการดำเนินการ ความคาดหวัง และสภาพปัญหาในการดำเนินการเกี่ยวกับ ส่วนประกอบปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดในการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชนของบริษัทไปรษณีย์ไทยพบว่า ภาพรวมในด้านสภาพการดำเนินการตามทัศนะของผู้ให้บริการสินค้าธุรกิจชุมชนมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับความคาดหวังในการดำเนินการตามทัศนะของผู้ให้บริการพบว่าภาพรวมผู้ให้บริการมีความคาดหวังภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหาในการดำเนินการพบว่าภาพรวมมีปัญหายุ่งยากในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ Ron kaufman ได้ให้ทรรศนะเรื่อง “๕ จุดแข็งการบริการที่ดี กล่าวคือ หัวใจสำคัญของการทำธุรกิจเกือบทุกรูปแบบคือ การบริการ เพราะการบริการที่ดีจะสามารถดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการกับองค์กรในระยะยาว นอกจากนี้ การบริการยังจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และชื่อเสียงให้กับองค์กรอีกทางหนึ่ง โดยการบริการคือการกระทำที่สร้างความพึงพอใจต่อบุคคลอื่น ซึ่งหากจะแบ่งการบริการออกตามระดับความพึงพอใจแล้ว จะมีอยู่ทั้งหมด ๖ ระดับด้วยกัน คือ ระดับวิกฤต (Criminal), ระดับพื้นฐาน (Basic), ระดับที่คาดคะเนไว้ (Expected), ระดับที่ตรงตามความต้องการ (Desired), ระดับดีจนน่าประหลาดใจ (Surprising) และระดับดีเกินคาด (Unbelievable) ทั้งนี้ การรักษาระดับการบริการที่ดีคือเรื่องท้าทายขององค์กร เพราะเมื่อไหร่ที่เราสร้างการบริการได้ดีจนถึงระดับดีเกินคาดหมายของลูกค้า และสร้างความประทับใจได้แล้ว เมื่อระยะเวลาผ่านไป ความรู้สึกที่ลูกค้าเคยมีจะเปลี่ยนเป็นความรู้สึกคุ้นเคยที่ไม่แปลกใหม่ ดังนั้น ผู้ให้บริการจึงต้องมีการพัฒนา และปรับปรุงวิธีการบริการให้ดีขึ้นและทันสมัยอยู่เสมอ ความท้าทายก็เป็น อีกอย่างหนึ่งที่จะต้องสร้างวัฒนธรรมในการให้บริการที่ชัดเจน และไปในทิศทางเดียวกัน (Aligned Culture) ซึ่งจะช่วยลดความสับสนในการทำงาน (A Confused Culture) จนทำให้องค์กรมีความมั่นคงรูปแบบการให้บริการ หรือวัฒนธรรมการให้บริการขององค์กรต่างๆ มีอยู่ด้วยกัน ๕ แบบคือการให้บริการที่ดีควรจะใช้ทั้ง ๕ รูปแบบดังนี้ ๑) Direction คือ การให้บริการที่ตอบสนองคำขอหรือการสอบถามของลูกค้า และบอกกับลูกค้าว่าต้องทำอะไร ๒) Production คือ การให้บริการที่เน้นการป้อนผลิตภัณฑ์หรือบริการในเชิงปริมาณ ๓) Education คือ การให้คำแนะนำลูกค้าถึงผลิตภัณฑ์หรือสิ่งต่างๆ อย่างละเอียด ๔) Motivation คือ การสร้างแรงจูงใจให้

ลูกค้ารู้สึกอยากทำสิ่งนั้นๆ ๕) Inspiration คือ การจูงใจให้ลูกค้าทำสิ่งนั้นๆ ด้วยวิธีที่สร้างสรรค์ และด้วยคำพูดเชิงบวก

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินการของบริษัทไปรษณีย์ไทยจำกัด มีการดำเนินการที่สร้างความพึงพอใจให้กับชุมชนและผู้รับบริการได้เช่นการดำเนินการในด้านราคาเพื่อบริการด้านการจัดจำหน่ายสินค้าชุมชนที่เหมาะสม การจัดสถานที่ในการบริการ ความพร้อมในการบริการเช่นการจัดส่งสินค้า พื้นที่การวางขายที่ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ การมีแนวทางหรือการดำเนินการส่งเสริมการเข้าร่วมธุรกิจสินค้าชุมชนที่เป็นขั้นตอน เป็นต้นแต่ยังขาดในเรื่องการพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนในพื้นที่ไปรษณีย์นอกเขตเมืองที่ยังมีปัญหาและความต้องการที่หลากหลาย หากบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชนและผู้ให้บริการอย่างแท้จริง

๓) สภาพและปัญหาในการดำเนินการของที่ทำกรไปรษณีย์ คือ ด้านการบริการจำหน่ายสินค้าไปรษณีย์ชุมชน ที่ทำการไปรษณีย์ในเขตเมืองมีความพร้อมในการจำหน่ายสินค้าทั้งในด้านบุคลากรที่เพียงพอในการจำหน่ายและดูแล สถานที่ที่มีความเพียงพอในการจัดจำหน่ายและการวางโชว์สินค้า มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประกอบการจำหน่ายสินค้า จำนวนสินค้าที่มีความเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค มีระบบสารสนเทศประกอบการจำหน่ายสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ วราภรณ์ ใช้เทียมวงศ์^๔ ที่ได้ศึกษา เรื่อง “แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อสารมวลชนและสื่อบุคคลเพื่อให้บริการไปรษณีย์เชิงธุรกิจของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด” ซึ่งพบว่าบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ใช้ยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการใช้บริการผ่านสื่อมวลชนเป็นหลัก คือมีการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ขององค์กรเพื่อสร้างความรับรู้และความเชื่อมั่นในองค์กร/บริการใช้การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและโฆษณาเพื่อส่งเสริมการใช้บริการ โดยแนวทางในการส่งเสริมการใช้บริการคือ บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดควรใช้ยุทธศาสตร์การสื่อสารผ่านสื่อบุคคลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยต้องปรับทัศนคติ/วัฒนธรรมองค์กร และสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของพนักงาน เพื่อเป็นผู้ให้บริการที่ดี มีคุณภาพ โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดยุทธศาสตร์การสื่อสารประกอบด้วย นโยบาย ผู้บริหารระดับสูง รูปแบบการบริการ บุคลากร งบประมาณ เพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพการณ์ตลาดและกลุ่มเป้าหมายในการบริการเป็นต้น และสอดคล้องกับ ชลลดา ไชยกุล^๕ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์องค์กร คุณค่าตราสินค้า และความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาดธุรกิจบริการ ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ซึ่งพบว่า ภาพลักษณ์ขององค์กร คุณค่าตราสินค้า และความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาดธุรกิจมี

^๔ วราภรณ์ ใช้เทียมวงศ์, “แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อมวลชนและสื่อบุคคลเพื่อให้บริการไปรษณีย์เชิงธุรกิจของบริษัท ไปรษณีย์ไทยจำกัด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^๕ ชลลดา ไชยกุล, “ภาพลักษณ์องค์กร คุณค่าตราสินค้า และความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาดธุรกิจบริการ ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๕๕.

อิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า และการรับรู้ของลูกค้ามีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าต่อการบริการในด้านการติดต่อระหว่างบุคลากรของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด และลูกค้า และด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการบริการของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด

ซึ่งจะเห็นได้ว่าแนวทางในการพัฒนาของบริษัทไปรษณีย์ไทยควรจะมีการพัฒนาด้านคุณภาพของการบริการธุรกิจสินค้าชุมชน และการพัฒนากลยุทธ์ที่ใช้ในการส่งเสริมการขายและการประชาสัมพันธ์ โดยการใช้ช่องทางที่บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดมีอยู่ อาทิ สื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และที่สำคัญคือบุคลากรของบริษัทไปรษณีย์ไทยที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้ใช้บริการเพราะความใกล้ชิดภายในชุมชน โดยการปรับเปลี่ยนนโยบาย และการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการให้บริการ ซึ่งเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาแนวทางการให้บริการธุรกิจสินค้าชุมชน การพัฒนาความพร้อมของสถานที่ในการจัดจำหน่าย การเตรียมระบบสนับสนุนการจัดจำหน่ายสินค้าธุรกิจชุมชน เป็นต้น

๔) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไปรษณีย์ไทยทั้งในด้านสินค้าชุมชนและการเชื่อมโยงกับชุมชนที่บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดได้ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรภายนอก หรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชนโดยบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดจะร่วมดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนเช่นการเป็นตัวกลางระหว่างชุมชนผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการสินค้าชุมชน กับหน่วยงานบริษัทไปรษณีย์ไทยจำกัดมีเครือข่ายไปรษณีย์ที่ครอบคลุมทั่วประเทศ และเข้าถึงทุกท้องถิ่นทั่วประเทศซึ่งการเชื่อมโยง การขนส่งผลไม้อื่นๆ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร การส่งเสริมอาชีพชุมชนผ่านการฝากขายสินค้าทางไปรษณีย์ ซึ่งสอดคล้องกับ จันทรวลัย เสนคราม^{๑๐} ที่ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ภาวะผู้นำของหัวหน้างานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัทไปรษณีย์ไทย ในสำนักงานใหญ่ ซึ่งพบว่าความผูกพันต่อองค์กรของหัวหน้างานมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะคงไว้ซึ่งความเป็นสมาชิกขององค์กร และหัวหน้างานมีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร และมีความเต็มใจที่จะทุ่มเทความพยายามอย่างมากเพื่อทำประโยชน์ต่อองค์กร และสอดคล้องกับปัฐพล มิ่งขวัญ^{๑๑} ที่ศึกษาเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อบริการไปรษณีย์ไทยในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อบริการที่เป็นเลิศ พบว่าทัศนคติของประชาชนต่อบริการไปรษณีย์ไทยในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อบริการที่เป็นเลิศ จะมีความผูกพันในด้านสถานที่ในการให้บริการ สาขาของพื้นที่ไปรษณีย์ไทยที่ใช้อยู่เป็นประจำ และการเปิดรับข่าวสารบริการไปรษณีย์ผ่านสื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ในเรื่องของการบริการต่างๆ

^{๑๐} จันทรวลัย เสนคราม, “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ภาวะผู้นำของหัวหน้างานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัทไปรษณีย์ไทย ในสำนักงานใหญ่”, การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๔

^{๑๑} ปัฐพล มิ่งขวัญ, “ทัศนคติของประชาชนต่อบริการไปรษณีย์ไทยในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อบริการที่เป็นเลิศ”, วิทยานิพนธ์ภาคศึกษารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน), ๒๕๕๘.

๖. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่าผู้บริหารของบริษัทไปรษณีย์ไทยจำกัดควรให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบการให้บริการไปรษณีย์ การทียกระดับทัศนคติต่อบริการไปรษณีย์ไทย เพื่อบริการที่เป็นเลิศ การให้บริการไปรษณีย์ไทยของทุกๆ ที่ทำการไปรษณีย์จะต้องอยู่ในระดับเดียวกัน เพราะช่วงเวลาที่ลูกค้าได้มาใช้บริการในแต่ละจุด ลูกค้าได้เกิดประสบการณ์ ลูกค้าจะตัดสินใจว่าบริการดีหรือไม่ดี และมีผลต่อการมาใช้บริการในครั้งต่อไป เพื่อให้ลูกค้าพึงพอใจ และเป็นการสร้างมาตรฐานการให้บริการที่เป็นเลิศในลักษณะเดียวกันในทุกที่ทำการไปรษณีย์ ผู้บริหารของไปรษณีย์ไทย ควรมุ่งพัฒนาบุคลากรให้เป็นเครือข่ายคนที่มีคุณภาพพร้อมในการทำงาน การให้บริการที่มีคุณภาพตระหนักในความรับผิดชอบที่จะประพฤติ ปฏิบัติหน้าที่ เพื่อส่งมอบงานที่มีมาตรฐาน ถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็ว เป็นสื่อบุคคลที่เป็นเสมือนนักประชาสัมพันธ์ที่ดีขององค์กร ผู้บริหารของไปรษณีย์ไทย จะต้องให้ความสำคัญกับสื่อโทรทัศน์ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมและข่าวสารต่างๆ ของไปรษณีย์ไทย เพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ การรับรู้ใหม่เกี่ยวกับไปรษณีย์ไทยและบริการ ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใช้บริการยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วารสาร:

อดุลย์ กองสัมฤทธิ์. “การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี”.

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘).

พลวัฒน์ ชุมสุข. “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่าด้วยการผลิต และการบริโภค”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗).

วราภูมิ สุวะโสภ. “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙).

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

จิรนนท์ พุทธชาด. “เปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการไปรษณีย์ไทยแบบ One Stop Service กรณีศึกษา เขตบางขุนเทียน”.

การศึกษาเฉพาะบุคคล. **ปริญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๕.

วัชร ตาสอน. “การให้บริการแบบครบวงจรของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด: บทสำรวจความคาดหวังและความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)** สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

สุชัยญา เจริญสุข. “ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ที่มีต่อการให้บริการของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี”. **รายงานการศึกษาระดับปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

วรารณ ใช้เทียมวงศ์. “แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารผ่านสื่อมวลชนและสื่อบุคคลเพื่อให้บริการไปรษณีย์เชิงธุรกิจของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ชลดา ไชยกุล. “ภาพลักษณ์องค์กร คุณค่าตราสินค้า และความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาดธุรกิจบริการ ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้า บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต** สาขาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.

จันทร์วัลย์ เสนคราม. “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ภาวะผู้นำของหัวหน้างานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัทไปรษณีย์ไทย ในสำนักงานใหญ่”. **การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔

ปฐพล มิ่งขวัญ. “ทัศนคติของประชาชนต่อบริการไปรษณีย์ไทยในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อบริการที่เป็นเลิศ”. **วิทยานิพนธ์ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, ๒๕๕๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Drucker, P. **People and Performance: The Best of Peter Drucker on Management**. New York: Harper's College Press, 1977.

Donald J. Bowersox, David J. Closs. **Logistic Management**. New York: McGraw Hill, 1998.

William J. Stevenson. **Operation Management**. 8th ed. **Operation and Decision Sciences**. New York: McGraw Hill, 2005

THE CREATION AND DEVELOPMENT OF A LOCAL CURRICULUM TO TEACH
TRADITIONAL FISHING METHODS IN THE UBOL RATANA DAM AREA,
KHON KAEN PROVINCE

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: เรื่องเครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัด
ขอนแก่น

Chetpong Sinsap^{*}, Kosit Phaengsoi and Sastra Laoakka
เชษฐพงษ์ สิ้นทรัพย์, โสสิต แผงสร้อย และศาสตรา เหล่าอรรคะ

ABSTRACT

This qualitative investigation had three research aims: 1) To study the background and curricula of occupation and technology departments in primary schools surrounding Ubol Ratana Dam, Khon Kaen Province; 2) To study the current conditions and problems with curriculum implementation by occupation and technology departments in primary schools surrounding Ubol Ratana Dam, Khon Kaen Province; and 3) To create and develop a local curriculum to teach traditional fishing methods in the Ubol Ratana Dam area, Khon Kaen Province. Data were collected by basic survey, observation, questionnaire, interview, focus-group discussion and workshop from respondents at 12 schools in Khon Kaen Province. Results show that local curriculum in technology and occupations began to appear when the Ministry of education adopted the 1978 Curriculum. Currently, local curricula are run by the occupation and technology departments in rural schools. Students in Khon Kaen Province, especially those from area around the Ubol Ratana Dam, are familiar with fishery and the local fishing industry. The content of local occupation and technology curricula is not related to their everyday lives. In order for local fishing curricula to be successful in Khon Kaen schools, teachers must adopt and adapt new methods to maximize the learning potential of individual students in their classes and harness the prior experiences that many of them have as foundation knowledge.

Keywords Curriculum, fishing, Khon Kaen, local

^{*} The Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University, Khamriang Sub-District, Kantarawichai District, Maha Sarakham Province 44150, Thailand

^{**} Corresponding author, e-mail: csinsap200@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นมา สภาพปัจจุบันและปัญหาของการดำเนินงานหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จังหวัดขอนแก่น รวมทั้ง สร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเริ่มปรากฏขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) และได้มาปรากฏชัดเจนเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติศัพท์คำว่า “หลักสูตรท้องถิ่น” อย่างชัดเจน แต่ในมาตรา 27 ได้ชี้ชัดว่าการกำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นเป็นสภาพบังคับของกฎหมายที่โรงเรียนโดยเฉพาะในภูมิภาคต้องจัดให้มีขึ้นควบคู่กับหลักสูตรแกนกลาง สภาพปัญหาพบว่า การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นมุ่งเน้นการเตรียมนักเรียนเข้าร่วมแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน เนื้อหาสาระขาดความหลากหลายไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชนท้องถิ่น ครูไม่ครบตามกลุ่มสาระและมีหน้าที่อื่นรับผิดชอบทำให้ขาดการเอาใจใส่การจัดการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารโรงเรียนและงบประมาณที่ได้รับอย่างจำกัดทำให้การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ การเรียนร่วมระหว่างนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้กับนักเรียนปกติครูต้องควบคุมดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนไม่แน่ใจว่าหลักสูตรท้องถิ่นจะทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนดีขึ้นได้ เนื้อหาสาระไม่ได้ใช้ในการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน หรือ O-NET ของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) การสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เครื่องมือจับสัตว์น้ำในเขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 2 เป็นการทดลองใช้หลักสูตรโดยมีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ทดลองใช้หลักสูตร กับกลุ่มตัวอย่าง และประเมินระหว่างทำการทดลอง ส่วนขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลการใช้หลักสูตร และเผยแพร่มีการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยสรุปการสร้างและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนอกจากจะทำให้ได้เรียนรู้วิถีทำมาหากินแล้ว ยังส่งผลให้ชุมชนเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และตระหนักในคุณค่าทรัพยากรสัตว์น้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิต สมาชิกในสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คำสำคัญ หลักสูตร จับสัตว์น้ำ จังหวัดขอนแก่น ท้องถิ่น

Introduction

The national royal education bill of 1999 and the subsequent amendment in 2003 stated that education should be aimed to develop Thai people as complete individuals in body, mind, spirit, knowledge and morals. Thai education should be focused on enabling people to live happily and comfortably in society. This is all to be achieved by incorporating existing traditional knowledge into school curricula and adapting it for use in modern Thailand (Ministry of Education, 2002). School occupation and technology departments are specifically trusted with preparing students with the knowledge and skills to live in society. This means they have one of the most important roles in bringing practical traditional knowledge into the classroom (Academic and Education Standards Office, 2008).

The Ubol Ratana Dam is an important symbol of Khon Kaen Province in the Northeast of Thailand. It is located between the Phong and Cheun tributaries of the Mekong River. The dam is in five districts from two province, Khon Kaen and Bua Lamphu. The construction and completion of the dam have created a number of jobs locally but one of the most important is fishing. The waters around the dam are ideal for fishermen, who use traditional methods, such as nets, traps and hooks, to catch fish for consumption in the home or sale (Figure 1).

Figure 1. A selection of traditional fishing methods in the Ubol Ratana Dam area, Khon Kaen Province.





The local primary schools in the districts surrounding the dam integrate elements of Thai culture into their curricula. The occupation and technology departments teach about flower arrangement, embroidery, toy-making, fruit sculpting and cookery. However, these traditional Thai crafts are not specifically related to the surrounding area. The local people are skilled fishermen and live their lives along the Ubol Ratana Dam. Yet these people are not invited to participate in the occupation and technology curricula, nor are their children taught these relevant life-skills at school. While the children are taught important aspects of Thai culture, they are not made to realize the value of their own homes and the surrounding area, which is some of the most important knowledge children can be taught (Cheuratanapong, 1997). Moreover, the life experiences of the students are not being taken into account in the organization of the curriculum (Chompulong, 1999). For this reason, the current curriculum is unsuitable (Srisa-art, 2003). Consequently, the researchers designed this investigation to create and develop a curriculum to teach traditional fishing methods in primary schools in the Ubol Ratana Dam area, Khon Kaen Province.

Research aims

This investigation had three primary aims:

1. To study the background and curricula of occupation and technology departments in primary schools surrounding Ubol Ratana Dam, Khon Kaen Province
2. To study the current conditions and problems with curriculum implementation by occupation and technology departments in primary schools surrounding Ubol Ratana Dam, Khon Kaen Province
3. To create and develop a local curriculum to teach traditional fishing methods in the Ubol Ratana Dam area, Khon Kaen Province.

Research methodology

This is a qualitative investigation carried out from October 2012 to August 2014 in Khon Kaen Province, Thailand. The research area was purposively selected to include schools surrounding the Ubol Ratana Dam. In order to select schools, the research team first conducted a survey of the five education areas adjacent in Khon Kaen Province (Table 1). Education areas within close proximity to the Ubol Ratana Dam were purposively chosen for further research, namely Education Area 4, covering Ubol Ratana District and Education Area 5, covering Phu Wiang and Nong Ruea Districts. Twelve schools within one kilometer of Ubol Ratana Dam were then selected as the research population (Table 2). The research sample of 149 individuals was identified by purposive sampling. The sample was divided into three groups: 33 key informants, 68 casual informants and 48 general informants.

Table 1. Education areas in Khon Kaen Province.

Education Area	Number of Schools	Percent (%)
Khon Kaen Primary Education Area 1	195	16.94
Khon Kaen Primary Education Area 2	231	20.07
Khon Kaen Primary Education Area 3	223	19.38
Khon Kaen Primary Education Area 4	207	17.99
Khon Kaen Primary Education Area 5	295	25.62
Total	1,151	100

Table 2. Schools within 1 kilometer of Ubol Ratana Dam purposively chosen to compose the research population

School Name	District
Ban Phra Bat Tha Ruea	Ubol Ratana
Ban Non Sawan Gao Ka	Ubol Ratana
Ban Phu Kam Pao	Ubol Ratana
Ban Non Jik	Ubol Ratana
God Duk Wittaya	Phu Wiang
Nong Gung Seun Nong No Pattana	Phu Wiang
Non Sila Non Muang Wittaya	Phu Wiang
Ban Krai Nun	Phu Wiang
Ban Gong (Pracha Nugoon)	Nong Ruea
Nong Mek Nong Tum Non Sila Prachasan	Nong Ruea
Ban Pho Tak	Nong Ruea
Ban Nong Puea Ratchaprasit	Nong Ruea

Data were collected from document analysis and field research. The tools used for data collection during this investigation were basic survey, observation, questionnaire, interview, focus-group discussion and workshop. All collected data

were validated using data triangulation methods and arranged into groups according to the three aims of the investigation. Data was analyzed by analytic induction and typological analysis. The results are presented here as a descriptive analysis.

Results

Local curriculum in technology and occupations began to appear when the Ministry of education adopted the 1978 Curriculum, which was revised in 1990. Developments were made as a result of the 1999 Education Act and its 2002 amendments, which stipulated in Section 27 that local curricula with content adapted in accordance with local lifestyle were a mandatory condition of schools, particularly rural schools. These local curricula were to be run alongside the core national curriculum.

Currently, local curricula are run by the occupation and technology departments in rural schools. Primary schools in Khon Kaen Province teach about flower and banana leaf arrangement, creation of traditional toys, bamboo weaving and fruit and vegetable carving. Some schools also teach students to create traditional Thai snacks and maintain medicinal herb gardens. Computers have been integrated into the core curriculum for basic education and learning so that lessons are differentiated and learners are exposed to a variety of methods. School administrators support the teaching of local curricula.

Students in Khon Kaen Province, especially those from area around the Ubol Ratana Dam, are familiar with fishery and the local fishing industry. They would prefer their studies to focus on how to catch fish using local traditional methods and equipment. The reservoir created by the Ubol Ratana Dam is the major food-source of the community. Parents and community leaders encourage the teaching of local fishing techniques and equipment so that their heritage may be systematically passed on to future generations.

This investigation identified a number of problems with the teaching of local curricula focused on traditional culture. There is a substantive lack of variety and the content is not consistent with the needs of students and the local community. Teachers are not required to teach any specific content and no one institution is responsible for the lack of attention to the teaching and learning of relevant local material. Changes in the school administration and the budget are so limited that the local curriculum objectives are not adequately met. Students with

learning disabilities and regular students learn in the same classes with the same material and are taught using the same techniques. Teachers need to control the lessons better and provide more differentiation of their material and teaching styles. Parents and community leaders are unsure that the local curriculum will encourage students to develop better learning because the content is not related to their everyday lives. Moreover, the content of local occupation and technology curricula is not used in national educational tests, such as the basic O-NET of the National Institute of Educational Testing Service (ITD).

The creation and development of a curriculum concerning local fishing tools and methods in the Ubol Ratana Dam, Khon Kaen Province consists of 3 stages. During step one, a draft curriculum is developed by defining objectives and strategies. The current conditions of local culture are assessed, as well as the needs of students in the school. Draft resources and documents for the course are also developed at this stage. In addition, assessment plans are made and the evaluation process is drawn up. The draft is controlled by the Assessment and Improvement Program. During this program (step two) a trial curriculum is run and tested using a purposively selected population and sample group. Stage three consists of the evaluation of the new curriculum, and publication of student satisfaction ratings regarding the learning activities and lesson plans.

From observations, interviews, focus-group discussions and the workshop, the research team designed the following curriculum for a twenty-hour course in local traditional fishing methods for primary students in the Ubol Ratana Dam area (Table 3).

Table 3. Curriculum for a twenty-hour course in local traditional fishing methods for primary students in the Ubol Ratana Dam area, Khon Kaen Province

Topic	Description	Time (hours)
1. Local traditional knowledge	1. Knowledge about local traditions and customs	2
2. Local fishing spots	2. Knowledge about Ubol Ratana Dam	2
	3. Knowledge about natural resources (fish and water animals) in the local area	2
3. Ancient methods	4. Knowledge about fishing equipment	2
	5. Form, materials and parts of traditional	2

	fishing equipment	
	6. Fishing techniques	2
	7. Evolution of fishing equipment	2
5. Bamboo handicrafts	8. Styles of traditional bamboo fishing equipment	2
6. Continuation in society	9. Beliefs about fishing equipment and water animals in local society	2
7. Creativity	10. Inventing local fishing equipment	2
Total		20

Discussion

Radcliffe-Brown, a British social-anthropologist was one of the founding fathers of the structural functionalism school (Kuper, 1973). Radcliffe-Brown (1940) viewed society as a system, whose component parts worked together to maintain stability and strength. The purpose of the local curriculum and reference to community culture in Thai schools is to ensure traditions are continued from one generation to the next. A locally driven curriculum will maintain the intimate link Thai people have with the environment and result in a society that continues to maximize the benefits of their location. These principles are in line with the popular localism in modern Thailand and the successful sufficiency economy theory of King Bhumibol Adulyadej that emphasizes living within ones means in harmony with the surrounding environment and using traditionally proven methods (Hewison, 1999). This principle is also in agreement with the beliefs of Parsons (1954), who asserted that community strength was dependent on continuation of traditionally successful local practices.

The lack of differentiation in current primary school teaching in Khon Kaen is inconsistent with the beliefs of championed developmental psychologist Vygotsky. Vygotsky (1978) argued that successful teaching must take into account the individual differences of students. This constructivist line of thinking has shaped many educational developments over the last thirty years but much of Thai education remains in an outdated behaviourist mode. In order for local fishing curricula to be successful in Khon Kaen schools, teachers must adopt and adapt

new methods to maximize the learning potential of individual students in their classes and harness the prior experiences that many of them have as foundation knowledge.

Conclusion and recommendations

From the results of this investigation, the research team recommends the implementation of a local occupation and technology curriculum covering the methods and equipment of fishermen in the Ubol Ratana Dam area. Local schools can use this investigation as the basis for implementation of a traditional knowledge curriculum that reflects local society. The curriculum should be continuously evaluated and adapted to keep pace with local social changes and community participation should be actively encourages.

In terms of future research projects, similar studies in other areas of Thailand would be beneficial to identify practiced local customs that are inadequately represented by local schools. The generic Thai culture taught in the Khon Kaen schools is not a unique situation. Many other schools across the country neglect their local heritage in favour of a larger national picture. These schools should be investigated and suggestions made to make their occupation and technology curricula more relevant to the experiences and lifestyles of their students.

In summary, the creation and development of a local curriculum in occupations and technology classes will integrate lifestyle and livelihood into student learning. Importantly, such a curriculum will encourage community awareness and the appreciation of valuable aquatic animal resources that have been nurtured over time in Khon Kaen society.

References

- Academic and Education Standards Office (2008). **Indicators and substance for the home economics and technology department, according to the 2008 National Curriculum**. Bangkok: Printing House of the National Cooperatives and Agriculture Community.
- Cheuratanapong, J. (1997). **Curriculum development: Foundations and methods**. Bangkok: Aleen Press.

- Chompulong, N. (1999). **Creation and development of a curriculum using local traditional knowledge in the careers department.** Mahasarakham: Mahasarakham University Press.
- Hewison, K. (1999). **Localism in Thailand: A study of globalisation and its discontents.** Coventry: University of Warwick
- Kuper, A. (1973). **Anthropology and Anthropologists: The Modern British School.** London: Penguin.
- Ministry of Education (2002). **Foundation education curriculum, 2001.** Bangkok: Ministry of Education.
- Parsons, T. (1954). **Essays in sociological theory.** New York, NY: The Free Press.
- Radcliffe-Brown, A.R. (1940). On social structure. *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, 70(1): 3.
- Srisa-art, B. (2003). **Development of the curriculum and research about the curriculum.** Bangkok: Suweereeyasarn.
- Vygotsky, L. S. (1978). **Mind in society: The development of higher psychological processes.** Cambridge, MA: Harvard University Press.

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ Factors Affecting Work Efficiency of Accountants at Specialized Financial Institutions

ศิริกาญจน์ วงษ์เสรี*

สุรีย์ โปษกรณัญ**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีในสถาบันการเงินเฉพาะกิจทั้ง ๔ แห่ง ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้มาจากนักบัญชีในสถาบันการเงินเฉพาะกิจทั้ง ๔ แห่ง จำนวน ๒๓๐ คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ในส่วนของการวิเคราะห์ทางสถิติมีดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงานและประสิทธิภาพในการทำงานวิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลกับประสิทธิภาพการทำงาน ใช้การทดสอบ T – Test F – Test และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจากกรอบแนวคิด

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานกับประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษาและสถานภาพการสมรส ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงานกับประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีในสถาบันการเงินเฉพาะกิจทั้ง ๔ แห่ง พบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานเรียงจากมากไปน้อย ๕ ลำดับ มีดังนี้ ๑. คุณธรรมจริยธรรม ๒. กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ๓. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๔. ความรู้เกี่ยวกับงาน และ ๕. คุณลักษณะองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพบว่าปัจจัยทักษะทางปัญญาไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ

คำสำคัญ: นักบัญชี, ประสิทธิภาพ, สถาบันการเงินเฉพาะกิจ

* หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม บางเขน

** สาขาการบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม บางเขน

ABSTRACT

The objective of this study was to study the factors affecting work efficiency of accountants at Specialized Financial Institutions. The Specialized Financial Institutions include Government Savings Bank, Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, Government Housing Bank and Islamic Bank of Thailand. Two hundred and thirty accountants were selected from 4 Specialized Financial Institutions as samples. Questionnaire were used for data collecting. Descriptive statistic, percentage, mean and standard deviation was used for data explanation while inferential statistic, T – Test, F – Test, Pearson correlation coefficient and Multiple regression analysis was used for hypothesis testing.

The hypothesis results based on the Pearson's correlation coefficient indicated that the factors were correlated with the work efficiency at statistically significant of 0.01 and the personal characteristic, the education and marital status lead to different in the working efficiency at significance level of 0.05. The results of hypothesis indicated that the factors affecting work efficiency of accountants at Specialized Financial Institutions were ranked as followed, 1) Ethics and Moral 2) Numerical Analysis 3) Interpersonal Skills 4) Knowledge and 5) Organizational characteristics. This result was statistically significant at 0.05 level and the result show that Cognitive Skills are not affect on work efficiency of accountants at Specialized Financial Institutions.

Keywords: Accountants, Efficiency, Specialized Financial Institutions.

๑. บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่โลกมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดการแข่งขัน ส่งผลให้หลายองค์กรและหลายส่วนงานมีการปรับเปลี่ยนระบบการปฏิบัติงานเพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ แต่การที่องค์กรจะสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ มิได้อาศัยแค่เพียง บุคลากรที่เก่ง หรือเทคโนโลยีทันสมัยแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องรวมไปถึงการบริหารงานที่ดีเพื่อให้ได้มาซึ่งการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากพนักงานสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพก็จะส่งผลให้งานที่ได้รับมอบหมาย หรืออยู่ในความรับผิดชอบออกมาอย่างมีคุณภาพด้วย

สถาบันการเงินเฉพาะกิจ เป็นสถาบันการเงินของรัฐที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการตามนโยบายของรัฐในการพัฒนาส่งเสริมเศรษฐกิจ และสนับสนุนการลงทุนต่างๆ โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลังซึ่งได้มอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ทำ

หน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงานและความเสี่ยง และรายงานผลการตรวจสอบไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารประเทศต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกับการทำงานที่มีประสิทธิภาพของสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีส่วนส่งเสริมให้การทำงานของนักบัญชีมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการบริหารงานบุคคล หรือใช้เป็นแนวทางสำหรับนักบัญชีในการพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงาน และเลือกที่จะศึกษาในกลุ่มนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เนื่องจากสถาบันการเงินเฉพาะกิจมีหน้าที่หลักในการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลเพื่อเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย หากนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นการสร้างมูลค่า และเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันเพื่อความเจริญเติบโตและยั่งยืน และมั่นคงของประเทศสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ
๒. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ
๓. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน
๔. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ

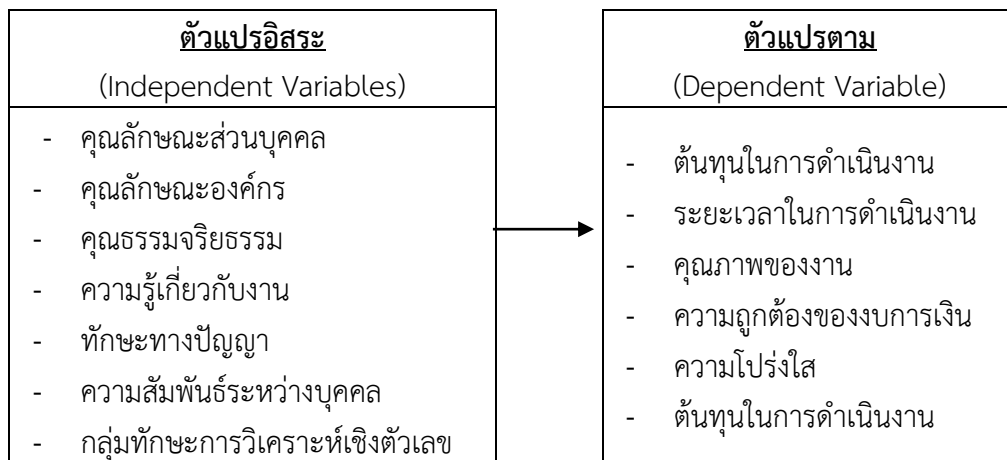
๓. สมมติฐานการวิจัย

- ๓.๑ ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ และประสบการณ์การทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ
- ๓.๒ ปัจจัยกลุ่มคุณลักษณะองค์กร กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับงาน กลุ่มทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านต้นทุนการดำเนินงาน
- ๓.๓ ปัจจัยกลุ่มคุณลักษณะองค์กร กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับงาน กลุ่มทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านระยะเวลาในการดำเนินงาน
- ๓.๔ ปัจจัยกลุ่มคุณลักษณะองค์กร กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับงาน กลุ่มทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านคุณภาพของงาน

๓.๕ ปัจจัยกลุ่มคุณลักษณะองค์กร กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับงาน กลุ่มทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความถูกต้องของงบการเงิน

๓.๖ ปัจจัยกลุ่มคุณลักษณะองค์กร กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับงาน กลุ่มทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความโปร่งใส

กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ ๑: กรอบแนวคิดในการวิจัย

๔. ขอบเขตการวิจัย

๑. ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ได้แก่บุคลากรทางด้านบัญชีที่ทำงานอยู่ในส่วนของสถาบันการเงินเฉพาะกิจทั้ง ๔ แห่ง ในส่วนของสำนักงานใหญ่ ได้แก่

ตารางที่ ๑ แสดงขนาดของประชากร

สถาบันการเงิน	ประชากร (คน)
๑. ธนาคารออมสิน	๑๐๐
๒. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย	๖๒
๓. ธนาคารอาคารสงเคราะห์	๓๘
๔. ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย	๓๐
รวม	๒๓๐

ที่มา : ธนาคารออมสิน, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ฝ่ายบัญชีของธนาคารทั้ง ๔ แห่ง ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ซึ่งสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลาระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล จัดทำและเสนอรายงาน ตั้งแต่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ - ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือแบบสอบถาม แบ่งเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เกี่ยวกับปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน

ส่วนที่ ๓ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ทางด้านคุณภาพของงาน ต้นทุนการดำเนินงานทันต่อการตัดสินใจ ความถูกต้องของงบการเงิน และด้านความโปร่งใส

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. สถิติเชิงพรรณนา เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับมา จะใช้วิธีการแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอผลในรูปแบบร้อยละ

๒. สถิติเชิงอนุมาน สำหรับการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงานและประสิทธิภาพในการทำงานวิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ตารางที่ ๒ การทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient)

	กลุ่มคุณลักษณะ	กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม	ความรู้เกี่ยวกับงาน	กลุ่มทักษะทางปัญญา	ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	การวิเคราะห์เชิงตัวเลข	ต้นทุนการดำเนินงาน	ระยะเวลาในการดำเนินงาน	คุณภาพงาน	ความถูกต้องของงบการเงิน	ความโปร่งใส
กลุ่มคุณลักษณะองค์กร	๑	.๓๙๑**	.๓๓๘**	.๔๕๑**	.๓๓๐**	.๓๕๖**	.๓๑๑**	.๒๘๔**	.๔๐๕**	.๓๔๕**	.๔๐๗**
กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม		๑	.๕๕๓**	.๔๘๑**	.๔๑๑**	.๓๘๖**	.๕๐๓**	.๔๗๔**	.๔๖๘**	.๕๔๘**	.๕๗๗**
ความรู้เกี่ยวกับงาน			๑	.๕๐๙**	.๕๕๕**	.๕๙๖**	.๔๘๖**	.๔๘๖**	.๕๓๐**	.๕๙๖**	.๕๐๕**
กลุ่มทักษะทางปัญญา				๑	.๕๖๗**	.๖๘๒**	.๕๖๕**	.๕๑๑**	.๕๑๖**	.๓๗๕**	.๔๕๕**
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล					๑	.๕๗๕**	.๕๕๕**	.๕๖๖**	.๔๕๕**	.๓๕๕**	.๓๕๕**
การวิเคราะห์เชิงตัวเลข						๑	.๕๖๕**	.๕๕๕**	.๓๖๗**	.๓๘๘**	.๔๐๒**
ต้นทุนการดำเนินงาน							๑	.๕๙๒**	.๔๙๐**	.๔๕๕**	.๔๘๑**
ระยะเวลาในการดำเนินงาน								๑	.๔๕๖**	.๕๑๕**	.๔๗๙**
คุณภาพงาน									๑	.๖๕๕**	.๕๕๕**
ความถูกต้องของงบการเงิน										๑	.๗๗๗**
ความโปร่งใส											๑

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๒ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงานและประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจเพื่อเลือกตัวแปรอิสระมาศึกษาด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยมีเงื่อนไขว่าตัวแปรอิสระ ต้องอิสระต่อกัน ดังนั้นตัวแปรคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันสูงเกิน ๐.๘๕ การวิจัยครั้งนี้จะเลือกมาศึกษาเพียงตัวเดียว จากการวิเคราะห์ค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่าตัวแปรอิสระ มีค่าสหสัมพันธ์ไม่เกิน ๐.๘๕ จึงทำการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณต่อไป

๓. ผลการวิจัย

ตารางที่ ๓ การทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรม ความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านต้นทุนการดำเนินงาน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม : ต้นทุนการดำเนินงาน		P-value
	Standardized Coefficients Beta	t- value	
คุณลักษณะองค์กร	-๐.๒๒	-๓.๖๒	.๗๑๗
คุณธรรมจริยธรรม	.๒๗๕	๔.๑๖๔	.๐๐๐*
ความรู้เกี่ยวกับงาน	-.๐๐๗	-.๑๐๐	.๙๒๐
ทักษะทางปัญญา	.๑๔๘	๑.๘๗๓	.๐๖๓
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	.๒๓๒	๓.๓๔๕	.๐๐๑*
กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข	.๒๓๘	๒.๙๙๔	.๐๐๓*

หมายเหตุ: n = ๒๐๒, $R^2 = ๐.๔๗๙$, $F = ๒๙.๗๔๖$, $Sig = ๐.๐๐๐$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๓ ผลการทดสอบพบว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ ๐.๔๗๙ แสดงว่า ปัจจัย คุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข สามารถอธิบายเกี่ยวกับผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านต้นทุนการดำเนินงานได้ร้อยละ ๔๗.๙ สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ดังนี้

คุณธรรมจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านต้นทุนการดำเนินงาน ($Beta = ๐.๒๗๕$) มากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ($Beta = ๐.๓๘$) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($Beta = ๐.๒๓๒$) กลุ่มทักษะทางปัญญา ($Beta = ๐.๑๔๘$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านต้นทุนการดำเนินงาน ตามลำดับ

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความรู้เกี่ยวกับงาน ($Beta = -๐.๐๐๗$) และกลุ่มคุณลักษณะองค์กร ($Beta = -๐.๐๒๒$) มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านต้นทุนการดำเนินงาน

ตารางที่ ๔ การทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงานทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านระยะเวลาดำเนินงาน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม : ระยะเวลาดำเนินงาน		P-value
	Standardized Coefficients Beta	t- value	
คุณลักษณะองค์กร	-.๐๑๕	-.๒๓๓	.๘๑๖
คุณธรรมจริยธรรม	.๒๓๗	๓.๔๐๗	.๐๐๑*
ความรู้เกี่ยวกับงาน	.๐๐๓	.๐๓๙	.๙๖๙
ทักษะทางปัญญา	.๐๗๕	.๙๐๖	.๓๖๖
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	.๒๒๓	๓.๐๖๑	.๐๐๓*
กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข	.๒๘๘	๓.๔๔๗	.๐๐๑*

หมายเหตุ: $n = ๒๐๒$, $R^2 = ๐.๔๒๔$, $F = ๒๓.๘๒๙$, $Sig = ๐.๐๐๐$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔ ผลการทดสอบพบว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ ๐.๔๒๔ แสดงว่า ปัจจัย คุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข สามารถอธิบายเกี่ยวกับผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านระยะเวลาดำเนินงานได้ร้อยละ ๔๒.๔ สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านระยะเวลาการดำเนินงาน ($Beta = ๐.๘๘$) มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม ($Beta = ๐.๒๓๗$) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($Beta = ๐.๒๒๓$) กลุ่มทักษะทางปัญญา ($Beta = ๐.๐๗๕$) และความรู้เกี่ยวกับงาน ($Beta = ๐.๐๐๓$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้าน ระยะเวลาดำเนินงาน ตามลำดับ

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ กลุ่มคุณลักษณะองค์กร ($Beta = -๐.๐๑๕$) มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อประสิทธิภาพการทำงานของ นักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านระยะเวลาดำเนินงาน

ตารางที่ ๕ การทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขมีผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านคุณภาพของงาน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม : คุณภาพของงาน		P-value
	Standardized Coefficients Beta	t- value	
คุณลักษณะองค์กร	.๑๓๗	๒.๒๐๐	.๐๒๙*
คุณธรรมจริยธรรม	.๑๖๐	๒.๓๓๐	.๐๒๑*
ความรู้เกี่ยวกับงาน	.๑๖๒	๒.๐๙๙	.๐๓๗*
ทักษะทางปัญญา	.๐๗๖	.๙๑๘	.๓๖๐
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	.๐๔๙	.๖๘๓	.๔๙๕
กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข	.๒๘๐	๓.๓๘๓	.๐๐๑*

หมายเหตุ: $n = ๒๐๒$, $R^2 = ๐.๔๓๖$, $F = ๒๔.๙๗๔$, $Sig = ๐.๐๐๐$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการทดสอบจากตารางที่ ๕ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ ๐.๔๓๖ แสดงว่า ปัจจัย คุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข สามารถอธิบายเกี่ยวกับผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านคุณภาพของงานได้ร้อยละ ๔๓.๖ สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน ของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านคุณภาพของงาน ($Beta = ๐.๒๘๐$) มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มความรู้เกี่ยวกับงาน ($Beta = ๐.๑๖๒$) คุณธรรมจริยธรรม ($Beta = ๐.๑๖๐$) กลุ่มคุณลักษณะองค์กร ($Beta = ๐.๑๓๗$) กลุ่มทักษะทางปัญญา ($Beta = ๐.๐๗๖$) และ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($Beta = ๐.๐๔๙$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านคุณภาพของงาน ตามลำดับ

ตารางที่ ๖ การทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านความถูกต้องของงบการเงิน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม : ความถูกต้องของงบการเงิน		P-value
	Standardized Coefficients Beta	t- value	
คุณลักษณะองค์กร	.๑๐๖	๑.๖๐๙	.๑๐๙
คุณธรรมจริยธรรม	.๓๖๑	๔.๙๖๓	.๐๐๐*
ความรู้เกี่ยวกับงาน	.๒๐๖	๒.๕๓๗	.๐๑๒*
ทักษะทางปัญญา	-.๐๒๗	-.๓๐๗	.๗๖๐
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	.๐๑๗	.๒๒๒	.๘๒๔
กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข	.๐๙๖	๑.๑๐๒	.๒๗๒

หมายเหตุ: $n = 202$, $R^2 = 0.369$, $F = 18.940$, $Sig = 0.000$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบจากตารางที่ 6 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.369 แสดงว่า ปัจจัย คุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข สามารถอธิบายเกี่ยวกับผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านความถูกต้องของงบการเงิน ได้ร้อยละ 36.9 สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความถูกต้องของงบการเงิน ($Beta = 0.361$) มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มความรู้เกี่ยวกับงาน ($Beta = 0.206$) ลักษณะองค์กร ($Beta = 0.106$) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ($Beta = 0.096$) และ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($Beta = 0.017$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความถูกต้องของงบการเงิน ตามลำดับ

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ กลุ่มทักษะทางปัญญา ($Beta = 0.017$) มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความถูกต้องของงบการเงิน

ตารางที่ ๗ การทดสอบความสัมพันธ์ของคุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านความโปร่งใส

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม : ความโปร่งใส		P-value
	Standardized Coefficients Beta	t- value	
คุณลักษณะองค์กร	.142	2.374	.019*
คุณธรรมจริยธรรม	.424	5.986	.000*
ความรู้เกี่ยวกับงาน	.004	.045	.964
ทักษะทางปัญญา	.116	1.371	.172
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล	-.008	-.108	.914
กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข	.107	.107	.211

หมายเหตุ: $n = 202$, $R^2 = 0.402$, $F = 21.729$, $Sig = 0.000$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบจากตารางที่ ๗ พบว่าค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.402 แสดงว่า ปัจจัยคุณลักษณะองค์กร คุณธรรมจริยธรรมความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะทางปัญญา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข สามารถอธิบายเกี่ยวกับ ผลกระทบ

ต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของนักบัญชีด้านความโปร่งใส ได้ร้อยละ ๔๐.๒ สำหรับการทดสอบสมมติฐานสามารถสรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มคุณธรรมจริยธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความถูกต้องของงบการเงิน ($Beta = 0.424$) มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มลักษณะองค์กร ($Beta = 0.152$) ทักษะทางปัญญา ($Beta = 0.116$) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ($Beta = 0.107$) และ ความรู้เกี่ยวกับงาน ($Beta = 0.004$) มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความโปร่งใส ตามลำดับ

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ กลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($Beta = -0.027$) มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านความโปร่งใส

๔. การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เพื่อให้ผลงานวิจัยมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ผู้ศึกษาได้นำผลงานวิจัย เอกสาร และบทความ มาประกอบการอภิปรายผลการศึกษาสมมติฐาน ตามกรอบแนวคิดที่ได้ตั้งไว้ โดยขอเสนอการอภิปรายผลดังนี้

เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ พบว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้านี้หลายท่าน และไม่สอดคล้องกับบางท่านเนื่องจากความแตกต่างของกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา และประเภทของธุรกิจที่ศึกษาด้วย

ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ ประสบการณ์ จากการวิจัยครั้งนี้ที่ศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะบุคคลที่ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และประสบการณ์ในการทำงานส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยระดับการศึกษาของบุคคลส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน และปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคลส่งผลต่อประสิทธิภาพด้านต้นทุนการดำเนินงาน ระยะเวลาการทำงาน ความถูกต้องของงบการเงิน และความโปร่งใสและพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างด้วยเพศ อายุ และประสบการณ์ ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จตุพร วาที^๑ ที่ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

^๑ อภิชัย จตุพรวาที, "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ จังหวัดนครสวรรค์", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

ของอาสาสมัครคุมประพฤติ จังหวัดนครสวรรค์ และรัตนชนก จันยัง^๒ ที่ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานองค์กรไม่แสวงผลกำไร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้าน เพศ อายุ รายได้ การศึกษาและประสบการณ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน

ปัจจัยคุณลักษณะองค์กรจากการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจพบว่า คุณลักษณะองค์กรมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านคุณภาพของงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการหาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษา: บริษัท สุธานี จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานควรจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ให้เพียงพอกับการทำงาน หรือสามารถจัดหาได้ทันที มีผลต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานและผลการทดสอบ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคุณธรรมจริยธรรม พบว่ามีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงานทุกด้านโดยรวม^๓ และสามารถสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมองค์กรหรือที่ทำงาน รวมไปถึงเครื่องมืออุปกรณ์ที่องค์กรมีไว้เพื่อทำงานอย่างเพียงพอ ส่งผลต่อความสุขในการทำงานนั้นๆ และยังส่งผลต่องานที่ปฏิบัติอีกด้วยและส่งผลให้งานนั้นออกมาอย่างมีประสิทธิภาพตามเวลาที่วางไว้ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยด้านภาวะผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมภายในองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติงาน บริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน^๔ ซึ่งสอดคล้องกับแบบจำลองเกี่ยวกับประสิทธิภาพขององค์กร ที่ว่าประสิทธิภาพขององค์กร นอกจากพิจารณาถึงทรัพยากร เช่น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ ยังมีปัจจัยประกอบอีกดังแบบจำลองในรูปสมมติฐาน ซึ่งสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานขององค์กรมีความแน่นอน มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติในการทำงานขององค์กรอย่างละเอียดถี่ถ้วนแน่ชัดจะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพขององค์กร มากกว่าองค์กรที่มีความไม่แน่นอน

^๒ รัตนชนก จันยัง, "ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรไม่แสวงผลกำไร", **การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (สาขาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี), ๒๕๕๖.

^๓ เมธี ไพโรชิต, "การหาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน. กรณีศึกษา: บริษัท สุธานี จำกัด", **สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี), ๒๕๕๖.

^๔ พชร วงษ์แก้ว, "ปัจจัยด้านภาวะผู้นำที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมภายในองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร", **การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ), ๒๕๕๘.

ในการกำหนดกฎระเบียบในการปฏิบัติงาน^๕ และสอดคล้องกับงานศึกษาวิจัยความรู้สึกเกี่ยวกับสภาพของงานว่า ในการที่บุคคลใดจะปฏิบัติงานได้ดีหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพของงานด้วย ด้านนโยบายอาคารสถานที่ และการบริหารงานต่างๆ ความรู้สึกอยากจะปฏิบัติงานที่หน่วยงานโดยวัดจากความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน ความรู้สึกภูมิใจที่ทำงานในหน่วยงาน และความพอใจสภาพการทำงานของคณาจารย์ในหน่วยงาน พบว่าสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน ส่งผลต่อความพอใจสภาพการทำงานของคณาจารย์เหล่านั้นด้วย^๖

ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับงาน จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยความรู้ในการทำงาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านคุณภาพของงาน และความถูกต้องของงบการเงิน สอดคล้องกับ อุบลวรรณ กองสุวรรณกุล^๗ และ Stevens^๘ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของผู้ทำบัญชีส่งผลกระทบต่อคุณภาพของงบการเงิน

ปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจด้านต้นทุนดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน สอดคล้องกับ อีรณัย ศิริเลขอนันต์^๙ ซึ่งพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านผู้บริหาร ด้านกายภาพ มีความสัมพันธ์กันกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของนักบัญชีสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ด้าน

^๕ Becker, S. W., & Neuhauser, D. "The Efficient Organization", (New York: Elsevier), 1975.

^๖ Stahl, Steven A., and M.M. Fairbanks. **The Effective of Vocabulary Instruction : a model Based Meta – Analysis**, (Review of Education Research Journal 50), 1987.

^๗ อุบลวรรณ กองสุวรรณกุล, "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพงบการเงิน ในมุมมองของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เขตกรุงเทพมหานคร", **การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต**, (คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม), ๒๕๕๗.

^๘ Stevens, Drew Jeffrey. **The Correlation of job Satisfaction and Worker Productivity in the market Data Industry. Dissertation Abstracts International**, 2005.

^๙ อีรณัย ศิริเลขอนันต์, "การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน และระดับความเครียดกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน", **การศึกษาเฉพาะบุคคลบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต**, (คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ), ๒๕๕๒.

ต้นทุนการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน คุณภาพของงาน สอดคล้องกับ จารุณี อภิวัฒน์ไพศาล^{๑๐}

๕. ข้อเสนอแนะ

สำหรับผู้บริหารสายงานบัญชี สายงานการเงินสถาบันการเงินเฉพาะกิจควรให้ความสำคัญกับปัจจัยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนางานบัญชีของสถาบันการเงินเฉพาะกิจให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นสำหรับพนักงานบัญชี และพนักงานบัญชีการเงินสถาบันการเงินเฉพาะกิจเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) วารสาร:

จารุณี อภิวัฒน์ไพศาล, “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่มธุรกิจบริการ” กรุงเทพฯ: วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, ๒๕๕๔.

(๒) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ธีรณัย ศิริเลখনันต์, "การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในที่ทำงานและระดับความเครียดกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน", การศึกษาเฉพาะบุคคลบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๒.

พชร วงษ์แก้ว, "ปัจจัยด้านภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมภายในองค์กรของพนักงานระดับปฏิบัติงานบริษัทเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร", การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๘.

เมธี ไพรัชิต, "การหาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน. กรณีศึกษา: บริษัท สุธานี จำกัด", สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม. คณะเทคโนโลยีและนวัตกรรม :มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, ๒๕๕๖.

รัตน์ชนก จันยัง, "ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในองค์กรไม่แสวงผลกำไร", การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการทั่วไป. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๖.

^{๑๐} จารุณี อภิวัฒน์ไพศาล, “ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่มธุรกิจบริการ” กรุงเทพฯ: วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, ๒๕๕๔.

อภิชัย จตุพรวาทิ, "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ จังหวัดนครสวรรค์", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

อุบลวรรณ กองสุวรรณกุล, "ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพงบการเงิน ในมุมมองของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เขตกรุงเทพมหานคร", การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต. คณะบัญชี :มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๕๗.

๒. ภาษาอังกฤษ

Becker, S. W., & Neuhauser, D. **The Efficient Organization**. New York: Elsevier, 1975.

Stahl, Steven A., and M.M. Fairbanks. **The Effective of Vocabulary Instruction: a model Based Meta – Analysis**. Review of Education Research Journal 50, 1987.

Stevens, Drew Jeffrey. **The Correlation of job Satisfaction and Worker Productivity in the market Data Industry**. Dissertation Abstracts International, 2005.

การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย Creating Political Culture with Citizen for Democratic Regime

ปรมต วรรณบวร*

บทคัดย่อ

ระบอบการปกครองประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ขึ้นอยู่กับประชาชนที่มีความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะมีลักษณะพลเมืองที่ยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตมองประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต คือ การยอมรับเสียงข้างมาก, การมีจิตใจกว้าง, การมีขันติธรรม, การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหารู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและการมีความเอาใจใส่ในกิจการงานของบ้านเมือง ประกอบกับในการเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้น ควรนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติด้วยรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกและผิด ซึ่งมีรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของพุทธศาสนา ปรัชญา และขนบธรรมเนียมประเพณี โดยมีวิธีการเชื่อฟังและปฏิบัติตามคุณธรรม ๓ ประการ คือ (๑) คารวธรรม (๒) สามัคคีธรรม (๓) ปัญญาธรรม เพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์ จนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง, พลเมือง, ระบอบประชาธิปไตย

ABSTRACT

Democratic regime will truly happen. based on a public citizen. especially a citizen Adhering to the principles of democracy. As a democratic way of life, including the majority, the broad-minded, having tolerance, non-violence to solve problems. and with attention to the affairs of the country. Critical rationally and to be good citizens in the democratic way of life. Should apply the principles of the Code of Conduct. knowing what is right and wrong. which is based on the tenets of Buddhist philosophy and traditions. Here's how to obey and follow the three virtues, namely (1) the drive (2) fellowship, (3) to achieve a fair intellectual valuable, desirable like and became a Political Culture whit Citizen for Democratic regime.

Keyword: Political Culture, Citizen, Democratic regime.

*ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง

๑. บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย เป็นรูปแบบการปกครองที่รับเอามาจากประเทศตะวันตก แม้ว่าการปกครองระบอบนี้จะเป็นที่นิยมกันทั่วไปในนานอารยประเทศ แต่การปกครองระบอบดังกล่าวก็ยังไม่สามารถประสานเข้ากันได้กับวิถีชีวิตคนไทยอย่างสนิทแนบแน่นนัก อาจกล่าวได้ว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะมีเงื่อนไขสำคัญที่เกี่ยวข้องหลายประการ อันเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประชาธิปไตยไทย อีกทั้งลักษณะพฤติกรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองไทยนั้น มีเนื้อหาสาระแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในโลกตะวันตกเห็นได้จากประเทศไทยได้มีการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมาตลอด แต่เมื่อเรามองถึงการพัฒนาประชาธิปไตยมาจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยที่ชัดเจนมากนัก

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมานั้นประชาธิปไตยของไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องจากผู้ปกครองหรือผู้นำการเมืองไทยมักเน้นการพัฒนาประชาธิปไตย โดยการพัฒนากฎบ้านทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว คือการร่างรัฐธรรมนูญ การพัฒนาความเข้มแข็งพรรคการเมือง การกระจายอำนาจระหว่างสถาบันการเมือง และการพัฒนาองค์กรอิสระขึ้นมาควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของสถาบันทางการเมืองต่างๆ แต่ละเลยการพัฒนาปัจจัยด้านการสร้างความเป็นพลเมืองที่มีความเป็นภาวะผู้นำ อันเป็นแบบแผนความคิด ความเชื่อทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ต้องการ เราจึงอาจกล่าวได้ว่าการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยสนใจแต่เพียงรูปแบบหรือโครงสร้างทางการเมืองมากกว่าส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระอันได้แก่ ปรัชญาพื้นฐาน อุดมการณ์ และจิตวิญญาณของประชาธิปไตยที่แท้จริง

นั่นคือ หนทางแห่งความสำเร็จของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในสังคมการเมืองไทย นอกจากการพัฒนาโครงสร้างทางการเมือง (Political Structures) สิ่งที่เราเห็นอย่างเป็นรูปธรรมอีกประการ คือ การใช้หลักประชาธิปไตยมาปกครองให้สอดคล้องกับประชาชนที่มีความเป็นพลเมือง เพราะว่าความเป็นพลเมือง จะมีความเกี่ยวเนื่องและมีอิทธิพล เอื้อหนุนต่อกันกับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย อันนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายการพัฒนาประเทศให้เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงก็เป็นไปโดยง่าย นอกจากนี้ ในบริบทของความเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่ ได้มองความเป็นพลเมืองไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของตัวตนอันหลากหลาย (Multiple Selves) โดยอัต

ลักษณะความเป็นพลเมือง (Identity of Citizenship) จะเป็นตัวช่วยยึดโยงค่านิยมและวิถีชีวิตที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกันในกรอบของประชาธิปไตยนั่นเอง^๑

ประเทศไทยถึงเวลาแล้วที่จะต้องมาทบทวนรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เคยใช้ปฏิบัติกันมา เพราะความล้มเหลวที่ผ่านมาเป็นเครื่องยืนยันในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังคงต้องปกครอง ด้วยระบอบประชาธิปไตยต่อไป เพราะถือว่าเป็นการปกครองที่ทั่วโลกยอมรับว่าเป็นการปกครองที่แม้มิใช่การปกครองที่ดีที่สุด แต่ก็เป็นการปกครองที่เลวร้ายที่สุด แต่การสร้างระบอบประชาธิปไตยให้แข็งแรงไม่ควรหมายถึงเพียงแค่การสร้างระบบสถาบันขึ้นมาชุดหนึ่ง หรือการสร้างระบบนิติรัฐและรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพขึ้นมาเท่านั้น หากแต่ต้องบ่มเพาะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ฝังรากลึกลงในตัวของพลเมืองแต่ละคนด้วย โดยผ่านเครือข่ายของกลุ่ม องค์กร สมาคม และสถาบันทางสังคมต่างๆ เพราะฉะนั้นประเทศที่มีการบ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบพลเมืองน้อย เนื่องจากการเปลี่ยนผ่านจากระบอบเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตยอย่างรวดเร็วย่อมมีปัญหาในการรักษาระบอบประชาธิปไตยไว้ได้เป็นอย่างมาก ในขณะที่ประเทศไทยระบอบประชาธิปไตยมีโอกาสบ่มเพาะ “วัฒนธรรมแบบพลเมือง” (Civic Culture) ได้นานกว่า ก่อนมีการเปลี่ยนผ่านไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง เช่น กรณีของอังกฤษ ก็ไม่จำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะประชาชนมีจารีตประเพณีประชาธิปไตยที่ฝังรากลึกอยู่ในจิตใจอยู่แล้วนั่นเอง^๒

๒. ประชาธิปไตย

มีการกล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นเกิดขึ้นในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีลักษณะแตกต่างจากประชาธิปไตยสมัยปัจจุบัน คำว่า ประชาธิปไตย มาจาก เอลเลียต และซัมเมอร์สกีล แปล Democracy จากภาษากรีกว่า “ดีมอส” = ประชาชน และคราโตส = อำนาจ และหากจะแปลตรง ๆ อาจได้ความว่า อำนาจนั้นเป็นของประชาชน ขณะที่คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจาก ประชา+อธิปไตย (อธิปไตย หมายถึง เป็นใหญ่) คือ ประชาชนเป็นใหญ่ ดังนั้นถ้าแปลตามรูปศัพท์แล้ว Democracy หรือประชาธิปไตย แปลว่า การปกครองโดยประชาชน (Rule by people) หรือเรียกอีกประการหนึ่งได้ว่า Popular Sovereignty คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยอาจแบ่งออกได้เป็นสองแนวทาง คือ ความหมายอย่างแคบและความหมายอย่างกว้างสำหรับความหมายอย่างแคบ คือ การปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่ง

^๑Vandenberg H. Arthur อ้างใน พงศพิศาร ชุมพล, ม.ร.ว. และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, (บรรณาธิการ), คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘.

^๒Macedo, Stephen อ้างใน พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, “ก้าวข้ามกับดักการพัฒนาประชาธิปไตยไทยด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: สู่เส้นทางใหม่ที่ยั่งยืนกว่า”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๗๕.

มีลักษณะพิเศษ คือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ และสำหรับความหมายอย่างกว้างเกิดมาจากความเข้าใจว่า เราไม่ควรตีความคำว่าประชาธิปไตยให้อยู่แต่ในเรื่องของรูปแบบการปกครองเพียงอย่างเดียว แต่ประชาธิปไตยน่าจะหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะทางวัฒนธรรมหมายถึงมีการส่งเสริมค่านิยม แบบแผน หรือประเพณีที่ยึดมั่นในหลักการประนีประนอม การใช้เหตุผล การยอมรับนับถือคุณค่าและศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ มีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในการร่วมมือกันเพื่อส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนเพียงฝ่ายเดียว รวมทั้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรมและเหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนให้ความสำคัญกับสมาชิกที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ขอคำว่าประชาธิปไตย ในความหมายที่เป็นกรอบความคิดในมุมกว้างมีถึง ๓ สถานะด้วยกันกล่าวคือ^๓ (๑) ใช้ในฐานะที่เป็นปรัชญา ทฤษฎีหรืออุดมการณ์ทางการเมือง โดยมุ่งไปที่เรื่องของความนึกคิดอันเป็นมโนกรรม (ผลของความคิด) ของผู้บริหารประเทศ และประชาชนทั้งหลาย (๒) ใช้ในฐานะที่เป็นรูปแบบทางการปกครอง คือพิจารณาเชิงโครงสร้างหน้าที่ของรัฐบาล คณะรัฐมนตรี และ(๓) ใช้ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต ได้แก่ การยอมรับเสียงข้างมาก, การมีจิตใจกว้าง, การมีขันติธรรม, การไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา และการมีความเอาใจใส่ในกิจการงานของบ้านเมือง

มีการกล่าวว่าประชาธิปไตยต้องเคารพสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของปัจเจกบุคคลเป็นอันดับแรก โดยให้ความสำคัญแก่เสรีภาพพื้นฐานในฐานะคุณค่าหลักของประชาธิปไตย มองว่า เสรีภาพพื้นฐานต้องประกอบด้วยเสรีภาพทางความคิด เสรีภาพในการสื่อสารและการแสดงออก เสรีภาพของสื่อ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการครอบครองทรัพย์สิน เสรีภาพในการลงคะแนนเสียงและดำรงตำแหน่งทางการเมือง เสรีภาพในการไม่ถูกจับกุมหรือยึดทรัพย์อย่างไม่ชอบด้วยเหตุผล และหลักนิติรัฐ และสังคมประชาธิปไตยควรเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถสะท้อนทัศนะทางการเมืองของตนได้อย่างอิสระ พลเมืองเหล่านี้ย่อมฉวยโอกาสนี้แสดงความคิดเห็นของตนและเข้าร่วมทำการตัดสินใจทางการเมืองด้วยตนเองมากกว่าจะยอมมอบอำนาจให้แก่ผู้แทน^๔

กล่าวโดยรวม ประชาธิปไตยภายในบริบทต่างๆ ประกอบด้วยคุณค่าหลัก คุณค่ารวบรวมถึงรูปแบบและกระบวนการในการตัดสินใจ เจื่อนไขและกลไกเชิงสถาบัน ตลอดจนเงื่อนไขที่จำกัดการใช้อำนาจหรือเสรีภาพ (Constraints) ซึ่งมีโน้ตทัศน์นี้แตกต่างไปจากมโนทัศน์ทางการเมืองการปกครองแบบอื่นๆ ทำให้ความเข้าใจประชาธิปไตยที่เป็นความเข้าใจร่วมกันคือ ความเชื่อที่ว่า

^๓จิโรโชค (บรรพต) วีระชัย และคณะ, รัฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๒๕๓๘.

^๔Rawls, John. *A Theory of Justice*. Cambridge, Mass.: Harvard University. (1971). p. 32

^๕<http://www.philospedia.net/democracy.html> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๕๙.

ประชาชนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องมีกระบวนการบางอย่างสำหรับตัดสินใจเพื่อหาข้อสรุปที่จะมีผลผูกพันให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามเหมือนกัน โดยกระบวนการที่ว่าต้องให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของคนทุกคนที่เกี่ยวข้องอย่างเท่าเทียม ในแง่นี้ ความเข้าใจจึงเห็นตรงกันว่าประชาธิปไตยคือ กระบวนการสำหรับใช้ในการตัดสินใจร่วมกันโดยสมาชิกของสังคมการเมืองหนึ่งๆ

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่สามารถจะพัฒนาได้ด้วยการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจัดโครงสร้างและกระบวนการทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว ที่สำคัญจำเป็นจะต้องมีพื้นฐานที่มั่นคง นั่นคือ การมีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ถ้าสังคมนั้นประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำการเมืองมีลักษณะที่เป็นเผด็จการอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมสังคม รวมตลอดทั้งบุคลิกภาพของคนในสังคมนั้น ย่อมยากที่จะพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยคือ การมีทัศนคติที่เชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ มีศรัทธาในมนุษย์ว่าสามารถใช้เหตุใช้ผลในการชี้แจงข้อสงสัยและความขัดแย้งต่างๆ เชื่อในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง มีจิตใจที่เป็นนักกีฬา การยอมเสียสละส่วนตนเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม การเคารพในหลักนิติธรรม เป็นต้น

ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวเป็นเสมือนฐานรากของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และนั่นคือวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะแผ่ขยายไปอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้นำท้องถิ่นจนพัฒนาเป็นจิตวิญญาณประชาธิปไตย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือค่านิยมและปทัสสถานที่เป็นประชาธิปไตย

ระบอบการเมืองการปกครองแบบใดแบบหนึ่งจะดำรงอยู่ได้ จะต้องอาศัยวัฒนธรรมทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อระบอบการเมืองการปกครองแบบ นั้น หากจะพัฒนาระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย จะต้องมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยควบคู่กันไปด้วย เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมมีผลต่อโครงสร้างและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในประเทศนั้น ในขณะที่สังคมไทยมีลักษณะวิถีชีวิตชุมชนที่มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัย มีความเมตตาและเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน แต่กลับพบว่าวิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนแปลงไปแบบต่างคนต่างอยู่ ขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ขาดความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม^๖ อันเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เอื้อกับประชาธิปไตย ดังนั้นการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริง คือการที่มีจิตใจแบบประชาธิปไตย อันหมายถึง การมีทัศนคติความเชื่อที่มีเหตุผล มีการวิเคราะห์ วิจักษ์ และ การมองโลกในแง่ความเป็นจริงวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย

^๖วรรณมาชะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมพ์จินดา, “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๑๐๗.

เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ที่มีแบบแผนเป็นลักษณะเฉพาะตน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้สรุปถึงลักษณะที่สำคัญๆ ของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ ๘ ประการดังนี้^๗ (๑) คนส่วนใหญ่ในสังคม จะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจสนใจสนับสนุนหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๒) ผู้นำและประชาชน จะต้องมีการยึดมั่น ในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล จะต้องมีความเชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล รวมทั้งยังจะต้องรู้จักการเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น (๓) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย คือ ต้องเคารพในกติกาของการปกครองแบบนั้น คือ ใช้วิธีในการตัดสินปัญหาด้วยเสียงข้างมาก โดยมีข้อผูกพันที่จะต้องมีการปฏิบัติตามจากทุกๆ ฝ่าย ขณะเดียวกันก็ให้ความคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่มีเสียงข้างน้อย (๔) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการปกครอง โดยติดตามข่าวสารของบ้านเมือง พุดคุยถึงปัญหาของบ้านเมืองกับผู้อื่น ในทางสร้างสรรค์ (๕) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง หน้าที่พลเมืองเหล่านั้น ได้แก่ การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี การปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น (๖) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ต้องมองโลกในแง่ดี เพราะสิ่งนี้นับว่ามีความจำเป็นต่อความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ไม่น้อย (๗) คนที่มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และในทางสร้างสรรค์ และ(๘) จะต้องไม่มีจิตใจแบบอำนาจนิยม หากคนส่วนใหญ่มีจิตใจดังกล่าว ย่อมเป็นการยากที่การปกครองแบบประชาธิปไตย จะประสบความสำเร็จได้

กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ถือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในประเทศ ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการเมืองของประเทศนั้นๆ ระบบการเมืองจะมีลักษณะอย่างไร และจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบุคคลในระบบการเมืองนั้นๆ ว่าจะมีทัศนคติทางการเมืองอย่างไร เป็นต้นว่า มีการยอมรับกันว่า ปัจจุบันนี้ทำให้อเมริกา มีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย และมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย หรืออย่างในกรณีของอินเดีย ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่ยากจน แต่มีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ได้แสดงให้เห็นเด่นชัดว่า อิทธิพลในทางเศรษฐกิจ น่าจะมีความหมายต่อระบบการเมืองน้อยกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยซ้ำไป^๘ เพราะว่า วัฒนธรรมทางการเมือง จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การแสดงออกหรือไม่แสดงออกทางการเมือง ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางสนับสนุน ส่งเสริม ต่อต้านหรือนิ่งเฉยต่อระบบการเมืองได้อย่างไรก็ตาม ความโน้มเอียงทางการเมืองของบุคคลในสังคมเพื่อให้เกิดการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น จะเกิดขึ้นได้ ก็เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้

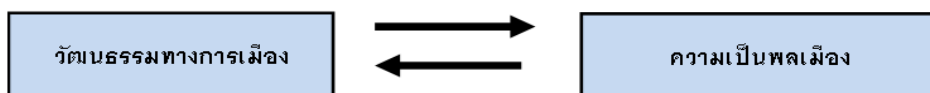
^๗ ทินพันธุ์ นาคะตะ, วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร : หจก. สหยาบล้อกลและการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙๗-๒๐๔.

^๘ อนันต์ อนันตกุล, เกิดอะไรขึ้นกับการพัฒนาประชาธิปไตย ปัญหา อุปสรรค, โครงการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๓๗), หน้า ๘-๙.

ของคนในสังคม ซึ่งกระบวนการอบรมกล่อมเกลாதงสังคมจะเป็นตัวกลาง เชื่อมโยงวัฒนธรรมกับ มนุษย์และดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนอย่างมากต่อพฤติกรรมมนุษย์ในสังคม

อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยที่แท้จริง จะเกิดขึ้นได้ในสังคม จะต้องมีการกล่อมเกล าเรียนรู้ ให้มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง กระบวนการดังกล่าวนี้เรียกว่า กระบวนการกล่อมเกล าเรียนรู้ทางการเมือง (Political Socialization) โดยเฉพาะการเรียนรู้ให้มีความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยโดยเฉพาะหลักการประชาธิปไตยให้อ่อง แท้ ประกอบกับในการเรียนรู้นั้นมีขั้นตอนและกระบวนการทั้งในแง่การสร้างค่านิยมแบบนามธรรม ในลักษณะหลักการหรือปรัชญา รวมตลอดทั้งการปฏิบัติที่อยู่ในสังคม เริ่มต้นตั้งแต่ระดับครอบครัว จากนั้นก็โรงเรียน องค์กรศาสนา องค์กรสังคม และสังคม หรือโดยรวมเรียกว่าเป็นองค์กรแห่งการ เรียนรู้เกิดขึ้น กล่าวได้ว่าความสามารถของบุคลากร ที่มงานมีอิทธิพลทางตรงต่อการพัฒนาองค์กร แห่งการเรียนรู้ มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง^๔ เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่พึง ประสงค์ในระบอบประชาธิปไตยของบุคคลแต่ละคนในสังคมขึ้น

จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ในแต่ละสังคมนั้น จะถูกกำหนดขึ้นโดยได้รับ อิทธิพลจากประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี โดยผ่านกระบวนการอบรมกล่อมเกล าทาง การเมืองในระดับต่างๆ ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน หรือองค์กรต่างๆ รวมถึงกระบวนการทางการเมืองทั้งโดยตรงและทางอ้อม มีผลทำให้ประชาชนมีความสนใจและ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองกลายเป็นวัฒนธรรมความเป็นพลเมือง คือ ประชาชนในสังคมนี้จะ เห็นว่าการให้ความสนใจต่อกิจการสาธารณะและเข้าร่วมในกิจการเหล่านั้น เป็นเรื่องปกติเป็นสิ่งที่ ถูกต้องและเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลในสังคมประชาธิปไตยที่มีพลเมืองประชาธิปไตย หรือกล่าวในทาง กลับกัน คือ พฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองได้ ด้วยตามรูปภาพที่ ๑



รูปภาพที่ ๑ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองกับความเป็นพลเมือง

^๔นิมิต โสขาริ, “รูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลตำบลในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๓๓๗.

๔. พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) หมายถึง การเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง (Political Community) เช่น เมือง (City) หรือ ชาติ (Nation-State) โดยมีสิทธิและหน้าที่ซึ่งมา กับความเป็นพลเมือง^{๑๐}

สำหรับความสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยไม่เพียงแต่จะต้องมีกติกาหรือรัฐธรรมนูญที่กำหนดรูปแบบหรือระบบที่ใช้ในการ ปกครองประเทศ สิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือ คนหรือประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศที่มีสิทธิ เสรีภาพในประเทศอย่างเสมอภาคกัน โดยจะต้องมีความสามารถในการปกครองตนเอง ระบอบ ประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชนหรือการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเองจึงจะ ประสบความสำเร็จได้^{๑๑}

โดยมีคุณสมบัติของพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในแต่ละด้านดังนี้^{๑๒} (๑) รับผิดชอบ ตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของ อำนาจสูงสุดของประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เมื่อประชาชนเป็น เจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง (๒) เคารพ สิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตยทุกคนเป็นเจ้าของประเทศทุกคนจึงมีสิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าทุกคนใช้ สิทธิเสรีภาพโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเองหรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่ คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นหรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการ ใช้ สิทธิเสรีภาพที่กระทบกระทั่งกันจนไม่อาจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ ประชาธิปไตยก็จะ กลายเป็นอนาธิปไตย (๓) เคารพความแตกต่าง เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมี เสรีภาพในประเทศของตนเองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ระบอบประชาธิปไตยจึงให้เสรีภาพและยอมรับ ความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนาหรือความคิดเห็นทางการเมือง (๔) เคารพหลักความเสมอภาค อำนาจสูงสุด ของประเทศนั้นเป็นของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนจึงเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน เมื่อเป็น เจ้าของร่วมกัน ทุกคนจึงมีส่วนในประเทศอย่างเท่าๆ กัน (๕) เคารพกติกา ประชาธิปไตยต้องใช้ กติกาหรือกฎหมายในการปกครอง ไม่ใช่อำเภอใจหรือใช้กำลัง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้

^{๑๐}Havens, M.C., 1988 อ้างใน พงศทิธสาณ ชุมพล, ม.ร.ว. และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, บรรณาธิการ, คำ และความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า๒๔.

^{๑๑}ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education), (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๕), หน้า ๓๐.

^{๑๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑-๓๖.

กติกานั้น (๖) รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม สังคมหรือประเทศชาติมิได้ดีขึ้นหรือแย่ลงโดยตัวของมันเอง ที่สังคมแย่ลงไปทุกวันนี้เป็นเพราะการกระทำของคน ในทางกลับกันสังคมก็ย่อมจะดีขึ้นได้ด้วยการกระทำของคนในสังคม “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นผู้ที่ตระหนักกว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างลอยๆ แต่ลักษณะของความเป็นพลเมืองย่อมเกิดขึ้นได้จากการหล่อหลอมกล่อมเกล้าทางการเมืองตามหลักการประชาธิปไตยโดยที่พลเมืองเป็นพลกำลังของประเทศ ซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศ แตกต่างจากชาวต่างด้าวเข้าเมือง ชาวต่างประเทศนี้เข้ามาอยู่ชั่วคราว ในขณะที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยต้องอยู่ถาวร ถือว่าเป็นพลเมืองที่ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่จะนำประเทศไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย คือมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม การพึงตัวเองได้ การมีสิทธิ การเคารพสิทธิ การเคารพความแตกต่าง การพหุหลักความเสมอภาค การพหุกติกา บ้านเมืองแล้ว จะมีผลทำให้มีการพัฒนาประชาธิปไตยสูงด้วย

๕. แนวทางการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองด้วยพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

สำหรับพลเมืองของระบอบประชาธิปไตยนั้นจะไม่เหมือนกับพลเมืองของการปกครองระบอบอื่น กล่าวคือ พลเมืองของการปกครองระบอบอื่นจะมีคุณสมบัติอย่างไรรั้น ขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของอำนาจของประเทศจะกำหนดให้เป็น ในขณะที่พลเมืองของระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นเจ้าของประเทศ จึงมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน แต่ถ้าทุกคนต่างใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยไม่รับผิดชอบต่อสังคม ไม่คำนึงถึงสิทธิของเจ้าของประเทศคนอื่น ไม่คำนึงถึงส่วนรวมหรือเห็นแต่ประโยชน์ของตนเอง สังคมย่อมวุ่นวาย มีแต่ปัญหา ประชาธิปไตยก็ย่อมไปไม่รอด เพราะประชาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครองตามอำเภอใจหรือใครอยากจะทำอะไรก็ทำโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น อิสรภาพของพลเมืองจึงต้องควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมคือมีความเป็นพลเมืองที่ดีนั่นเอง ซึ่งความเป็นพลเมืองที่ดีนั้น ประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ (๑) ความรับผิดชอบต่อส่วนตัว เช่น มีหน้าที่รับผิดชอบในชุมชนของตน ทำงานอย่างสุจริตและจ่ายภาษี การพหุกฎหมาย การแยกขยะ การบริจาคโลหิต และเป็นอาสาสมัครในช่วงเวลาวิกฤต (๒) การมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมือง เช่น เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชน และพยายามที่จะพัฒนาชุมชน ดูแลชุมชนโดยพยายามที่จะดูแลความต้องการ สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจหรือรักษาสังแวดล้อม มีความรู้ารัฐทำงานอย่างไร และมีความรู้กลยุทธ์เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงาน และ (๓) จิตสำนึกเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม เช่น ประเมินโครงสร้างทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจอย่างวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง ค้นหาและบอกถึงสิ่งที่ไม่ได้รับความยุติธรรมและรู้เรื่องความเคลื่อนไหวทางสังคมและวิธีการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของกษัตริย์ในการปกครองบ้านเมืองที่ดีไว้มีปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่หลายพระสูตรนั้นผู้เขียนเห็นความสำคัญในส่วนนี้ที่เกี่ยวกับพลเมืองดีต้องมีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนภูมิ

ปัญญาอันเป็นทุนทางสังคม ดังนั้นการนำประโยชน์จากทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุนทางสังคมถือเป็นสิ่งที่ดีงามในสังคม เป็นสิ่งซึ่งก่อเกิดและสั่งสม อยู่ในสังคมมาเป็นเวลานาน^{๑๓} กล่าวคือ ผู้ที่มีทุนทางสังคมของหลักพุทธศาสนา คือผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องขึ้นนำควรประกอบด้วยคุณธรรม ๓ ประการ^{๑๔} คือ

๑) การวธธรรม หมายถึง การมีความเคารพซึ่งกันและกัน การประพฤตินเป็นผู้มีคารวธรรม ปฏิบัติได้ ดังนี้ (๑) เคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เคารพญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สูงอายุ เคารพครูอาจารย์ และเพื่อน ๆ โดยแสดงความเคารพและกล่าวคำทักทายด้วยคำสุภาพ (๒) เคารพกฎระเบียบทางสังคม เช่น ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ (๓) เคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่ทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนา ไม่เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นต้น (๔) เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจ และไตร่ตรองก่อนตัดสินใจจะเชื่อหรือไม่เชื่อ และไม่ควรวัดถือความคิดเห็นของตนว่าถูกเสมอไป และ (๕) เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ

๒) สามัคคีธรรม หมายถึง การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม การประพฤตินเป็นผู้มีสามัคคีธรรม ปฏิบัติได้ ดังนี้ (๑) ร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ (๒) ร่วมกันรับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ (๓) ร่วมกันติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (๔) ร่วมกันปรับปรุง มีการแก้ไข พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ และ (๕) ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

๓) ปัญญาธรรม หมายถึง การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต การประพฤตินเป็นผู้มีปัญญาธรรม ปฏิบัติได้ ดังนี้ (๑) มีความคิดกว้างไกล โดยรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น (๒) ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา (๓) แสดงความคิดเห็น โดยปราศจากอคติ (๔) รู้จักการคิด มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์อย่างมีเหตุผล (๕) รู้จักโต้แย้งด้วยเหตุผล ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะให้ใช้เหตุผล และสติปัญญาเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับฟัง ไม่ใช้อารมณ์มาเป็นตัวตัดสินปัญหา

ความสำคัญของคุณธรรม และจริยธรรมที่กล่าวมานี้ ประเด็นที่สำคัญก็คือ สามารถลดปัญหา และขจัดปัญหาที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติได้ เมื่อทุกคนประพฤติปฏิบัติตนดีแล้ว อุปสรรค ศัตรู ภัยอันตราย ก็จะหมดสิ้นไป ผู้คนมีแต่ความรักต่อกัน สังคมมีแต่ความสงบ

^{๑๓} ชนันทกรณ อารีกุล, “ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๒๔๙.

^{๑๔} พระอัครเดช ญาณเตโช, หน้าที่พลเมืองตามแนวทางพุทธศาสนา, [ระบบออนไลน์]แหล่งที่มา: [http://www.stou.ac.th/study/sumrit/5-58\(500\)/page2-5-58\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/5-58(500)/page2-5-58(500).html). [๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๙]

และประเทศชาติก็จะเจริญรุ่งเรืองซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติแล้วจะส่งเสริมให้ประชาธิปไตยมั่นคงยิ่งขึ้น

ความเป็นพลเมืองดี คือ คนที่ได้รับการยกย่อง โดยพิจารณาถึงคุณธรรมมากกว่าคุณวุฒิ หรือฐานะ การที่ใครจะยกย่องว่าใครเป็นพลเมืองดีนั้นมักพิจารณาถึงความประพฤติ คือ ต้องเป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ และบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง โดยไม่คำนึงถึงความรู้และฐานะการเงินมากนัก ถ้าจะกล่าวโดยสรุปตามนัยพุทธบัญญัติก็น่าจะสรุปได้ว่าพลเมืองดีนั้น คือ ผู้ทำดีละเว้นความชั่ว^{๑๕} ดังที่มีการกล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดี โดยส่วนมากมาจากคำสอนทางศาสนา ดังนี้^{๑๖} (๑) ความรับผิดชอบ (Accountability) คือ ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพันด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ทั้งพยายามที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น (๒) ความซื่อสัตย์ (Honesty) คือ มีการประพฤติที่ได้อย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ประพฤติ ปฏิบัติ อย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น (๓) ความมีเหตุผล (Rationality) คือ มีความสามารถในการที่จะใช้ปัญญา ในการประพฤติ ปฏิบัติ รู้จักไตร่ตรอง พิสูจน์ให้ประจักษ์ ไม่หลงงมงาย มีความยับยั้งชั่งใจ โดยไม่ผูกพันกับอารมณ์และความยึดมั่นของตนเองที่มีอยู่เดิมซึ่งอาจผิดได้ (๔) ความกตัญญูกตเวทิตา (Gratitude) คือ ความรู้สำนึกในอุปการณคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา (๕) ความมีระเบียบวินัย (Disciplined) คือ มีการที่จะควบคุมความประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องและเหมาะสมกับจรรยาบรรณ ขอบบังคับ ข้อตกลงกฎหมาย และศีลธรรม (๖) ความเสียสละ (Sacrifice) คือ มีการละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่บุคคลที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา รวมทั้งการรู้จักสลัดทิ้งอารมณ์ร้ายในตนเอง (๗) การประหยัด (Thrifty) คือ การใช้สิ่งของพอเหมาะพอควรให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ไม่ให้มีส่วนเกินมากนัก รวมทั้งการรู้จักระมัดระวัง รู้จักยับยั้งความต้องการให้อยู่ในกรอบและขอบเขตที่พอเหมาะ (๘) ความอุตสาหะ (Diligence) คือ มีความพยายามอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เกิดความสำเร็จในงาน (๙) ความสามัคคี (Harmony) คือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และมีความพร้อมเพรียง ร่วมมือกันกระทำการให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว (๑๐) ความเมตตาและกรุณา (Loving Kindness and Compassion) คือ ความรักใคร่ปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีสุข มีความกรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และ(๑๑) ความยุติธรรม (Justice) คือ การปฏิบัติด้วยความเที่ยงตรง สอดคล้องกับความเป็นจริงและเหตุผล ไม่มีความลำเอียง

ในขณะเดียวกันพลเมืองดีที่ควรดำเนินชีวิตตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยควรมีแนวทางการปฏิบัติตนดังนี้^{๑๗} (๑) คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ได้แก่ การลดความเห็นแก่ตัว เสียสละแรงกายแรงใจ เพื่อทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ช่วยกันดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะ

^{๑๕} สาทโรช บัวศรี, **จริยธรรมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๖๙.

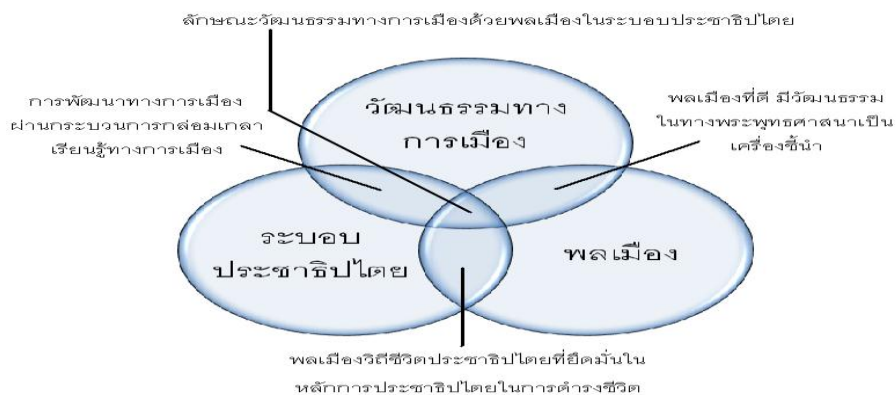
^{๑๖} แสง จันทร์งาม, **ศาสนาในลัทธิไทย**, (เชียงใหม่ : วิทยาลัยการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

^{๑๗} ปณิดา ปัตตาพานัง, พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย, [ระบบออนไลน์]แหล่งที่มา: http://panidar7241.blogspot.com/2013/07/blog-post_27.html. [๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๙]

สมบัติ (๒) วินัย ได้แก่ การฝึก กาย วาจาและใจให้สามารถควบคุมความประพฤติของตนเองให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม เพื่อให้การปฏิบัติงาน การอยู่ร่วมกันของกลุ่ม ในสังคมไปได้ด้วยความเรียบร้อย (๓) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ได้แก่ การเอาใจใส่ ตั้งใจ และมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้เพื่อให้งานบรรลุผลอย่างเต็มเป้าหมาย ตรงตามระยะเวลาที่กำหนด (๔) ความอดทน ได้แก่ การมีจิตใจหนักแน่น เยือกเย็น ไม่หุนหันพลันแล่น สามารถควบคุมอารมณ์ และ พฤติกรรม ให้เป็นปกติเมื่อต้องเผชิญกับสิ่งที่ปัญหาหรือสิ่งที่ไม่พอใจ (๕) รู้จักประหยัดและอดออม ได้แก่ การรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย รู้จักเก็บออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น ใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของตน (๖) การมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ได้แก่ การมีจิตใจเปิดเผย รู้แพ้รู้ชนะ และให้อภัยแก่กัน ทำงานในลักษณะช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ไม่แข่งขันหรือแก่งแย่งชิงดีกัน (๗) ความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ มีความจริงใจ ไม่อคติ ปฏิบัติตนปฏิบัติงานตรงไปตรงมาตามระเบียบปฏิบัติ ไม่ใช่เล่ห์เหลี่ยม หรือกลโกง ไม่ทำแบบ คดในช่องอินกระดุก นอกจากนี้การทำงานต้องอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ และมีไมตรีจิตต่อกัน ไม่หวาดระแวง แกร่งใจกัน และ(๘) การอนุรักษ์ความเป็นไทย ได้แก่ มีจิตสำนึกในความเป็นไทย เช่น พุด เขียน และใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย และนำความเป็นไทยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งคิดค้น ดัดแปลงความเป็นไทยให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่จริง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ตลอดจนถ่ายทอดความเป็นไทย ไปสู่คนรุ่นหลังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่การที่จะสามารถจรรโลงรักษาและพัฒนาไว้อย่างยั่งยืนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาที่ประชาชนเข้าใจสาระและยึดมั่นอุดมการณ์ในวิถีชีวิตแห่งประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริงอีกด้วยทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสถานการณ์และระบอบการปกครองของสังคมนั้นด้วย ในขณะที่ประชาชนจะต้องมีความเป็นพลเมืองที่ดีด้วย เพราะพฤติกรรมทางการเมืองของพลเมืองจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย สำหรับปัจจัยการเป็นพลเมืองที่ดีนั้นคือ ต้องมีความประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งมีรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนภูมิปัญญาอันเป็นทุนทางสังคม และจะต้องเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยคือ พลเมืองที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้เป็นสังคมและประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริงตามหลักการทางประชาธิปไตย นั่นคือการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี บุคคลจะเป็นพลเมืองดีของสังคมนั้น จะต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติ และมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่สอดคล้องกับหลักธรรมวัฒนธรรมประเพณี และรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และได้ประสิทธิผลทั้งในส่วนตนและสังคม เมื่อสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ ย่อมเกิดความภาคภูมิใจและเกิดผลดีทั้งต่อตนเองและสังคมด้วย และการเป็น

พลเมืองดีที่เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตอย่างผาสุก คือเป็นคุณลักษณะสิ่งที่แสดงลักษณะเฉพาะของจริยธรรม เพื่อให้เห็นเด่นชัดในด้านใดด้านหนึ่ง และมีความแตกต่างจากจริยธรรมด้านอื่น ๆ เป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติชอบ ซึ่งมีรากฐานอยู่บนหลักคำสอนของศาสนา ปรัชญา และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์นั้น จะเป็นปัจจัยสำคัญก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ด้นั้นเองตามรูปภาพที่ ๒



รูปภาพที่ ๒ การสังเคราะห์ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองพลเมืองและระบอบประชาธิปไตย

๖. สรุป

การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงจำเป็นที่จะต้องฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง เกิดความรับผิดชอบ และห่วงหาต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมาซึ่งความเลื่อมใสศรัทธาในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด โดยประชาชนจะต้องมีความเป็นพลเมืองที่เหมาะสม ที่มีความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยด้วยวิถีทางประชาธิปไตยซึ่งความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย (๑) ความเคารพกติกา หมายถึง การยอมรับว่าทุกคนมีความเสมอภาคภายใต้กติกา (๒) เคารพผู้อื่น-เคารพสิทธิผู้อื่น หมายถึง การไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่น (๓) มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและพึ่งตนเอง หมายถึง รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือระบบอุปถัมภ์ของผู้ใด กล่าวโดยรวมแล้ว ความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในระบอบประชาธิปไตย คือ การที่สมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหรือร่วม

ขับเคลื่อนสังคม โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีลักษณะเป็นพลเมือง จำเป็นต้องบ่มเพาะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้ฝังรากลึกกลงในแต่ละคนด้วย โดยเฉพาะมีความเป็นภาวะผู้นำในการพัฒนากระบวนการทัศนคติใหม่ร่วมกัน ก้าวข้ามพันธนาการของความเป็นระบบราชการหรือวิถีเดิมที่แก้ปัญหาไม่ได้ แสวงหาความรู้ใหม่ๆ ปรับใช้อย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งที่การพัฒนาท้องถิ่นและประโยชน์สุขของส่วนรวมในระยะยาว ซึ่งทัศนคติแบบนี้เมื่อปลูกเร้าให้มีพลังเชิงสร้างสรรค์มากขึ้นเพียงใด อาจจะมองเห็นภาพได้ชัดเจนมากขึ้นในลักษณะด้านการพัฒนาประชาธิปไตย

กล่าวโดยสรุปสังคมประชาธิปไตยที่มีพลเมืองมีความเป็นพลเมืองที่ดี คือ เป็นบุคคลที่รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่เขาต้องการและอะไรคือสิ่งที่ถูกและผิด และมีวิธีการอะไรที่จะนำคนอื่น ๆ ให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคุณธรรม ๓ ประการ คือ (๑) คารวธรรม (๒) สามัคคีธรรม (๓) ปัญญาธรรม นอกจากนี้ การเป็นผู้ที่มีความเป็นพลเมืองที่ดีควรมีหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตซึ่งหลักธรรมนี้ซึ่งเปรียบเสมือนภูมิปัญญาอันเป็นทุนทางสังคม หากพิจารณาโดยลึกซึ้งก็จะเห็นว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นลักษณะของพลเมืองที่ดีนั่นเอง การเป็นผู้ที่มีธรรมในตนเองคือเป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องชี้นำในการดำเนินชีวิตนั่นเองสำหรับผู้เช่นนั้นถ้าใครมีคุณธรรมของมนุษย์และสามารถประพฤติได้อย่างถูกต้องตามหลักการเหล่านี้โดยสมบูรณ์แล้วผู้นั้นย่อมถือว่าเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็น “สัตบุรุษ” หรือ “คนดีแท้” หรือ “มนุษย์โดยสมบูรณ์” นั่นเองการกระทำหรือพฤติกรรมของเขาย่อมเหมาะสมถูกต้องปราศจากความผิดพลาดนำประโยชน์มาให้ทั้งแก่ตนเองและสังคมโดยส่วนรวม นั่นคือ ผู้นำที่ดีต้องมีความเป็นพลเมืองและพลเมืองที่ดีต้องมีธรรมในตนเอง จนสร้างเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี นั่นเอง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

จิรัช (บรรพต) วีระสัย และคณะ. รัฐศาสตร์ทั่วไป, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education), กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๕๕.

พฤทธิสาร ชุมพล, ม.ร.ว. และ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. (บรรณาธิการ). **คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. **วิถีชีวิตไทย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : หจก. สหายบล็อกและการพิมพ์. ๒๕๕๖.

สาโรช บัวศรี. **จริยธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูรสภา, ๒๕๔๒.

แสง จันทร์งาม. **ศาสนาในล้านนาไทย**. เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์. ๒๕๔๖.

(๒) วารสาร:

ชนันภรณ์ อารีกุล. “ทุนทางสังคมกับการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. “ก้าวข้ามกับดักการพัฒนาประชาธิปไตยไทยด้วยการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย:สู่เส้นทางใหม่ที่ยั่งยืนกว่า”. **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ เดือนกันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๘.

นิมิต โสขาริ. “รูปแบบการพัฒนากองทัพแห่งการเรียนรู้ของเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

วรรณมาชะ เกสรดอกไม้ และธนวัฒน์ พิมลจินดา. “การบริหารของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: ปัญหาและความต่อเนื่อง”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พระอัครเดช ญาณเตโช. **หน้าที่พลเมืองตามแนวทางพุทธศาสนา**, [ระบบออนไลน์]แหล่งที่มา: [http://www.stou.ac.th/study/sumrit/5-58\(500\)/page2-5-58\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/5-58(500)/page2-5-58(500).html). [๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๙]

ปณิดา ปัตตาทานัง. **พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย**, [ระบบออนไลน์]แหล่งที่มา: http://panidar7241.blogspot.com/2013/07/blog-post_27.html. [๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๙]

(๑) ภาษาอังกฤษ

Rawls, John. **A Theory of Justice**. Cambridge. Mass.: Harvard University. 1971.

Barber, Benjamin. **Strong Democracy : Participatory Politics for A New Age**. Berkeley. Calif: University of California Press 1984. [ระบบออนไลน์]แหล่งที่มา: <http://www.philospedia.net/democracy.html> [๒๔ มีนาคม ๒๕๕๙]

กระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา The US Presidential Election Process

โกเมศ ขวัญเมือง *

บทคัดย่อ

รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๗ ได้เปลี่ยนรูปแบบของรัฐจากเดิมซึ่งเป็นรูปแบบสมาพันธรัฐ มาเป็นรูปแบบสหพันธรัฐ มีลักษณะเป็นรัฐรวมเรียกชื่อประเทศว่าสหรัฐอเมริกา ซึ่งในปี ค.ศ. ๑๗๘๗ มีมลรัฐ จำนวน ๑๓ มลรัฐ และในปัจจุบันสหรัฐอเมริกาประกอบด้วย ๕๐ มลรัฐ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๗ ยังบัญญัติให้สหรัฐอเมริกามีรูปแบบการปกครองตามระบบประธานาธิบดี ที่มีประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขของรัฐและเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารในคราวเดียวกัน สถาบันประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นฝ่ายบริหารสูงสุดของประเทศ ซึ่งสถาบันประธานาธิบดีนี้ได้ถูกกำหนดไว้ตั้งแต่การประชุมร่างรัฐธรรมนูญ ที่เมืองฟิลาเดลเฟีย รัฐเพนซิลเวเนีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๗๘๗ และมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีมาตลอดจนถึงปัจจุบัน บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนหรือกระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดี ตั้งแต่ขั้นตอนการได้มาซึ่งมีผู้รับสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในนามพรรคการเมือง ขั้นตอนการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และขั้นตอนการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยคณะผู้เลือกตั้ง

คำสำคัญ : ตัวแทนพิเศษ, การเลือกตั้งโดยคณะผู้เลือกตั้ง

ABSTRACT

The United States of America Constitution 1787 changed the form of state from the old constitution named as Confederation to the form of Federation as composited states called the name of the country as the United States of America that in the year of 1787 had only 13 states. At present, the United States of America has 50 states. Moreover, the constitution of the United States of America 1787 enacts that the United states of America have the form of government according to Presidential system that it has the President as the Head of State and also Head of Government. The presidential Institution is the Supreme Executive Branch of the country that it is mentioned since the Constitutional Convention at Philadelphia in Pennsylvania State in 1787 and has the Presidential Election up to now. The objective of This article is to study the stage or process of Presidential

* ภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

election since the stage of getting the Presidential Nominee on behalf of political parties and stage of Presidential election by the Popular Vote of the people who have the right to vote and the stage of Presidential election by Electoral College names as Electoral Vote.

Keywords: Super Delegates, Electoral Vote

๑. บทนำ

ระบบประธานาธิบดี (Presidential System) ของสหรัฐอเมริกา^๑ นั้น เป็นระบบประธานาธิบดีที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “ระบบประธานาธิบดีเต็มรูป (Full Presidential System)” ซึ่งหมายถึง ระบบการปกครองที่มีประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขแห่งรัฐ (Head of State) และหัวหน้าฝ่ายบริหาร (Head of Government) ในคราวเดียวกัน

รูปแบบการปกครอง (Form of Government) ตามระบบประธานาธิบดีเต็มรูป นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้วยังมีอยู่ในอีกหลากหลายประเทศที่มีระบบประธานาธิบดีเต็มรูป โดยไม่มีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยฝ่ายบริหาร (Full Presidential System without Priminister) ดังเช่น สาธารณอัฟกานิสถาน สาธารณรัฐอาร์เจนตินา สาธารณรัฐบราซิล สาธารณรัฐชิลี สหรัฐเม็กซิโก สาธารณรัฐเวเนซุเอลา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เป็นต้น^๒

ส่วนรูปแบบการปกครอง ตามระบบประธานาธิบดีที่มีนายกรัฐมนตรี (Presidential System with Priminister) นั้นเป็นระบบที่ประธานาธิบดีเป็นประธานที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และ มีนายกรัฐมนตรีเป็นรองประธาน (Vice-Chairperson) ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประธานาธิบดีฝ่ายบริหาร ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ในหลากหลายประเทศเช่นกัน เช่น สาธารณรัฐอาร์เมเนีย สาธารณรัฐเบลารุส สาธารณรัฐคาซัคสถาน สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน สาธารณรัฐเปรู สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) สาธารณรัฐสังคมนิยมศรีลังกา สาธารณรัฐตูนิเซีย และ สาธารณรัฐเยเมน

อัตลักษณ์ เฉพาะของระบบประธานาธิบดีเต็มรูปของสหรัฐอเมริกานั้นมีสาระสำคัญดังนี้

๑.๑ ประธานาธิบดีเป็นทั้งประมุขแห่งรัฐ และหัวหน้าฝ่ายบริหารในคราวเดียวกัน

๑.๒ ประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งโดยทางอ้อม (Indirect Election)

๑.๓ มีการแบ่งแยกอำนาจ (Seperation of Powers) ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ อย่างเป็นอิสระออกจากกันโดยเด็ดขาด (Rigid Seperation of Powers)

๑.๔ ประธานาธิบดีมีอำนาจแต่งตั้งรัฐมนตรีได้โดยอิสระ

๑.๕ ฝ่ายบริหารไม่มีอำนาจยุบสภาผู้แทนราษฎร (Dissolution of the House of Representatives)

^๑ ลลดา วุทธิไกรกิตติ, “คุณลักษณะนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชน”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๑๖.

๑.๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ไม่มีอำนาจใช้สิทธิลงมติไม่ไว้วางใจฝ่ายบริหาร (Motion of no Confidence)

๑.๗ รัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา : สภาองเกรส) ทำหน้าที่ออกกฎหมาย (รัฐบัญญัติ) และอนุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

๑.๘ ประธานาธิบดีในฐานะประมุขแห่งรัฐ มีอำนาจในการยับยั้งร่างกฎหมาย (รัฐบัญญัติ) ที่สภาองเกรสให้ความเห็นชอบโดยวิธี วิโต้ (Veto)

๑.๙ ประธานาธิบดีมีอำนาจในการรับรองรัฐบาลของประเทศต่างๆ โดยไม่ต้องปรึกษาสภาองเกรส

๑.๑๐ รัฐมนตรีที่ประธานาธิบดีแต่งตั้งนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากสภา คองเกรส

๑.๑๑ รัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกรัฐสภาในคราวเดียวกันไม่ได้

๑.๑๒ รัฐมนตรีจะต้องรับผิดชอบ โดยตรงต่อประธานาธิบดีไม่ต้องรับผิดชอบต่อสภาองเกรส

๑.๑๓ วุฒิสภา (Senate) มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้ง เอกอัครราชทูตตามที่ประธานาธิบดีเสนอ

๑.๑๔ ศาลฎีกา (The Supreme court) มีอำนาจในการพิจารณาชี้ขาดว่า กฎหมายที่รัฐสภาตราขึ้นไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ (incompatible with the Constitution) ตามหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (The Supremacy of the Constitution)

ในเรื่องของวาระดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา นั้น รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๗ บัญญัติให้ประธานาธิบดีดำรงตำแหน่งวาระ ๔ ปี แต่รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาฉบับดังกล่าวไม่ได้กำหนดไว้ว่าประธานาธิบดีจะดำรงตำแหน่งได้กี่วาระ ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ค.ศ. ๑๗๘๗ ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๒๒ ในปี ค.ศ. ๑๙๕๑ กำหนดให้ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ดำรงตำแหน่งไม่เกิน ๒ วาระ (Limit of President tenure to two election terms)^๒

การเลือกตั้งประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา นั้น รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. ๑๗๘๗ แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ ๑๒ ค.ศ. ๑๘๐๔ บัญญัติให้ประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีได้รับการเลือกตั้งพร้อมกันในรูปแบบของ “บัตรเลือกตั้ง (Ticket)” ใบเดียวกัน โดยวิธีเลือกตั้งทางอ้อม (Indirect Election) โดยได้รับการเลือกตั้งจาก “คณะผู้เลือกตั้ง (Electoral College) ที่เรียกว่า การเลือกตั้งในระบบ Electoral vote”^๓

^๒The Twenty-second Amendment to the United States of America Constitution 1951, Section 2, “No person shall be elected to the office of the President more than twice...”

^๓The twelfth Amendment to the United States of America Constitution 1804, Article I Section 1, Clause 3, “The electors shall meet in their respective states and vote by ballot for President and vice-President...”

๒. กระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา

ระบบการเลือกตั้งประมุขของรัฐ (Head of State) ตามระบบประธานาธิบดีเต็มรูป (Full Presidential system) ของสหรัฐอเมริกา^๑ เป็นระบบการเลือกตั้งโดยอ้อม (Indirect election)

กระบวนการเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยทางอ้อมของสหรัฐอเมริกานั้น มีกระบวนการที่ซับซ้อน มีขั้นตอนหลายขั้นตอนจนกว่าจะได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในที่นี้จะขอลำถึงขั้นตอนต่างๆ เหล่านั้น เรียงเป็นลำดับดังต่อไปนี้

๒.๑ กระบวนการได้มาซึ่งชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา (The US. Presidential nomination process) ในนามพรรคการเมืองสหรัฐอเมริกา

อนึ่ง แม้ว่าในสหรัฐอเมริกาจะมีพรรคการเมืองหลายพรรค แต่ในทางวิชาการไม่เรียกว่าสหรัฐอเมริกาเป็นระบบพรรคการเมืองหลายพรรค (Multi-Parties system) แต่เรียกว่าสหรัฐอเมริกามีระบบพรรคการเมืองในระบบสองพรรค (Two-Parties system)

ใน ระบบสองพรรค (Two-Parties system) ของสหรัฐอเมริกานั้น แม้จะมีพรรคการเมืองมาก^๒ แต่มีเพียงพรรคใหญ่ ๒ พรรค เท่านั้นที่ผลัดเปลี่ยนเป็นรัฐบาล ได้แก่ พรรคเดโมแครต (Democratic Party) ซึ่งเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์แนวทางเสรีนิยม (Liberal) และพรรคริพับลิกัน (Republican Party) ซึ่งเป็นพรรคที่มีอุดมการณ์แนวทางอนุรักษนิยม (Conservative)

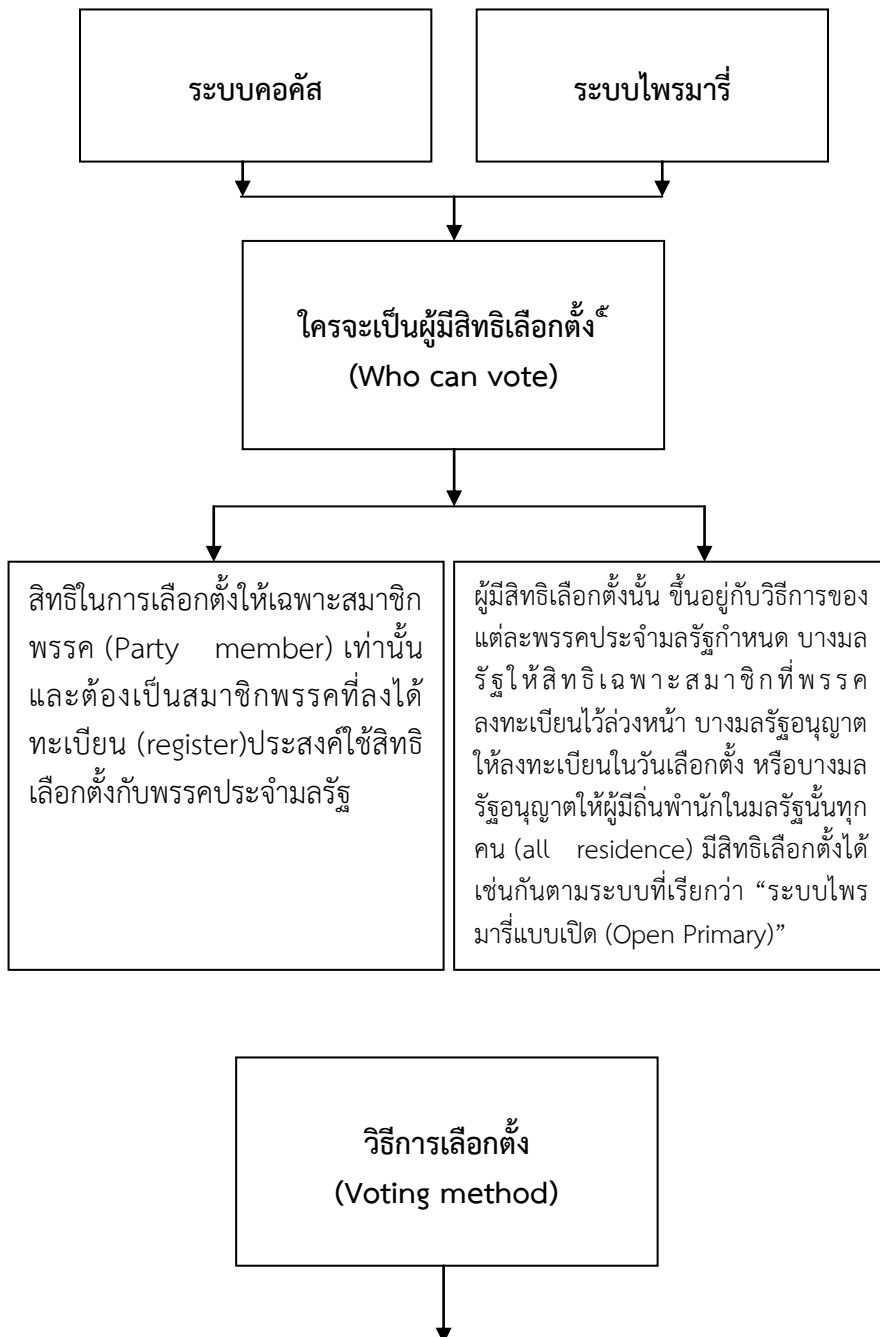
ในที่นี้จะขอลำถึงเฉพาะกระบวนการได้มาซึ่งชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี (The US. Presidential nomination process) ของพรรคเดโมแครตและพรรคริพับลิกัน ดังนี้

๒.๑.๑ วิธีการได้มาซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี (Presidential nominee)

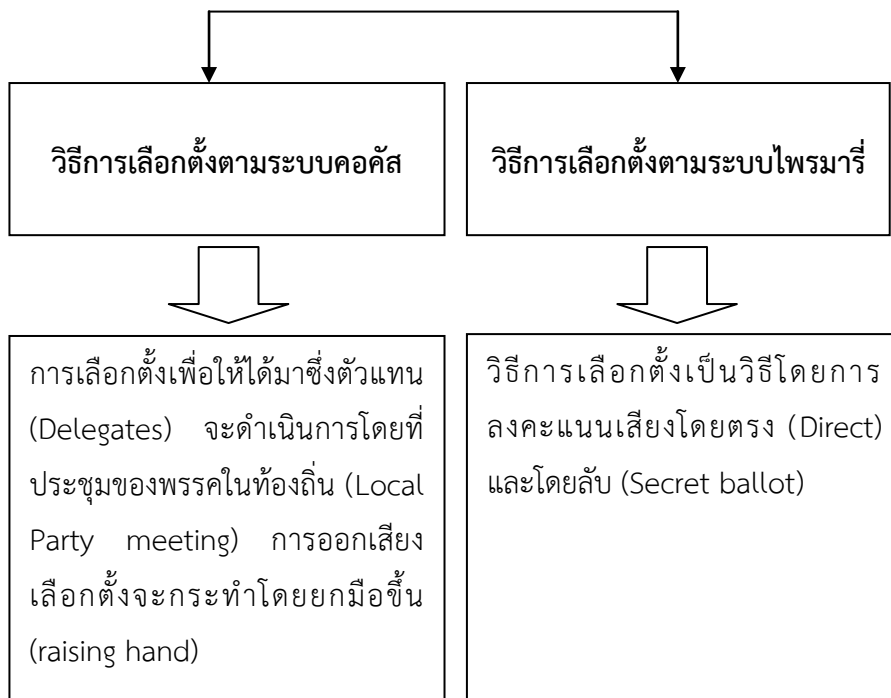
วิธีการได้มาซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในนามพรรคเดโมแครต และพรรคริพับลิกันนั้นเริ่มต้นจากการให้ผู้ประสงค์ ที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในนามพรรคทั้งสอง เสนอชื่อตนเองต่อจากคณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งสหพันธ์ (Federal Election Commission : FEC และต่อพรรคที่ประจำอยู่ในมลรัฐต่างๆ ของสหรัฐอเมริกาซึ่งอาจจะมี ๒ คนหรือหลายคน โดยเสนอชื่อตนเองต่อพรรคประจำมลรัฐทุกมลรัฐ (๕๐ มลรัฐ) และพรรคเดโมแครต พรรคริพับลิกัน ประจำมลรัฐนั้นๆ จะนำรายชื่อเหล่านั้นเสนอต่อที่ประชุมพรรคในท้องถิ่น (Local Party meeting) เพื่อเลือก “ตัวแทน (Delegates)” ที่สนับสนุนชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีตามวิธีการเลือกตั้งตาม “ระบบคอคัส (Caucus) หรือระบบไพรมารี (Primary) ” ซึ่งพรรคทั้งสองพรรคต่างก็ใช้ระบบเลือกตั้งตัวแทน (Delegates) ทั้งสองระบบ

^๑พรรคใหญ่ (Major Parties) ที่มีที่นั่ง หรือ เคยมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร The House of the Representatives) ได้แก่ Democratic Party, Republican Party, Libertarian Party, Green Party, Constitution Party, Vermont Party, Working Party, Conservative Party of New York, Independent Party (List of Political Parties in the US., <https://en.wikipedia.org>.retrieved June 20, 2016.)

๒.๑.๑.๑. เปรียบเทียบการเลือกตั้งตัวแทน (Delegates) ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีตามระบบคอคัสและระบบไพรมารี^๕



^๕“Caucus V.S Primary” difference and comparism/Diffen, www.difference.Politics.US.Politics, retrieved Feb 12, 2016.



๒.๑.๑.๒ มลรัฐที่ใช้วิธีการเลือกตั้งตัวแทน (Delegates) ในระบบคอคัสและระบบไพรมารี

ก

ระบบคอคัส	ระบบไพรมารี
มลรัฐที่ใช้ระบบคอคัส มีจำนวน ๑๐ มลรัฐ ได้แก่ Alaska, Colorado, Dakota, Hawaii, Iowa, Kansas, Maine, Minisota, Nevada และ Wyoming	มลรัฐอื่นอีก ๔๐ มลรัฐใช้ระบบไพรมารี

๒.๑.๑.๓ ปฏิทินการเลือกตั้งทั้งระบบคอคัสและระบบไพรมารี

การเลือกตั้งทั้งระบบคอคัสและระบบไพรมารีจะเกิดขึ้นในมลรัฐแรก คือ ไอโอวา (Iowa) ในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ในปีที่มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีทุกๆ ๔ ปี

ในมลรัฐไอโอวานั้นใช้ระบบคอคัสและมลรัฐที่ถัดมาหลังจากการเลือกตั้งในมลรัฐไอโอวา คือ มลรัฐนิว แฮมเชียร์ (New hamshire) ทำการเลือกตั้ง ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ในปีนั้นตามระบบไพรมารี

หลังจากการเลือกตั้งในมลรัฐนิว แฮมเชียร์แล้วอีก ๔๘ มลรัฐจะทยอยเลือกตั้งตามลำดับจนถึงวันสิ้นสุดในปลายเดือนมิถุนายน ส่วนในวันอังคารแรกของเดือนมีนาคมนั้น จะมีการเลือกตั้ง

ตัวแทน (Delegates) พร้อมกันใน ๑๑ มลรัฐ ซึ่งเรียกการเลือกตั้งในวันนั้นว่า “ซูเปอร์ ทิวส์เดย์ (Super Tuesday)”

๒.๑.๑.๔ การดำเนินการเลือกตั้งตัวแทน (Delegates) ผู้สนับสนุนชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี (Presidential nominee)

อนึ่งผู้ที่ได้รับการเสนอเป็นชื่อผู้สมัครประธานาธิบดี ในนามพรรคทั้งสองนั้น จะต้องได้รับการสนับสนุนจากตัวแทน (Delegates) จากมลรัฐต่างๆ รวมกับจำนวน “ตัวแทนพิเศษ” (Super Delegates) ซึ่งมาจากผู้ว่าการรัฐ และสมาชิกสภา คองเกรสที่สังกัดพรรคทั้งสองอีกจำนวนหนึ่ง โดยผู้ที่ได้รับคัดเลือกเป็นผู้สมัครในนามของพรรคทั้งสองนั้น จะต้องได้รับการสนับสนุนจากตัวแทนมลรัฐและตัวแทนพิเศษที่มาจากผู้ว่าการรัฐ และสมาชิกสภาคองเกรสที่สังกัดพรรคเดโมแครตและพรรคริพับลิกันเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนตัวแทนจากมลรัฐและตัวแทนพิเศษ พรรคเดโมแครตนั้น มีจำนวนตัวแทนจากมลรัฐและตัวแทนพิเศษที่มาจากผู้ว่าการรัฐและสมาชิกสภาคองเกรสที่สังกัดพรรคเดโมแครต จำนวนรวม ๔,๗๖๕ คน ฉะนั้นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของพรรคเดโมแครตจะต้องได้รับคะแนนเสียงจำนวน ๒,๓๘๓ เสียงเป็นอย่างน้อย

ในส่วนของพรรคริพับลิกันนั้นมีจำนวนตัวแทนจากมลรัฐและตัวแทนพิเศษจำนวน ๒,๔๗๒ คน ฉะนั้นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ในนามพรรคริพับลิกันจะต้องได้รับคะแนนเสียงจำนวน ๑,๒๓๗ เสียง เป็นอย่างน้อย

หากผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในนามของพรรคทั้งสองรายใด ได้รับคะแนนเสียงถึงเกณฑ์ตามที่กล่าวข้างต้น พรรคทั้งสองจะเปิดการประชุมพรรคแห่งชาติ (Party National Convention) ในประมาณอาทิตย์ที่สามของเดือนกรกฎาคม เพื่อรับรองรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีที่ได้รับคะแนนเสียงจากจำนวนตัวแทนจากมลรัฐและตัวแทนพิเศษตามเกณฑ์ของทั้งสองพรรคในนามพรรคทั้งสองต่อไป

ในกรณีที่ผู้ประสงค์เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคทั้งสองได้รับ การสนับสนุนจากตัวแทนจาก มลรัฐและตัวแทนพิเศษไม่ถึงเกณฑ์ตามที่พรรคทั้งสองกำหนดไว้ ในกรณีเช่นนี้ พรรคทั้งสองจะจัดให้มีการประชุมเฉพาะกรรมการบริหารและแกนนำพรรคซึ่งเป็นการประชุมที่เรียกว่า Contested Convention เพื่อการคัดเลือก ผู้ที่ที่ประชุมเห็นว่าเหมาะสมเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งประธานาธิบดี ในนามพรรคทั้งสองต่อไป

๓. กระบวนการได้มาซึ่งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา

เมื่อพรรคทั้งสองได้ชื่อผู้สมควรเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในนามพรรคแล้ว พรรคเดโมแครตและพรรคริพับลิกันระดับชาติจะประกาศชื่อเพียงพรรคละ ๑ คน เพื่อเป็นผู้สมัคร

รับตั้งเลือกเป็นประธานาธิบดีและอีก ๑ คน เพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นรองประธานาธิบดี^๑ ให้สาธารณชนได้ทราบ เพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีของทั้งสองพรรคได้ดำเนินการรณรงค์หาเสียง (election campaign) ต่อไปจนถึงสัปดาห์แรกของเดือนพฤศจิกายน

เมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีได้ดำเนินการรณรงค์หาเสียงกับประชาชนทุกมลรัฐแล้ว การเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีจากผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี (Presidential Candidate) ทั้งสองพรรคจะเกิดขึ้นในวันอังคารแรกของเดือนพฤศจิกายน ในปีอธิกสุรทิน^๒ ซึ่งจะเลือกตั้งตามระบบเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Popular Vote) ผลการเลือกตั้ง Popular Vote ในวันนั้นจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีของแต่ละพรรคจะได้ “ตัวแทนพิเศษ (Super Delegates)” ของพรรคตนจำนวนเท่าใด ซึ่งตัวแทนพิเศษนี้จะเข้าไปรวมกันเป็น “คณะผู้เลือกตั้ง (Electoral College)” และร่วมกันเลือกบุคคลผู้สมควรได้รับเลือกเป็นประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีตามระบบการเลือกตั้งโดยคณะผู้เลือกตั้ง (Electoral Vote) ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ต่อไป

๓.๑ วิธีการเลือกตั้งตามระบบเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Popular Vote)

๓.๑.๑ วิธีการเลือกตั้ง (Voting Method)

วิธีการเลือกตั้งตามระบบเลือกตั้งทั่วไปของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Popular Vote) เป็นไปตามระบบเสียงข้างมากธรรมดา (Simple Majority)

๓.๑.๒ คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Eligibility of Voters)

ในเรื่องคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้น ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา แต่บัญญัติไว้เป็นกฎหมายระดับมลรัฐ (State Rule) ซึ่งกฎหมายที่ว่านั้น จะให้สิทธิเลือกตั้งแก่ประชาชนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ และจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๘ ปีในวันเลือกตั้ง (๘ พฤศจิกายน) และจะต้องมีสัญชาติอเมริกันโดยการเกิด

๓.๑.๓ การลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voter registration)

๓.๑.๓.๑ ช่วงวันเวลาการลงทะเบียน

ในสหรัฐอเมริกาทุกมลรัฐยกเว้นมลรัฐนอร์ท ดาโกตา (North Dakota) เท่านั้น ที่มีข้อกำหนดให้พลเมืองอเมริกันที่ประสงค์ใช้สิทธิเลือกตั้ง จะต้องลงไปทะเบียน (register) ขอใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง

^๑รองประธานาธิบดีจะทำหน้าที่ประธานาธิบดีในกรณีที่ ประธานาธิบดีถึงแก่ความตาย หรือมีเหตุขัดข้องในการปฏิบัติหน้าที่ (Twentieth Amendment to the United States of America Constitution 1933, Section ๓, If, a time fixed the beginning of the term of the President, the President elect shall have died, the Vice-President become President...or if the President shall have failed to qualify, the Vice-President elect shall act as President until the President shall have qualified...)

^๒ปีอธิกสุรทิน หมายถึง ปีที่เดือน กุมภาพันธ์ มีวันเพิ่มอีก ๑ วัน (Leap day) เป็น ๒๙ วัน ทุกๆ รอบ ๔ ปี ในปี ค.ศ. ๒๐๑๖ วันอังคารแรกของเดือน พฤศจิกายน ตรงกับ วันที่ ๘ พฤศจิกายน

แต่ในบางมลรัฐ เช่น มลรัฐ Idaho, Minisota, New Hamshire, Wisconsin และ Wyoming ที่ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงทะเบียนได้ในวันเดียวกับวันเลือกตั้ง

๓.๑.๓.๒ วิธีการลงทะเบียน

วิธีการลงทะเบียนนั้น รัฐบัญญัติว่าด้วยการลงทะเบียนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแห่งชาติ (The National Voter Registration Act ๑๙๙๓) กำหนดให้การลงทะเบียนกระทำได้ง่าย ซึ่งรัฐบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (Voter Turn out) ให้มีจำนวนมากขึ้น

โดยรัฐบัญญัติว่าด้วยการลงทะเบียนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแห่งชาติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้ประสงค์ใช้สิทธิเลือกตั้ง สามารถดำเนินการกรอกแบบฟอร์มลงทะเบียนได้ตามสถานที่ต่างๆตามที่ผู้ใช้สิทธิสะดวก เช่น ศูนย์ออกใบอนุญาตใบขับขี่รถ ศูนย์คนพิการ (disability centre) โรงเรียน ห้องสมุดประชาชน หรือส่งแบบฟอร์มที่กรอกแล้วโดยผ่านทางเมล (Mail-in registration) เป็นต้น

เมื่อถึงวันลงคะแนนเสียง วันที่ ๘ พฤศจิกายน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะไปปรากฏตัวใช้สิทธิเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งต่างๆ ที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีถิ่นพำนักอาศัยอยู่ในเขตปกครอง (Counties) ต่างๆตามที่เขตปกครองต่างๆ ประกาศรายชื่อไว้ล่วงหน้า

๔. วิธีการเลือกตั้งตามระบบเลือกตั้งโดยตัวแทนพิเศษ (Super Delegates) หรือที่เรียกว่า Electoral Vote

เนื่องจากระบบการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาเป็นระบบการเลือกตั้งทางอ้อม (Indirect election) ไม่เหมือนกับการเลือกตั้งโดยตรง (Direct election) ที่ใช้ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย หรือสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ฉะนั้นผลการเลือกตั้งตามระบบ (Popular Vote) ในวันที่ ๘ พฤศจิกายนนั้น ไม่มีผลโดยตรงว่าผู้ชนะคะแนน Popular Vote จะได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี

เพียงแต่ผลการเลือกตั้ง Popular Vote นั้นจะบอกได้เพียงแต่ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี (President Candidate) จากพรรคใดในมลรัฐนั้น ที่ได้รับผลคะแนนเสียงจาก Popular Vote เป็นเสียงข้างมาก ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของพรรคนั้นก็จะได้รับโควตาหรือจำนวน “ตัวแทนพิเศษ(Super Delegates)” ทั้งหมดเท่าที่จำนวนตัวแทนพิเศษที่พึงมีในรัฐนั้น ตามระบบ “ผู้ชนะกินรวบ (Winner take all)” ซึ่งจำนวน “ตัวแทนพิเศษ” ในมลรัฐต่างๆที่พึงมีได้นั้น มีวิธีคิดตามตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ ๑

มลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California) มีสมาชิกสภาผู้แทนจำนวน ๕๓ คน และมีจำนวนสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๒ คน ฉะนั้นจึงถือว่า มลรัฐแคลิฟอร์เนีย จึงมีตัวแทนพิเศษ (Super Delegates) รวมจำนวน ๕๕ คน

ฉะนั้นในการเลือกตั้ง Popular Vote ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียถ้าหากผู้สมัครประธานาธิบดีจากพรรคใด ได้รับเสียงข้างมากจากจำนวนของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง (Popular Vote) ส่งผลให้

ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีจากพรรคนั้นรับโควตา “ตัวแทนพิเศษ” ไปทั้งหมดจำนวน ๕๕ คน ตามระบบผู้ชนะกินรวบ

ตัวอย่างที่ ๒

มลรัฐฟลอริดา (Florida) มีสมาชิกสภาผู้แทนในมลรัฐจำนวน ๒๗ คน และมีสมาชิกวุฒิสภาในรัฐ ๒ คน ฉะนั้นมลรัฐฟลอริดาจึงมี “ตัวแทนพิเศษ” รวมจำนวน ๒๙ คน

ตัวอย่างที่ ๓

มลรัฐไวโอมิง (Wyoming) ซึ่งเป็นมลรัฐที่มีประชากรน้อยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เพียง ๑ คน และมีสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๒ คน ฉะนั้น “ตัวแทนพิเศษ” ของมลรัฐไวโอมิงจึงมีเพียงจำนวน ๓ คนเท่านั้น

“ตัวแทนพิเศษ” ของทั้ง ๕๐ มลรัฐและตัวแทนพิเศษจากเขต District of Columbia (Washington D.C.) อีก ๓ คน ตามรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. ๑๙๖๑^๙ จะรวมกันเป็น “คณะเลือกตั้ง” (Electoral College) ซึ่งตัวแทนพิเศษของแต่ละมลรัฐจะประชุมกันในแต่ละรัฐ ในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน เพื่อเลือกประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี วิีลงคะแนนเสียงลับ (ballot)^{๑๐}

อนึ่งจำนวน “ตัวแทนพิเศษ” ซึ่งรวมกันเป็น “คณะผู้เลือกตั้ง” (Electoral College) มีจำนวนทั้งสิ้น ๕๓๘ คน โดยคิดจำนวนเทียบเคียงกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนสมาชิกวุฒิสภาและตัวแทนพิเศษจาก D.C ได้ดังนี้

สมาชิกสภาผู้แทนทุกมลรัฐ	๔๓๕ คน
สมาชิกวุฒิสภาทุกมลรัฐ	๑๐๐ คน
ตัวแทนพิเศษจาก D.C.	๓ คน
รวม	๕๓๘ คน

ภายหลังการประชุมร่วมของ “คณะผู้เลือกตั้ง” ในแต่ละรัฐ ทั้ง ๕๓๘ คนแล้ว หากผลปรากฏว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีจากพรรคใด ได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งจากจำนวนสมาชิกคณะผู้เลือกตั้งเท่าที่มีอยู่ ผู้สมัครประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี

^๙Twenty-third Amendment to the United States of America Constitution 1961 extends the right to vote in presidential election to citizens residing in the District of Columbia by granting the District electors in Electoral College as if it were a State.

^{๑๐} The twelfth Amendment to the United States of America Constitution 1804, Article 1 Section 1, Clause 3, “The Electors shall meet in their respective states and vote by ballot for President and Vice-President”.

ของพรรคนั้น จะเป็นผู้ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา^{๑๐} และจะเข้าทำพิธีสาบานตนรับตำแหน่งในวันที่ ๒๐ มกราคม ปีถัดไป^{๑๑}

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

The United States of America Constitution, 1787.

The Twelfth Amendment to the United States of America Constitution, 1804.

The Twentieth Amendment to the United States of America Constitution, 1933.

The Twenty – second Amendment to the United States of America Constitution, 1951.

The Twenty-third Amendment to the United States of America Constitution, 1961.

(๒) วารสาร:

ลลดา วุทธิไกรกิตติ. “คุณลักษณะทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ของประชาชน”. **วารสาร มจร สหประชาชาติปริทัศน์**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๕.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

“Caucus V.S. Primary” difference and comparison/difference. www.difference.com/politics. US. Politics, retrieved Feb 18, 2016.

List of United States Presidential election by Popular Vote Margin. en.m.wikipedia.org. retrieved Feb 18, 2016.

List of Political Parties in the US. <https://en.wikipedia.org>. retrieved June 20, 2016.

^{๑๐}ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาตามระบบเลือกตั้งทางอ้อมนี้ ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีนั้นอาจจะแพ้คะแนนเสียง Popular Vote รวมทั้งประเทศ แต่ชนะเสียงจากคณะผู้เลือกตั้งที่เคยเกิดขึ้น เช่น การเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ จอร์จ ดับเบิลยู บุช (George W. Bush) จากพรรคริพับลิกัน ได้คะแนนเสียงจาก “คณะผู้เลือกตั้ง (Electoral College)” ๒๗๑ เสียง อัลกอร์ (Al Gore) จากพรรคเดโมแครต ได้รับคะแนนเสียงจาก “คณะผู้เลือกตั้ง” ๒๕๕ เสียง ทำให้ จอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีทั้งๆ ที่ อัลกอร์ ชนะ จอร์จ ดับเบิลยู บุช ในคะแนนเสียงรวมจาก Popular Vote ถึง ๕๔๓,๘๑๖ เสียง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าคะแนนเสียง Popular Vote ไม่ได้เป็นผลโดยตรงต่อการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา (List of United States Presidential election by Popular Vote : margin.en.m.wikipedia.org.retrieved Feb 18, 2016)

^{๑๑}ตามรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ ๒๐ ค.ศ. ๑๙๓๓ บัญญัติให้วาระการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดี สิ้นสุดลงในเวลาเที่ยงวันของวันที่ ๒๐ มกราคม และประธานาธิบดี รองประธานาธิบดี คนต่อไป เข้ารับตำแหน่งสืบต่อทันที (Twentieth Amendment to United States of America Constitution 1933, “The Terms of President and Vice President shall end at noon on the 20th of January and the terms of their success shall then begin.”)



**รัฐประศาสนศาสตร์เชิงพุทธ : นโยบาย แนวทางปฏิบัติ
เพื่อบรรลุเป้าหมายองค์กรสงฆ์**

**Buddhist Administration: Policy Practices to Achieve
Organizational Goal**

พระครูสิริศรีรักษ์*

บทคัดย่อ

รัฐประศาสนศาสตร์เชิงพุทธชี้ให้เห็นว่าแนวทางปฏิบัติควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตย ผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้ มักหนีปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหา ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขายึดถือคิดว่า ถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขาลำดัดสันใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขาถือคติว่า อำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่า นั่นคือประโยชน์สุขส่วนรวมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”

คำสำคัญ: รัฐประศาสนศาสตร์เชิงพุทธ, นโยบาย, แนวทางปฏิบัติ

ABSTRACT

Buddhist Administration pointed out that the guidelines should be based Tamatipati is important for that reason. Management must conduct a fair and impartial in the administration. It is not the Buddhist way of autocracy and lokatipati. The executive autocracy is often regardless of personal gain or satisfaction of its location by the motto that right is pleasant to me. The management of this type usually ends with a dictator. The administration is also trying to appease everyone lokatipati. The self is low, it's possible. He tried to gratify everyone It is impossible. These executives typically escape when a conflict occurs,

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

the organization was trying to swim away from the problem. Executives at a Tamatipati. He upheld the principle that was not necessarily like me or like anyone. He dared to do what is right. Do not try to evade the issue by floating his motto that power comes with responsibility. He sacrifices himself for the benefit of an even greater health benefits. There is a collective benefit as the Buddha. Said "If that will be a great benefit, discard a little delight. People should discard little benefit for the sake of great joy. "

Keywords: Administration Buddhist, Policies, Practices.

๑. บทนำ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติยอดเยี่ยมหลายประการ เช่นที่มีในพระไตรปิฎกก็มีถึง ๙ ประการ ที่เรียกว่าพระพุทธานุคุณ ๙ เช่น อรหะ เป็นพระอรหันต์ สมมาสมพุทโธ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพระคุณสมบัติอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะพุทธรวิธิด้านบริหารและปกครอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพระคุณสมบัตินักบริหารและนักปกครองชั้นยอดของพระพุทธองค์ เพราะพระคุณสมบัตินี้ของพระองค์นั่นเองจึงทำให้พระองค์สามารถประกาศพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็ว เป็นปีกแผ่นมันคงสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้^๑

คำว่า บริหาร ตรงกับภาษาบาลีว่า “ปริหร” เป็นคำที่แสดงความหมายถึงลักษณะของการปกครองว่า เป็นการนำสังคม หรือหมู่คณะให้ดำเนินไปโดยสมบูรณ์ นำหมู่คณะให้พัฒนาไปพร้อมกัน บริหาร อาจบ่งความหมายถึงการแบ่งงาน การกระจายอำนาจ หรือการที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการปกครองหมู่คณะก็ได้^๒ ในพระไตรปิฎกมักจะใช้คำว่า ปริหรกับกลุ่มสังคม เช่น “อหิงกาขุสงฆ์ ปริหรสูตมัมม เราจักปกครองอหิงกาขุสงฆ์” เป็นต้น

การบริหาร (Administration) เป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงหรือเหมือนกับคำว่า การจัดการ (Management) นอกจากสองศัพท์นี้ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกันแล้ว ยังมีศัพท์อื่นๆ อีกมากที่นำมาใช้สับสนปนกันไป เช่น การบริหารรัฐกิจ สาธารณบริหารหรือ รัฐประศาสนศาสตร์[๓] ซึ่งถือว่าเป็นสาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ หน้าที่ของนักบริหารนั้นมีอยู่หลายประการด้วยกัน แต่เมื่อสรุปตามหลักอักษรย่อภาษาอังกฤษ POSDC^๓ ก็สรุปได้เหลือ ๕ ประการ คือ

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธรวิธิการบริหาร, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙, หน้า ๓-๒๒.

^๒ ธีรวิทย์ วัฒนศิริ, “มิติใหม่ของการบริหารองค์กรภาครัฐ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗: ๗๙

^๓ สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ , สาธารณบริหารศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

๒. การวางแผน

หลังจากตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวในชั้นนี้ยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้นเมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา แก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะด้วยพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^๔

เราจะเห็นได้ว่าในพุทธดำรัสนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” นั่นหมายถึงว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโอกาสอื่นๆ พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีเวลาสำหรับการแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต^๕

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวีไกล คือมองการไกล^๖ วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายใต้บังคับยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์การทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันทิ ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉันทัน”^๗

การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนใจพระพุทธศาสนานี้ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิกรับเป็นพระอรหันต์ได้ เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ว วัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือแทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อช่วยคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพ้นพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่างๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป... แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^๘

^๔ วิมหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

^๕ ม.มู. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๓๗๓.

^๖ อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

^๗ วิ.จุล. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๙๑.

^๘ วิมหา. (ไทย) ๑/๓๒/๓๙.

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังผู้เดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธิในแคว้นมคธ คือ ขฤลิสามพี่น้องที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนปราบพยุขขฤลิสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาหันมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจากนั้น ได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธพินิจเห็นว่าขฤลิสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลจากการวางแผนประกาศพระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไปประสบความสำเร็จในการประกาศพระศาสนา โดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ใช่สำนักบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะเจ้าผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาตั้งกล่าวนั้นพระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า **อัตตहितสมบัติ** การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า **ปรหิตปฏิบัติ**

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอัตตहितสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณและปรหิตปฏิบัติที่เกื้อหนุนจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๙ เดือน

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป ในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ มีการกำหนดให้หนีพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ **ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส** นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธศาสนาว่า **ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความอดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประทุษร้าย เพื่อบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา**^๙ ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

จะเห็นได้ว่าการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้น มีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ได้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

^๙ พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/ ๒๕/๓๙.

๓. การจัดองค์การ

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมีการกำหนดให้สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้มีชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า "เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่ามหาสมุทรเหมือนกัน วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกัน คือ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ถาคณประกาศแล้วย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน"^{๑๐}

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่เราเทียบกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กรเพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เทียบเท่ากับคนอื่นก็จะมีใครเชื่อฟังใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "การอยู่ร่วมกันของคนที่เสมอกันนำทุกข์มาให้"^{๑๑} ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็มีไม่ได้ พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน

เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการให้การอุปสมบท เมื่อมีกิจจาริกรรมหรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเองหรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือผู้บริหารสูงสุดในองค์การพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า "เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม"^{๑๒} พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหารอยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่างๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปัญจณณตานีบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปัญจการาเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม^{๑๓} การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของการกระจายอำนาจ และการให้คนให้เหมาะสมกับงานในพระพุทธศาสนา

^{๑๐} วิ.จุล.(ไทย) ๗/๔๖๐/๒๙๐.

^{๑๑} ชุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๓๑/๔๕

^{๑๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๕.

^{๑๓} อง. เอกก.(ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

ประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่างๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง ส่วนการที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายถวายปริญญาเกิตติมศักดิ์แก่พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันนี้ก็พออนุมานให้เป็นการยกย่องพระเถระเป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ได้เช่นกัน

๔. การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวชที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียนว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท^{๑๔}

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียนว่า นิสัยมุตตกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร トラปิโตที่บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์เขานั้นก็ต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียนว่าเป็น **เสขะ** คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็น **อเสขะ** คือผู้ไม่ต้องศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลัก **ไตรสิกขา** คือ **ศีล สมาธิ ปัญญา** ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

การศึกษอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาบุคลากรและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมไปตามจริต ๖ และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือ

^{๑๔} สุรพล สุธะพรหม, “การควบคุมและการบังคับบัญชาขององค์กรสงฆ์ไทย”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕): ๓๗.

ปฏิบัติด้วยตนเอง ดังที่พุทธพจน์ที่ว่า "ตุมเหติ กิจจํ อาตปปี อกฺขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเพิกเลเสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง"^{๑๕}

บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์การตามความรู้ความสามารถ ดังพระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ดังกล่าวมาแล้ว

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการเข้าพระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีที่ว่า "นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชฺมกฺคณฺเห ยกฺยชฺมกฺคณฺเห"^{๑๖} เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปนี้ให้เกสียสูตร^{๑๗}

วันหนึ่ง สารถิผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสียเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไรพระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่านายเกสียมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสียกราบทูลว่า เขาใช้ ๓ วิธีคือ วิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งนุ่มนวลและรุนแรง

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

นายเกสียกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบันเกสียวิทยา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกันคือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ

นายเกสียทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสียทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยะเจ้า การฆ่า หมายถึง การเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม

๕. การอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นสำคัญ

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่คุณบริหารต้องการ

^{๑๕} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑

^{๑๖} พุ.ช. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

^{๑๗} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามทีผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความ ต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อัตตหิตสมบัติ หมายถึง ความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ หมายถึง ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์การของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตหิตสมบัติและปรหิตปฏิบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำ บริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของ พระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อบริหารแต่ละครั้ง พระพุทธเจ้าทรงใช้ หลัก ๔ ส.^{๑๘} ซึ่งมีคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

๑) **สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง)** หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒) **สมาทปนา (จงใจ)** หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิธีทัศนคติจนเกิด ศรัทธาและความรู้สึกว่าจะต้องฝ่าฟันให้ไกลและไปให้ถึง

๓) **สมุตเตชนา (แก้สั่ว)** หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความ กระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔) **สัมปหังสนา (ร่าเริง)** หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบ กลยาณมิตรซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า **ตถาคต** หมายถึง คนที่พูดอย่างไหนแล้วทำอย่างนั้น^{๑๙} พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถา วาที) **ทำให้ดู** (ตถาการิ) และ**อยู่ให้เห็น** (ยถาวาที ตถาการิ)

ยิ่งไปกว่านั้นการอำนวยการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรง ใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำ ความดี ซึ่งเรียนว่า **อธิปไตย** ๓ ประการ^{๒๐}

๑) **อัตตาธิปไตย** การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒) **โลกาธิปไตย** การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนคติหรือ คະแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓) **ธรรมาธิปไตย** การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่นั่นคือยึดธรรมคือ หน้าที่เป็นสำคัญ

^{๑๘} ที.ส. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑.

^{๑๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

^{๒๐} อัง.ติ.ก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๘๖

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเปิดเสรีโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้วย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่ อัตตาธิปไตย นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทำการบริหารกิจการพระศาสนาไปตามค่านินทา และสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า

"พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรม สักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรง เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม"^{๒๑}

เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนท์ทูลถามว่าจะทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า จะไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ทั้งนี้เพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไป"^{๒๒}

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์นี้โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูปเพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึดพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้

๖. การกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลของการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคคลผู้ร้ายางอายุ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบัน และอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^{๒๓}

^{๒๑} อจ. ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙

^{๒๒} ที.มหา. (ไทย) ๑๐/๑๗๗/๑๔๐

^{๒๓} วินย. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗

การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง ว่าตนทำผิดพลาดไปจาก มาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุสงฆ์แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติ ซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป^{๒๔}

เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือน ในวันพระ ๑๕ คำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อ ผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า "กัจจิตถ ปริสุทฺธา ทานทั้งหลายปริสุทฺธิในศีลสิกขาบทนี้แล้วหรือ"^{๒๕}

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการปวารณาต่อคณะสงฆ์ให้วันออกพรรษา การปวารณามีถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า "ท่านผู้เจริญข้าพเจ้าขอปวารณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นกันก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง"^{๒๖}

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง มีการประเมินตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียนว่าอธิกรณ์ขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้นพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ซึ่งเรียกว่า อธิกรณ์สมถะ ๗ ประการ^{๒๗} ตัวอย่างเช่น

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยพระธรรมวินัย

เยภุยยสิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวัตถากะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกกันไปไม่ต้องมีกระชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหน้ามากลบหับปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้น เป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "เปรียบเหมือนมหาสมุทรไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจ ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอ

^{๒๔} น ปุณฺณว กริสฺสสามิ

^{๒๕} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๓๐๐/๒๒๐

^{๒๖} วิ.มทา. (ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔

^{๒๗} วิ.มทา. (ไทย) ๒/๘๗๙/๕๑๗

ออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอก็ถือว่าไกลจากสงฆ์แล้ว สงฆ์ก็ไกลจากเธอ"^{๒๘}

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบริหารหรือนักปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะ บริหารกิจการของหมู่คณะหรือประเทศชาติไว้อย่างมากมาย เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้บริหารนั้นได้ใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติ อย่างแท้จริง พระพุทธเจ้าทรงเน้นถึงความสำคัญของผู้ปกครองหรือผู้บริหารเป็นอย่างมากที่จะต้อง ประพฤติให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ฉะนั้นหลักในการบริหารตามแนวพุทธ ศาสนาสามารถสรุปได้ ๓ ประการ คือ

๑. การบริหารตน เป็นหลักการที่ว่าผู้บริหารที่ดี ต้องสามารถบริหารควบคุมตนเองให้ดี เสียก่อน จึงจะสามารถบริหารคนอื่นได้ดี

๒. บริหารคน เมื่อผู้บริหารสามารถบริหารตนได้ดีแล้ว ก็จะพัฒนาไปสู่การบริหารบุคคล หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. บริหารงาน คนกับงานเป็นสิ่งที่คู่กัน ถ้านักบริหารสามารถจัดการกับตนเอง คนได้ดีก็ จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานอย่างแน่นอน หลักธรรมสำคัญที่ผู้บริหารหรือผู้ที่เตรียมตัว เพื่อเป็นผู้บริหารควรที่จะพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ พัฒนาดิน พัฒนาคน และพัฒนางาน เพราะการ พัฒนาทั้ง ๓ ด้านนั้น จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองและสังคม ทำอย่างไรจะพัฒนาได้ทั้ง ๓ ด้าน พระ พิพิธธรรมสุนทร วัดสุทัศน์เทพวรารามได้นำเสนอหลักธรรมในการบริหาร ซึ่งจะทำการบริหารตน บริหารคนและบริหารงาน บรรลุความสำเร็จสมความประสงค์ไว้ ๑๑ ประการ คือ

๑. ส่งเสริมความรู้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนบริษัทของพระองค์ให้ทุก คนมีความรู้ การสอนคนนั้นต้องจัดทำเป็นบว ๔ เหล่า^{๒๙} คือให้ความรู้ตามลักษณะภูมิปัญญา ดังนี้

๑.๑ บวพั่นน้ำ (อุคคตัตถุญ) เป็นคนมีปัญญาเพียงยกหัวข้อธรรมะขึ้นแสดงก็บรรลุ แล้ว หรือเพียงแต่ยกหัวข้อเรื่องก็เข้าใจแล้วไม่ต้องอธิบายมาก

๑.๒ บวปริมน้ำ (วิปจิตถุญ) เมื่ออธิบายความหัวข้อนั้นก็บรรลุแล้ว

๑.๓ บวไต้มน้ำ (เนยยะ) ต้องอธิบายเนื้อหาให้ละเอียดก็เข้าใจ สามารถแนะนำให้เป็นคนดีได้

๑.๔ บวไต้มน้ำ (ปทปรมะ) อธิบายอย่างไรก็ไม่เข้าใจก็ต้องปล่อยเขาไป ให้เลิกสั่ง สอนผู้บริหารคนใดที่พัฒนาแต่ความรู้ของตนเอง โดยไม่พัฒนาความรู้ของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้อยู่ ในความปกครอง ย่อมไปไม่รอด เหมือนมีแต่สมอง แต่อวัยวะทุกส่วนเป็นอัมพาต การ ทำงานย่อมสำเร็จได้ยาก

^{๒๘} วิ.จุล. (ไทย) ๗/๔๕๔/๑๘๔

^{๒๙} อง.จตุก (ไทย) ๒๑/ ๑๘๓/ ๑๓๓

๒. อยู่อย่างเสียสละ ผู้บริหารต้องรู้สึกเสียสละให้กับลูกน้อง เช่นต้องมีสังคหวัตถุ ^{๓๐} คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา

๒.๑ ทาน โดยการเอื้อเฟื้อเพื่อเจือจานแก่ลูกน้องด้วยวัตถุมากน้อยตามแต่สถานการณ์

๒.๒ ปิยวาจา โดยการพูดจากับลูกน้องให้ถูกใจ ผูกจิตผูกใจรัตรึงดึงใจไว้ถูกสถานการณ์และถูกกับอารมณ์ของคน (ปิยวาจาไม่จำเป็นต้องพูดครบพูดหาเสมอไป มึงกูก็ได้ แต่ต้องตรงกับคนและสถานการณ์ และที่สำคัญต้องมีเจตนาที่ดี)

๒.๓ อตถจริยา โดยการลงไปบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับผู้อื่นโดยไม่เกียจฉาบ เช่น ประสานงานศพ งานสวด งานบวช งานแต่งงานไปเยี่ยมยามป่วย ถวายข้าว ให้ซื้อ สกุลของเราไปร่วมในงานของลูกน้อง

๒.๔ สมานัตตตา โดยการวางตนสม่ำเสมอการเสียสละกำลังกาย กำลังใจ กำลังความรู้ กำลังความคิด และกำลังทรัพย์เรียกว่าร่วมด้วยช่วยกันในฐานะผู้บริหารและผู้ร่วมงานควรจะมีการเสียสละทั้งสองฝ่ายจึงจะเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด

๓. กระจายตำแหน่งงาน อำนาจของงานนั้นไม่ใช่อยู่ที่รวมอำนาจผู้บริหารหลายคน ประสบความสำเร็จ เพราะไม่ยอมแบ่งอำนาจลงไปที่การกระจายอำนาจภารกิจ เป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารนโยบายแบบ TQC ก็เน้นการกระจายนโยบาย (Policy Deployment) โดยการกระจายงาน กระจายอำนาจ และกระจายภารกิจ การไม่กระจายงานทำให้งานไม่ทัน เพราะมีงานมาก ต้องใช้หลายๆ คนช่วยกันและทำงานเป็นทีมลองมาพิจารณาต้นไม้ ต้นไม้ มีลำต้น มีราก มีกิ่งก้านสาขา และมีหน้าที่ต่างกัน และสร้างความสมดุลด้วย มิเช่นนั้นต้นจะเอียงจะล้มในที่สุดสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงกระจายตำแหน่งงานมี ๘๐ พระอรหันต์เอก เรียกว่า เอตทัคคะ หรือ อสีติมหาสาวก ที่มีความเป็นเลิศในด้านต่างๆ เช่น พระโมคคัลลานะ ทรงยกย่องว่ามีฤทธิ์เสมอด้วยพระองค์พระสารีบุตร ทรงยกย่องว่ามีปัญญาเสมอด้วยพระองค์ จำไว้เสมอว่า “งานกระจุก ผู้บริหารตาย งานกระจาย ผู้บริหารรอด”

๔. ประสานสามัคคี งานทุกอย่างทุกชนิดมีปัญหาด้านการทะเลาะเบาะแว้ง แกร่งแย่งชิงดี และมีความเข้าใจ คลาดเคลื่อนผู้บริหารที่ดีต้องประสานสามัคคีให้ได้ การประสานสามัคคีนั้นผู้บริหารที่ใหญ่ที่สุด ต้องประชุมโต๊ะกลม ต้องมีใจกล้า เคารพหน้ากล้าเรียกประชุมก่อนการประชุมต้องหาข้อมูลจากแต่ละคนก่อน เพื่อหาเหตุที่ถูกต้องไม่ฟังความข้างเดียว แล้วนำมาตัดสิน ไม่ควรไล่โทษกัน หรือไล่บี้กัน จะสร้างความขัดแย้งบางท่านอาจเคยอ่านหนังสือ “การบริหารความขัดแย้ง” ก็พอจะเข้าใจปัญหาได้ดี การบริหารแบบไทยๆ ที่ผิดพลาดคือ จีบผิดและลงโทษทำให้ขาดการประสานสามัคคี ไม่ค่อยปรับความเข้าใจซึ่งกันและกันแต่ชอบปรับทุกข์กัน ปรับโทษกัน การบริหารอย่างมีแต่ล้มเหลวในที่สุด เพราะจะเกิดอาการ “คนแตกความสามัคคี” เพราะฉะนั้นควรระลึกไว้ว่าความพร้อมเพรียงของหมู่คณะในหน่วยงานนั้นๆ ให้สำเร็จประโยชน์ได้ดังใจปรารถนา

^{๓๐} อก.จตุก (ไทย) ๒๑/ ๔๒/ ๓๒

๕. ไม่เอาดีแต่เพียงตัว คือ ไม่เอาดีใส่ตัว เอาชั่วใส่ผู้อื่นเหยียบย่ำผู้อื่น แล้วเอาความดีมาใส่ตัวคนเดียว ย่อมเป็นไปไม่ได้ การบริหารที่ประสบความสำเร็จนั้นจะเกิดจากทีมงาน ดังนั้นการบริหารงานจะต้องช่วยกันต้องมีการยกย่องให้กำลังใจ มีการมอบของขวัญรางวัลให้เกียรติก่อน ยกย่องเชิดชูแม้ผู้บริหารไม่มีอะไรจะให้ก็หัดพูดคำว่า “ขอบคุณ” ให้มันติดปากลูกน้องก็จะดีใจ ผู้บริหารยกย่องลูกน้อง ลูกน้องก็มีส่วนเกื้อกูลผู้บริหาร ศรัทธาผู้บริหาร ทำให้ผู้บริหารดูดีขึ้นไม่ได้ตกต่ำแต่อย่างใด ในการกล่าวคำว่า “ขอบคุณ” กับลูกน้อง

๖. ไม่เมาเรื่องเงิน “เราให้เงินก็อย่า งง อย่าไปหลงจนสุดขีด เงินก็เหมือนพวงมาลัยอาจจะกลายเป็นพวงหรีด” เราจะต้องพิจารณาว่าเงินเป็นเพียงปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดปัจจัย ๔ คือ ข้าว ผัว ยา บ้าน เงินเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสะดวก การบริหารงานถ้าผู้บริหารเห็นแก่เงินก็จะใช้พนักงานอย่างทาส เอาเปรียบลูกน้อง หรือกินใช้จ่ายจนเพลิดเพลินเจริญใจ คนระดับล่างระดับปฏิบัติการก็อย่าโลภเงินจนถึงกับโกงเงินบริษัท พระพุทธเจ้าเสด็จไปพบลุงใส่เงิน ยังตรัสกับพระอานนท์ว่า นั่นเป็นงูเห่า เป็นอสรพิษที่จะกัดคนเสมอ การจะทำอะไรก็ตามต้องระวังเรื่องเงิน

๗. ไม่ใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาคือ นายจ้างของเราเราคือลูกน้องของท่าน บางคนชอบแอบอ้างนายไปหากินทางทุจริตหรือไปอ้างกับคนอื่น เพื่อจะได้อะไรบางอย่าง เลขาบางคนซึ่งใกล้ชิดผู้บังคับบัญชา มักทำตัวใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา พระอานนท์เถระใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้ามากที่สุด พระอานนท์ขอพรจากพระพุทธเจ้า คือ ขออย่าให้รับเข้านิมนต์ ขออย่าส่งไปในที่นิมนต์ ขออย่าให้อะไรกับท่านเป็นพิเศษ เป็นต้นท่านปฏิบัติงานไม่ใหญ่เกินผู้บังคับบัญชา และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน

๘. ตั้งเมตตาไว้เป็นนิมิต ผู้บริหารต้องมีเมตตาต่อผู้ใต้ปกครอง ผู้ใต้ปกครองต้องมีเมตตาต่อผู้บังคับบัญชา คำว่า “เมตตา” นี้ อาจตีความหมายถึง ความรัก ความเคารพ ความนับถือ การบูชา การเทิดทูน จนถึงความจงรักภักดี เทิดทูนเหนือเศียรเกล้า ผู้บริหารควรมีหลัก ๓ ประการในเรื่องความเมตตา คือ มือเอื้อม ปากอ้า และหน้ายิ้ม มือเอื้อม คือ เอื้อมไปตะแคงไปจับผู้ใต้ปกครองเป็นลักษณะอาการทางกายที่สร้างความเป็นกันเองเป็นห่วงเป็นใย แต่ต้องระวังอย่าให้เป็นการกระทำอนาจารต่อลูกน้อง ปากอ้า คือ เป่า ปลอบ ปลุก เป็นลักษณะทางวาจาในการให้กำลังใจลูกน้องทางวาจา หน้ายิ้ม คือการให้กำลังใจเป็นเรื่องของใจที่แสดงออกทางใบหน้าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทรงปฏิบัติอย่างนี้ต่อพระสงฆ์ต่อพุทธบริษัทของพระองค์เช่นเดียวกัน ส่วนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาก็ต้องไปเยี่ยมเยียนถามข่าว หมอบกราบกราบไหว้ต่อผู้บังคับบัญชาบ้าง เราทุกคนจะอยู่ได้อย่างมีความสุข

๙. ใครทำผิดต้องเด็ดขาด ผู้บริหารงานต้องใจเพชรเด็ดขาด ผู้ใต้บังคับบัญชาจึงจะยอมรับกฎเกณฑ์ ผู้บริหารต้องเดินทางสายกลาง คือ ใช้ทั้งพระเดชพระคุณใครทำผิดต้องให้รางวัล ใครทำชั่วต้องลงโทษ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า นิคคณเห นิคคหารหิ กัรณคนทึควรกัรณ ปคคณเห ปคคหารหิ ยกย่องคนที่ควรยกย่อง^{๓๑}

^{๓๑} เตสสุณชาดก. (ไทย) ๓๔/ ๒๔๒๒/ ๓๔๗

๑๐. ไม่ประมาทมัวเมา สิ่งที่ไม่ควรประมาทมีการทำงาน ร่างกายที่แข็งแรงของเรา ความรู้ของเราที่มีอยู่ในขณะนี้ บริษัทจะยังยืนตลอดไปโรคร้ายไข้เจ็บ อุบัติเหตุ เงินทองที่มีอยู่ในขณะนี้ คู่แข่งทางการค้า ความไม่ประมาทในการบริหารงานนั้นจะต้องแข่งขันกับเวลา แข่งขันกับบุคคลและแข่งขันกับพื้นฐานของการพัฒนาและสามัคคี

๑๑. ประมาทตัวทุกเวลา คือ การรู้จักประมาณตน ประมาณการและประมาณสถานการณ์นั่นเอง การประมาณในธุรกิจ เช่น บริษัทเรามีคนครบหรือไม่ แต่ละคนมีความรู้ครบไหม เงินทุนครบไหม คู่แข่งเป็นอย่างไรเป็นต้น และที่สำคัญผู้บริหารต้องประมาณเหตุการณ์ประมาณสถานการณ์ด้วย ดังนั้น จำเป็นต้องมีการประชุมกัน “เอาความคิดมารวมกัน” ดูตัวเอง บริษัทที่เราทำธุรกิจอยู่ หน้าที่การงานที่ทำอยู่ ต้องประชุมวิเคราะห์สถานการณ์เสมอ ๆ เมื่อวิเคราะห์แล้วฟังเหตุฟังผลหาเหตุรากเหง้า แล้วตัดสินใจแก้ไขปัญหาและหาทางปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปพุทธวิธีในการบริหารที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการนำพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน แต่ก็คือว่าเป็นทฤษฎีที่ทำท้ายต่อกับบริหาร และผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นนักบริหาร

ดังนั้น ถ้าท่านคิดว่าทฤษฎีที่นำเสนอมาทั้งหมด จะทำให้การบริหารนั้นประสบความสำเร็จแล้วไซ้ ท่านจะต้องลงมือปฏิบัติด้วยเพราะหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าประกาศไว้ดีแล้วนั้น รอกการพิสูจน์จากท่านทั้งหลาย เมื่อใดที่ท่านลงมือปฏิบัติได้แล้ว เมื่อนั้น ท่านจะเป็นผู้บริหารที่ดีที่สุด เพราะจะได้หัวใจของผู้ตาม เพราะผู้มีธรรมอยู่ในหัวใจย่อมเป็นศูนย์รวมใจของคนร่วมงานและสามารถจัดการให้งานในหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

๗. สรุป

กล่าวโดยสรุป นักบริหาร คือ ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น บริหารงานด้วยธรรมาธิปไตย ที่ถือหลักการและความสำเร็จของงานเป็นใหญ่จึงเป็นผู้นำที่นั้งอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน ทั้งนี้เพราะนักบริหารมีธรรมเป็นพลังในการบริหาร ๔ ประการคือ ปัญญาพละ วิริยะพละ อดวิชขพละ และสังคหพละ นักบริหารผู้มีธรรมอยู่ในหัวใจ ย่อมเป็นศูนย์รวมใจของคนร่วมงาน และสามารถจัดการให้งานในหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบริหารหรือนักปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองหมู่คณะ บริหารกิจการของหมู่คณะหรือประเทศชาติไว้อย่างมากมาย เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้บริหารนั้นได้ใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง พระพุทธเจ้าทรงเน้นถึงความสำคัญของผู้ปกครองหรือผู้บริหารเป็นอย่างมากที่จะต้องประพฤติให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ฉะนั้นหลักในการบริหารตามแนวพุทธศาสนาสามารถสรุปได้ ๓ ประการ คือ

๑. การบริหารตน เป็นหลักการที่ว่าผู้บริหารที่ดี ต้องสามารถบริหารควบคุมตนเองให้ได้เสียก่อน จึงจะสามารถบริหารคนอื่นได้ดี

๒. บริหารคน เมื่อผู้บริหารสามารถบริหารคนได้ดีแล้ว ก็จะพัฒนาไปสู่การบริหารบุคคล หรือผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. บริหารงาน คนกับงานเป็นสิ่งที่คู่กัน ถ้าผู้บริหารสามารถจัดการกับตนเอง คนได้ดีก็จะนำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารงานอย่างแน่นอน หลักธรรมสำคัญที่ผู้บริหารหรือผู้ที่เตรียมตัวเพื่อเป็นผู้บริหารควรจะพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ พัฒนาดน พัฒนาคณ และพัฒนางาน เพราะการพัฒนาทั้ง ๓ ด้านนั้น จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองและสังคม

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีการบริหาร. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. สารานุกรมบริหารศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

(๒) วารสาร:

จิตวุฒิ หนัมนี. “มิติใหม่ของการบริหารองค์กรภาครัฐ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๗.

สุรพล สุยะพรหม. “การควบคุมและการบังคับบัญชาองค์กรสงฆ์ไทย”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕.



การมีส่วนร่วมของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในกิจกรรมพัฒนาชุมชน
ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

The participation of elementary school students in community
development activities. Prongmadua Sub-district
Amphor Muang Nakhon Pathom Nakhon Pathom Province

พิชชา บัวแย้ม*

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาบริบทตำบลโพรงมะเดื่อ ๒) ศึกษาการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของนักเรียน และ ๓) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๒๓๔ คน จากจำนวนนักเรียน จำนวน ๔๘๐ คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนทั้ง ๔ โรงเรียนของตำบลโพรงมะเดื่อ เรียกว่า การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และนำเสนอเชิงพรรณนา ประกอบตารางไขว้

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑.ตำบลโพรงมะเดื่อ มีการบริหารจัดการในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบล สภาพภูมิประเทศทั่วทั้งบริเวณเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าไม้และภูเขาเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่เป็นประชากรดั้งเดิม ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีประชากรอีกส่วนหนึ่งที่อพยพมาเพื่อประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและการปศุสัตว์

๒.นักเรียนส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนาและในวันสำคัญของชาติ เฉลี่ยร้อยละ ๘๗.๐ สำหรับกิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ มีสัดส่วนเข้าร่วมเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๓๘.๓ และร้อยละ ๓๔.๙ ตามลำดับเท่านั้น

๓.ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของนักเรียน ได้แก่ เพศ อายุ สถานที่เรียน ระดับชั้นเรียน คะแนนผลการเรียน ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัย วิถีมาโรงเรียน และแหล่งข้อมูลข่าวสาร

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของนักเรียน กิจกรรมพัฒนาชุมชน

* Faculty of Human and Social Science, Nakhon Pathom Rajabhat University

Abstract

This research is studied "The participation of elementary school students in community development activities. Prongmadua Sub-district Amphor Muang Nakhon Pathom Nakhon Pathom Province Aims to 1) examine for the context District Prongmadua 2) the participation of students, community development, and 3) the factors associated with the development of students attending the event, the survey research Using quantitative research methodology, the samples were elementary school students at the end of 234 people, the number of 480 people who are studying in the school district's four schools Prongmadua the sampling system data were collected by interview. Statistical analysis of the average correlation and presents a descriptive study Cross-tab.

The results were as follows:

1. District Prongmadua Managed Sub-district Administrative Organization model and Sub-district Municipality model. The terrain is lowlands no forests and mountains so suitable for agriculture and the majority of aboriginal population farmers and a population that migrated to another part, workers in industrial plants and livestock.

2. Most students Participants had merit in the holy days and days of national significance. 87.0 percent activities for environmental conservation and Voluntary activities join accounted for an average of 38.3 percent and 34.9 percent respectively only.

3. Factors associated with students would participate in community development: gender, age, location, education level classes. grade rating domicile/residence way to school and data news resources.

Keywords: The participation of students in elementary school, Development activities

๑. บทนำ

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่เป็นรากฐานสังคมไทยหมุนตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี ซึ่งหากมนุษย์นำมาพิจารณาถี่ถ้วนสามารถมองเห็นภาพว่า ชุมชนในอดีตเป็นชุมชนพึ่งตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชนที่นำมาซึ่งการพัฒนาวิถีดำเนินชีวิตและธรรมเนียมปฏิบัติ ส่งผลต่อการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกชุมชนในมิติส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด รวมทั้งเป็นไปด้วยความอยู่รอดให้ได้ของชุมชน ซึ่งทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาเรียกได้ว่า มีลักษณะไม่หยุดนิ่ง อันเกิดจากธรรมชาติกระทำ และหรือการ

กระทำจากมนุษย์ แต่การเปลี่ยนแปลงช่วงหลังสังเกต พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงแบบรวดเร็ว เพราะมีมนุษย์ที่เปรียบเสมือนตัวเร่งให้เกิดกลไกการเปลี่ยนแปลงทุกมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา เป็นต้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เป็นวัตถุหรือรูปธรรมที่ทำให้มนุษย์รับนำไปใช้ได้อย่างรวดเร็วมากกว่าสิ่งที่เป็นจิตใจหรือนามธรรม และที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงวัตถุนั้นเกิดจากบุคคลภายนอกเข้าไปขับเคลื่อนให้ชุมชนเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงสามารถสะท้อนปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนได้รับโอกาสขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยตนเองน้อยกว่าบุคคลภายนอกที่อาศัยอยู่นอกชุมชน ส่งผลให้กิจกรรมเกือบทุกประเภทในการพัฒนาชุมชนตอบสนองความต้องการชุมชนแทบอย่างไม่ได้ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

จากที่กล่าวมา ปรากฏว่าหน่วยงานรวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องพยายามนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาเป็นเครื่องมือพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงแบบผิดทิศทางควรจะเป็น โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๔๔) ได้มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์เป็นศูนย์กลาง เพื่อต่อยอดให้มนุษย์เกิดความรู้อย่างมีคุณภาพ คุณธรรม กระทั่งนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างสอดคล้องในชุมชนตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่บ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของมนุษย์ภายใต้วัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้ว่า เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของทุกคนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาให้มีสุขภาพแข็งแรง มีความรู้ความสามารถทักษะประกอบอาชีพ และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง ตลอดจนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความยั่งยืน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน ให้สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพคุณภาพชีวิตมนุษย์ รวมทั้งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศมากขึ้น ฉะนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงเน้นการพัฒนามนุษย์ แต่ที่ผ่านมาการพัฒนาพยายามให้ความสำคัญเฉพาะวัยผู้ใหญ่ตอนต้นหรือวัยฉกรรจ์ อายุ ๑๘-๓๕ ปี และวัยผู้ใหญ่ตอนกลางหรือวัยกลางคน อายุ ๓๕-๖๐ ปี ซึ่งเมื่อกลุ่มคนวัยดังกล่าวเข้ามาทำกิจกรรมพัฒนามากขึ้นเรื่อยๆ สามารถเกิดความรู้สึกเห็น้อยหน่ายด้วยความซ้ำซากจำเจ ดังนั้นชุมชนจึงควรหันมาเน้นการปลูกจิตสำนึกพัฒนาชุมชนที่กลุ่มเด็กมีอายุไม่เกิน ๑๕ ปี เพื่อให้เขาเกิดความรู้สึกถึงการเป็นหุ้นส่วน เป็นเจ้าของชุมชนกระทั่งเกิดเป็นความต้องการพัฒนาภูมิลำเนาตนเอง ซึ่งคาดหวังในอนาคตอันใกล้ จักได้เกิดความรัก ความหวงแหนชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเด็กยิ่งชุมชนสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนมากขึ้นยังสามารถทำให้เด็กตระหนักเห็นคุณค่าพร้อมมีจิตใ้รักกิจกรรมพัฒนาชุมชนต่อยอดกลายเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจกลุ่มเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาถึงโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อผลการวิจัยนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำไปวางแผนพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้เกิดการพัฒนาชุมชนตนเองในอนาคตเกิดความยั่งยืน ตลอดจนชุมชนเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง

๒. วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ศึกษาการเข้าร่วมและศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของนักเรียนระดับประถมศึกษา ตอนปลาย

๓. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เนื่องจากสามารถค้นหาข้อเท็จจริงมารวบรวม วิเคราะห์วางแผนโครงการ หรือวิจัยต่อยอดนโยบายพัฒนาชุมชน ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) เก็บข้อมูลครั้งเดียวแล้วนำมาวิเคราะห์

๔. พื้นที่วิจัย

พื้นที่การวิจัยครั้งนี้ คือ ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมืองนครปฐม เพราะมีลักษณะสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย คือ การมีส่วนร่วมของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกิจกรรมพัฒนาชุมชน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาชุมชนในที่นี้ หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนหรือหน่วยงานอื่นจัดให้มีขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วม ทั้งนี้ นักเรียนที่เข้าร่วมจักได้พัฒนาตนเอง วัด โรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาตนเองด้านคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นคุณลักษณะพึงประสงค์สำคัญที่ทุกโรงเรียนคาดหวังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนของตน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า คุณลักษณะดังกล่าวจะเกิดขึ้นจริงได้มิใช่เฉพาะโรงเรียนเท่านั้นที่จัดให้มีกิจกรรมดังกล่าว หากแต่มีทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดให้มีขึ้นด้วย ทำให้โอกาสที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายมีความเป็นไปได้มาก ซึ่งการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ตำบลโพรงมะเดื่อ มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน ๔ แห่ง ที่ตั้งอยู่ในสถาบันทางศาสนา ๔ แห่ง สอดคล้องกับประเด็นของการวิจัยดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเจาะจงเลือกพื้นที่ตำบลโพรงมะเดื่อเป็นพื้นที่สำหรับการวิจัยครั้งนี้

๕. ประชากรและหน่วยวิเคราะห์

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔ ๕ และ ๖ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ โรงเรียนวัดหัวเอน โรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา และโรงเรียนวัดหุบรัก รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น ๔๘๐ คน

หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นหน่วยบุคคล ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔ ๕ และ ๖ ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนทั้ง ๔ โรงเรียน ในปีการศึกษา ๒๕๕๖

การเลือกกลุ่มตัวอย่างและแผนการสุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากประชากรการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายของทั้ง ๔ โรงเรียน มีจำนวน ๔๘๐ คน เป็นประชากรมีจำนวนแน่นอน (Finite Population) ผู้วิจัยจึงใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ของ Yamane (Taro

Yamane, ๑๙๗๓ อ้างใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, ๒๕๔๐) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ .๐๕ เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างให้น้อยลง ผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็น ๒๓๔ คน

แผนการกลุ่มตัวอย่าง

เทคนิคที่ผู้วิจัยนำมาใช้เลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๓๔ คน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบระบบ (Systematic Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการเลือก ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ นำรายชื่อโรงเรียนของแต่ละโรงเรียนมาเรียงลำดับใหม่ (ทำ Sampling Frame) โดยเริ่มจากโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ โรงเรียนวัดหว่าเอน โรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา โรงเรียนวัดหุบรัก

ขั้นตอนที่ ๒ นำรายชื่อของนักเรียนทั้ง ๔ โรงเรียน (ตามขั้นตอนที่ ๑) มากำหนดหมายเลขให้กับหน่วยประชากร (นักเรียน) ตั้งแต่หมายเลข ๑ คือ นักเรียนคนแรกของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ จนถึงนักเรียนคนสุดท้าย (หมายเลข ๔๘๐) ของโรงเรียนวัดหุบรัก และคำนวณหาช่วงห่าง (K)

ขั้นตอนที่ ๓ จับสลากเพื่อเลือกตัวอย่างหน่วยแรกจาก ๑ ถึง ๒ ได้หมายเลข ๒

ขั้นตอนที่ ๔ กำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เริ่มจากกลุ่มตัวอย่างแรก (นักเรียนลำดับที่ ๒) กลุ่มตัวอย่างที่ ๒ (นักเรียนลำดับที่ ๔) กลุ่มตัวอย่างที่ ๓ (นักเรียนลำดับที่ ๖) ทำเช่นนี้ไปจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒๓๔ คน

ผลการเลือกกลุ่มตัวอย่างปรากฏตามตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแต่ละโรงเรียน

ชื่อโรงเรียน	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
โรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ	๒๒๔	๑๑๒
โรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา	๑๗	๘
โรงเรียนวัดหว่าเอน	๔๗	๒๔
โรงเรียนวัดหุบรัก	๑๙๒	๙๐

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทฤษฎี ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ลงสำรวจพื้นที่ตำบลโพรงมะเดื่อ เพื่อค้นหาตำแหน่งที่ตั้งอย่างถูกต้องของโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ โรงเรียนวัดหว่าเอน โรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา โรงเรียนวัดหุบรัก

ขั้นตอนที่ ๒ จัดทำหนังสือที่ออกโดยอธิการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมถึงผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ โรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา โรงเรียนวัดหว่าเอน โรงเรียนวัดหุบรัก เพื่อทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของการวิจัยและขอความอนุเคราะห์ข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้

๒.๑. จำนวนและรายชื่อนักเรียน จำแนกเป็นชั้นประถมศึกษาตอนปลายปีที่ ๔,๕ และ ๖ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

๒.๒. จำนวนและรายชื่อกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และหรือหน่วยงาน องค์กรอื่น ๆ จัดขึ้น และให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายปีที่ ๔,๕ และ ๖ เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม

๒.๓. ขออนุญาตให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายปีที่ ๔,๕ และ ๖ ที่ถูกเลือก เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้ตอบแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง ๔ โรงเรียน เพื่อบันทึกหมายวัน เวลาที่เหมาะสมให้ผู้วิจัยเข้ามาเก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอนที่ ๔ นำจำนวนและรายชื่อกิจกรรมที่โรงเรียนจัด และหรือหน่วยงาน องค์กรอื่น จัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายเข้าไปมีส่วนร่วม ได้มาจัดทำแบบสัมภาษณ์ รวมทั้ง นำจำนวนและรายชื่อนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ของโรงเรียนทั้ง ๔ โรงเรียนมาเข้าสู่ตรรกาคำนวณเพื่อสุ่มเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ จัดประชุมผู้ช่วยนักวิจัยก่อนลงเก็บข้อมูล เพื่อเตรียมความพร้อม และทำความเข้าใจในแต่ละข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ ๒ นัดหมายยืนยันวัน เวลา กับผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง ๔ โรงเรียนอีกครั้ง เพื่อลงเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัย และทีมผู้ช่วยนักวิจัย ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์โดยไล่เรียงแต่ละโรงเรียนตามการนัดหมายวัน เวลา ดังนี้

ตารางที่ ๒ ปฏิทินการเก็บรวบรวมข้อมูล

วัน เดือน ปี	เวลา	โรงเรียน
๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗	๑๐.๐๐-๑๖.๐๐ น	โรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗	๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ น	โรงเรียนวัดหัวเอน
	๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น	โรงเรียนวัดหุบรัก
๔ มีนาคม ๒๕๕๗	๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ น	โรงเรียนวัดศรีวาราวาจา

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๑. ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์ว่ากลุ่มตัวอย่างตอบครบทุกข้อ

๒. นำแต่ละข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์มาจัดทำรหัส เพื่อเตรียมนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติด้านสังคมศาสตร์

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอผลการวิจัยรูปแบบตารางประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

๖. ผลการวิจัย

บริบทตำบลโพรงมะเดื่อ

ตำบลโพรงมะเดื่อเดิมชื่อ “บ้านหัวเข้” เพราะบริเวณคลองมีต้นมะเดื่อและโพรงใหญ่ที่จระเข้เข้าไปได้ ต่อมาจระเข้หายไปเหลือเพียงโพรง จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านโพรงมะเดื่อ” ปัจจุบันมีส่วนบริหารจัดการทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลโพรงมะเดื่อ ภูมิประเทศราบลุ่มทำเกษตรกรรม (องค์การบริหารส่วนตำบล ๙,๓๕๗ คน เทศบาล ๑๐,๖๐๒ คน) เพศหญิงมากกว่าเพศชายร้อยละ ๕๑.๕ ต่อ ๔๘.๕ ส่วนใหญ่เป็นประชากรดั้งเดิมในท้องถิ่น ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ในเขตเทศบาลมีประชากรส่วนหนึ่งอพยพมาประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม ปศุสัตว์ และประชากรส่วนใหญ่ในองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่เขตเทศบาลรับจ้างทั่วไป จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ๒๓๔ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๑๐-๑๙ ปี และส่วนใหญ่เรียนโรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ กำลังเรียนอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายปีที่ ๔ ๕ ๖ ส่วนใหญ่มีคะแนนผลการเรียนเฉลี่ย ๘๐๐-๘๙๙ คะแนน จาก ๑,๐๐๐ คะแนน และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกห้องมีภูมิลำเนา ที่อยู่อาศัยในตำบลโพรงมะเดื่อ มีสมาชิกครอบครัวส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว ๔-๕ คน

ส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐.๒ ครอบครัวโครงสร้างสมบูรณ์ เป็นครอบครัวเดี่ยวมีพ่อ แม่ ลูก ร้อยละ ๔๑.๘ อีกร้อยละ ๓๘.๔ เป็นครอบครัวขยาย และอีกเกือบร้อยละ ๒๐ เป็นครอบครัวโครงสร้างไม่สมบูรณ์ คือ อยู่กับพ่อหรือแม่ และในจำนวนนี้เกือบร้อยละ ๗ อยู่กับญาติพี่น้อง คนอื่นๆ ส่วนใหญ่ครอบครัวที่นักเรียนอยู่ด้วยมีอาชีพรับจ้างทั่วไปสอดคล้องกับอาชีพหลักครอบครัว และอาชีพผู้ปกครองให้เงินมาโรงเรียนวันละ ๒๑-๓๐ บาท และ ๓๑-๔๐ บาท ส่วนใหญ่มาโรงเรียนโดยรถจักรยานยนต์ส่วนตัว และส่วนใหญ่อ่านหนังสือ/ทำการบ้าน ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านในกิจกรรมวันหยุด

การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน

นักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๙๑.๙) เคยเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนาและส่วนใหญ่ทำในวันพระ รองลงมา (ร้อยละ ๘๓.๘) เคยเข้าร่วมกิจกรรมเก็บขยะ ซึ่งส่วนใหญ่เก็บขยะในบริเวณโรงเรียน อันดับต่อมาเคยเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญของชาติ (ร้อยละ ๘๒.๑) ส่วนมากทำช่วงวันแม่และวันพ่อในสัดส่วนใกล้เคียงกัน ทั้งยังเคยเข้าร่วมกิจกรรมดูแล ปลูกต้นไม้ (ร้อยละ ๕๓.๘) เช่น พรวนดิน รดน้ำ ใส่ปุ๋ย และส่วนใหญ่ทำในบริเวณโรงเรียน

สำหรับกิจกรรมที่เคยเข้าร่วมในสัดส่วนที่ไม่ถึงร้อยละ ๔๐ ได้แก่ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางศาสนา (ร้อยละ ๓๘.๕) ในวันสำคัญของชาติ (ร้อยละ ๓๑.๒) กิจกรรมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ ๓๐.๘) และกิจกรรมคัดแยกขยะ ธนาคารขยะ (ร้อยละ ๓๐.๓)

นอกจากเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวแล้ว นักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ ที่แต่ละโรงเรียนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมค่ายพักแรมลูกเสือ-เนตรนารี กิจกรรมอบรมธรรมะค่ายพุทธบุตร กิจกรรมสวดมนต์วันศุกร์ วันสวดสัปดาห์ ฯลฯ เป็นต้น ส่วนเหตุผลการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่ตอบว่า ๑) เพราะเต็มใจทำ ๒) ทำให้สิ่งแวดล้อมสะอาด ร่มเย็น ๓) ครูพาไปทำ ๔) สนุกดี ๕) ชอบเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น ต่อประเด็นปัญหาของการเข้าร่วมกิจกรรม ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๑.๘ ตอบว่า ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของนักเรียน

ปัจจัยส่วนบุคคล จากผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนของนักเรียน ได้แก่ ๑) เพศ นักเรียนหญิงมีสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนชาย ๒) อายุ (๑) นักเรียนที่มีอายุ ๑๒-๑๔ ปี มีสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางศาสนา มากกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๑ ปี และ ๘-๑๐ ปี (๒) นักเรียนที่มีอายุ ๑๒-๑๔ ปี มีสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนอายุ ๘-๑๐ ปี และ ๑๑ ปี ๓) สถานที่เรียน นักเรียนโรงเรียนวัดหัวเอนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางศาสนาและในวันสำคัญของชาติมากกว่า นักเรียนโรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา นักเรียนโรงเรียนวัดหุบรัก และนักเรียนโรงเรียนวัดหัวเอน ๔) ระดับชั้นเรียน นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางศาสนา และในวันสำคัญของชาติ กิจกรรมคัดแยกขยะ/ธนาคารขยะ และกิจกรรมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อมมากกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และปีที่ ๕) ระดับผล การเรียน นักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับดีมาก เข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อมมากกว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับดี และระดับค่อนข้างดี ๖) ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัย นักเรียนที่มีภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัยในตำบลโพรงมะเดื่อ มีสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญของชาติมากกว่า นักเรียนที่มีภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัยในตำบลอื่นๆ ๗) วิธีมาโรงเรียน ๑) นักเรียนที่มาโรงเรียนด้วยจักรยานยนต์ส่วนตัวมีสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา มากกว่า นักเรียนที่มาด้วยรถจักรยานและวิธีการอื่น (เดิน รถตู้ รถเมล์ จักรยานยนต์รับจ้าง ให้พ่อแม่มาส่ง) ๒) นักเรียนที่มาโรงเรียนด้วยวิธีการอื่น (เดิน รถตู้ รถเมล์ จักรยานยนต์รับจ้าง ให้พ่อแม่มาส่ง) มีสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมดูแล/ปลูกต้นไม้มากกว่า นักเรียนที่มาด้วยรถจักรยาน และรถจักรยานยนต์ส่วนตัว

ปัจจัยการเปิดรับสื่อและข่าวสาร ได้แก่ แหล่งข้อมูลข่าวสาร นักเรียนที่เปิดรับสื่อและข่าวสารจากสื่อมวลชน (โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ) นั้นมีสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญของชาติมากกว่า นักเรียนที่เปิดรับสื่อและข่าวสารจากสื่อบุคคล

๗. อภิปรายผล

“กิจกรรมพัฒนาชุมชน” สำหรับการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนและหรือหน่วยงานอื่นจัดให้มีขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมพัฒนาตนเอง ด้านคุณธรรมจริยธรรม มี

กิจกรรม คือ ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนาและในวันสำคัญของชาติ เพื่อพัฒนาโรงเรียน วัด บ้าน ชุมชน มุ่งหวังให้นักเรียนบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมให้นำมาสู่พัฒนาจิตสำนึกต่อสาธารณะ กิจกรรม คือ การบำเพ็ญประโยชน์ และจากการศึกษาบริบทโรงเรียน พบว่า กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ครูให้นักเรียนปฏิบัติหลังทำบุญตักบาตร เช่น เก็บกวาดขยะ ไปไม้ ทำความสะอาดโรงเรียน และวัด เป็นต้น ดังนั้นกิจกรรมย่อยที่เป็นรูปธรรมในการบำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมบางกิจกรรมเชื่อมโยงกับกิจกรรมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมคัดแยกขยะ ธนาการขยะ กิจกรรมดูแลปลูกต้นไม้ และกิจกรรมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้นนอกจากนี้นักเรียนยังเข้าร่วมกิจกรรมอื่นที่โรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่อยู่นอกเหนือนิยาม “กิจกรรมพัฒนาชุมชน” เพราะเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เน้นตัวนักเรียน ไม่ได้เน้นผลอันเกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ เช่น กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมค่ายพักแรมลูกเสือ เนตรนารี กิจกรรมอบรมธรรมะ ค่ายพุทธบุตร กิจกรรมสวดมนต์วันศุกร์ วันสวดสัปดาห์ เป็นต้น

จากผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่นักเรียนเข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมทำบุญตักบาตร แต่สังเกตว่า สัดส่วนเคยเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนา มากกว่าการเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญของชาติ อาจเป็นไปได้ว่า นอกจากนักเรียนเข้าร่วมกับโรงเรียนจัดขึ้นแล้ว นักเรียนอาจเข้าร่วมกับครอบครัวไปทำบุญที่วัดใกล้บ้านอีกด้วย เพราะส่วนใหญ่่นักเรียนจะทำในวันพระ สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญของชาตินั้นส่วนใหญ่นักเรียนจะทำในวันแม่ วันพ่อแห่งชาติ วันเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินการโดยโรงเรียนและหรือหน่วยงานในชุมชน

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ พบว่า ร้อยละ ๘๓.๘ เก็บกวาดขยะ ไปไม้ ทำความสะอาด ถ้าเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางศาสนาจะมีสัดส่วนน้อยกว่า (ร้อยละ ๓๘.๕) การบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญของชาติ (ร้อยละ ๖๘.๘) ซึ่งตั้งเป็นสมมติฐานได้ว่า เมื่อนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนาแล้ว ส่วนใหญ่อาจไม่มีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อเนื่อง แต่อาจเป็นกิจกรรมฟิงเทศน์ ฟังธรรมะ และหรือกลับบ้านพร้อมครอบครัว แต่หากเป็นกิจกรรมทำบุญตักบาตรในวันสำคัญของชาติ โรงเรียนและหรือหน่วยงานในชุมชนเป็นฝ่ายจัดขึ้น เมื่อทำบุญตักบาตรแล้ว มีกิจกรรมต่อเนื่อง คือ บำเพ็ญประโยชน์ด้วยการเก็บกวาดขยะ ไปไม้ และหรือทำความสะอาดโรงเรียน วัด เป็นต้น

สำหรับกิจกรรมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อมนั้นนักเรียนเข้าร่วมน้อยที่สุด ตั้งแต่คัดแยกขยะ ธนาการขยะ กิจกรรมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมดูแลปลูกต้นไม้ เพราะกิจกรรมดังกล่าวแม้บางโรงเรียนกำหนดมีโครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน แต่ก็เป็นการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งมีได้ดำเนินการบ่อยครั้ง เช่น โรงเรียนวัดหุบรัก มีกิจกรรมตาวิเศษ (รักษาความสะอาด) กิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อม ปรับปรุง พัฒนาภูมิทัศน์ของโรงเรียน กิจกรรมจิตอาสา บางกิจกรรมแทรกอยู่ในโครงการอื่นๆ เช่น โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์ปลูกจิตสำนึกในการรักษาสีสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ให้นักเรียนมีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือชุมชน เช่น การทิ้งขยะ การรักษาความสะอาดรอบบริเวณโรงเรียน

การปลูก ดูแลต้นไม้ การทำความสะอาดห้องน้ำ โรงเรียนวัดศรีวิสารวาจา มีโครงการอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย กิจกรรมรีไซเคิล (คัดแยกขยะ ธนาคารขยะ) กิจกรรมดูแลปลูกต้นไม้ กิจกรรมประกวดโครงการสิ่งแวดล้อม กิจกรรมวาดภาพ เรียงความ สืบค้นข้อมูลตอบคำถาม คำขวัญ และกิจกรรมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน ฯลฯ เป็นต้น โรงเรียนวัดหัวเอน มีโครงการเด็กดีศรีหัวเอน มีวัตถุประสงค์ให้เด็กร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยการให้นักเรียนร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทำความสะอาดวัดในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และมีโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมปรับปรุงอาคารสถานที่และภูมิทัศน์ ฯลฯ เป็นต้น โรงเรียนวัดโพธิ์มะเตือ มีโครงการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมธนาคารรีไซเคิล กิจกรรมพัฒนาสวนหย่อมบริเวณอาคารเรียน ปรับปรุงสวนป่าหน้าห้องสมุด สวนหย่อมหน้าอาคารเรียน หน้าห้องสมุด ปลูกดอกไม้ประดับหน้าอาคารเรียน กิจกรรมรักษาความสะอาด ฯลฯ เป็นต้น

ส่วนปัจจัยความสัมพันธ์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนนั้น ถึงแม้ว่าทั้งปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยการเปิดรับสื่อและข่าวสาร จะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมย่อยๆ ที่เป็นรูปธรรมที่ทางโรงเรียนได้ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่และชุมชนจัดให้มีขึ้นตามศักยภาพของแต่ละโรงเรียนและหน่วยงาน แต่กิจกรรมย่อยต่างอยู่ภายใต้กิจกรรมหลัก ๓ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมทำบุญตักบาตร ๒) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และ ๓) กิจกรรมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งหมดอยู่ภายใต้ “กิจกรรมพัฒนาชุมชน” ตามนิยามของผู้วิจัย จึงสามารถกล่าวได้ว่า ปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดและทัศนะของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ และได้สรุปว่า “ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมพัฒนา” มี ๓ ประการ คือ

๑) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา ขนาดครอบครัว อาชีพ รายได้ ถิ่นที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่น ทัศนคติค่านิยม ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิต ความผูกพัน ความรู้ ความสามารถ ศักยภาพ ความพึงพอใจ ความเต็มใจ ความมีอิสระ

๒) เงื่อนไขโครงการ ได้แก่ ความง่ายของกิจกรรม ความเป็นเจ้าของทรัพยากรที่นำมาใช้พัฒนา

๓) เงื่อนไขแวดล้อม ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ลักษณะชุมชน คุณลักษณะผู้นำ ช่องทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่ทันสถานการณ์ การสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานภายใน ภายนอกชุมชน และยังสอดคล้องกับ เกศแก้ว เจริญวิริยะภาพ และคณะ (๒๕๔๕) ที่ได้วิจัยพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของประชาคมในการสร้างเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง พบว่า “เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่ม สถานที่ตั้งกลุ่ม สถานภาพในกลุ่ม และการศึกษาดูงาน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕” เพียงแต่ต้องอภิปรายเพิ่มเติมในบางปัจจัยในลักษณะของการเทียบเคียง เพราะกลุ่มตัวอย่างสำหรับ

การวิจัยครั้งนี้เป็น “นักเรียน” มีงานวิจัยบางชิ้นจัดประเภทอาชีพนักเรียนเป็นอาชีพประเภทหนึ่ง เพราะอาชีพนี้ได้ หมายถึง ที่มาของรายได้ แต่หมายถึง เวลาที่ใช้ไปสำหรับกิจกรรมนั้นๆ ดังนั้น ลักษณะที่แตกต่างของอาชีพการเป็นนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน น่าจะเทียบเคียงได้กับ “สถานที่เรียน” ของนักเรียน นั่นคือ โรงเรียนที่นักเรียนกำลังเรียนอยู่ เพราะแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องนโยบายของผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญ หรือให้น้ำหนักโครงการ/กิจกรรมเสริมทักษะและพัฒนาการของนักเรียนในด้านใด โอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนย่อมแตกต่างกัน “ระดับชั้นเรียน” น่าจะเทียบเคียงได้กับ “ระดับการศึกษา” ที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา และสุดท้าย “คะแนนผลการเรียน” น่าจะเทียบเคียงได้กับ “รายได้” เพราะคะแนนผลการเรียนเป็นผลตอบแทนที่ได้รับจากการใช้เวลาเพื่อกิจกรงานนั้นๆ ซึ่งน่าจะมีความหมายเดียวกับรายได้ที่ได้จากการประกอบอาชีพนั้นๆ ของประชาชน เพราะฉะนั้นคะแนนผลการเรียนของนักเรียน รายได้ของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรม

๘. สรุป

ในงานวิจัยครั้งนี้แม้เป็นเพียงการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับปัจจัยที่สนับสนุนให้เด็ก ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมพัฒนาตนเอง ชุมชน หากแต่ข้อค้นพบได้ปรากฏประเด็นสำคัญที่ว่า หากสถาบันสังคมพื้นฐาน คือ สถาบันครอบครัว มีบทบาทต่อการดูแลเอาใจใส่มีเวลาอยู่ด้วยอย่างใกล้ชิด เพื่อมอบทั้งความรัก ความอบอุ่น ชัดเภาอย่างถูกวิธีย่อมทำให้เด็กในวัยนี้มีความสุข มีความยินดีต่อการได้รับคำชักชวนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาอยู่เสมอ ส่วนสถาบันการศึกษานั้นมีสถานะหรือบทบาทคอยกระตุ้นสร้างให้มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นตามในช่วงพัฒนาการของวัยที่ควรจะเป็น แต่ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในลักษณะใดย่อมทำให้เด็กมีความสุขที่ต้องการมาร่วมทำกิจกรรมเช่นกัน เพราะมีปัจจัยโน้มน้าวมากมาย อาทิเช่น ได้เจอเพื่อนที่เรียนอยู่ห้องเดียวกันจึงมีโอกาสพูดคุย สังสรรค์กันอย่างสนุกสนาน การเข้าร่วมบางกิจกรรมได้คะแนนเพิ่มขึ้น เป็นต้น ในส่วนของสถาบันศาสนา เด็กมักร่วมทำกิจกรรมกับสถาบันครอบครัวแทบทุกกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นเพราะพ่อแม่ต้องการให้บุตรหลานเรียนรู้จักวิถีแห่งธรรมตามหลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนให้มีความถูกต้องกับบรรทัดฐานที่สังคมยอมรับนั่นเอง ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า หากสถาบันสังคมให้ความสำคัญกับเด็กช่วงวัยดังกล่าวมากขึ้นหรือสม่ำเสมอก็เปรียบเสมือนการค่อยๆ ชัดเภา บ่มเพาะการมีจิตสำนึกรักกิจกรรมพัฒนาชุมชนจนกระทั่งเติบโตใหญ่กระทั่งเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งได้นั่นเอง

๙. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

๑. กิจกรรมที่ควรสนับสนุนโรงเรียนและหน่วยงานดำเนินการต่อเนื่อง คือ ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางศาสนาและในวันสำคัญของชาติ เพราะเป็นกิจกรรมที่ทุกโรงเรียนให้ความสำคัญดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นผลให้นักเรียนเข้าร่วมในสัดส่วนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๘๗ แม้สัดส่วนจำนวนหนึ่งเป็นการทำบุญตักบาตรที่นักเรียนร่วมกิจกรรมกับครอบครัว แต่โรงเรียนยังเป็นหลักจัดกิจกรรม เพื่อสร้างโอกาสให้นักเรียนพัฒนาตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และมีส่วนร่วมสืบทอดพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาติ และกิจกรรมทำบุญตักบาตรเป็นกิจกรรมต้นทางเชื่อมโยงสู่กิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมอนุรักษ์พัฒนาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งไม่ควรบังคับให้เข้าร่วม ตรงกันข้ามควรเป็นไปเพื่อความสมัครใจของนักเรียนเอง

๒. สัดส่วนนักเรียนเคยเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์รวมเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ ๓๕ สถานที่ยังมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรม ประกอบกับกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมทำบุญตักบาตรอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าแต่ละโรงเรียนสามารถเพิ่มสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของนักเรียนมากขึ้น โดยคำนึงถึงอายุ ระดับชั้นเรียน เพราะสองปัจจัยสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตร นั้นหมายความว่า หลังจากประกอบกิจกรรมทำบุญตักบาตรแล้ว โรงเรียนควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อจากกิจกรรมทำบุญตักบาตรเป็นกิจกรรมย่อย เช่น เก็บกวาดขยะ ใ้ไม้ ทำความสะอาดโรงเรียน วัด บ้าน ชุมชน ซึ่งกิจกรรมนี้ที่ผ่านมากทุกโรงเรียนดำเนินการอยู่แล้ว แต่ควรเพิ่มความเข้มข้น และต่อเนื่องมากขึ้น เพราะที่ผ่านมาพบว่า บางโรงเรียนที่สัดส่วนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทำบุญตักบาตรรวมเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๘๗ แต่สัดส่วนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ไม่ถึงร้อยละ ๒๐ ซึ่งเป็นไปได้ที่โรงเรียนจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ แต่นักเรียนไม่เข้าร่วม ถ้าเป็นเช่นนั้นโรงเรียนจำเป็นต้องหาวิธีอื่นมาจูงใจให้เข้าร่วมมากกว่าการบังคับ

๓. สัดส่วนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะ ธนาคารขยะ กิจกรรมดูแลปลูกต้นไม้ กิจกรรมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมต่างเป็นโครงการย่อยของโครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม สัดส่วนรวมกันเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ ๔๐ และสถานที่ยังกับระดับชั้นมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรม หมายความว่า แต่ละโรงเรียนสามารถเพิ่มสัดส่วนเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมได้ โดยคำนึงถึงอายุ ระดับชั้นเรียนด้วยกัน เพราะอายุของนักเรียน ระดับชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว และแต่ละโรงเรียนไม่จำเป็นต้องเพิ่มโครงการกิจกรรมจากเดิมที่ปรากฏอยู่แล้วในแผนปฏิบัติการประจำปี เพียงอาจต้องทำการสำรวจตรวจสอบให้ชัดเจนถึงสาเหตุที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวในสัดส่วนที่น้อยว่าเป็นเพราะโรงเรียนดำเนินกิจกรรมไม่ครบ หรือเพราะมีปัญหา หรือนักเรียนเข้าร่วมจำนวนน้อยเอง หรือขาดแรงจูงใจ จะทำให้แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

๔. จากผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนเข้าร่วมพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชนนั้น มีปัจจัยที่สัมพันธ์ ดังนี้ คือ ๑) “อายุ สถานที่เรียน ระดับชั้นเรียนนักเรียนมีความสัมพันธ์

กับการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญทางศาสนา ๒) สถานที่เรียน ระดับชั้นเรียน ภูมิลำเนา/ที่อยู่อาศัยของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในวันสำคัญของชาติ ๓) สถานที่เรียน ระดับชั้นเรียน ของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะ/ธนาคารขยะ ๔) วิธีมาโรงเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมดูแล/ปลูกต้นไม้ และ ๕) เพศ อายุ สถานที่เรียน ระดับชั้นเรียน คะแนนผลการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม เพราะฉะนั้นหน่วยงานในภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจัดกิจกรรม อาทิเช่น สถาบันการศึกษา ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์) เป็นต้น ควรนำปัจจัยของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมมาพิจารณาให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพื่อสร้างแนวทางชักชวนนักเรียนมีโอกาสทำกิจกรรมดังกล่าวได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลครั้งเดียวแล้ววิเคราะห์ประกอบกับประชากร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายอายุ ๑๐-๑๔ ปี จากการตรวจสอบเอกสารยังไม่ปรากฏผลการวิจัยเรื่องที่ใกล้เคียงกัน ทำให้การอธิบายข้อค้นพบบางประเด็นยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจน ต้องการผลการศึกษาวิจัยประเด็นใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยมีมุมมองว่า

๑.ควรมีการวิจัยต่อยอดเรื่องนี้เชิงลึก อาจเป็นวิจัยเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ ใช้สถิติวิเคราะห์นอกเหนือสถิติโคสแควร์ เพื่อค้นหาคำตอบหรือยืนยันบางปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานที่เรียน ระดับชั้นเรียน คะแนนผลการเรียน มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และกิจกรรมรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นเพราะนักเรียน หรือการบริหารจัดการโครงการ กิจกรรมของโรงเรียน หรือภาคีเครือข่าย

๒.ควรมีการขยายการวิจัยในเรื่องทำนองเดียวกันในพื้นที่ชุมชนอื่นๆ อาจเป็นชุมชนเมือง ชุมชนชนบท หรือชุมชนชานเมือง กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และหรือนักเรียนระดับมัธยมศึกษา หรือวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงการบริหารจัดการโครงการ/กิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียนและภาคีเครือข่าย จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน ทั้งนี้นอกจากเป็นการเพิ่มปริมาณผลงานวิจัยในด้านนี้ให้มากขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ และเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมพัฒนาชุมชนของโรงเรียนเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนอีกด้วย

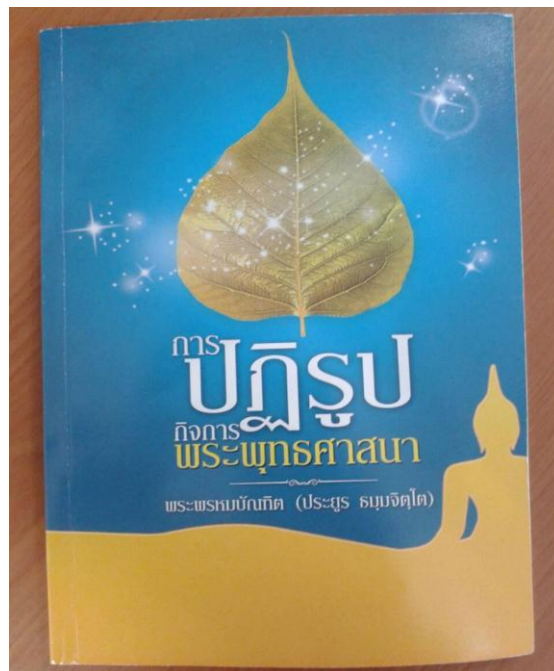
เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา ชมดี. ๒๕๔๒. รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขวัญเรือน กิตติวัฒน์. ๒๕๓๑. วิทยุกระจายเสียงไทยวิวัฒนาการสื่อมวลชนไทย. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. ๒๕๒๕. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. คณะเศรษฐศาสตร์: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉลองชัย สุรัตน์วัฒนบุรุษ. ๒๕๒๘. การเลือกและการใช้สื่อการสอน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เฉลียว บุญยงค์. ๒๕๓๘. การศึกษาชีวิตครอบครัว. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทองศักดิ์ คุ่มไต้มน้ำ และคณะ. ๒๕๓๔. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. ๒๕๕๐. แนวคิดการทำงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: รำไทยเพรส.
- บัณฑิต อ่อนดำ. ๒๕๔๑. รูปแบบการมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันยาเสพติดให้โทษ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. ๒๕๔๐. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช.
- ปิยวรรณ กุมภีรัตน์. ๒๕๔๖. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นในจังหวัดแพร่ เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพิมล เจียมนาคินทร์. ๒๕๓๙. พัฒนาการวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อแกรมมี.
- โรงเรียนวัดโพรงมะเดื่อ (ศรีวิทยาการ). ๒๕๕๖. แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- โรงเรียนวัดศรีวาราวา. ๒๕๕๔. แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- โรงเรียนวัดหัวเอน (บุญช่วยประชานุกล). ๒๕๕๖. แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐมเขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ.

- โรงเรียนวัดหุบรัก (ไพรประชาอุปถัมภ์). ๒๕๕๕. รายงานโครงการ “พัฒนาห้องสมุดมีชีวิตด้านกิจกรรมในโรงเรียน รุ่นที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๕๕”. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต ๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล. ๒๕๔๖. การโฆษณาและพฤติกรรมผู้บริโภค. (Online) <http://els.nsrui.ac.th/advertising/chapter๙.htm>, ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๒๖. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชา จันทน์เอม. ๒๕๓๖. . ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. ๒๕๔๐. จิตวิทยาวัยรุ่น.(พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพมหานคร: แพรวพิทยา.
- อรนุช สูดประเสริฐ. ๒๕๓๗. การวิเคราะห์รายการแข่งขันชิงรางวัลโทรทัศน์. รายงานการค้นคว้า Becker H. 1963. Why school is a lousy place to learn anything in.reprinted in R J Burgess (ed.). Howard Becker on Education Buckingham; Open University.
- Lee, J. C (Editor). 1976. The Role of Citizen in C.D. Process, “Community Development as a Process”. Columbia: University of Missouri.
- Steinberg, L. 1996. Adolescence. (2rd ed). Boston, MA: McGraw-Hill.
- United Nations. 2004. World Youth Report 2005: Report of the Secretary-General (A/60/61-E/2005/7). New York: United Nations.

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

พระสุธีวรบัณฑิต*
พระมหาสุนันท์ สุนนโท**
ประเสริฐ ธิลา***



หนังสือ : การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

ผู้เขียน : พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

ปีที่พิมพ์ : สิงหาคม ๒๕๕๘

ที่พิมพ์ : พระนครศรีอยุธยา : เทียนวัฒนาพรินท์ตั้ง

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*** ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. บทนำ

ภายใต้กระแสธารของการปฏิรูปของ “รัฐ” ไทย ที่พยายามเพื่อเสนอ “ธง” กลไกช่องทาง หรือทางออกเพื่อไปสู่การแก้ปัญหา หรือพัฒนาสังคมประเทศชาติในองค์กรรวม กระแสหนึ่งที่เกิดขึ้นคำถามที่ถูกกลืนกลางวงองค์กร “ศาสนา” ว่าจะมีแนวทางปรับ หรือปฏิรูปตัวเองอย่างไร ? เมื่อคำถามดังกล่าวถูกเสนอสู่สาธารณะ มีกระแส วิพากษ์วิจารณ์กันมากขึ้นในวงกว้าง ผลก็คือการปรับท่าทีตามรัฐ ทั้งกรณีเรื่องการบริหารองค์กรที่ผูกขาด ขาดความโปร่งใสที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งปัญหาพระธรรมวินัยและการไม่ปฏิบัติตาม หรือตีความเกินกว่าความเป็นจริงนอกเหนือพระธรรมวินัย ผลก็คือเมื่อมีคำถาม แนวคิดเชิงวิพากษ์ ได้แย้ง ต่อการปรับตัวขององค์กรสงฆ์ภายใต้สถานการณ์ใหม่จึงเกิดขึ้น การถามหาความจริงที่บกพร่องเพื่อนำไปสู่การแก้ไข (ปฏิรูป) จนกลายเป็น “วิาทะ” ทางสื่ออย่างที่เราพบในช่วงเวลาหนึ่ง การถามหาคุณค่าแท้เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเพื่อพัฒนาเป็นเป้าหมายสำคัญ สภาพการณ์นั้นทำให้ “คนใน” ต้องหันกลับมาถามตัวเองว่าเราจะไปทางไหนภายใต้กระแสการปฏิรูป หนังสือเรื่อง “การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา” ของพระพรหมบัณฑิต ที่เกิดขึ้นจากการถูกตั้งคำถาม และนี่คือคำตอบ แต่เป็นคำตอบในที่ประชุมผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางของคณะสงฆ์ ที่ปาฐกถาบรรยายพิเศษโดยพระพรหมบัณฑิต ในมิติของคนในศาสนา และกรรมการมหาเถรสมาคม ทั้งยังเป็นนักการบริหารการศึกษา ในหน้าที่ของอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงฆ์ของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งได้รับนิมนต์ไปถวายความรู้แนะนำเสนอประเด็นชี้ช่องทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในที่ประชุมพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดและผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดทั่วประเทศ ที่มหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดขึ้น ณ หอประชุมพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๘ ในคำบรรยายนี้มีการกล่าวถึงสาเหตุที่มาของกระแสการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและแผนการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามภารกิจ ๖ ด้าน (น.๖) ของคณะสงฆ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เคยเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ดังนั้นหนังสือนี้จึงเป็นการรวมแนวคิดปาฐกถาของพระพรหมบัณฑิต ซึ่งสะท้อนให้เห็น “แสง” ที่ปลายอุโมงค์ของการ “ปฏิรูป” ที่เริ่มโดยคนในองค์กรศาสนาเอง โดยมีเป้าหมายเป็น “สิ่งที่ดีกว่า” ตามเจตนารมณ์ที่ภาครัฐกำลังดำเนินการอยู่ คือการปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งมีศาสนาเป็นแกนแกนของสังคมรวมอยู่ด้วย และควรต้องปฏิรูปในสถานการณ์ของการเปลี่ยนผ่านนี้ด้วยเช่นกัน

๒. แนวคิดเรื่องการปฏิรูปศาสนา

เมื่อประเด็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิรูป ถูกยกขึ้นมาเป็นเรื่องเร่งด่วนของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในองค์กรภาครัฐ เอกชน และองค์กรศาสนา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องทำหน้าที่ขับเคลื่อนการปฏิรูปไปพร้อม ๆ กัน โดยในส่วนของศาสนาได้พยายามผูกโยงกับแนวคิดหลักปฏิบัติที่สำคัญๆ เพื่อให้เป็นกลไกและเงื่อนไขที่จะช่วยขับเคลื่อนให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง พร้อมนำไปสู่การจัดวาง “อัตลักษณ์ทางศาสนา” กับการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเหมาะสมและมีปฏิบัติได้จริง ทั้งต้องก่อให้เกิดผลขับเคลื่อนต่อองค์กรพระพุทธศาสนาในภาพรวมด้วย ดังที่ปรากฏในหนังสือว่า “...สาเหตุที่มหา

เถรสมาคมได้ตั้งผู้แทนร่วมศึกษาเรื่องนี้ ก็เพื่อที่จะส่งสัญญาณให้เราท่านทั้งหลายได้ทราบว่าจะ
แนวทางในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาที่กำลังพูดถึงกันอยู่นี้มหาเถรสมาคมยังไม่มีมติแต่
อย่างไร คือยังไม่ได้ชี้แนะใดๆ ทั้งสิ้นพูดตรงๆ ก็คือ มหาเถรสมาคมมอบให้ผู้แทนทั้ง ๓ รูปนี้ไปคุย
กับฝ่ายที่เกี่ยวข้องและดำเนินการไปตามที่เห็นสมควรแล้วรายงานกลับมาที่มหาเถรสมาคม...”
(น.๖) กรอบเริ่มต้นจึงเป็นการไปพูดคุยกันกับกลุ่มองค์กรที่จะนำไปปฏิรูปซึ่งก็คือรัฐ ว่าคณะสงฆ์
องค์กรทางศาสนาจะปฏิรูปอย่างไรได้บ้าง? ดังนั้นบทสรุปเบื้องต้น มหาเถรสมาคมจึงได้ตั้ง
คณะกรรมการ ๓ รูป/ท่าน ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับนำ ตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม แม้ไม่ได้
บทสรุปออกมาว่าจะต้องเป็นอย่างไร แต่ผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งก็คือพระพรหมบัณฑิตก็ต้องเสนอ เพื่อให้ได้
กรอบคิด หลักปฏิบัติ ให้ชัดเจนว่าควรเป็นอย่างไร ? ซึ่งถูกนำเสนอในการปาฐกถา/หนังสือนี้ด้วย
“...ในฐานะผู้แทน มส. ที่ติดตามความเคลื่อนไหวและให้คำแนะนำสำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติเพื่อประสานงานกับรัฐบาล ก็ขอสรุปประเด็นต่างๆ เพื่อให้เข้าใจตรงกันโดยไม่เกิด
ความสับสนและไม่นำไปสู่ภาวะฝุ่นตลบที่ทำให้เกิดการถกเถียงกันโดยไม่จำเป็น...ชี้ประเด็นให้ชัด
เพื่อเตรียมพร้อมที่จะทำการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนากันไป...” (น.๗)

การปฏิรูปที่ถูกถ่ายทอดในหนังสือ เกิดขึ้นภายใต้กระแสการปฏิรูปจากภายนอกโดยรัฐ ที่
วางกรอบปฏิรูปในส่วนการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่มีเป้าประสงค์เพื่อการขับเคลื่อนในองค์กรวม ใน
ส่วนขององค์กรศาสนาถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่ควรปฏิรูปด้วย เพื่อประสิทธิภาพ
คุณภาพ หรือเป้าหมายที่ดียิ่งขึ้นในองค์กร ดังปรากฏในทัศนะของพระพรหมบัณฑิตที่ว่า “...คำว่า
“คุณภาพ” ที่ใช้ในองค์กรสงฆ์นี้ ควรใช้ในนัยที่กว้างกว่าที่ใช้ในวงการอื่น เมื่อพูดถึงคำว่า
“คุณภาพ” ในวงการสงฆ์ หมายถึง (๑) การที่ท่านเหล่านั้นนั่งสงบทรงจีวรที่ถือว่าเป็นธงชัยแห่งพระ
อรหันต์ วิถีชีวิตใกล้ชิดพระรัตนตรัย (๒) การที่ท่านเหล่านั้นปฏิบัติตนที่จะดำรงอยู่ในสมณเพศซึ่ง
ถือว่าเป็นเพศที่สูงกว่าคฤหัสถ์เพศ (๓) การที่ท่านเหล่านั้นบางรูปได้พัฒนาจิตของตนสูงส่งจน
บริสุทธิ์จากกิเลสเป็นพระอรหันต์ (๔) การที่ท่านเหล่านั้นศึกษาค้นถุระ (ปริยัติ) จนจบการศึกษาใน
แต่ละระดับตามเกณฑ์ที่คณะสงฆ์กำหนด (๕) การที่ท่านเหล่านั้นแม้ไม่ได้เป็นพระอรหันต์ แม้ไม่ได้
จบการศึกษาระดับต่างๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด แต่ได้ทำงานบริหารกิจการคณะสงฆ์มาหลายปีมี
ประสบการณ์มาก เป็นต้นเหล่านี้ ล้วนอยู่ในร่มธงของคำว่า “คุณภาพ” ได้ทั้งสิ้น (น.40) ดังนั้น
กรอบของการปฏิรูปจึงมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพให้กับพระพุทธศาสนาและองค์กร
บริหารให้ดีขึ้นมีคุณภาพและประสิทธิภาพขึ้น จึงคือเป้าหมายของการปฏิรูปตามกรอบคิดที่ปรากฏใน
หนังสือนี้

หากมองย้อนกลับไปในอดีตแนวคิดเรื่องการปฏิรูปศาสนา เกิดขึ้นมาช้านานนับแต่ช่วง
สมัยของพระพุทธเจ้า การทำสังคายนาทุกครั้งนั้นยะหนึ่งเป็นการปฏิรูปหลักการแนวคิดโดยมี “รัฐ”
หรือผู้ปกครองเข้ามาเป็นส่วนสนับสนุนขับเคลื่อนหรือเกื้อหนุนให้เกิดการปฏิบัติ หรือล่วงไกลเข้ามา
หน่อยในรัฐสยาม หรือรัฐไทย แนวคิดเรื่องการปฏิรูป เกิดขึ้นภายใต้กลไก หรือแนวทางเป็นสำคัญ
ดังที่นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า

“...ในยุคนี้องค์เกิดสิ่งขึ้นกับประวัติศาสตร์ไทยเรียกว่า “การปฏิรูปพุทธศาสนา” ขึ้นอย่างชัดเจน และสมบูรณ์ โดยการรวมคณะสงฆ์ทั้งหมดในราชอาณาจักรไว้ภายใต้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ พ.ศ. 2445 เนื่องด้วยทรงมีสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสเป็นกำลังสำคัญในการจัดการจึงทำให้การปฏิรูปคณะสงฆ์บังเกิดผลสัมฤทธิ์ไปได้ด้วยดี พุทธศาสนากับรัฐไทยซึ่งมีความแนบแน่นมาตั้งแต่สมัยอดีตมีความสัมพันธ์แนบแน่นขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก เพราะสงฆ์ทั้งหมดได้ถูกรวมเข้ามาไว้ภายใต้ระบบกฎหมาย (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์) ที่รวมศูนย์ปกครองทั้งหมดไว้ส่วนกลาง พระสงฆ์ได้กลายเป็นกำลังสำคัญในการรวมชาติเป็นหนึ่งเดียว มหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีบทบาทอย่างสูงในด้านการศึกษาพุทธศาสนาในประเทศไทยปัจจุบันคือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็ได้เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าวนี้ โดยอาศัยเจตนารมณ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไว้...”^๑

แนวคิดเรื่องการปฏิรูปและปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนแปลงนับแต่อดีตถูกยกเป็นภาระงานหนึ่งของรัฐ โดยถือเป็นบทบาทของรัฐ ที่ต้องปฏิบัติต่อองค์กรศาสนาในฐานะเป็นส่วนของรัฐ หรือการเข้าไปร้องขอ หรือการให้คำแนะนำโดยรัฐเพื่อการปฏิรูปหรือปรับปรุงองค์กร โดยที่รัฐอันหมายถึงผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนในการเข้าไปสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ดังกรณีการทำสังคายนา ๓ ครั้งในอินเดีย ๔ ครั้งในศรีลังกา หรือ ๒ ครั้งในพม่า (ครั้งที่ ๑ ในสมัยพระเจ้ามินดง พ.ศ. ๒๔๑๔ ครั้งที่ ๒ ที่เรียกว่าสังคายนา ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๗-๒๔๙๙) และในล้านนาในสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. ๑๙๕๒-๒๐๓๐) แห่งอาณาจักรล้านนา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๐ นับเป็นครั้งที่ ๘ ในบริบทของการนับการสังคายนาในประเทศไทย หรือล่วงมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. ๒๒๙๙-๒๓๕๒) รัชกาลที่ ๑ กับการทำสังคายนาที่ไทยนับเป็นครั้งที่ ๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ และการตรากฎหมายตราสามดวง (พ.ศ. ๒๓๔๓) โดยมีเจตนาลึกเพื่อการปรับปรุงปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในรัฐสยามในช่วงเวลานั้น หรือล่วงมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๓๙๖-๒๔๕๓) ที่ทรงให้มีการตรากฎหมายที่เรียกว่า พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ทำให้มีมหาเถรสมาคมอันมีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรืออีกความหมายหนึ่งเป็นการปฏิรูปองค์กรปกครองสงฆ์ให้ทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งร่วมกับระบบรัฐในช่วงเวลาดังกล่าว ความเปลี่ยนแปลงภายใต้ปรากฏการณ์และแนวคิดทำให้ดีขึ้น หรือในชื่อ “ปฏิรูป” เป็นปรากฏการณ์ร่วมกับสังคมไทยอีกครั้ง ทั้งก่อให้เกิดพฤติกรรมสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ ต่อองค์กรและการบริหารกิจการพระพุทธศาสนา ภายใต้กระแสธารยุคสมัยแห่งการปฏิรูปโดยรัฐซึ่งเกิดขึ้นในขณะนี้

^๑ ชาญณรงค์ บุญหนุน [ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยศิลปากร] การปฏิรูปพุทธศาสนาในประเทศไทย

(๑): ว่าด้วยภูมิหลังทางความคิดของการปฏิรูป, สืบค้นเมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙, ที่มา online :

<http://www.prachatai.com/journal/2015/06/59752>

๓. พระพุทธศาสนากับอนาคตของสังคม

สังคมเปลี่ยน สถานการณ์ทางการเมืองเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่กลไกอันจะเป็นเครื่องมือทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์กลับไม่ได้สนองตอบต่อการบริหารเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยตรง ทำให้สังคมต้องคำถามกับบทบาท และหน้าที่อันจะพึงให้ต่อสังคม การตั้งคำถามว่าทำไม อย่างไร เพื่ออะไร ในลักษณะของคำว่า “ประโยชน์อันพึงมี” ของรัฐและสมาชิกที่เนื่องเกี่ยวกับรัฐ เช่น การเสนอให้เก็บภาษี หรือกิจกรรมทางศาสนา กลายเป็น “องค์การ” ร่วมต่อการปฏิรูปหรือการเรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปขององค์กรขึ้น การที่รัฐพยายามเข้าไปจัดการกับกับองค์กรต่าง ๆ ทั้ง การเมือง เศรษฐกิจจึงเป็นหมุดหมายเพื่อการป้องกัน ปราบ หรือสร้างเงื่อนไขให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพรวมขององค์กรที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงทำให้เห็นความพยายามทุก ฝ่าย ที่ต้องการขับเคลื่อนอย่างกระตือรือร้นก้าวไปข้างหน้าด้วยกลไก ของระบบที่เรียกว่า “ปฏิรูป” ซึ่งในหนังสือเล่มนี้พยายามมองไปที่ “วิสัยทัศน์” หรือเจตจำนงของการปฏิรูปโดยเฉพาะในส่วนของศาสนาว่าสมควรไปทิศทางใด ? หรือมีเป้าหมายจะไปทางไหนอย่างไร ซึ่งถูกนำเสนอเป็นสาระหลักซึ่งสอดคล้องกับนักคิด นักวิชาการหลายท่าน ที่มองก้าวอย่างของการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงว่า

“....การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายคณะสงฆ์เพื่อให้มีความสอดคล้องกับระบบการปกครอง

ประเทศ และในขณะเดียวกันก็สามารถสอดคล้องกับรูปแบบโครงสร้างคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จึงควรเกิดขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกภาคส่วนของสังคมทั้งภาครัฐ พระสงฆ์และประชาชน หลักการสำคัญที่ควรปรับปรุง คือการจัดวางโครงสร้างการปกครององค์กรสงฆ์ในระดับพระสังฆาธิการผู้บริหารทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสถึงกรรมการมหาเถรสมาคมให้เป็นระบบที่มีการตรวจสอบได้, โปร่งใสและยึดหลักคุณธรรมที่ใช้ดุลพินิจให้เป็นไปด้วยความรอบคอบและเป็นธรรม ไม่เปิดช่องโหว่ให้มีระบบเส้นสายและวิ่งเต้นแบบข้าราชการ โดยไม่วางระบบที่เอื้อต่อระบบอุปถัมภ์ที่ยึดติดกับตำแหน่งอย่างเหนียวแน่น กฎระเบียบเหล่านี้จำต้องแก้ไขโดยเร็ว เพราะเป็นสาเหตุสำคัญของการพยายามรักษาและสืบทอดฐานอำนาจและการแสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการดำรงตำแหน่งเพื่อพัฒนาองค์กรสงฆ์ให้เป็นองค์กรเพื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ...”^๒

จากภาพรวมสะท้อนให้เห็นแนวคิดที่ว่า กลไกการปฏิบัติที่จะเป็นการ “ปฏิรูปศาสนา” หากเกิดขึ้นต้องมีเป้าหมายเกาะเกี่ยวยึดโยงอยู่กับพระศาสนาและสังคม “แผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาให้อยู่ในกรอบแห่งกฎหมาย พระธรรมวินัยและจารีตวัฒนธรรม” (น.๓๔) รวมไปถึงมหาวิทยาลัยสงฆ์ต้องทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาที่ “จะเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของประเทศ” (น.๓๖) อันหมายถึงพันธะร่วมกับการปฏิรูปการศึกษาทั้งในส่วนของพระศาสนาและในส่วนของประเทศชาติที่จะทำให้การศึกษาเป็นบาพฐานของการ “พัฒนา” ได้อย่างแท้จริง นอกจากจากในหนังสือยังโยงไปถึงว่า การที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้รับการรับรองผ่าน

^๒พระมหาเทพประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย), การปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์ไทยอย่าให้เทียบดับที่ปลายอุโมงค์?, ที่มา online : <http://www.prachatai.com/journal/2015/03/58269>[๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙]

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐ (น.๓๓) เท่ากับเป็นการรับรองให้เกิดการปฏิรูปผ่าน การศึกษาพระพุทธศาสนาและทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเข้มแข็ง เชื่อมโยงกับสังคม ระหว่างรัฐ พระศาสนา และประชาชนด้วยเช่นกัน



ภาพที่ ๑ การประชุมสัมมนาเชิงวิชาการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาภาระกิจงานคณะสงฆ์ในการ ปฏิรูปพระพุทธศาสนา ๒๙ กันยายน ๒๕๕๘ ณ หอประชุมศรีสุภักขร วัดพระธาตุดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่

๔. หลักการ วิธีการ และการปฏิบัติ

ในทัศนะที่ปรากฏในหนังสือสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปาฐกถา/หนังสือได้เสนอแนวทางอันเป็น หลักการกว้าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพรวม อันมีผลเป็นการ พัฒนา และการบริหารองค์กรคณะสงฆ์โดยตรง คือ

๑. **ศึกษาวิเคราะห์** ประเด็นปัญหาสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพื่อกำหนด แนวทางปฏิรูปโครงสร้างกิจการพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๒. **พิจารณาดำเนินการ**ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการปฏิรูป ปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕

๓. **จัดทำข้อเสนอแนะต่อ**ประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการและยก ร่างพระราชบัญญัติเพื่อการปฏิรูปกิจการศาสนา และมาตรการปกป้องพิทักษ์กิจการ พระพุทธศาสนาโดยให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของพุทธบริษัท



ภาพที่ ๒ คำบรรยายภาพ / หนังสือที่เสนอแนวคิดเรื่องการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน โดยพระไพศาล วิสาโล ที่ให้ มมองย้อนไปถึงการปฏิรูปในอดีตที่ว่า “...การปฏิรูปพุทธศาสนาในสมัยรัชกาลที่ ๓ นั้น มิได้เกิดจากสถาบันกษัตริย์ดังในอดีต หากริเริ่มโดยวชิรญาณภิกขุ ซึ่งต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การปฏิรูปครั้งนั้นได้ทำให้ศาสนาสู่จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญ ทั้งนี้เพื่อสนองตอบต่อความทันสมัย พื้นฐานอยู่บนแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์และเหตุผลนิยม ขณะเดียวกันก็เผชิญหน้ากับคริสต์ศาสนาที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีจากตะวันตก การปฏิรูปที่เริ่มจากวชิรญาณภิกขุและสืบทอดโดยคณะธรรมยุติกนิกายนั้น ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการตีความและเผยแผ่หลักธรรม หลักธรรมหรือคตินิยมความเชื่อแบบเดิม ๆ หลายประการ ถูกลดทอนความสำคัญ หรือเลือนหายไป ขณะที่หลักธรรมสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์และเหตุผลนิยมได้รับการเน้นย้ำ โดยเฉพาะหลักธรรมที่เน้นประโยชน์อันประจักษ์รับรู้ได้ในชีวิตนี้”

จากแนวทางการปฏิรูปที่เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดและหลักปฏิบัติที่จะพึงเกิดขึ้น พระพรหมบัณฑิตเสนอแนวคิดในเรื่องของ “วัฒนธรรม” ดั้งเดิมอันเป็นกรอบในการปฏิบัติแต่เดิม ทั้งต้องเข้าใจปัญหาอันเป็นโครงสร้างดั้งเดิม ผ่าน “จารีต” รวมไปถึงการกำหนดเกณฑ์ของการปฏิรูปผ่านการ “การศึกษา” ดุติศทางความเป็นไปได้ พิจารณาสร้างการมีส่วนร่วมโดยประชาชนในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และอันดับสุดท้ายคือการสร้างเกณฑ์ ผ่านกระบวนการทาง

^๓ พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต.(กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมล คีมทอง. ๒๕๕๕), หน้า ๓-๔.

กฎหมาย ระเบียบหรือคำสั่งที่เกี่ยวข้องต่อเนื่อง เป็นต้น ดังนั้นการเสนอแนวทางในหนังสือนี้ จึงมีเป้าประสงค์ต้องการความชัดเจน คือสภาพปัญหาที่แท้จริง ผ่านการศึกษาวิเคราะห์ และนำไปสู่การปฏิบัติ โดยต้องยึดโยงและมีรากฐานมาจากพระธรรมวินัย และจารีตดั้งเดิมทางศาสนา วิธีปฏิบัติที่ต้องสอดคล้องกับเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้มีผลต่อการปฏิรูปที่เป็นไปได้และไปสู่เป้าหมายของการปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

๕. รูปแบบของการปฏิรูปควรเป็นอย่างไร ?

ในหนังสือถึงไม่ได้ให้รายละเอียดไว้ แต่ได้กล่าวถึงหลักการกว้าง ๆ ไว้ในภาพรวม เพราะโดยโครงสร้างพระพุทธศาสนามีแนวคิดหลักการหรือหลักปฏิบัติไว้ชัดเจนอยู่แล้วและในหลักปฏิบัติเหล่านั้นได้ก่อให้เกิดภาพลักษณ์หรือสะท้อนแนวคิด หรือผลการกระทำไว้เป็นส่วน ๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ในหนังสือยังเสนอแนวคิดเรื่อง “ธรรมาภิบาล” ซึ่งเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับคำในภาษาอังกฤษว่า Good Governance หมายถึงการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี รัฐบาลไทยนำเรื่องธรรมาภิบาลมาประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๒ ตามเงื่อนไขของกองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือไอเอ็มเอฟ (IMF) ที่ให้ไทยกู้ยืมเงินมาผ่อนชำระหนี้ในยุคค่าเงินบาทลอยตัว คณะสงฆ์จึงควรทำความเข้าใจเรื่องธรรมาภิบาลให้ดีเพื่อตามทันกระแสปฏิรูปที่กำลังถูกตั้งคำถาม และต้องการการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วย นอกจากนี้ในหนังสือยังได้นำแนวคิดในเรื่อง “ธรรมาภิบาล” (น.๔๒) มานำเสนอร่วมกับแนวทางการปฏิรูป ที่ว่า

“...องค์การสหประชาชาติกำหนดองค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ ๘ ข้อ แต่ที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนามี ๖ ข้อ ดังนี้

๑. **การมีส่วนร่วม (Participation)** การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมกันทำงาน ร่วมกันแก้ไขปัญหาและร่วมกันพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาข้อนี้เป็นที่มาของการเรียกร้องให้คณะสงฆ์บริหารงานแบบกระจายอำนาจ

๒. **ความโปร่งใส (Transparency)** การตัดสินใจและการปฏิบัติกรใด ๆ เป็นไปตามขั้นตอนที่ตกลงกันไว้หรือมีกฎหมายและระเบียบรองรับ ไม่ทำงานแบบมีนอกรีต เมื่อประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขอตรวจสอบก็มีหลักฐานชี้แจงได้โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการทรัพย์สินของวัด (น.๔๓)

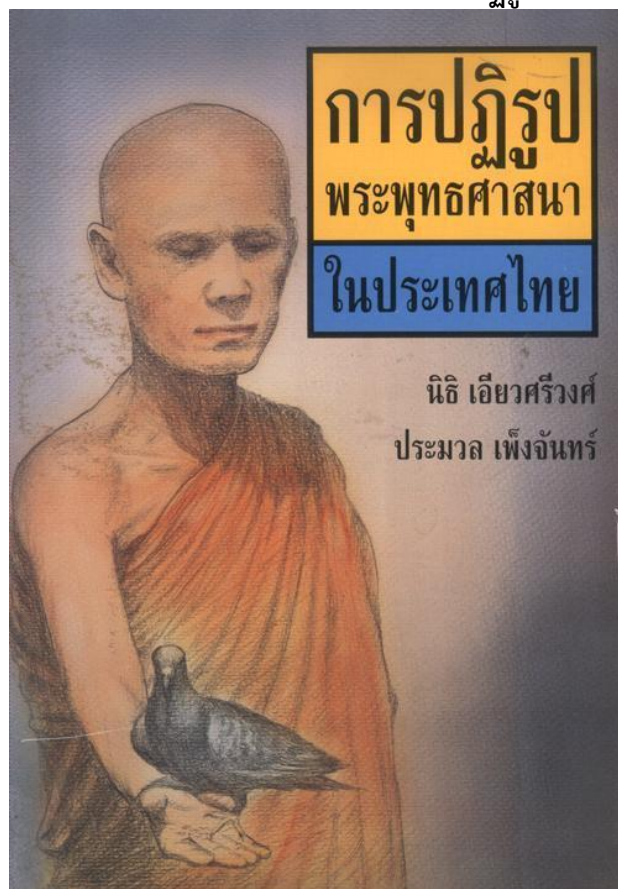
๓. **ความรับผิดชอบ (Accountability)** การแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในการปฏิบัติงานทุกอย่างต้องมีเจ้าภาพรับผิดชอบเพื่อขับเคลื่อนภารกิจไปสู่ความสำเร็จ และเมื่อปัญหาเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ก็ต้องมีผู้ออกมารับผิดชอบดำเนินการแก้ปัญหาอย่างทันท่วงที (น.๔๔)

๔. **หลักนิติธรรม (Rule of Law)** การปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ มีการเอื้อเฟื้อต่อพระธรรมวินัยและจารีต รวมทั้งการบริหารงานด้วยความเป็นธรรมไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือเล่นพรรคเล่นพวก

๕. ประสิทธิภาพ (Efficiency) การทำงานอย่างมีแผนรัดกุมเป็นขั้นเป็นตอนโดยใช้ทรัพยากรที่ได้รับอย่างคุ้มค่าทั้งด้านงบประมาณ กำลังคนและระยะเวลาในการทำงานเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดแต่ประหยัดสุด หลักประสิทธิภาพช่วยป้องกันการดำเนินงานแบบดำนน้ำพรึกละลายแม่น้ำ หรือขี่ช้างจับตั๊กแตน (น.๔๔)

๖. ประสิทธิผล (Effectiveness) การปฏิบัติงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ทุกประการ เช่น สร้างผลงานด้านการเผยแพร่ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานทุกครั้ง จัดการศึกษา นวัตกรรมและบาลีได้ดีเพราะมีการประกันคุณภาพการศึกษา หลักประสิทธิผลเน้นที่คุณภาพของผลผลิต ขณะที่หลักประสิทธิภาพเน้นความคุ้มค่าที่ลงไป (น.๔๕)

จากภาพรวมหนังสือ/ผู้ปาฐกถา เสนอให้มีแนวการปฏิรูปที่อยู่บนหลักการที่เป็นสากล โดยมีองค์กรอื่น ๆ นำไปใช้ในการปรับปรุงองค์กร แล้วก่อให้เกิดผลในเชิงประจักษ์ หรืออีกความหมายหนึ่ง ให้โจทย์กับคณะสงฆ์ในเหตุการณ์ของการขับเคลื่อนเพื่อการปฏิรูปนั้นว่า ถ้าบริหารได้ตามแนวทางนี้ ก็จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และการขับเคลื่อนในภาพรวมต่อกิจการบริหารพระศาสนา ตามแนวทางการปฏิรูปอันจะพึงเกิดขึ้นในอนาคตและเป็นไปตามเกณฑ์อันพึงกระทำได้ตามคาดหวังของสังคม และความเหมาะสมภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่ชื่อว่า “ปฏิรูป” นั้น



ภาพที่ ๓ แนวคิดของนักวิชาการที่เสนอแนวทางในการปฏิรูปพระพุทธศาสนาในประเทศไทยที่ปรากฏมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

นอกจากนี้หนังสือยังให้หลักคิดในส่วนของการปฏิรูปก่อนหลังโดยให้ทัศนะว่า “การเสนอให้ปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาโดยไม่สนใจวัฒนธรรมองค์กรของสงฆ์ก็จะก่อให้เกิดปัญหามากมายตามมา...” (น.๒๗) ดังนั้นจึงได้เสนอเป็นแนวคิดว่ามาตรการบางกรณี เช่น (ก) มาตรการการบริหาร ควรมุ่งให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการกวัดขันให้มีการถือปฏิบัติอย่างจริงจังยิ่งขึ้น เรียกว่าดำเนินการได้ทันทีภายใต้กรอบแห่งกฎหมายที่มีอยู่แล้ว โดยไม่ต้องออกกฎหมายใหม่ หรือออกกฎหมายเพิ่ม (น.๓๖) แต่ในบางกรณีที่ควรที่จะต้องหาเครื่องมือหรือกลไกเพิ่มในการกำกับหรือดูแลให้เกิดการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาในองค์กรรวม หรือการเสนอให้มีการจัดการสำนักงานกลางที่เรียกว่า “พุทธมณฑลจังหวัด” (น.๓๗) โดยมีเป้าหมายเพื่อใช้สำนักงานกลางเป็นฐานการบริหารงานติดต่อประสานงานสำหรับคณะสงฆ์โดยรวม ดังนั้นแนวคิดที่ปรากฏในหนังสือจึงเป็นการบริหารงานผ่านยุทธศาสตร์เดิมที่ปรากฏในกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และภายใต้กรอบการบริหารตามโครงสร้างเดิมของมหาเถรสมาคม และในบางกรณีถ้ามีความจำเป็นเร่งด่วนก็ให้บริหารผ่านกฎหมายหรือกลไกอื่น ที่เนื่องด้วยกฎหมายที่ผ่านการศึกษาและสามารถนำไปสู่การออกกฎหมายได้ เป็นต้น

๖. สรุปส่งท้าย

ภายใต้กระแสธารของการปฏิรูป ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนารองรับการเปลี่ยนแปลง และมีพลวัตเป็นการก้าวข้าม ข้ามผ่านความบกพร่อง สู่การ “ปฏิรูป” หนังสือเล่มนี้แน่นไม่ได้ลงรายละเอียดในวิธีการทั้งหมด แต่หัวใจสำคัญ เป็นการตอบรับการ “เปลี่ยนแปลง” โดยมีหัวใจสำคัญเพื่อเป้าหมายเป็นการปรับปรุงและพัฒนาให้ไปถึงฝั่งและความก้าวหน้าที่จะพึงเกิดขึ้นในอนาคต พระพรหมบัณฑิตท่านให้แนวคิดผ่านปาฐกถาในที่ประชุมของคณะสงฆ์ และแนวคิดนี้ถูกจัดพิมพ์ซ้ำเป็นหนังสือนี้ ด้วยสาระหลักและเจตนาคือการพัฒนา ทั้งจะต้องเป็นการพัฒนาที่จะก่อให้เกิดผลต่อพระพุทธศาสนาและสังคมในภาพรวม ดังวาตะของพระพรหมบัณฑิตท่านกล่าวไว้ว่า “...ชีวิตของคนเราต้องพัฒนาตนเองให้มีอัตตหิตสมบัติ คือ เพียบพร้อมด้วยความรู้ความสามารถมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จากนั้นให้มีจิตอาสาในการบำเพ็ญปรหิตปฏิบัติทำประโยชน์สุขเพื่อสังคมโลกต่อไปเท่าที่ความรู้ความสามารถและโอกาสจะอำนวย ลาภ ยศ เงินทอง และอำนาจวาสนา ไม่มีความหมายอันใดเลยถ้าไม่ใช่เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก...”

โดยสรุปหนังสือให้แนวทางสำหรับการปฏิรูป ถือเป็นกุญแจหรือองค์ความรู้สำหรับการปฏิรูป ส่วนจะเกิดขึ้นได้หรือไม่อย่างไร ? คงต้องอาศัยกลไก ความร่วมมือและการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง โดยคาดหวังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง ส่วนจะเกิดหรือไม่เกิดคงเป็นไปตามเหตุปัจจัย แต่ข้อดีสำหรับหนังสือปาฐกถาเล่มนี้ก็คือ องค์ความรู้ที่มียอมเป็นเครื่องมือ หรือกุญแจ เพื่อไขไปสู่การปฏิรูป ปรับปรุงและพัฒนาได้ทั้งปัจจุบันและอนาคต ทั้งคาดหวังว่าจะพึงเกิดขึ้นในอนาคตด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ปาฐกถา/หนังสือนี้ยังเป็นการบันทึกเหตุการณ์ บันทึกแนวคิด และข้อเท็จจริงของช่วงเวลาไว้ ว่าครั้งหนึ่งคณะสงฆ์ พระพุทธศาสนามีภารกิจ “การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา” เกิดขึ้นในแผ่นดินที่ชื่อว่าประเทศไทย

บรรณานุกรม

- ชาญณรงค์ บุญหนุน, [ภาควิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยศิลปากร]. การปฏิรูปพุทธศาสนาในประเทศไทย (๑): ว่าด้วยภูมิหลังทางความคิดของการปฏิรูป, สืบค้นเมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙, ที่มาออนไลน์ : <http://www.prachatai.com>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์, ประมวล เพ็งจันทร์. การปฏิรูปพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : กองทุนรักษัธรรมเพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๓.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา : เทียนวัฒนาพรินท์ติ้ง. ๒๕๕๘.
- พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลด์ คิมทอง. ๒๕๕๕.
- พระมหาเทพประภาส วชิรญาณเมธี (มากคล้าย), การปฏิรูปโครงสร้างคณะสงฆ์ไทย อย่าให้เทียบดับที่ปลายอุโมงค์?, สืบค้นเมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๙, ที่มาออนไลน์ : <http://www.prachatai.com/journal/2015/03/58269>
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมปาปญโญ), “ความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์ ปริมาณหรือคุณภาพ”, ในสารนิพนธ์บัณฑิต : Buddhist Graduates, Dissertation ประจำปี ๒๕๕๖. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๖.



ภาคผนวก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอ่านบทความวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศ.ดร.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รศ.

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

รศ.ดร.วราคม ที่สุกะ

รศ.ดร.สุวิญ รักษ์สตัย

รศ.ดร.สุรินทร์ นิยมางกูร

รศ.ดร.สมาน งามสนิท

รศ.ดร.อภินันท์ จันตะนี

รศ.พัฒนะ เรือนใจดี

ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส

ผศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน

ผศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

ผศ.ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ์

ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ผศ.ดร.ทัศนีย์ เจนวิถีสุข

ผศ.อนุภูมิ โสวเกษม

ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

อ.ดร.อุทัย สติมัน

อ.ดร.ธิตุภูมิ หมั่นมี

อ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

อ.ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

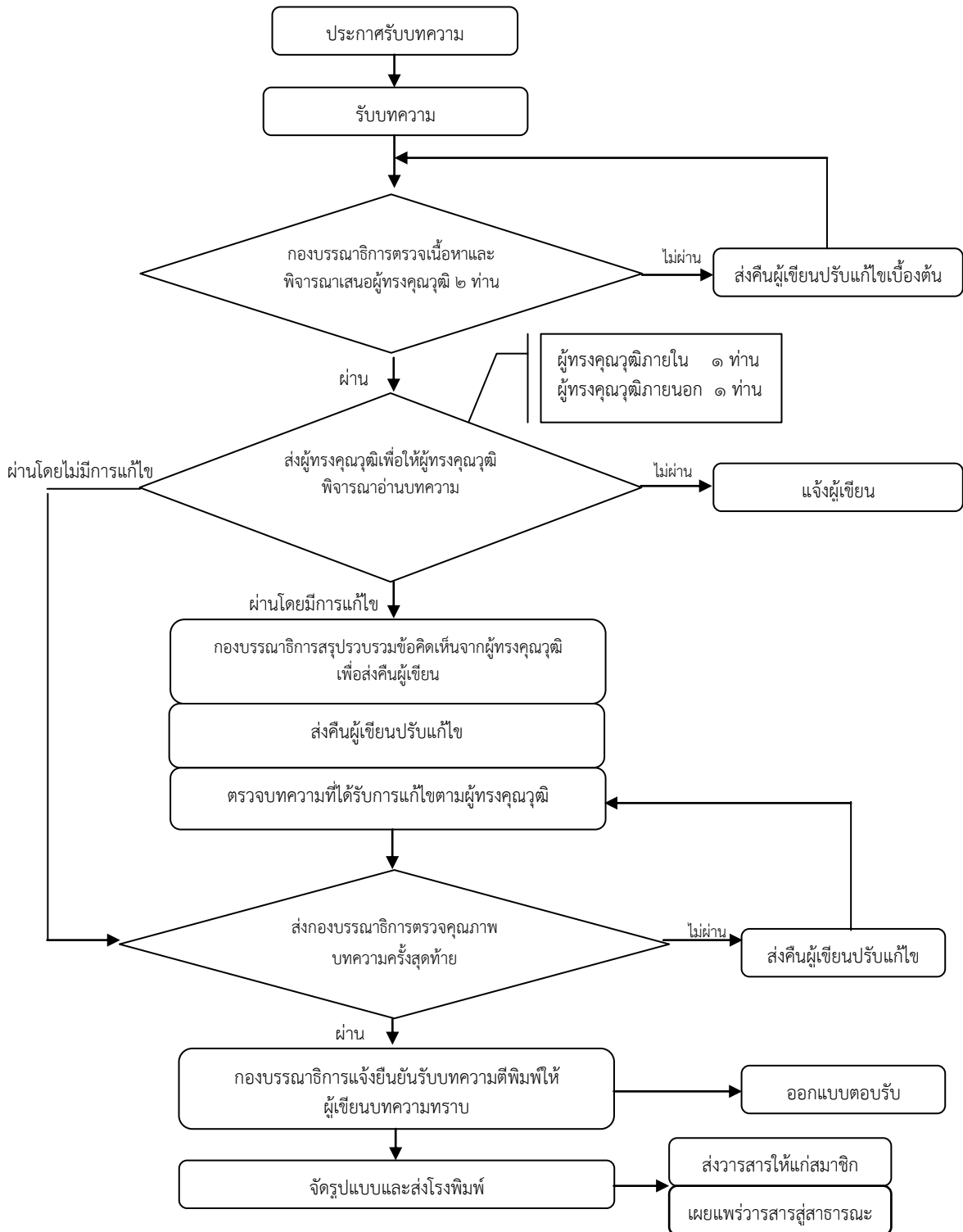
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย



คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐-๓

๑. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

๑.๑ บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

๑.๒ บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

๑.๓ บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

๑.๔ บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

๑.๕ ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลก ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ ๓ ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) ๑ แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มี

ความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร ๑๖ จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สี่เหลี่ยม (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน ๑ นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง ๐.๕ นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน ๑๕ หน้ากระดาษพิมพ์สี่เหลี่ยม โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) ๒ ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

๒. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน ๔๕๐ คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

การวิเคราะห์)

- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ ๓-๖ คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้าย

ของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

๓. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

๓.๑ บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาค้นคว้านี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

๓.๒ วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

๓.๓ ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ ๓.๒ ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

๓.๔ การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

๓.๕ ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

๓.๖ กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

๓.๗ เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (Footnote) เป็นการทำการรายการเอกสารอ้างอิงหรือคำอธิบายเพิ่มเติมที่อยู่ด้านล่างของข้อความในหน้ากระดาษแต่ละหน้า ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงแตกต่างกันตามประเภทของเอกสารหรือแหล่งที่ใชอ้างอิง ดังนี้

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ

๑. หนังสือ

๑.๑ คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หนา. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น ๑ ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๕๕/๑๙๑.

๑.๒ หนังสือทั่วไป

ผู้แต่ง, ชื่อเรื่อง, (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์, ปีที่พิมพ์), หนา. ดังอย่างเช่น พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), **ปรัชญากรีก : บอเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หนา ๓๘.

Venerable Dr. W. Rahula, **What the Buddha Taught**, (Bangkok: Haw Trai Printing, 2004), p.69.

๒. วารสาร

ผู้เขียน, “ชื่อบทความ”, ชื่อวารสาร, เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี): หนา. ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร., “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓): ๑๔-๒๘.

K.N., Jayatileke, “The Buddhist Theory of Causality”, The Maha Bodhi, vol. 77 No.1: 10-15.

๓. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, “ชื่อหัวข้อวิทยานิพนธ์”, ระดับของวิทยานิพนธ์, (ชื่อแผนกวิชาหรือคณะและมหาวิทยาลัย), ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๔. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๘

กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9> [๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๖. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham, *Motivation and Personality*, (New York : Harper and Row Publishers, 1970).

การเขียนบรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

๒) วารสาร

ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”. ชื่อวารสาร. เล่มที่หรือปีที่ (เดือน ปี)ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ดร. “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อเรื่องเรื่อง และการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗.

๓) วิทยานิพนธ์

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **ปริญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง
สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๕) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ธรรมประกาศโนบาย**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>
[๗ กันยายน ๒๕๕๕].

๒. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. *Motivation and Personality*. New York : Harper and Row Publishers, 1970.

๔. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ ๑ ภาพ หรือ ๑ ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

๕. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

๖. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์. ๐๙-๘๘๓๒-๘๓๑๒, ๐๘-๖๗๗๑-๓๖๓๘

๑) พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร. ๒) ดร.อนุวัต กระสังข์ ๓) อ.กรกรต ชำบัณฑิต

๘. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

๙. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท



หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์ E-mail:

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้ยื่นขอขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา.....

สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก

เมื่อคณะกรรมการพิจารณาของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินยอมไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนี้และข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

() เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

() เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

() บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน

() บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

() บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท

() บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท

() บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้แล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ



ใบตอบรับการเป็นสมาชิก

ที่.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กราบนมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....
(ชื่อภาษาอังกฤษ).....
ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....
.....
.....

E - Mail.....เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร..... มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี ๓๐๐ บาท (จำนวน ๓ เล่ม)

() เล่มละ ๑๙๙ บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตัวแลกเงินไปรษณีย์

() แคมเช็คเช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน

☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-Mail.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ลงชื่อ.....

ค่าบำรุงปี พ.ศ.....

เลขที่ใบเสร็จ.....

()

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงบัญชีแล้ว.....

